

Tatabányai Éltés Mátyás Óvoda, Általános Iskola,
Szakiskola és Készségfejlesztő Iskola,
Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskola,
Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény

PEDAGÓGIAI PROGRAM

P.H.

Tatabánya, 2023. október 02.

Tartalom

I.FEJEZET: Az intézmény bemutatása	4
II. FEJEZET: Közszerzői kínaat, képzési szerkezet	4
III. Gyógypedagógiai Óvoda Nevelési Programja	6
III.1. Adatlap	6
III.2. Az óvodai program célja	9
III.3. Az óvodai nevelés-oktatás koncepciója, pedagógiai alapvetései	9
III.4. Az óvoda nevelési célja	10
III.5. Óvodai nevelés feladatai	12
III.6. Tervezés	18
III.7. Foglalkozási formák a gyógypedagógiai óvodába	20
III.8. Fejlesztő foglalkozások	21
III.9. A gyógypedagógiai óvoda kapcsolatrendszere	31
III.10. Gyermek- és ifjúságvédelem	33
IV. FEJEZET: AZ ISKOLA PEDAGÓGIAI PROGRAMJA	35
IV.1. A pedagógiai program törvényi háttere	35
IV.2. Az iskola tanulónépessége – szociológiai helyzetképe	35
IV.3. A nevelő és oktató munkánk területei	36
IV.4. Pedagógiai hitvallásunk	38
IV.5. Referencia intézményi működés/Bázisintézmény	38
IV.6. A pedagógiai program elfogadása, jóváhagyása és nyilvánossága	40
V. FEJEZET: AZ ISKOLA NEVELÉSI PROGRAMJA	41
V.1. A nevelő-oktató munka pedagógiai alapelvei, céljai, feladatai	41
V.2. A nevelő-oktató munka eszközei, eljárásai	42
V.3. Nevelőtestületi szakmai munkaközösségek és feladataik	44
V.4. A személyiségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok	45
V.5. Az egészségfejlesztéssel kapcsolatos nevelési elvek és pedagógiai feladatok	46
V.6. Az alapfokú elsősegély nyújtási ismeretek elsajátítása	48
V.7. A közösségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok	49
V.8. A diákönkormányzat működése, közösségfejlesztő tevékenysége	50
V.9. A gyógypedagógusok intézményi feladatai, az osztályfőnöki munka tartalma, az osztályfőnök feladatai	51
V.10. A kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal kapcsolatos tevékenységek rendje	52
V.11. A gyermek- és ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatok	55
V.12. Az esélyegyenlőséget szolgáló és a szociális hátrányok enyhítését segítő tevékenységek	56
V.13. Kapcsolattartás a szülőkkel, tanulókkal és az iskola partnereivel	56
V.14. A tanulói felvétel, átvétel általános és helyi szabályai	59
V.15. A tanulmányok alatti vizsgák rendje	60

V.16. A magasabb évfolyamba lépés feltételei	67
VI. FEJEZET: AZ ISKOLA HELYI TANTERVE	68
VI.1. A kötelező és választható tantárgyak heti óraszámai.....	68
VI.2. Az oktatásban alkalmazható tankönyvek, tanulmányi segédletek és taneszközök kiválasztásának elvei, az iskolai tankönyvellátás	76
A tankönyvellátás kártérítési szabályai	77
VI.3. A Nemzeti Alaptantervben meghatározott pedagógiai feladatok helyi megvalósítása....	77
VI.4. A mindennapos testnevelés, testmozgás megszervezése	79
VI.5. A választható tantárgyak, foglalkozások és a pedagógusválasztás szabályai	79
VI.6. Csoportbontások és az egyéb foglalkozások szervezési elvei	80
VI.7. Az iskola környezeti nevelési elvei.....	81
VI.8. A tanulók fizikai állapotának méréséhez szükséges módszerek	82
VI.9. A tanuló tanulmányi munkájának ellenőrzési és értékelési módja	82
VI.10. Az iskolai írásbeli beszámoltatások formái	83
VI.11. A tanuló tanulmányi munkájának értékelése	84
VI.12. A magatartás, szorgalom minősítésének követelményei és formája.....	85
VI.13. A tanulók jutalmazása.....	89
VI.14. Az otthoni (napközi és tanulószobai) feladatok meghatározása	89
VI.15. Sajátos nevelési igényű tanulók habilitációs-rehabilitációs fejlesztő programja.....	90
VII. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók iskolai nevelésének-oktatásának irányelvei .	91
VIII. FEJEZET: Szakiskola szakmai programja	115
IX. FEJEZET: A FEJLESZTŐ NEVELÉS-OKTATÁST VÉGZŐ ISKOLA SZAKMAI PROGRAMJA.....	121
IX.1.Bevezetés	121
IX.2. A fejlesztő nevelés-oktatás programja	121
2.3.1. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztésének kiemelt céljai és sajátosságai.....	122
IX.3.Nevelési program	126
IX.4.Fejlesztő program a súlyosan halmozottan sérült tanulók részére	127
IX.5.Kapcsolattartás a szülőkkel, tanulókkal és az iskola partnereivel	139
X. UTAZÓ GYÓGYPEDAGÓGUSI, UTAZÓ KONDUKTORI HÁLÓZAT SZAKMAI PROGRAMJA.....	140
XI. LEGITIMÁCIÓ	146
XII. Mellékletek	147
Elektronikus mellékletek.....	147
Papír alapú mellékletek	147
1. SZ. MELLÉKLET – KOMPLEX ALAPPROGRAM	148
2. SZ. MELLÉKLET – KOMPLEX ALAPPROGRAM	150

I.FEJEZET: Az intézmény bemutatása

A Tatabányai Éltes Mátyás Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola és Készségfejlesztő Iskola, Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskola, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény az 1968-ban Tatabánya Városi Tanács által alapított Kisegítő Iskola jogutód intézménye. Több mint ötven éve látja el Tatabánya város és a térség értelmi, és egyéb más fogyatékkal rendelkező gyermekek, tanulók gyógypedagógiai nevelését, oktatását.

Az intézmény az évek során jelentős változásokon ment át:

- 1968-1987-ig általános iskolaként működött.
- 1987-től az általános iskola feladatellátás bővült a speciális szakiskolai feladatellátással, az iskola neve: Kisegítő Általános Iskola és Speciális Szakiskola
- 1999-ben az iskola felvette az Éltes Mátyás Általános Iskola és Speciális Szakiskola nevet.
- 2007-től gyógypedagógiai módszertani intézményként (EGYMI-ként) működik Éltes Mátyás Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Általános Iskola, Speciális Iskola és Pedagógiai Szakszolgálat néven.
- 2012-ben a köznevelés átszervezése miatt a pedagógiai szakszolgálati feladatellátás leválasztásra került a többcélú intézményről, és Éltes Mátyás Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Általános Iskola és Speciális Szakiskola néven működik tovább.
- 2013/2014-es tanévtől újabb alapfeladat ellátásával bővült az intézmény: fejlesztő nevelés-oktatás.
- 2017-től szintén bővült a feladatellátás: készségfejlesztő iskola; az intézmény új neve: Tatabányai Éltes Mátyás Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Általános Iskola, Szakiskola és Készségfejlesztő Iskola.
- 2019. szeptember 01-től intézményátstrukturizálással az óvodai nevelés alapfeladat ellátással bővült az intézmény szolgáltatási kínálata.

II. FEJEZET: Közzszolgálati kínálat, képzési szerkezet

A Tatabányai Éltes Mátyás Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola és Készségfejlesztő Iskola, Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskola, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény olyan többcélú intézmény, melynek önálló intézményegységei: óvoda, utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat, általános iskola, szakiskola-készségfejlesztő iskola. A különböző belső szakmai területek és szervezeti egységek nevelésfilozófiája közös: eljuttatni a sajátos nevelési igényű különleges bánásmódot igénylő gyermekeket és fiatalokat az önállóság lehető legmagasabb fokára, felkészítve őket az együttnevelésre, hosszú távon a társadalmi integrációra.

Az intézmény többcélú intézményként, EGYMI-ként működik a következő köznevelési alapfeladatok ellátásával:

- óvodai nevelés
- általános iskolai nevelés-oktatás
- szakiskolai nevelés-oktatás
- készségfejlesztő iskolai nevelés-oktatás
- fejlesztő nevelés-oktatás,
- utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat,

A köznevelési alapfeladatok ellátása négy intézményegység működtetésével történik.

- Óvodai intézményegység – ép értelmű autista és sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének programja szerint;

- Általános iskolai intézményegység - enyhe, közép súlyos és súlyosan, halmozottan fogyatékos tanulók számára az enyhe értelmi fogyatékos, közép súlyos értelmi fogyatékos tanulók kerettanterve, valamint a fejlesztő nevelés-oktatás a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelésének, oktatásának irányelve alapján készített intézményi rehabilitációs pedagógiai program szerint;
- Szakiskola és készségfejlesztő iskolai intézményegység – az enyhe, közép súlyos szakiskolai tanulók számára az enyhe értelmi fogyatékos, közép súlyos értelmi fogyatékos tanulók kerettanterve szerint;
- Utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat működtetése; a sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló többi gyermekkel, tanulóval részben vagy egészben együtt, azonos óvodai csoportban, iskolai osztályban történő óvodai nevelését, tanuló iskolai nevelés-oktatását végző nevelési-oktatási intézmények számára a sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló neveléséhez, oktatásához szükséges speciális szakképzettséggel rendelkező szakember biztosítása.

Az intézmény három feladatellátási helye:

- 1. Székhely: 2800 Tatabánya, Bánhidai ltp. 408.
 - óvoda
 - általános iskola,
 - szakiskola,
 - készségfejlesztő iskola
 - fejlesztő nevelés-oktatás
 - utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat
- 2. Feladatellátási hely: Tangazdaság, 2800 Tatabánya, Jászai Mari utca 1/A
 - gyakorlati oktatás
- 3. Feladatellátási hely: Tanműhely, 2800 Tatabánya, Pilinszky János utca 3.
 - gyakorlati oktatás

III. Gyógypedagógiai Óvoda Nevelési Programja

III.1. Adatlap

Intézmény neve: Tatabányai Éltés Mátyás, Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola és Készségfejlesztő Iskola, Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskola, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény

Címe: 2800 Tatabánya Bánhidai ltp. 408

Intézmény fenntartója: Tatabányai Tankerületi Központ
2800 Tatabánya, Győri út 29.

Intézmény : Egységes gyógypedagógiai módszertani intézmény

Szakmai alapidokumentum kelte az új ellátási forma megjelölésével:
2019. szeptember 1.

Az óvodai ellátás kezdete: 2019. október 1.

Óvoda felvételi körzete: elsősorban Tatabánya közigazgatási területe

Az átdolgozott program neve: A Tatabányai Éltés Mátyás EGYMI Gyógypedagógiai Óvoda - Óvodai csoportjának nevelési programja

Program bevezetése: 2019. 10. 01-én az óvodai nevelés elindulásával egy időben történt meg. A gyógypedagógiai óvoda 1 csoporttal intézményünk új intézményegységeként kezdte meg működését.

Program adaptációja: az átvett program módosítása a lényegi részeket nem érinti, a helyi lehetőségekhez igazítottuk. Az óvodai csoport összetételéből adódóan, a programot sajátos nevelési feladatokkal, egyéni napirenddel egészítettük ki.

A csoportba történő felvétel szabályozása:

A KEM-i Pedagógiai Szakszolgálat Szakértői Bizottsága jelöli ki intézményünket a gyermek szakértői vizsgálata alapján. Ez alapján történik a gyermek felvétele intézményünk gyógypedagógiai óvodai csoportjába. Maximális létszám: 10 fő. A gyermek felvételét a szülőnek kérelmeznie kell. (Az erre szolgáló nyomtatványon.)

Egyéb kérdéseket az intézményi egységes pedagógiai programja részletesen szabályoz.

III.1.1. Helyzetelemzés, gyermekképünk

„Engem ne emeljen a magasba senki,
ha nem tud addig tartani,
míg tényleg megnövök.
Guggoljon ide mellém,
ki nem csak hallani,
de érteni akar,
hogy közel legyen a szívdobogásunk.”
Birtalan Ferenc

Az óvoda pedagógiai programja az Óvodai nevelés országos alapprogramját és a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelvét figyelembe véve abból a tényből indul ki, hogy a gyermek egyedi individuum és szociális lény egyszerre. Ezért programunk kialakításakor figyelembe vesszük a gyermekek sajátos nevelési igényének sokféleségét, adottságait, fejlődésük ütemét.

Az óvodai nevelés gyermekközpontú, befogadó. Ennek megfelelően arra törekszik, hogy gyermekeink életkori sajátosságaiknak megfelelő, otthonos biztonságos környezetben, személyiségüket és képességeiket a lehetőségekhez képest legnagyobb mértékben kibontakoztassák. Eközben legfontosabb, hogy jól érezzék magukat, játékként éljék meg az óvodában töltött időt. Tapasztalják meg a környező világot és a közösség jótékony, fejlesztő hatását.

A középsúlyosan értelmi fogyatékos gyermekek óvodai nevelése a korai fejlesztésre épül. A megkezdett fejlesztést kell tovább vinni és kellő időt fordítani a mozgásfejlesztésre, a kommunikáció fejlesztésére, az önkiszolgálási szokások tovább fejlesztésére, az adekvát játékhasználat elsajátítására, a kognitív funkciók fejlesztésére. Kiemelten fontos a beszédészlelés és beszédmegértés fejlesztése, a nem beszélő gyermekek számára újfajta kommunikációs lehetőségek felkutatása.

A gyógypedagógiai óvodai nevelés szükségessége:

Azoknál a 3 évet betöltött gyermekeknél, akiknél a gyógypedagógiai óvodai nevelésben való részvételt kijelölte a szakértői bizottság, a szakértői vélemény alapján az óvodai nevelésbe való bekapcsolódása kötelező. Amennyiben a gyermek állapota indokolja, kivételes esetben a gyermek mentesülhet a kötelező óvodáztatás alól, a megfelelő hatósági engedélyek bemutatás mellett.

Módszertani intézményünkben ellátást tudunk biztosítani 3-7/8 éves korig a gyógypedagógiai óvodai ellátásra jogosult gyermekeknek. Így bölcsődés kor után, iskolába lépésig teljes körű a gyermekek ellátása. Gyógypedagógiai óvodánkban megtörténik a gyermekek felkészítése intézményünk tanulásban-és értelmileg akadályozott csoportjaiba, tanulmányaik megkezdésére. Így biztosítani tudjuk a zökkenőmentes átmenetet.

III.1.2. Tárgyi feltételek

A fenntartó által engedélyezett létszámnak/csoportszámnak megfelelően biztosított a szükséges csoportszoba, és a létszámnak megfelelő szükséges óvodai eszközök, felszerelések, fejlesztő eszközök, bútorzat, játékok. A csoportszobákban a gyermekekénti 2 m²-nyi terület biztosított a törvényi előírásoknak megfelelően. Jelenleg a fenntartó által engedélyezett egy csoporttal működik óvodánk. Egy önálló mosdóhelyiséggel rendelkezik, az öltözőhelyiség is biztosított. A felvehető maximális létszám 10 fő. Csoport minimum létszám 5 fő, mely a fenntartó engedélyével a nevelési év közben történő létszámcsökkenés estén 4 fővel is működhet. Az épületbe történő bejutás akadálymentesített.

A csoportszoba világos, tágas. A gyermekasztalok, székek elhelyezése változtatható, így ha szükséges a mozgástér növelhető. A bútorok a gyermekek életkori sajátosságainak megfelelőek.

Csoportunk berendezései a gyermekek biztonságát, egészségének óvását és önálló helyváltoztatásuk eredményességét szolgálják. A wc-re szűkítő is felhelyezhető, ami a szobatisztaságra való nevelésnél kap szerepet.

A gyermekek differenciált fejlesztéséhez szükséges jó minőségű és speciális képességfejlesztő játékokat, eszközöket szereztünk be.

Az étkeztetés a csoportszobánkban történik, ehhez a tárgyi eszközökkel rendelkezünk. Intézményünk tálaló konyhájáról szállítják csoportszobáinkba az ételt.

Mozgásterápiákhoz rendelkezésre áll egy külön tornaszoba, ahol a gyermekek egyéni mozgásfejlesztése történik alkalmasszerűen. A logopédiai és komplex gyógypedagógiai egyéni fejlesztésekhez külön csoportszobát alakítottunk ki. A levegőzéshez intézményünk udvarán óvodai játszótér került kialakításra.

Eszközkölcsönzőnkől térítésmentesen a szülők és a gyógypedagógusok is kölcsönözhetnek képességfejlesztő eszközöket, játékokat.

III.1.3. Személyi feltételek

A gyermekek óvodai nevelését elsősorban a következő szakképzettséggel rendelkező gyógypedagógusok végzik:

- gyógypedagógus, tanulásban akadályozottak pedagógiája szakirány;
- gyógypedagógus, autizmus spektrum pedagógiája szakirányon;
- gyógypedagógus, logopédia szakirányon;

Az óvodai nevelés pedagógiai tevékenységét 2 fő gyógypedagógus végzi a rehabilitációs, rehabilitációs fejlesztéseket végző szakspecifikus gyógypedagógusok fejlesztő tevékenységeivel kiegészülve.

Az intézményben dolgozó szakemberek együttműködve a közösen kialakított, egységes elvek szerint vesznek részt a gyermekek fejlesztésében.

A gyógypedagógusok munkáját 2 fő gyógypedagógiai asszisztens/dajka segíti.

III.2. Az óvodai program célja

A gyermeki fejlődés alapja a mozgás és a játék.

A játék az emberi tevékenység olyan sajátos formája, mely végigkíséri az ember egész életét. A játék feszültségoldó, és egyben örömforrás is, de mindenekelőtt önkéntes, szabadon választott tevékenység, mely az érzékszerveken át, fejleszti az értelmet. Az óvodai nevelés tartalmának egyik legfontosabb sajátossága a játékra, játékos tevékenységre épített tevékenységközpontú fejlesztés.

Célunk, hogy az értelmi sérült gyermekben a játék a kapcsolatteremtés, a kommunikáció egyik eszköze legyen, melyek által javulnak fizikai, pszichikai, mentális képességei.

Kiemelt pedagógia célok:

- a gyermeki személyiség harmonikus fejlesztése,
- a családi nevelés kiegészítése- szeretet, biztonság, gyermekközpontúság és az egyéni fejlődési ütem figyelembevétele,
- a sajátos nevelési igényű gyermekek speciális fejlesztése.

Az óvodai nevelést különböző szakképesítéssel rendelkező gyógypedagógusok (tanulásban akadályoztatott pedagógiája szakos gyógypedagógus, szomatopedagógus, logopédus, autizmus spektrum szakirányon végzett gyógypedagógus) team munkában biztosítják, amely által az SNI gyermekek fejlődése komplex módon, meghatározott célok és feladatok mentén valósulhat meg. Mindezeket tesszük a család és szakemberek egyenrangú együttműködésével szem előtt tartva a gyermekek gondozását, a fejlődésük folyamatosságát, célkitűzésünk megvalósulásának hatékonysága érdekében.

Az óvodai nevelés-oktatás feladatellátást meghatározó jogszabályok, rendeletek:

- Az ENSZ által 1989. nov.20-án elfogadott, Egyezmény a gyermekek jogairól.
- 2011. évi CXCV. törvény a Nemzeti köznevelésről
- 2023. évi LII. törvény a pedagógusok új életpályájáról
- 20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről
- 63/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról
- 326/2013. (VIII.30.) Korm. rendelet a pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992 évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról
- A gyermekek védelméről és a gyámsági igazgatásáról szóló törvény
- Rendelet a nevelési-oktatási intézmények kötelező (minimális) eszközeiről és felszereléséről
- Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve

III.3. Az óvodai nevelés-oktatás koncepciója, pedagógiai alapvetései

Az óvoda nevelő intézmény, s mint ilyen a gyermeki személyiség kibontakoztatására, nevelésére, fejlesztésére törekszik, tudatosan tervezett, szervezett nevelési helyzetek megteremtésével. Óvodásaink közös vonása, hogy állapotukból adódóan fejlődésük lelassult. Kis lépésekkel, sok gyakorlás után juttathatók el lehetőségeik csúcsára, bár tanulási tempójuk így is lassúbb ütemű, terhelhetőségük alacsonyabb fokú.

Célunk, hogy a motiváltság folyamatos fenntartásával, az összes érzékszerv bevonásával pozitív fejlődést indítsunk el. A nevelés hatására a sérülés arányában a sajátos nevelési igényű kisgyermeknél is fejlődni kell az alkalmazkodó készségnek, az akaraterőnek, az önállóságra törekvésnek, az együttműködésnek, az alkalmazkodó képességnek.

A fejlődés viszont akkor lesz hatékony, ha a gyermekek biztonságban érzik magukat, ha környezetük elfogadja, megérti őket. A speciális nevelési szükségletekhez, életkori és érési sajátosságokhoz igazodó támasznyújtást és érzelmi biztonságot nyújtó közösség megteremtésére törekszünk, szem előtt tartva a tünetek változatosságát, az egyéni teherbíró képességet, a speciális nevelési szükségleteket, a harmonikus személyiségfejlesztést, a testi, szociális, értelmi érettség kialakításakor. A napirend során mindig csak annyi segítséget adunk a gyermekeknek, ami a további önálló cselekvések megvalósításához szükséges.

Fejlesztőprogramunk a gyógypedagógiai hagyományokra, a legújabb szakirodalomra, a tapasztalatokra támaszkodik, a sérült gyermek egyéni szükségleteihez, eltérő fejlődési üteméhez igazodik.

A SNI szerinti környezet kialakítása és a szükséges tárgyi feltételek, és segédeszközök megléte biztosítja a célok megvalósítását.

Számunkra fontos a gyermeki személyiség tiszteletben tartása, hiszen minden gyermek eltérő személyiséggel rendelkezik. Ennek elfogadását és szeretettel, türelemmel történő pozitív irányú formálását mindig szem előtt tartjuk.

Szakembereink a tanulási képességeket meghatározó struktúrák fejlesztésénél a gyermeki érdeklődésre, a tapasztalatszerzésre és a mozgásra alapoznak. Megismerve a gyermekek egyéni adottságait, erre építve mindenkit önmagához mérten igyekszünk fejleszteni.

III.4. Az óvoda nevelési célja

A gyermekek az óvodába lépéskor eltérő érési ütemük és egyéni képességeik alapján heterogén képet mutatnak. Ezen eltérések az életkorban, fejlettségi szintben, a fogyatékoság súlyosságában, típusában, a gyermek családi vagy előző intézményes nevelésében gyökereznek. Ezért az óvodában olyan feltételrendszer megteremtése és folyamatos biztosítása a cél, amely figyelembe veszi a 3-7 éves SNI gyermekek életkori és egyéni sajátosságait és azok eltérő fejlődési ütemét, segíti beilleszkedésüket, képességeiket szakemberek segítségével fejleszti.

Az óvodai élet megszervezésével, a naponta végzett csoportos és egyéni képességfejlesztő munkával, az érzelmi biztonság megteremtésével, a sokoldalú tapasztalatszerzéssel próbáljuk elérni, hogy a gyermekek óvodai fejlesztése sikeres legyen.

Célunk, hogy gyermekeink az óvodában:

- biztonságban érezzék magukat,
- fejlődjenek értelmi, testi és szociális képességeik,
- tudják használni a játékeszközöket,
- megértsék az egyszerű utasításokat és tudják azokat végrehajtani,
- verbális és nonverbális módon tudják magukat megértetni,
- kívánságaikat, kéréseiket, szükségleteiket tudják közölni,
- tudjanak környezetükben tájékozódni,
- ismerjék meg környezetük tárgyait és tudják azokat használni,
- alakuljon ki önállóságuk a tisztálkodás, öltözés, vetkőzés, étkezés terén (állapotukhoz mérten)
- fejlődjön kez ügyességük,
- megismerjenek egyszerű dalokat, mondókákat, verseket,
- sajátítsák el az óvodai életben használt helyes viselkedési szokásokat,
- tudjanak alkalmazkodni egyszerű szabályokhoz.

Gyógypedagógiai módszerek alkalmazásával segítjük az egyre pontosabb észlelést, a figyelem összpontosítását, a gondolkodást, az emlékezet fejlesztését, a verbális és nonverbális kommunikáció kialakítását és kialakulását.

- Az összes nevelési területen (kognitív, szociális, érzelmi és közösségi nevelés) a fokozatosság elvét betartva neveljük óvodásainkat, a **kooperativitás** előtérbe helyezésével.
- Ügyelünk rá, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekeket a nevelés, a fejlesztés ne terhelje túl.
- Figyelünk, hogy fejlesztésük a számukra megfelelő területeken valósuljon meg.
- Az elvárások az adott gyermek fejlődésének üteméhez igazodjanak.

Az óvodai nevelés az SNI 3-7 éves korú gyermekek szociális életképességét (életre nevelését) minden későbbi fejlődés alapjaként kezeli. A pedagógiai célok és feladatok centrumába, tudatosan az együttműködési és érintkezési képességek fejlesztését állítja, azaz **kooperációra** és **kommunikációra** kívánja képessé tenni óvodáskorban a gyermekeket, a minél eredményesebb szocializáció érdekében. A kisgyermeknek ahhoz, hogy boldoguljon meg kell tanulnia beszélni, közlekedni, a környezetadta keretek között tevékenykedni, az eszközöket használni, a társakkal együttműködni, **kooperálni**, el kell lesnie a mindennapi élet adta szerepeket, magatartásmintákat.

A **kooperáció** és a kommunikáció különböző formái (metakommunikáció) és lehetőségei között valamennyi nevelési helyzetre vonatkozóan a következő konkrét tartalmat foglalja magába:

- **A kooperáció konkrét tartalma:**
A társas, közösségi és egyéni élet feltételeinek közös összehangolt megteremtése.
- **A kommunikáció konkrét tartalma:**
A közmegegyezésre (a konszenzusra) való törekvés mindazokban a kérdésekben, amelyek az együttélés és együttműködés előkészítését, lebonyolítását, ellenőrzését és értékelését szolgálják.

III.4.1. A fejlesztés legfontosabb területei

A kis lépések elvét alkalmazva, a gyermekekre jellemző cselekvésbe ágyazott gondolkodást figyelembe véve olyan képességfejlesztést kell megvalósítani, amely kellő időt, alkalmat biztosít:

- A kognitív funkciók fejlesztése.
- Alapmozgások kialakítása, a nagymozgások koordinálásának javítása, az egyensúlyérzék fejlesztése.
- Manuális készség, finommotorika fejlesztése.
- Minimális kontaktus, **kooperációs** készség, a nonverbális és verbális kommunikáció fejlesztésére, a beszédszervek ügyesítésére, beszédindításra, a beszédmegértés fejlesztésére, az aktív és passzív szókincs bővítésére, és a grammatikai rendszer kiépítésére.
- Játéktevékenység fejlesztése, adekvát játékhasználat elsajátítása.
- Zenei nevelés alapjainak lerakása, zenei érdeklődés felkeltése.
- **Szociális kompetenciák** kialakítása, fejlesztése.

Az iskolai életmódra való felkészítés (5-7 éves korban) egyéni és kiscsoportos, csoportos formában történik. Különös hangsúlyt kap az önkiszolgálás fejlesztés, az önállóság kialakítása. A fejlesztés szervezeti keretének megválasztását, az alkalmazott speciális módszer- és eszközrendszert minden esetben a gyermekek állapotából fakadó egyéni szükségletek határozzák meg.

Programunkat igyekszünk a szülőkkel együttműködve megvalósítani, tanácsadással segíteni őket. A családi légkör őszinte, a gyermekek fejlődését szolgáló együttműködést biztosít minden gyermek és felnőtt számára. Törekszünk a családközpontú gondoskodás megvalósítására.

III.4.2. A fejlesztés folyamata, módszerei

A foglalkozások rendszerének kialakítását a szakemberek (szomatopedagógus/konduktor, logopédus, gyógypedagógus, pszichológus) vizsgálatai alapján megállapított fejlettségi szint határozza meg.

A gyermekek fejlődéséről állandó visszajelzést a gyógypedagógiai megfigyelés és vizsgálat biztosítja.

Vizsgálat: a képességstruktúra felmérése

- Szakvélemény
- Gyógypedagógiai vizsgálat:
 - anamnézis (*felvételtkor*)
 - gyógypedagógiai megfigyelés (*folyamatosan*), jellemzés
 - Walter Straßmeier felmérőlapja
 - Quil teszt (autizmus spektrum zavarral küzdő gyerekek esetében)
- Fejlesztési terv: (*egyéni fejlesztési terv készítése*)

Komplex fejlesztés, terápia: a foglalkozások rendszere

1. Mozgásfejlesztés
2. Anyanyelv (Beszédfejlesztés és környezetismeret)
3. Játékra nevelés
4. Vizuomotoros készség fejlesztése
5. Zenei nevelés
6. Babzsákos fejlesztés
7. Önkiszolgálásra nevelés
8. Egyéni fejlesztés

Kontroll-vizsgálat: a fejlődésben bekövetkezett változások elemzése

1. Gyógypedagógiai értékelőlap: Straßmeier értékelőlap félévi és év végi kitöltése, elemzése
2. Gyógypedagógiai vizsgálatok (logopédia, mozgásállapot)
3. Quil teszt

Kimenet szabályozása

A KEM-i Pedagógiai Szakszolgálat Szakértői Bizottsága szakvéleménye, valamint a gyógypedagógusok, logopédusok és konduktor pedagógiai véleménye, javaslata alapján történik.

Az óvodánkba járó gyermekek többsége a mi gyógypedagógiai általános iskolánkban folytatják tovább életútjukat. Az ép értelmű autizmus spektrumzavar diagnózissal rendelkező gyermekek esetében a szakértői bizottság javaslata alapján többségi általános iskolában integrált oktatásban kezdenek meg az általános iskola 1. évfolyamát.

III.5. Óvodai nevelés feladatai

A sajátos nevelési igényű gyermeknek joga, hogy különleges gondozás keretében állapotuknak megfelelő gyógypedagógiai ellátásban részesüljenek.

A sajátos nevelési igényű gyermek óvodai nevelésének sajátossága, hogy az egész napos tevékenység a különleges gondozási igény kielégítését szolgálja csoportos, kiscsoportos vagy egyéni formában. A fejlesztő foglalkozások során, a közöttük fennálló különbségek miatt nagyobb mértékű differenciálást, a szokásostól eltérő eljárások alkalmazását teszik szükségessé:

- Másságot elfogadó környezet segítse a sérült kisgyermek eredményeit, erőnyeit, sikeres próbálkozásait.

- A sajátos nevelési igényű gyermek iránti elvárás fogyatékoságának jellege, súlyosságának mértéke határozza meg.
- A gyermekek terhelhetőségét biológiai állapotuk jelentősen befolyásolja. Egyes területeken kiemelkedő teljesítményre is képesek lehetnek, másokon viszont lemaradás tapasztalható. Kiemelt feladatot jelent ennek felismerése és gondozása.
- A fejlesztés rövid távú céljait minden esetben a fejleszthetőséget tükröző gyógypedagógiai-orvosi-pszichológiai komplex vizsgálat diagnózisára, javaslataira kell építeni. Az egyes fogyatékosági típusnak megfelelően más-más terület kap nagyobb hangsúlyt.
- A különböző fejlesztő terápiák (szenzomotoros fejlesztés, NILD, stb.) programjai beépülnek az óvoda programjának tartalmi közé.
- Speciális segédeszközök használata, elfogadtatása, azok következetes használatára és megőrzésére nevelés folyamatos feladat kell, hogy legyen. Törekedni kell arra, hogy a nem, vagy kevésbé sérült funkciók tudatos fejlesztésével bővüljenek a kompenzációs lehetőségek.

III.5.1. Egészséges életmódra nevelés, szokások kialakítása

Célja:

Kialakítani csoportunkban az egészséges életmód szokásait.

Biztosítjuk a gyermekek testi fejlődését, hangsúlyozzuk az egészséges táplálkozási szokások fontosságát. Célunk a gyermekek testi védelme, gondozása, a testi képességek kibontakoztatása, a testi szükségletek kielégítése, higiéniai szokások kialakítása, a mozgáskészség fejlesztése, mindezeket tesszük a szülőkkel szorosan együttműködve.

Feladata:

A gyermekek testi-lelki szükségleteinek harmonikus összehangolása, mozgásállapotuk javítása.

A gyermekek fejlődéséhez szükséges környezet biztosítása, egészségük védelme.

A halmozottan fogyatékos gyermek óvodai nevelése során kiemelt feladat a speciális, egyénre szabott eszközök használatának kipróbálása, megtanítása, a s ezek segítségével a tágabb és szűkebb környezet minél sokrétűbb megismertetése mindig szem előtt tartva az önállóságra nevelés elvét.

Az életkornak megfelelő tapasztalatok megszeresztetése, a megtanult mozgás alkalmaztatása a szociális kompetenciák kialakításával történik:

akadálymentes közlekedés, a mozgás- és élettér (az ehhez szükséges eszközök például lejtő, kapaszkodó), speciális kialakítása, felnőtt jelenlétében lift használata.

Tartalma

Mozgás

- Csoportszobánkban mozgásra inspiráló terület és eszközök állnak a gyermekek rendelkezésére. A tornaszobában számos mozgás-és képességfejlesztő eszköz segíti őket a tapasztalatszerzésben. Az udvari játszótér a szabad játékhoz, mozgáshoz ad lehetőséget.
- A mozgásnevelést az óvodai egyéni, rehabilitációs foglalkozások körébe építjük be. Az elsajátított mozgás minták rögzítése, a szükséges korrekciós helyzetek alkalmaztatása a napirend egészét átfogó feladat.

Kulturált étkezési szokások

- Óvodás csoportunkban szem előtt kell tartani a gyermekek mozgás állapotából adódó specialitásokat (segédeszközök használata, speciális ruhadarabok, evőeszközök, székek, asztalok). Speciális étkezést biztosítunk, és szükség esetén az ételt pépesítjük, szondás

gyermeket az előírtaknak megfelelően etetjük. Étkeztetésük a többiekkel egy időben történik.

- Esztétikus környezetben fokozatosan alakulnak ki az étkezési szokások. Az etetéstől, az önálló kanalizáson át, a szalvéta használatát, a pohárból való ivást, a rágást sajátítatjuk el a gyerekekkel. Fontos megtanítani az étkezésnél a helyes mértéket és étkezési tempót.
- Ügyesebb gyermekek segítenek teríteni, az asztalt leszedni, törölni, szemetet kivinni, kancsóból töltöni. Cél a kulturált étkezés, a zárt szájjal való rágás, az evőeszközök önálló használatának megtanítása.

Egészséges táplálkozás

- Gyümölcsnapok beiktatása szülői egyetértéssel.
- Mindenkori folyadékigény kielégítése, tea biztosítása.
- A gyermek számára ismeretlen ételek megismertetése.

Délutáni pihenés

- Egyéni alvásigény figyelembe vételével a pihenés idejének biztosítása ebéd után. Fél háromkor ébrednek a gyermekek, altatásuk a csoportszobában történik.
- Nyugodt légkör megteremtése.

Testápolás

- A tisztaság igényének felkeltése.
- Ügyesebb gyermekeknél az önállóság: csap kinyitása-zárása, kézmosás, kéztörölés, fogmosás, fésűlködés, orrfújás-megtanítása.
- Wc-használat közben az intimitás tiszteletben tartása és a wc- higiéniai szokások kialakítása-kézmosás.
- Szobatisztaságra nevelés fokozatos elérése (után jelzés, szükséglet jelzése, biliztetés, wc-használat).
- Mozgássérült gyermekek esetében segítséggel történő testápolás elsajátítása fokozatosan az önállóság felé. A mosdóban való kapaszkodással vagy segédeszközzel történő közlekedés megtanulása.

Öltözés-vetkőzés

- Megtanítani saját ruhadarabjait felismerni először óvodás jele alapján, majd a nélkül is.
- A fokozatosság elvének betartása mellett egyes ruhadarabokat megtanítani önállóan le és felvenni(állapotához mérten).

III.5.2. Szocializáció, az érzelmi biztonság megteremtése, a közösségi élet szokásainak megalapozása, hagyományok

Célja:

Olyan biztonságos, elfogadó, szeretetteljes közösséget létrehozni, ahol a gyermekek elfogadják egymás „másságát”, ahol átélhetik a tolerancia, a segítőkészség, az elismerés örömét, a sikerélmény érzését. Önbizalmuk erősödésével fejlődik személyiségük, megtanulják érzéseiket kifejezni, és uralni azokat.

Feladata:

Érzelmi biztonságot nyújtó szeretetteljes, családi légkör megteremtése a beszoktatástól az óvodáskor végéig.

Csoportunkba a gyermekek családból érkeznek, érzelmi támaszt a család nyújt nekik. Feladatunk, hogy minél kisebb érzelmi törést okozzon a leválás a gyermekek számára.

Könnyebbé teszi, hogy a gyermekek egy része a korai fejlesztő csoportból érkezik, így számukra már megszokott a környezet és a pedagógusokat is ismerik. A beszoktatás rövidebb időt

vesz igénybe, már részben kialakultak társas kapcsolataik is. Nem ismeretlen számukra a napirend és a fejlesztő foglalkozásokba is könnyebben bevonhatók.

Tartalma:

Szocializáció és érzelmi biztonság megteremtése

- Gyógypedagógus, dajka, szomatopedagógus/konduktor, logopédus gondoskodó, elfogadó magatartása.
- A gyermekek társas szükségleteinek kielégítése.
- Közös élményekre épülő tevékenységek megszervezése.
- Közösségi élet szokásainak és a közösségi magatartás kialakítása.
- A beszoktatás az újonnan érkező gyermekeknél fokozatos ütemben, előre megbeszélte módon zajlik, az egyéni igények elfogadásával és az otthonosság érzetének kialakításával.
- Esztétikus, biztonságos, inger gazdag, tevékenykedtető léttér kialakításával segíti a beilleszkedést.
- A szülőkkel való rendszeres kapcsolattartás és tájékoztatás lehetőségének megteremtése szülői értekezletek, nyílt napok, fogadóórák alkalmával.
- Szociális érzelmek fejlesztése: őszinteség, udvariasság, igazságosság, illetudó viselkedés.
- Az akarati tulajdonságok fejlesztése: feladattudat, kitartás, szabálytudat fejlesztése, kitartás.
- Én tudat fejlesztése: a gyermek én érvényesítő törekvéseinek támogatása.
- A gyermekek énképének tevékenységek során és kapcsolatokban történő differenciálása, énkép elfogadása.

Közösségi élet szokásaink megalapozása, hagyományok

A türelmes és fokozatos beszoktatás hozzájárul a gyermek biztonságérzetének megszerzéséhez. Ahhoz, hogy egy óvodai csoport együtt tudjon játszani, tevékenykedni, **kooperálni**, elengedhetetlenül szükséges, hogy a gyermekek ismerjék és tartsák be a szociális viselkedés alapvető szabályait (köszönés, kopogás, tudjanak kérni és megköszönni dolgokat, tudjanak osztozni a másik gyermekkel).

Nehezítheti a helyzetet a kommunikáció esetleges hiánya, amely megakadályozhatja a szükségletek és kívánságok egyértelmű kifejezését. Az értelmileg akadályozott gyermekek nevelésénél feltétlenül szükséges a megfelelő magatartásminta adása.

Az óvodai napirend állandósága és a foglalkozások változatossága, a játék öröme, a közös élmények, ünnepek hozzájárulnak a közösséghez tartozás élményének kialakulásához.

A szokásrendszer kialakulását a gyermekek életkori sajátosságainak megfelelően az évente visszatérő ünnepek határozzák meg.

- Születésnapok, névnapok: megünnepeljük a csoportba járó gyermekek születésnapját, névnapját. Tortával, énekléssel, ajándékkal köszöntjük az ünnepeltet.
- Mikulás-várás: a gyermekek énekekkel, verssel várják a Mikulást, majd személyre szóló ajándékot kapnak.
- Karácsony: közös ajándékkészítés formájában teremtyük meg a karácsony-várás hangulatát.
- Farsang: farsangi készülődés a csoportban, majd az iskolai felvonulás, műsor megtekintése.
- Húsvét: népi hagyományoknak megfelelően tojást díszítünk, a fiúk meglocsolják a lányokat.
- Anyák napja: a gyerekekkel közösen ajándékokat készítyük, verset, éneket tanulunk.
- Gyermeknap: részt veszünk az iskolai gyermeknap programokon.
- Kirándulás: kirándulás szervezése szülői segítséggel.

- Búcsúzás: az óvodai élet befejezésekként az óvodát elhagyó gyermekek elbúcsúztatása, megajándékozása.

III.5.3. Értelmi fejlesztés, nevelés megvalósítása

Célja:

A megismerési folyamatok fejlesztésével, a gondolkodási műveletek alakításával, a gondolkodási szintek bővítésével, a kognitív képességek fejlesztése.

Feladata:

A kognitív funkciók fejlesztése az értelmi nevelés központi feladata.

Az óvoda a gyermek érdeklődésére, kíváncsiságára, mint életkori sajátosságra építve biztosítja a gyermeknek változatos tevékenységeit, melyeken keresztül tapasztalatokat szerezhet a természeti és társadalmi környezetről.

Az anyanyelv fejlesztése és a kommunikáció, különböző formáinak alakítása - helyes mintaadással - az óvodai nevelőtevékenység egészében kiemelt jelentőségű. Különösen a beszédkezdő kialakítására, fenntartására, a gyermek meghallgatására, a gyermeki kérdések érvényesülésére, s a válaszok igénylésére szükséges figyelmet fordítani.

Az értelmi nevelés további feladatai: egyrészt a gyermek spontán szerzett tapasztalatainak, ismereteinek rendszerezése, bővítése, másrészt az értelmi képességek, **kompetenciák** (érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, gondolkodás) és a kreativitás fejlesztése.

Tartalma:

Az óvodai élet változatos tevékenységeibe ágyazott, tudatosan tervezett műveltségterületek átadása. Fontos a tapasztalatok útján átadott tudás, az érdeklődés felkeltése és fenntartása, ügyelve az életkori sajátosságra. A gyermekek iránti elvárás fogvatartosságuk jellege, súlyosságának mértéke határozza meg. Terhelhetőségüket biológiai állapotuk, esetleges társuló fogvatartosságuk, személyiségjegyeik is befolyásolják.

III.5.4. Szociálisan hátrányos helyzetű gyermekek fejlesztése

Célja:

Az azonos korú, de más társadalmi, szociális közegből érkező gyermekek fejlettsége eltérő képet mutat. Célunk, hogy az óvoda által képviselt értékeket, alapvető viselkedési normákat, szokásokat elfogadtassuk a gyermekekkel és a szülőkkel egyaránt. Sikeresek akkor leszünk, ha az óvodában kialakított minták a gyermekek otthoni viselkedésében, szokásrendszerében is megjelennek.

Feladata:

A hátrányok leküzdésével csökkenteni a hiányosságokat, szem előtt tartva az egyéni szükségleteket. Az ingerszegény környezetben élő gyermekek sok esetben, az óvodában élnek át, mit jelent a születésnap, névnap az ünnepek bensőséges, meghitt pillanata, az ajándékozás öröme. A családokkal való kapcsolatépítés az első szülői értekezlet után fokozatosan és folyamatosan történik. Családlátogatás alkalmával és egy sokrétű információt tartalmazó kérdőív segítségével igyekszünk minden lényeges információt megszerezni a családokról, ami elősegíti pedagógiai munkánkat és a gyermekek differenciált fejlesztését. Kiemelten ügyelünk arra, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek indokolatlanul ne hiányozzanak.

Tartalma:

A gyermekek közötti különbségekhez, fejlődésbeli eltérésekhez való alkalmazkodás megvalósítására való törekvés egyénre szabott módszerek és eszközök segítségével történik.

Az óvodai csoportban dolgozó óvónők igyekeznek esztétikusan kialakított csoportszobával fogadni a gyermekeket. Változatos tevékenységeket, eszközöket felajánlva hatást gyakorolnak a gyermekekre, felkeltik érdeklődésüket, ezáltal segítve a szociális hátrányokból adódó hiányosságok pótlását. Az óvodában már elsajátított tevékenységeket következetesen számon kérve fejlesztik a gyermekeket, a hátrányok tudatos leküzdése érdekében. A fejlesztés minden területet érinthet önkiszolgálás, szobatisztaság, mozgás, kommunikáció stb.

III.5.5. Egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció

Célja:

A testi, érzékszervi, értelmi, beszéd-és egyéb fogyatékból fakadó hiányzó vagy sérült funkciók kiküszöbölése, korrekciója. A sérülés specifikumának megfelelő segédeszközök használatának megtanítása, alkalmazása a mindennapokban. A legfontosabb cél a többségi társadalomba, közösségbe való visszahelyezés.

Feladata:

A testi, érzékszervi, értelmi, beszéd-és egyéb fogyatékból fakadó hiányzó vagy sérült funkciók helyreállítása, újak kialakítása.

A gyermekek habilitációs- és rehabilitációs célú fejlesztéséhez a szakértői bizottság szakvéleményében foglaltak szerint kell eljárni. A módszerek, és eszközök megválasztásánál kiemelt figyelmet kell szentelni a jelen állapotra és a fejlesztés várható eredményére.

Feladata az integráció elősegítése, a gyermekek felkészítése a többségi társadalom elvárásainak való alkalmazkodáshoz.

Tartalma:

Az egészségügyi habilitációs és rehabilitációs tevékenység olyan team munkában kialakított és szervezett nevelési folyamatban valósul meg, amely az egyes gyermekek vagy gyermekcsoport igényeitől függő eljárások, időkeret, eszközök, módszerek, terápiák, alkalmazását teszi szükségessé.

Mindezek speciális, egyénre szabott eszközök használatának kipróbálásával, megtanításával és az életkornak megfelelő tapasztalatok megszerzésével, a megtanult mozgás következetes alkalmaztatásával valósul meg.

III.6.1.Tevékenységek tervezése

A tevékenységek tervezésekor a fokozatosság és tervszerűség elvei érvényesülnek az egyéni sajátosságok különböző fejlettségi fokát, valamint a sérülésekből származó hiányosságokat szem előtt tartva.

A tervezést a nevelési év keretei között, a nevelési év elején elvégzett gyógypedagógiai felmérések és a KEM-i Pedagógiai Szakszolgálat Szakértői Bizottság véleménye alapján állítjuk össze. Év elején - a fokozatos beszoktatás és az év eleji felmérések miatt – rövidebb, egyhavi időegységre tervezünk. Megismerve a gyermekek képességeit alakítjuk ki a csoport éves tervét, amit szükség esetén korrigálunk. Az egyéni fejlesztési tervek kialakításakor 3 hónapos ciklusokban gondolkodunk, amit a fejlesztő szakemberek összehangoltan alakítanak ki. A nevelési év szeptember 1-től augusztus 31-ig tart, és a törvény által előírt feltételekkel működik. Az óvodai nevelés a tanév rendjéhez igazodik. Szükség esetén az intézményi szünetek időtartamára felügyeletet biztosítunk.

A gyermekek óvodai nevelésének, oktatásának pedagógiai folyamatát gyógypedagógusok tervezik és végzik.

A tevékenységek (mozgásfejlesztés, anyanyelv-és beszédfejlesztés, játékra nevelés, vizuomotoros készség fejlesztése, zenei nevelés, önkiszolgálásra nevelés, egyéni fejlesztés) tervezése havonta történik, majd ez kerül heti lebontásra.

Az óvodai csoportban a tanév elején - a pedagógiai programban leírtak alapján - napra tervezett csoportos és egyéni fejlesztés történik, amelynek céljait, tevékenységeit, feladatait a szakemberek team munkában határoznak meg.

III.6.2. A gyermekek fejlődésének és fejlesztésének regisztrálása

- szakértői vélemény,
- a gyermek anamnézise,
- egyéni fejlettségmérő,(Walter Straßmeier felmérőlap, Quil teszt)
- egyéni fejlesztési terv.

III.6.3. Kötelező nyomtatványok

- óvodai felvételi és előjegyzési napló
- gyermek egészségügyi nyilvántartása
- szakértői bizottsági vizsgálatkérő lap
- nyilvántartás gyermekbalesetekről

III.6.4. A foglalkozások heti rendszeressége, formája

foglalkozás neve	heti gyakorisága	formája
Anyanyelv-és beszédfejlesztés	5 foglalkozás	csoportos, egyéni
Mozgásfejlesztés	5 foglalkozás	egyéni
Vizuomotoros készség fejlesztése	3 foglalkozás	csoportos, egyéni
Játékra nevelés	3 foglalkozás	csoportos
Zenei nevelés alapjai	2 foglalkozás	csoportos
Babzsákos fejlesztés	2 foglalkozás	csoportos
Egyéni foglalkozás	2 foglalkozás	egyéni
Önkiszolgálásra nevelés	mindennapos tevékenység	csoportos, egyéni
Levegőztetés, szabad játék	Naponta 1 óra	csoportos

A foglalkozások időtartama 10-20 perc, a gyermekek egyéni adottságaitól függően.

III.6.5. Az óvoda heti rendje

hétfő	kedd	szerda	csütörtök	péntek
anyanyelvi nevelés	anyanyelvi nevelés	anyanyelvi nevelés	anyanyelvi nevelés	anyanyelvi nevelés
mozgásfejlesztés	játékra nevelés	mozgásfejlesztés	játékra nevelés	játékra nevelés
zenei nevelés	vizuomotoros fejlesztés	zenei nevelés	vizuomotoros fejlesztés	vizuomotoros fejlesztés
babzsákos fejlesztés	mozgásfejlesztés	babzsákos fejlesztés	mozgásfejlesztés	mozgásfejlesztés

A tevékenységek heti rendje segíti tervező, szervező munkánkat.

A foglalkozások heti rendje a tanév redjéhez igazodva szeptember1-től június 3. hetéig tart.

III.6.6. Napirend

07.00-08.00	Gyülekező, szabad játék.
08.00-08.30	Önkiszolgálás. (tisztálkodás, reggeli)
08.30-09.30	Kötelező foglalkozások (anyanyelv és kommunikáció fejl., mozgásfejl., irányított játék)
09.30-10.00	Önkiszolgálás, tízórai
10.00-10.45	Képességfejlesztő foglalkozások.
10.45-11.25	Készülődés az udvarra, levegőzés, udvari játék, mozgásfejlesztés a szabadban.
11.25-12.00	Önkiszolgálás, kézmosás, ebéd.
12.15-14.15	Csendes pihenő.
14.15-14.30	Ébresztés, ágyazás, mosdóhasználat.
14.30-15.00	Uzsonna.
15.00-16.00	Játék, hazabocsátás.

A napirend csupán egy keret, rugalmasan változik az adott igényeknek megfelelően.

A gyógypedagógus fejlesztő munkáját segíti a gyógypedagógiai asszisztens, aki a gyermekek szabad játékát is képes irányítani, segíteni.

A kötött foglalkozások, az önkiszolgálásra nevelés célzott foglalkozásai délelőtt zajlanak. A délutáni alvás után a gyakorlásra, szabad játékra van lehetőség.

Az egyes **foglalkozások időtartama** függ az adott gyermekcsoport fejlettségétől, a témától, illetve az egyes gyermekek aznapi állapotától. Így 10- 15 - 20 perces foglalkozások lehetnek.

A foglalkozások azonos rítusok szerint indulnak (teremrendezés, énekes névsorolvasás, hiányzók felismerése, időjárás megfigyelése).

A gyógypedagógus törekszik a **játékosságra**, a gyermek életkori, fejlődésbeli különbségeinek figyelembevételére már a tervezés idején is.

A fejlesztés során folyamatos ellenőrzéssel győződik meg az eredményességről.

A csoportos és egyéni foglalkozások, a pihenésre, nyugodt étkezésre, tisztálkodásra, az önállóságra fordított idő megfelelő aránya biztosítéka a gyermek optimális fejlesztésének, s a túlterhelés illetve üresjárat kiküszöbölésének.

A tevékenységi formák ritmikusan ismétlődnek, a gyakorlásra, az ismétlés-re kellő időt biztosítva, a gyermek spontán megnyilvánulásait is figyelembe véve.

A tematikus feldolgozásnak megfelelően az egyes témák feldolgozási ideje 1 hét, vagy ennél hosszabb ideig is tarthat.

A gyermek fejlődési ütemének nyomonkövetése, értékelése

A pedagógus a tanév elején **pedagógiai megfigyeléseit** írásban rögzíti (fejlődési lap + pedagógiai jellemzés). Mindezek, és a gyermek gyógypedagógiai-pszichológiai-orvosi vizsgálati lelete alapján készíti el a gyermek **egyéni terápiás tervét**, s tervezi a csoport munkáját, figyelembe véve a gyermek fejlesztésébe bevont valamennyi gyógypedagógus szakember javaslatát.

Munkájára jellemző a **folyamatellenőrzés**: a pedagógiai vizsgálatot félévkor, évvégén megismétli. A nevelőtestület rendszeres **esetbeszélésein** team munkában keresik a lehető legjobb megoldást egy-egy gyermek esetében. Ez a team gyakran kiegészül a gyermeket kezelő szakorvossal, pszichológussal.

A tanköteles gyermekek a KEM-i Pedagógiai Szakszolgálat Szakértői Bizottság iskolaérettségi vizsgálatán vesznek részt. A Bizottság véleménye, a gyermekkel foglalkozó pedagógus és a szülő véleménye alapján kezdi meg a gyermek tanulmányait. Az értelmileg akadályozott gyermekek intézményünk önálló csoportjában kezdhetik meg tanulmányaikat vagy integrált formában a tanulásban akadályozott osztályokban.

III.7. Foglalkozási formák a gyógypedagógiai óvodába

Mozgásfejlesztés: az alapmozgások kialakítása, koordinálása, a koordinációs zavarok, a mozgásos ügyetlenség csökkentése, a jó pszichomotoros állapot elősegítése.

Anyanyelv-és beszédfejlesztés, környezetismeret: beszédmegértés fejlesztése, az aktív beszéd indítása, fejlesztése, logopédusok bevonásával, illetve a gyógypedagógus- óvónők speciális fejlesztési móddal kis lépésekkel, minden érzékszerv egyidejű bevonásával a szűkebb környezet megismertetésére törekedve, egyszerűbb versek, mondókák megtanításával segítik a fejlődést.

Játékra nevelés: az adekvát játékhasználat elsajátítása, a gyakorló, konstruáló és elemi szerepjátékok megismertetése, az egymás melletti és együttes játék megvalósítása, énekes, verses népi játékok játszása közben.

Vizuomotoros készség fejlesztése: a vizuális és taktilis észlelés, a testséma fejlesztése, a szem-kéz koordináció, alakállandóság, alak-háttér, felismerő képesség fejlesztése, a téri tájékozódás fejlesztése, a helyes ceruzafogás kialakítása, az ábrázoló kedv felkeltése, technikák, eszközök megismertetése.

Zenei nevelés alapjai: egyszerű ritmusú versek, mondókák segítségével a ritmus, a zenei hallás fejlesztése, a zenehallgatás, az együtt éneklés és zenélés örömeinek megtapasztaltatása.

Babzsákos fejlesztés: szociális kompetenciák fejlesztéséhez kialakított speciális foglalkozásforma. Célja: a kommunikáció, kontaktusteremtés, szociáliskészségek fejlesztése, babzsák eszköz használatával.

Önkiszolgálásra nevelés: a tisztálkodás, az öltöztetés-vetkőzés, étkezés, szobatisztaság terén minél nagyobb önállóságra nevelni a gyermeket saját lehetőségeinek határain belül.

Egyéni fejlesztés: az adott gyermek fejlettségi szintjének megfelelő képességfejlesztés az év elején végzett vizsgálatok alapján. Az egyéni fejlesztés során azoknak a funkcióknak, képességeknek, **kompetenciáknak** a fejlesztése történik, amelyek elmaradást és/vagy zavart mutatnak. Az egyéni fejlesztés a lassabban haladó és a csoport átlagánál jobb képességű gyermek egyéni terápiáját is jelentheti.

Mikrocsoportos fejlesztés: a foglalkozásokon maximum három gyermek vehet részt, az így együtt dolgozó gyerekek már képesek legyenek közösen dolgozni, egymásra figyelni, **kooperálni**.

Makrocsoportos fejlesztés-egész csoportra kiterjedő, de differenciált foglalkoztatási forma, mely a kooperativitásra épít.

III.8. Fejlesztő foglalkozások

III.8.1. Mozgásfejlesztés

A foglalkozásokon a nagymozgások kialakítása, begyakorlása, a mozgásos problémák koordinálása tervezett fejlesztés alapján - **mozgássérült gyermekek esetén egyéni fejlesztés formájában, diagnózishoz igazítottan, szomatopedagógus/konduktor közreműködésével** - valósul meg.

3-7 éves korú gyermekek	halmozottan sérült gyermekek
Célja: - Valósuljon meg a sokirányú mozgásról szerzett pozitív élményeinek megerősítése, a gyermekek egyéni adottságainak, képességeinek fejlesztése a fokozatosság elvének betartásával. - Fejlődjenek a gyermekek kondicionális képességei koordinációs képességei(téri tájékozódás, mozgásérzékelés, reakcióképesség, ritmus, mozgékonyaságuk). Feladata: A gyermeki szervezet sokoldalú, arányos fejlesztése, a vázizomzat erősítése, a helyes testtartás kialakítása, a mozgásigény kielégítése.	Célja: - motoros tanulás elősegítése - alapmozgások kialakítása, korrigálása, célirányos mozgás kialakítása - egyensúly fejlesztése, ügyesség, állóképesség, izomerő fokozása, - teljesítőképesség növelése - mozgásos gátlás oldása, - utánozókészség fejlesztése, - testséma fejlesztése, - ritmusérzék fejlesztése, - figyelem, emlékezet, beszéd, mozgás összekapcsolása, - téri tájékozódás fejlesztése, Feladata: - a mozgásvágy felkeltése, - az izomerő, ügyesség, gyorsaság, állóképesség fejlesztése, - biztos egyensúly kialakítása, - hibás, összerendezetlen mozgások javítása, - különböző helyzetekben való cselekvések, célirányos mozgás megtanítása, - utánozókészség fejlesztése - passzív tornáztatás, - gesztussal kísért mondókák tanulása,

Az óvodai testnevelés mozgásanyaga a 3-7 éves korú értelmileg akadályozott gyermekek számára:

Tervezéskor az alábbi szempontokat vettük figyelembe:

- megfelelő gyakorlási lehetőség biztosítása
- elegendő ismétlési alkalom
- fokozatosság
- a foglalkozások anyagának kapcsolata más tevékenységekkel.

A gyermekek mozgásigényének kielégítése, képességeik fejlesztése a legfontosabb feladat.

A gyakorlatok végrehajtásakor figyelembe vesszük a fokozatosságot, a feladatok összeállításánál az egyéni képességeket. A gyakorlatok nehezítése kézi szerekekkel és tornaszerekekkel történik.

Gyermekeink állóképességének fejlesztése érdekében a testnevelési játékok tervezésekor az utánozó, futó,- fogó- és az egyszerűbb versenyjátékok dominálnak.

A testnevelési játékok során megtanulnak egymás, és saját testi épségükre vigyázni. Ügyesednek, önbizalmuk nő, elsajátítják a szabályokhoz való alkalmazkodás magatartását.

A torna, a mozgásos játékok fejlesztik a gyermekek sokoldalú, természetes mozgását, megismertet velük sok játékot, segíti élettani fejlődésüket, alkalmazkodó képességük kialakulását. A mozgás fejleszti a gyermekek motoros képességeit (erő, ügyesség, gyorsaság, állóképesség). Kedvező hatással van az idegrendszerre, a keringési- és légzőszervekre, a helyes testtartás kialakulására. Fejlődnek az értelmi, erkölcsi, akarati, esztétikai és a munka jellegű tevékenységek.

Halmozottan sérült gyermekek esetében:

Az óvodáskorú mozgáskorlátozott, halmozottan sérült gyermek éppen az életkorára jellemző tevékenységben, a mozgásban gátolt. A mozgás speciális fejlesztése szakembert igényel, aki komplex módon végzi a mozgás és a következményes vagy társuló elváltozások, károsodások terápiáját.

Az óvodai élet során az óvónőnek tisztában kell lennie:

- a sérülés okával, a diagnózissal, a tünetekkel;
- a legszükségesebb teendőkkel;
- a káros mozgásformákkal.

Azonban minden esetben a szakemberre kell támaszkodnia.

A szomatopedagógus/konduktor tervezi a mozgáskorlátozott gyermekek csoporton kívüli fejlesztését és tanácsot ad a csoporton belüli tevékenységhez, meghatározza a káros és szükséges mozgásformákat, a korrekciós helyzeteket és a korrekcióhoz vagy fejlesztéshez szükséges eszközöket.

A fejlesztő óvodában minden gyermek számára kiemelt a térbeli tájékozódás, a nagymozgások és a mozgáskoordináció (szem - kéz - láb koordináció) fejlesztése. Fontos a gyakori, gazdag mozgáslehetőség biztosítása a teremben, udvaron, tornateremben egyaránt.

A sérült gyermekek speciális mozgásfejlesztésekben részesülnek a szomatopedagógus/konduktor közreműködésével a KEM-i Pedagógiai Szakszolgálat Szakértői Bizottság szakvéleménye által javasolt óraszámban, külön mozgásfejlesztő teremben.

A fejlesztés várható jellemzői óvodáskor végére

A mindennapos mozgásfejlesztés hatására szeretnénk elérni, hogy kialakuljon a gyermekek természetes mozgásigénye. Örömmel és szívesen mozogjanak, aktívan vegyenek részt a fejlesztő foglalkozásokon, képesek legyenek a **kooperatív** együttműködésre.

Értsék az egyszerű verbális utasításokat, és állapotuknak megfelelően tudjanak mozgást utánozni. Segédeszközöket nagyfokú önállósággal tudják használni.

III.8.2. Anyanyelv/Beszédfejlesztés/Környezetismeret

Az akadályozott gyermekeknél az értelmi fejlődési zavar egyik fő társuló tünete a különböző mértékű beszédfejlődésbeli elmaradás, akadályozott, megkésett beszédfejlődés, beszédészlelés és beszédmegértési zavarok. A tünetek formái és jellemző jegyei összefüggenek az értelmi sérülés súlyosságával.

Célja:

A gyermekek legyenek képesek kifejezni magukat verbális és(vagy nonverbális módon, tudjanak kommunikálni környezetükkel.

- A gyermekek beszéd iránti érdeklődés felkeltése, ösztönzése, utánzóképeségének fejlesztése.
- Verbális kommunikáció gazdagítása, a jelzések differenciálása.
- Beszédszervek ügyesítése, beszédindítás, passzív- és aktív szókincs bővítése.

- Hallási figyelem fejlesztése, grammatikai rendszer kiépítése.
- Kognitív funkciók, figyelem, emlékezet fejlesztése a közvetlen környezet tárgyairól, cselekvéseiről szerzett tapasztalatok bővítése.

Feladata:

- Az érdeklődés felkeltése, gyermekek aktivizálása, ritmus, dal segítségével.
- Állathangok, állatmozgások utánzása mondókák, rövid versikék segítségével.
- Akusztikus figyelem felkeltése, rövid-hosszú, magas-mély, hangok megkülönböztetése.
- Beszédkoordináció fejlesztése, beszédszervek ügyesítése tornáztatással, játékos gyakorlatokkal.
- Beszéd indítása, a passzív és aktív szókincs bővítése játékos formában.
- Nonverbális jelzések támogató alkalmazása.
- Beszédmegértés fejlesztése, egyszerű utasítások követése.
- Figyelem tartósságának, terjedelmének, akaratlagosságának növelése.
- A tárgyak mellett a képek megnevezése, mondatalkotás segítése.

Beszédindítás, rendellenességek, súlyosabb, rögzült beszédhibák, akadályozott beszédfejlődés, dadogás esetén logopédus segíti a gyermekek beszédének fejlődését, tanácsot ad a gyógypedagógus eredményesebb munkájához.

Tartalma:

Vers, mese, mondóka A mesék, versek, mondókák világa az anyanyelvi nevelésnek az egyik legfontosabb eszköze. Népi értékeket, hagyományokat, szokásokat közvetít a gyerekeknek. Szorosan kapcsolódik az énekhez, zenéhez, a mozgásos játékokhoz.

A mesehallgatás a gyermekek legtermészetesebb igénye, lételeme. Örömforrás, feszültséget keltő és oldó lehetőség, ezért törekszünk arra, hogy a gyerekek minél több szép és jó mesét ismerjenek meg. Örömforrás a gyermekek számára a vers zeneisége, ritmusa, lüktetése. Erre alkalmasak a kiolvasók, kiszámoló mondókák, a párbeszédes formák.

A magyar népi mondókák mellett olyan költői alkotásokra van szükség, amelyek a népköltéssel rokon hangulatúak, rövidek, könnyen érthetők, tartalmukban közel állnak a gyermekekhez.

Az anyanyelvi nevelés szervesen beépül a mindennapok tevékenységeibe, foglalkozásaiba:

- A zenei nevelés, foglalkozásokon elsajátított mondókák segítik a beszélni tanuló-és tudó gyermeket a szép kiejtésre, és folyamatos beszédre szoktatják.
- Testnevelés foglalkozásokon a légző gyakorlatok játékos elsajátítása és gyakorlása segíti a beszédszervek ügyesítését.
- A gyermekek anyanyelvi képességeinek fejlődéséhez a mozgásos játékok hozzájárulnak, játékos tevékenységekben szerzett tapasztalatok segítik a beszédfejlődést.

Halmozottan sérült gyermekek esetében

Az épektől való eltérés egyrészt a vers és mese hallgatása, másrészt pedig a megélése és reprodukálása során jelentkezhet.

A hallgatás során a helyes és biztonságos testhelyzet megválasztásával segíthetjük az érdeklődés fenntartását, hogy a helyzet megtartása ne vonja el a figyelmét. A problémát okozhatja az is, hogy a kóros izom belövellésekkel a gyermek zajt csap maga körül, így nem hallja tisztán a szöveget. Reflex gátló, optimális testhelyzettel ez kiküszöbölhető, mely helyzetet az adott gyermeknél a szomatopedagógus/konduktor határozza meg, és alkalmazását megtanítja az óvónőnek.

A sérülésből adódó nehezítő tényezőket is figyelembe kell venni:

- hallási figyelem pontatlansága,
- beszédészlelési zavarok,
- beszédértési nehézségek,

- megkésett vagy akadályozott beszédfejlődés,
- artikulációs zavar,
- kognitív képességek zavara.

A foglalkozások témakörei

- Testséma fejlesztés (fej, test, részei)
- Csoportszoba berendezési tárgyai
- Játéktárgyak
- Ősz témaköre: időjárás jellegzetességei, öltözködés, zöldségek, gyümölcsök,
- Mosdó, fürdőszoba berendezései, cselekvések: kézmosás, fürdés, fogmosás, törölközés, stb.
- Tisztálkodás eszközei: Szappan, törölköző, fogkefe, fogkrém, pohár, wc-papír, fésű
- Konyha berendezési tárgyai: tűzhely, konyhaszekrény, mosogató, hűtőszekrény,
- Tél témaköre: Mikulás ünnepkör feldolgozása, téli időjárás jellegzetességei, Karácsonyi készülődés
- Család, családtagok
- Farsangi készülődés
- Önkiszolgálás, étkezés, terítés –vendégségbe megyünk
- Otthoni munkák - házimunkák
- Tavasz témakör: Tavaszi időjárás, tavaszi öltözködés, virágok, Húsvéti készülődés, tavasszal termő zöldségek, gyümölcsök
- Anyák napja
- Közlekedési eszközök
- Házi állatok
- Állatkerti állatok

A fejlesztés várható jellemzői óvodáskor végére

A gyermekek fejlődésbeli sajátosságai, jellemzői nagymértékben meghatározzák a fejlődés eredményességét.

Az óvodáskor végére az anyanyelvi fejlesztés hatására el szeretnénk érni, hogy minden kisgyermek:

- Tudjon, merjen szóban megnyilatkozni szűkebb és nagyobb közösségben esetleges beszédhibája és (vagy beszédzavara ellenére is).
- Érezzék a beszéd örömét, törekedjenek a tiszta beszédre.
- Aktív és passzív szókincse bővüljön.
- Alakuljon ki rövid és hosszú távú memóriája.
- Az egyes- és többes számot használja helyesen.
- Gondolatait grammatikailag is helyes mondatokban tudja megfogalmazni.
- Alakuljanak ki a pszichikus képességei: szándékos figyelem, feladattudat, feladattartás.
- Tanuljanak meg 15-20 gyermekverset, mondókát, kiszámolót.

III.8.3. Játékra nevelés

A játék belső indítékok alapján létrejövő önkéntes tevékenység, amelyben a gyermek élményeit, vágyait dolgozza fel, közben ismereteket és készségeket sajátít el. A játék tükrözi a kisgyermek fejlettségét, és az ismeretek bővülésével változik a játék minősége is. Minél bonyolultabb a játéktevékenység, annál magasabb szinten segíti a gyermek készségeinek fejlődését.

Az óvodai nevelés tartalmának egyik legfontosabb sajátossága a játékra építettség. **A játék semmi mással nem helyettesíthető tevékenységi forma.** Maga a tevékenység egyben örömforrás, melyben a kisgyermek levezeti a benne levő feszültséget.

Az óvodás korban a játékfajták mindegyike mindvégig jelen van.

Célja:

- játékkedv felkeltése,
- egymás melletti tevékenykedés megtanulása,
- együttes játék örömeinek felfedeztetése,
- elemi szerepjátékok kialakítása
- mozgás, megfigyelőképesség, figyelem, emlékezet, beszéd, képzelet fejlesztése,
- ismeretnyújtás, ismeretszerzés a környezet tárgyaitól,
- népi játékok, mondókák, énekes játékok segítségével elemi szabályok megtanítása,
- játéktevékenység örömforrásának biztosítása,
- mintakövetés,
- önálló kitartó játék kialakítása.

Feladata:

Az együttjátszás élménye, a szabályok, a szituációk közös tevékenység során jönnek létre, így a játék egyben a szocializáció fő színtere.

Biztosítani kell a gyermekek számára érdeklődésüknek és életkoruknak megfelelő játékokat, játékszíntereket. Törekedni kell a nyugodt játék kialakítására.

Tartalma:

- Finommotorikát fejlesztő játékok elsajátítása:
 - ki-be pakolás, válogatás, csoportosítás,
 - építés vízszintesen, soralkotás,
 - építés függőlegesen, építés minta után,
 - illesztés, fűzés,
 - ujjak ügyesítése mondókákkal, mesékkel.
- Mozgásos játékok játszása –segítséggel.
- Szerepjáték elemeinek kialakítása
 - baba ringatása, altatás, öltöztetés,
 - közlekedés, utazás,
 - orvos, beteg
 - fodrász, főzés, takarítás, boltosos.
- Játék a szabadban.
 - homokozás, hintázás,
 - csúszdázás, mászókázás, futkározás.

Minden olyan szabadban végezhető játék- tevékenység, amit a mozgásállapotuk egyedül vagy segítséggel lehetővé tesz.

Fontos a nyugodt, kiegyensúlyozott légkör, hogy figyelmüket a játéktevékenységre tudják összpontosítani. Fontos a minél hosszabb, megszakítás nélküli játékidő biztosítása.

A játéktevékenységeken keresztül, a játék tartalmának gazdagításával is törekszünk a külvilág megismertetésére, a sokirányú tapasztalatszerzés elősegítésére.

Mindenfajta játékban nagy szerepe van az utánzásnak, melyben a mozgáskorlátozott gyermek részére az ép gyermek megfelelő példát tud nyújtani. Ez a szerep pozitív élménnyel gazdagítja a gyermekek személyiségét.

A fejlesztés várható jellemzői óvodáskor végére

Az élettani fejlődés és az óvodai közösség hatására minden kisgyermek változik. Ügyesednek, fejlődnek társas kapcsolataik, a kudarcot jobban tűrik, sikerélményekhez jutnak.

Óvodáskor végére elvárható, hogy tudjanak elmélyülten játszani. Alapvető szabályokat tartsanak be, vegyenek részt a közös játékban. Tudjanak egyszerű építményt konstruálni, ne zavarják társaikat, ne rombolják le társuk munkáját.

Alkalmazkodjanak társaikhoz, tudjanak lemondani valamiről, legyenek képesek együtt játszani. Fejlődjön szem-kéz koordinációjuk, mozgáskészségük (nagymozgás, manipuláció, egyensúly). Törekedjenek a konfliktusok kerülésére, elviselésére. Ismerjék meg az alapvető játékokat, válasszanak maguk játékeszközt, használat után egyedül vagy segítséggel tegyék a helyére.

III.8.4. Vizuomotoros készség fejlesztése

A gyermeki ábrázolás a világ megismerésének sajátos formája. A gyermek a külvilághoz fűződő kapcsolatát érzelmi síkon éli át, cselekvésein keresztül tükrözi, amit pedig nem tud ábrázolni, azt hozzámeséli.

Az ábrázolás elsősorban kifejezési eszköz, érzelmek, gondolatok, ismeretek közvetítője, a gyermek személyiségének megnyilatkozása.

Az ábrázoló tevékenység során a gyermek valamit alkot, valamit létrehoz, valamit kifejez, de nem az alkotás végeredménye a fontos, hanem az örömteli cselekvés, az önálló munka, elképzeléseinek megvalósítása.

A vizuális nevelés során kialakulnak azok a képességek, amelyek a többi nevelési területre és az egész személyiségre hatással vannak. Fejlődik általa a képi plasztikai kifejezőképesség, a téri tájékozódás, a képzeletvilág, a fantázia, a kreativitás. Nő az önbizalom, az önismeret. Fejlettebb lesz a szem-kéz koordináció, fejlődik a finommotorika. A környezethez való viszony pozitívan megváltozik.

Ábrázolás közben a gyermek olyan készségek birtokába jut, amelyek az írás előkészítésében rendkívül fontosak.

Célja:

- kéz és ujjak ügyesítése, mozgékonyságuk fokozása,
- kéz izomerejének erősítése,
- célirányos kézmozgások kialakítása,
- szem-kéz koordináció kialakítása,
- ujjak tapintásérzetének fokozása,
- csukló, az ujjak laza mozgatása,
- látás- tapintás-mozgásérzet együttes szabályozása,
- dominancia kialakításának segítése,
- testséma fejlesztése,
- ábrázolás eszközeinek és a különböző technikák megismertetése,
- téri tájékozódás fejlesztése,
- analízáló-szintetizáló készség kialakítása,
- alapszínek és egyszerűbb formák megismertetése.

Feladata:

A gyermekek téri, formai és színeképzeiteinek fejlesztése, esztétikai érzékük alakítása különböző anyagok és egyszerű munkafogások, technikák megismertetése.

- vizuális megfigyelőképesség fejlesztése,
- ábrázoló kedv felkeltése,
- különböző eszközök fogása, elengedése-használatuk megtanulása.

A fejlesztés folyamatjellegű és alkalmazkodik a gyermekek egyéni sajátosságaihoz, fejlettségi szintjéhez, a gyermek érdeklődéséhez.

Halmozottan sérült gyermekek esetében:

- Mozgáskorlátozott gyermekeknél a legfontosabb, hogy megtaláljuk a kényelmes, biztonságos, helyes ülést, melyben „ellazulva tud alkotni”, melyben nem akadályozzák az esetleges kóros reflexei, tónusbelövelései.

- A kóros izomtónus negatív irányban befolyásolja a képi kifejezés lehetőségeit. A hypotóniás elváltozások megnehezítik az anyagok, eszközök megfogását. A hipertóniák, spazmusok - ezzel ellenkezőleg - a tárgyak elengedését gátolják. Így gyakran a finom mozdulatok elvégzése gátabba ütközik.
- A sérült kisgyermek - a mozgás akadályozottsága miatt kevesebb ismerettel rendelkezik a szűkebb és tágabb környezetéről, a világról - nem tapasztalja meg kellő mértékben. A percepció zavarai - a nem megfelelő megismerő funkciók - miatt torzulhat a környezetről alkotott kép, hibás vagy hiányos információk juthatnak el a gyermekhez, mely jól lemérhető az ábrázolásában is.
- A térformák és síkbeli képek alakítása kisebb-nagyobb akadályokba ütközik a kéz tökéletlensége, az izmok nem megfelelő működése, a koordinációs zavar, az ízületek elváltozásai, illetve a mozgástervezés finommotorika zavarai miatt.
- Probléma lehet, hogy a gyermek gondolkodásában sokkal előrébb jár, mint amit mozgásállapota szerint meg tud alkotni, ez sorozatos kudarcélményhez, frusztrációhoz vezethet.
- Speciális problémával állunk szemben a felső végtag hiányának esetén. Ilyenkor általában speciális segédeszközöket kell beszerezni. Különleges a probléma akkor, amikor éppen a hiányzó oldal lenne a domináns. Ilyen esetekben nagyon körültekintően kell eljárni, mert hasonló a helyzet, mint az „átszoktatott balkezesek” esetében. A teljes felső végtag hiányakor pedig a száznak vagy a lábnak kell átvenni és pótolni a hiányzó funkciókat.

A fejlesztés várható jellemzői óvodáskor végére

A gyermekek önként és örömmel ábrázoljanak. Tudjanak rövid ideig türelmesen, helyhez kötötten tevékenykedni. Alakuljon ki kétujjas fogásuk, helyes ceruzafogásuk. Szükség esetén speciális háromszögletű vastag ceruzával vagy ceruzafogó segítségével tudjanak ábrázoló tevékenységet folytatni. Tudják betartani a papírhátart, munkájukban balról-jobbra haladjanak. Alakuljon ki a helyes nyomaték, a kezesség. Fejlődjön a látási, tapintási, mozgási érzékelés összerendezettségük.

III.8.5. Zenei nevelés alapjai

Célja

Az óvodai zenei nevelés célja a gyermekek élményhez juttatása, zene iránti érdeklődésük felkeltése, zenei ízlésük formálása. Az értelmi akadályozott gyermek fejlesztésében azért van különösen nagy szerepe a zenének, mert általa a személyiség olyan rétegei, olyan részei is megérinthetők, amelyeket a szavak nem érnek el.

Az óvodai zenei nevelés fejleszti a gyermekek hallását, ritmusérzékét, emlékezetét, harmonikus mozgását. Fontos alapokat ad a személyiség fejlesztéséhez.

A gyermekeknek a zenei élmények befogadásához elsősorban személyes kapcsolatokra van szükségük, nagyon fontos számukra a közös játék öröme, ezért lényegesek óvodáskorban a mozgáshoz kötött dalok.

A mozgás és a dal ebben a korban egybefonódik, a dal ritmusa, lüktetése mozgásra csábít.

A dalos - táncos játékok mozgásformái kedvező feltételeket teremtenek a gyermekek mozgásának fejlődéséhez.

A gyermekek mozgási képességeivel egy időben fejlődnek az értelmi képességei is.

A zenei anyanyelv szorosan kapcsolódik az anyanyelvi neveléshez, hiszen ritmusában, hangsúlyaiban, hanglejtésében, szerkezetében azt követi.

A népi mondókák, énekes játékok emberi kapcsolatokat tükröznek, viselkedésformákat örökítenek meg. A kultúra, a hagyományörzés átadásának, a nemzeti identitás kialakításának fontos eszközei:

- zenei hallás fejlesztése, ritmusfejlesztés,
- gyermekek érzelmi életének alakítása, gátlások oldása,
- zenehallgatás megszerettetése.

Feladata:

A zenei érdeklődés felkeltése, az ízlés, az esztétikai fogékonyság és a zenei anyanyelv kialakulásának segítése. A családi nevelés során a szülő gyakran mesél, biztosítja gyermekének a mozgás-lehetőségeket, de általában ritkán énekel. Az óvodában a mondókák segítségével a helyes beszéd ritmusának és a hang lejtésének gyakoroltatására, elsajátítására nyílik lehetőség, ez a gyermekek nagy részénél fokozottabban szükséges lehet. A ritmusfejlesztés során elsődleges az egyenletes ritmus hangoztatása, érzékeltetése. A közös éneklés örömszerző hatása miatt a sérült gyermekeket mindig vonjuk be az énekes játékokba; akár külső segítség – szomatopedagógus(konduktor, pedagógiai asszisztens, dajka stb. igénybevételével. Ezeknél az óvodásoknál meg kell találnunk azt a hangszert, amin játszani tud, azt a módszert és technikát, amivel meg tudja azt szólaltatni. A mozgástempó gyorsítására is ösztönözni kell, de erőltetni sosem szabad!

Halmozottan sérült gyermekek esetében

- A ritmus és a tempó érzékelése és főképpen pontos utánzása, visszaadása esetenként nem tökéletes. Sokszor már az érzékelésüknél probléma jelentkezik, mely az egyéb területeken jelentkező (hallási, látási) percepciós zavarokból, illetve ezeken keresztül a tökéletlen, hiányos megismerésből ered. Előfordulhat, hogy a problémát az okozza, hogy a gyermek nem tudja a mozgást jól kivitelezni.
- Az énekek, mondókák mozgással való kísérése általában a mozgáskorlátozottság miatt akadályokba ütközik, vagy módosul. Mivel a mozgáskorlátozott kisgyermek sok esetben nem képes a mozgás pontos kivitelezésére, az ének, a mondóka tanulása is nehezített, illetve pontatlan lehet, több időt vehet igénybe.
- Hallássérült gyermekeknél a hallási percepció zavarával állunk szemben, az észlelés pontatlan, esetleg hiányos lehet. Ezt okozhatja a hallószerv sérülése, vagy az agyi feldolgozás tökéletlensége.
- A hangszeres játék minden olyan esetben nehezített, amikor a felső végtag sérült, mert a hangszereket a gyermek nem tudja jól megfogni, és használni.
- A tempóváltást, a gyorsabb - lassabb különbségét az észlelési zavarokból adódóan nem mindig ismerik fel, mert saját mozgásuk során sem tapasztalják meg minden esetben ezeket a különbségeket.
- A térforma alakítása során egymáshoz nagy mértékben kell alkalmazkodni, viszont a sérült kisgyermek mozgása lassabb, célmozgása, koordinációja pontatlanabb, térérzékelése gyengébb lehet.
- Az esetleges légzési és artikulációs problémák - főként az ICP-s gyermekeknél - az éneklésben jelenthetnek akadályt.

A fejlesztés várható jellemzői óvodáskor végére

Ismerjék fel a tanult énekeket, szívesen vegyenek részt dalos játékokban, szívesen énekeljenek, vagy hallgassanak gyermekdalokat. Ismerjék fel a környezetükben előforduló zörejeket, hangokat és tudják azokat megnevezni. Ismerjék fel társaik beszédhangját. Ismerjenek 15-20 mondókát, kiszámolót. Tudjanak egyenletes lüktetéssel, egyszerű dobbal kísérni.

III.8.6. Munkajellegű tevékenységek – önkiszolgálásra nevelés**Célja:**

Mindennapos tevékenységi forma. A mindennapos tevékenység- gyakorlás folyamatában lépésről-lépésre alakítjuk ki a gyermekek önálló feladatvégzését. A sikerrel végrehajtott munka, ösztönző motiváló hatása a személyiség fejlődésében kiemelkedő szerepet kap (önállóság, eredményre törekvés, kitartás, fegyelmezettség, szabályok betartása, munkamegosztás, együttműködés,

figyelem). A munka elősegíti a gyermekek önértékelési képességének és társas kapcsolatainak fejlődését. A közösség által elismert munka öröme a közösségi kapcsolatok elősegítője.

- apró lépésekkel az önállóság elérésének segítése a napi tevékenység végzés folyamatában,
- verbális utasítások megértése, a figyelem, az emlékezet, a gondolkodás fejlesztése,
- alapvető higiénés szokások kialakítása,

Feladata:

A gyermekek kezdetben segítséggel, később minél önállóbban, öntevékenyen végezzenek munkajellegű tevékenységeket. Megismerjék a munkafázisok sorrendiségét, képesek legyenek átélni a munka fontosságát és örömet.

- Étkezési szokások kialakítása:
 - Naposi teendők kialakítása: asztal letörlése, terítés, szalvéta hajtása, terítés folyamatának megismerése, végzése.
 - Étkezés utáni teremrendezésben való közreműködés.
 - Kanálhasználat megtanítása, később villahasználat elsajátítása.
 - Pohárhasználat megtanítása, szalvéta használata.
 - Kérés, megköszönés.
 - Ügyesebb gyermekeknél ételből való szedés.
 - Rágás megtanítása, helyes tempó elsajátítása.
- Tisztálkodási szokások kialakítása:
 - Étkezés előtt és után, valamint wc-használat utáni kézmosás megtanítása, kéztörlés, fogápolás, szobatisztaságra nevelés.
 - Vízcsap kinyitása-zárása. Szappanhasználat, utána kézöblítés.
 - Saját törülköző felismerése. Önálló kéz-és arcmosás majd szárazra törlése.
 - Fésülés tűrése, majd önálló próbálkozás.
 - Orrfújás megtanítása, zsebkendő használat igénye, a piszkos zsebkendő szemétkébe dobása.
- Öltözés - vetkőzés:
 - Együttműködés öltözéskor - vetközéskor.
 - Egyszerűbb ruhadarabok levétele segítséggel majd önállóan.
 - Bizonyos ruhadarabok teljesen önálló le- és felvétele.
- Szobatisztaságra nevelés:
 - Jelzés megtanítása: után jelzés, majd mutogatás, hangadás, stb.
 - Kérdésre szükséglet jelzése, majd jelzés önmagától, ha felismerte a szükségletet (képes legyen visszatartani addig, míg wc-re ér).
 - Biliről wc-re szoktatás.

Halmozottan sérült gyermekek esetében:

A mozgássérült gyermekek általában kevésbé tudnak részt venni a munka jellegű tevékenységekben, de ők is képesek rá. Gondot jelenthet, hogy a segédeszköz használata miatt foglalt a kezük, vagy a helyváltoztatás még nem eléggé stabil, túlzottan leköti figyelmüket. Azonban fokozatosan ők is el tudják sajátítani - speciális eszközökkel és személyi segítségadással - ezeket a tevékenységeket. Nagy öröm számukra, mert érzik, hogy rájuk is számítanak, sikereik vannak, mely az önbizalmukat növeli, az ép környezetbe való integrálódásukat nagy mértékben segíti. Fontos, hogy a gyermekek csak olyan munkafeladatokat végezzenek, amelyek megfelelnek életkori és fejlettségi sajátosságaiknak. Kiemelkedően fontos a folyamatossága, a légköre, a résztvevők egyéni képességeihez igazodó munkabeosztás és az elvégzett munka értékelése.

Fokozottabb odafigyelést igényel az óvónők részéről a gazdaságos munkafogások, műveleti sorrendek megtanítása.

Minden gyermek elsődleges feladata a saját személyével kapcsolatos önkiszolgálás megtanulása. Ne végezzünk el helyettük semmilyen tevékenységet, amelyekre ők maguk is képesek. Legyünk mindig türelmesek, hagyjunk időt a munkavégzésre. A szülők figyelmét hívjuk fel arra, hogy a gyermeknek az önállóság elérése érdekében nagyon fontos az óvodában elsajátított tevékenységek otthoni gyakorlása is.

A fejlesztés várható jellemzői óvodáskor végére

Az óvodáskor végére az önállóság terén különböző fejlettségi szintre jutnak el a gyermekek. Ez nemcsak a gyermekek életkorától függ, hanem fiziológiai érettségüktől (szobatisztaság), mozgásos ügyességüktől (öltözés) és értelmi állapotuktól is. Önállóságuk gátja lehet a mozgáskoordinációs zavar. Az a gyermek lesz sikeres az iskolában, aki „egyszerű” feladatokat önállóan is el tud látni maga körül (wc-használat, öltözködés, önkiszolgálás, közlekedés).

Az a gyermek, aki korai életszakaszától kellő alkalmat és megfelelő segítséget kap, hagyják és elismerik próbálkozásait, magabiztosabban válik önállóvá, hamarabb illeszkedik be új környezetébe. A program első számú és legfontosabb fejlesztési célja az integráció, a többségi társadalomba történő beilleszkedés előkészítése.

III.8.7. Egyéni fejlesztés

A gyermekek speciális nevelési szükségletéhez, a képességstruktúra egyenetlenségéhez igazodó, sérülés specifikus **kooperatív** fejlesztés szakemberek team munkájában.

Célja:

Támogató, megerősítő, tehetséggondozó fejlesztő tevékenység, melyet a tanulási nehézségek leküzdése érdekében végzünk. Az egyéni fejlesztések során, a társuló sérülésekből adódó problémák hatékony, terápiás jellegű megoldása a cél. Egyénre szabott fejlesztési folyamatokkal és célokkal valósítjuk meg, hogy minden gyermek a maga ütemében fejlődhessen, figyelembe véve speciális szükségleteit és fejlettségi szintjét. Végso célunk mindenkit eljuttatni lehetőségei csúcsára.

A gyermeki személyiség pozitív irányú fejlesztése, kibontakoztatása és a sérülésekből adódó hátrányok leküzdése valamint az integráció megvalósulása az elérendő cél.

Feladata:

Az egyéni hiányosságok, sérülések következtében a rossz beidegződések javítása, a jó mozdulatsor kialakítása. A sérülésből bekövetkezett állapotváltozás több területet érinthet egyszerre, ezért több területen kell fejleszteni a gyermekeket.

A mozgásfejlesztés a testkép, testfogalom, testséma kialakításával kezdődik. Fontos a két testfél összerendezett mozgásának kialakítása, a térbeli tájékozódás az utánzókézség fejlesztése, a mozgás- és beszéd (ritmus) összekapcsolása.

A beszédfejlődést segítő gyakorlatok beillesztése a foglalkozásokba elengedhetetlen, hiszen lehetnek olyan gyermekek, akiknek a kommunikáció, a beszédprodukció nehézséget okoz. Hangutánzó gyakorlatokkal, a beszédszervek ügyesítésével, a passzív és aktív szókincs bővítésével, a beszédmegértés kialakítására kell törekedni.

A megismerő tevékenység fejlesztése talán a legfontosabb terület, hiszen érzékelés, észlelés, tapasztalatok útján szerzünk információkat környezetünkről. Ehhez azonban szükségünk van a megfigyelőképességre, kitartó figyelemre, emlékezetre. Játékosan, a gyermeki kíváncsiságra és érdeklődésre alapozva fejlesztjük ezeket a területeket.

A vizuomotoros koordináció gyakorlataival elősegítjük az ujjak ügyesebbé válását, a szem-kéz koordináció javulását. Az ábrázolási kedv felébresztésével kialakíthatjuk a helyes ceruzafogást (segédeszközzel, ceruzafogó vagy speciális háromszögletű ceruza alkalmazásával), az írásnyomatékokat.

III.9. A gyógypedagógiai óvoda kapcsolatrendszere

III.9.1. Család és óvoda

A gyermek elsődleges és meghatározó nevelési színtere a család. Az óvodáé a kiegészítő szerep, a nevelési hiányosságok pótlása.

A szülő - pedagógus kapcsolatában érződnie kell, hogy minden a gyermek fejlődése érdekében történik, és ebben elsődleges partner a szülő, még abban az esetben is, ha a nevelési szokások eltérnek a kívánatostól.

A kapcsolatban éreztetni kell

- az empátikus hozzáállást;
- a segítő szándékot;
- az egymás mellé rendeltséget;
- a kölcsönös tapintat kötelezettségét;
- az információk intimitásának voltát;
- a kölcsönös nyitottság szükségességét;
- a folyamatos és szükséges információ átadás kötelezettségét.

A kapcsolattartás óvodán belüli szervezési keretei

Családlátogatás

- célja a beilleszkedés megkönnyítése: a felnőtt - gyermek kapcsolat zökkenő mentesebb alakítása, a beszoktatás előkészítése;
- tájékozódás a családi nevelés elveiről, gyakorlatáról, esetleges egyéni bánásmód sajátosságairól;
- a gyermek családon belüli státuszának feltérképezése.

Ismerkedés az óvodával

A szülőknek lehetőséget kell adni, sőt szorgalmazni kell, hogy gyermekükkel a beszoktatás előtt látogassanak el az óvodának abba a csoportjába, ahova a gyermek felvételt nyert.

Beszoktatás

A gyógypedagógiai óvodában kizárólag a szülővel közösen és fokozatosan valósítható meg a beszoktatás. Időtartamát az óvónő határozza meg általában a szülővel egyetértésben. A beszoktatás több szintén történik. Nagyon fontos, hogy a csoportszobán kívüli helyiségek (egyéni és kiscsoportos fejlesztő helyiségek, tornaterem, udvar) megismerésekor is jelen legyen a szülő, mindaddig, ameddig ezt a pedagógus és a gyermek igényli.

Napi kapcsolattartás

Fontos, hogy a mindennapi - a gyermeket érintő - eredményekről, problémákról állandó tájékoztatás történjék mind a szülők, mind a pedagógusok részéről. Fontos a szükségletekkel kapcsolatos információ, az esetleges gyógyszerhatás várható következményének jelzése, amely a gyermek viselkedését, figyelmét befolyásolhatja.

Nyílt napok

Célja a gyermek közösségben való megnyilvánulásainak megismertetése, kapcsolatainak, tevékenységformáinak megismertetése a szülőkkel. A nyílt napok történhetnek a szülő kérésére vagy a pedagógusok javaslatára.

Helyszínei: óvodai csoportszoba, fejlesztő helyiségek, udvar, tornaterem.

Fogadó órák, team megbeszélés

Célja a személyre szabott információ csere, segítségadás, tanácsadás, javaslattevés, döntéshozatal. Történetek - hasonló módon a nyílt napokhoz - a szülő kérésére, a pedagógusok javaslatára. A fogadóórák időpontjait minden esetben előre egyeztetni kell!

Szülői értekezlet

A szülők közös véleményalkotásának, javaslattevésének fóruma, mely az egész óvodát, illetve csoportot érinti.

Szülői klub

Intézményünkben negyedévente szülői klubot rendezünk, a szülők által kért és általunk fontosnak ítélt területekről, témákról a képességfejlesztés lehetőségeiről tartunk előadásokat, módszertani bemutatókat. Gyermekfelügyeletet is biztosítunk.

Közös programok

Ünnepek, megemlékezések, kirándulások, kulturális események, hagyományok ápolása az integráció elfogadásának egyik eszköze lehet. Lehetőséget teremt pl. a családok problémáinak, értékrendszerének, nevelési elveinek kölcsönös megismerésére.

III.9.2. Külső kapcsolatok

- Orvosok:
 - Neurológus szakorvos ellenőrzi a korai agykárosodással rendelkező vagy más - neurológiai kórképben szenvedő - gyermekeket.
 - Ortopéd szakorvos vizsgálja a gyermekek mozgásállapotát, felírja a szükséges segédeszközöket és elvégzi az esetleges műtéteket. Mindkét orvos konzultál a szakemberekkel, előírja a szükséges terápiát.
 - Fül, orr, gégeész tanácsa válhat szükségessé a különböző beszédzavarok vagy halláskárosodás gyanúja esetén.
 - Védőnő, iskolaorvos, gyermek pszichiáter, pedagógiai szakszolgálat pszichológusa
- Országos, megyei szakértői bizottságok
- Gyermekjóléti szervezetek, szociális szolgálat
- Szakmai szervezetek
- Fogyatékos gyermekeket nevelő intézmények, bölcsődék, gyógypedagógiai óvodák tapasztalatcsere céljából
- Civil szervezetek, támogató partnerek
- Óvodák
- Iskolák

Minden szülőnek törvény adta joga a szabad iskolaválasztás, mely joggal általában a szülők élnek is. Az iskolaválasztás segítése céljából, bemutatjuk intézményünk iskolai egységét, pedagógiai programját és megismertetjük a helyi lehetőségekkel.

III.10. Gyermek- és ifjúságvédelem

A törvényi változások következtében az intézményekben nincs ifjúságvédelmi felelős, ezért a gyermekkel kapcsolatba kerülő pedagógusok feladata probléma észlelése esetén a megfelelő jelzések, intézkedések megtétele. A gyermekek szüleit tájékoztatjuk az őket megillető többlettámogatásokról és segítjük a hátrányos helyzetű családokat a törvényi lehetőségek figyelembe vételével.

III. 10.1. A gyermekvédelmi tevékenység célja:

- A problémák minél előbbi felismerése, kiszűrése.
- A problémás esetek megfelelő helyre irányítása (pszichológus, Pedagógiai Szakszolgálat Gyermekvédelmi Szolgálat, stb.)

Súlyos problémák, melyekre figyelni kell:

- Fizikai bántalmazás a családban,
- A gyermek szexuális zaklatása,
- Szülői vagy felnőtt felügyelet elmaradása,
- Súlyos elhanyagolás, gondatlanság,
- Hajléktalanság, nem megfelelő lakáskörülmények,
- Pszichés bántalmazás, szülői lelki terror,
- Éhezés, nem megfelelő táplálkozás,
- Megállapítható alkoholizmus a családban,
- Értelmi fogyatékos szülő a családban,
- Nevelési-oktatási intézményből való indokolatlan hiányzás,
- Alacsony jövedelmi viszonyok.

Gyermekvédelemmel kapcsolatos óvónői kompetenciák:

- Az óvodában nem jelentkezett, 5. életévét betöltött és a KEM-i Pedagógiai Szakszolgálat Szakértői Bizottság véleménye alapján is javasolt gyermekek távolmaradásának jelzése.
- A hátrányos helyzetű gyermekek nyilvántartása.
- Alanyi jogon járó étkezési kedvezményben részesülők és a térítésmentes étkezésre jogosultak igazolásának bekérése.
- Kapcsolattartás a családsegítő gyermekvédelmi szervezetekkel.
- A szülők által jól látható helyen közzé tesszük ezen szervezetek elérhetőségét.

Irodalomjegyzék

- Az értelmi fogyatékosok óvodai nevelőinek kézikönyve. Budapest, 1985.
- Dr. Gósy Mária (1993):Beszéd és beszédviselkedés az óvodában.(Tanszer-Tár Bt.,Budapest)
- Forrai Katalin: Ének az óvodában. Editio Musica, Budapest
- Kissné Haffner Éva-Alkonyi Mária: Ők és mi. Budapest, 1994.
- Köznevelési törvény
- Maszler Irén: Játékpédagógia, Comenius BT.,Pécs-1996.
- Márkus E.(szerk.)(1996): Halmazottan sérült, súlyosan mozgáskorlátozott gyermekek nevelése, fejlesztése. Szemelvény gyűjtemény.
- (Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest)
- Németh Erzsébet - S. Pitye Mária: Mozdul a szó. Budapest, 2002.
- Rosta Katalin: Add a kezed! A mentális fejlődés segítése sajátos nevelési igényű gyermekeknél. Logopédiai Kiadó, 2005.
- Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve
- Ajánlások értelmileg akadályozott gyermekek kompetencia alapú fejlesztéséhez-óvodai nevelés
Sulinova, Budapest,2000

IV. FEJEZET: AZ ISKOLA PEDAGÓGIAI PROGRAMJA

*„Ha a gyerekek toleráns légkörben élnek,
Megtanulnak türelmesnek lenni.
Ha a gyerekek bátorítva élnek,
Megtanulnak bizalommal élni.
Ha a gyerekek megdicsérve élnek,
Megtanulják megbecsülve érezni magukat.
Ha a gyerekek méltóságban élnek,
Megtanulják az igazságot.
Ha a gyerekek biztonságban érzik magukat,
Megtanulnak hinni.
Ha a gyerekek hitelesen élnek,
Megtanulják, mit jelent szeretet.
Ha a gyerekek elfogadva és barátságban élnek,
Megtanulják megkeresni a szeretetet a világon.”*
(Dorothy Law Holtz)

IV.1. A pedagógiai program törvényi háttere

Pedagógiai programunk törvényi alapja a nemzeti köznevelésről szóló **2011. évi CXC. törvény (Knt.) 6. fejezete**, a nevelési intézmények működéséről szóló **20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet 6. fejezete**, a Nemzeti Alaptantervről szóló **110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet**, a kerettantervek kiadásáról szóló **51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet és ennek mellékletei**, illetve a **Kormány 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelete a Nemzeti Alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról** szóló **110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet** módosításáról; továbbá a **Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve**.

A szakképzésről szóló **2011. évi CLXXXVII. törvény**, a **14(2013. (IV.5.) NGM rendelet** a szakképzési kerettantervekről, **valamint a 12(2020. (II. 7.) Korm. rendelet** a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról.

Nevelő és oktató munkánkat a **2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról** szóló törvény, az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló **2011. évi CXII. törvény** keretében végezzük. Szakmai és ehhez kapcsolódó – törvényben előírt – egyéb feladatainkat **az iskolai tankönyvellátás rendjéről** szóló **17(2014. (III.12.) EMMI rendelet** valamint az iskola-egészségügyi ellátásról szóló **26(1997. (IX.3.) NM rendelet** szabályozza.

IV.2. Az iskola tanulónépessége – szociológiai helyzetképe

Az iskola Komárom-Esztergom megyéből jelentkező tanulókat veheti fel, akik Szakértői Bizottság által kiadott szakvéleménnyel rendelkeznek, diagnózisukban megjelennek a különböző értelmi és egyéb fogyatékosági kategóriák.

Intézményünk a következő végzettségeket biztosítja:

- Fejlesztő nevelés-oktatás keretében a súlyosan, halmozottan fogyatékos tanulók teljesítik tankötelezettségüket 1-8. évfolyamon.
- 8 általános iskolai végzettség tanulásban/értelmileg akadályozott tanulók számára.
- 3 évfolyamos szakiskolai részzakképesítés tanulásban akadályozott tanulók számára a könnyűipar, lakatos, mezőgazdasági ágazati képzésekben.

- 5 évfolyamos szakiskolai képesítés tanulásban akadályozott tanulók számára a könnyűipar, lakatos, mezőgazdasági ágazati képzésekben.
- 4 évfolyamos készségfejlesztő szakiskolai képesítés értelmileg akadályozott tanulók munkára felkészítő gyakorlati tanterv keretében.

Tanulói összetételét tekintve az általános iskola és szakiskola tanulói enyhe fokban értelmi fogyatékos, valamint középsúlyos értelmi fogyatékos és/vagy mozgássérült, látássérült, hallássérült, autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók.

Az iskola tanulóinak 85-90 %-a tatabányai lakos. A tanulók jelentős része a társadalom periferiáján élő, hátrányos helyzetű családi milióból érkezik. A családok általában előnytelen helyzetben vannak, mert a megváltozott társadalmi körülményekhez nem tudnak alkalmazkodni. A szülők közül sokan munkanélküliek vagy a létminimum határán élő kisnyugdíjasok, rokkant nyugdíjasok. A munkanélküliség és a szegénység nemzedékről nemzedékre „öröklődik”. Legtöbbször alkalmi munkákból, családi pótlékból, segélyekből tartják el családjukat. A szülők közül többen is előzőleg a mi iskolánkban végeztek. A biztos egzisztenciát teremtők között (számuk kb. 20-25%) a szorgalmas, jól felkészült szakmunkás és értelmiségi egyaránt megtalálható.

A változó, labilis egzisztenciális viszonyok között egyre több a szorongó, deviáns, a bizonytalanság érzésével küzdő, a szeretetre, biztonságra, védelemre vágyó gyerek. A munkahelyi közösségből kirekedt, beszűkült környezetben élő szülők számára fontos társadalmi kapcsolatot jelentő szintén az iskola, ahol az iskola vezetőivel, pedagógusaival megoszthatják nyomasztó gondjaikat. Folyamatosan nyomon követjük a családok szociális helyzetét. A kapott információkat, adatokat felhasználjuk nevelési céljaink kitűzésénél, az egyéni fejlesztési tervek elkészítésénél, a szociális ellátó tevékenység érvényesítésénél, a családok, a szülők megsegítésénél, a gyermekvédelmi munka tervezésénél, az osztályfőnöki feladatok kijelölésénél.

A fentebb leírtak miatt is fontosnak tartjuk, hogy tanulóink minél több időt töltsenek intézményünkben, ahol a nevelés és oktatás mellett az az igényük is kialakításra kerül, hogy szabadidejüket hasznosan töltsék el, a munkát, mint értéket megbecsüljék. Iskolánkban évfolyamonként általában 1 osztály kerül indításra, így az egész napos iskola bevezetése nem lehetséges. Mindezek miatt iskolánk a napi tanítási gyakorlatot 16 óráig szervezi a kötelező és tanórán kívüli órák biztosításával.

IV.3. A nevelő és oktató munkánk területei

Az intézményegység nevelési és oktatási alapelvei, értékei és célkitűzései

Intézményegységünk – fejlesztő nevelés-oktatás, általános iskola, szakiskola és készségfejlesztő iskola – működésének célja az, hogy a szülők élhessenek azzal a jogukkal, hogy értelmi fogyatékos gyermeküket vagy súlyos és halmozottan sérült gyermeküket gyógypedagógiai iskolában, saját tanulóközösségükben neveljék és oktassák gyógypedagógusok irányításával. Mindez a különleges gondozási igény kielégítésének biztosításán keresztül történik. Ez a különleges gondozási igény biológiai, pszichológiai, szociális tulajdonság-együttes, amely a tanulók nevelhetőségének, oktathatóságának, képezhetőségének jellegzetes különbségét fejezi ki. Nyitottak vagyunk mindazok előtt, akik intézményünk értékrendjét és nevelési célkitűzéseit elfogadják, ennek érdekében közösen együtt gondolkodunk, együtt teszünk és dolgozunk is. Ez a tevékenységünk kiterjed az elfogadó környezet kialakítására is, hiszen e nélkül a sérült gyermek harmonikus személyiségfejlődése nem biztosított.

A nevelő és oktató munkánkban a nemzeti köznevelésről szóló törvény hatálya alá tartozunk.

Intézményegységünk, gyógypedagógusaink és a nevelőmunkát segítő szakembereink pedagógiai kultúráját az egyéni bánásmódra való törekvés, a gyermek, a tanuló elfogadása, a bizalom, a

szeretet, az empátia, az életkornak és sajátos nevelési igénynek megfelelő követelmények támasztása, a feladatok elvégzésének ellenőrzése és a tanuló fejlődését biztosító sokoldalú, a követelményekhez igazodó értékelés jellemzi *(Knt. 1. § (3) bekezdés)*.

A nyitottságra, bizalomra és elfogadásra épülő pedagógiai gyakorlatunk célja az egyén reális és pozitív önértékelésének, társadalmilag megbecsült szerepazonosulásainak kialakítása. Célunk olyan értékrend felmutatása és személyes kialakítása, amelyben helye van a társadalmi esélyegyenlőségnek.

Nevelésünk jól meghatározott célok mentén történik a különbözőségek figyelembevétele mellett.

Ezek:

- az általános műveltség megalapozása, az életkor, a tanulási és értelmi akadályozottság, a fejlettség figyelembe vételével,
- a gyermekek, tanulók olyan szintre juttatása, amely az adottságaikhoz és korlátaikhoz mért legteljesebb habilitációt vagy rehabilitációt lehetővé teszi,
- az alapvető tanulási képességek fejlesztése, az ismeretek megszerzése, a továbbtanulás érdekében,
- a tanulók szociális képességének, kulturált viselkedésének, magatartásának formálása a konfliktusmentes társadalmi beilleszkedés érdekében,
- a kommunikációs készségük fejlesztése,
- a jól működő képességek tudatos fejlesztése, értékeik, adottságaik megismerése és megismertetése, önbecsülésük erősítése,
- értékeink, kultúránk, szülőföldünk és népünk, gyökereink megismertetése, kötődések és azonosulások kiépítése,
- az önmaga és társai másságának felismertetése, ennek elfogadása mellett a fejlődésre törekvés igényének kialakítása,
- az önálló életvitelhez, a munkaerőpiacra történő belépéshez és az ottani helytálláshoz szükséges ismeretek, készségek kialakítása,
- a minél teljesebb szociális és társadalmi beilleszkedés megvalósítása.

A gyógypedagógus ebben a pedagógiai folyamatban vezető, aki szaktudása, tapasztalata és hivatása révén felelős a nevelő és oktató tevékenység teljes folyamatáért, eredményességéért.

Nevelési módszereinkben valamennyi nevelési szakaszban helyet kapnak – eltérő arányban – a szokásformáló eljárások, a cselekvésben megvalósuló példakép, viselkedési minta bemutatására és (vagy az értelmi meggyőzésre irányuló hatások).

Intézményünkben erőteljes nevelő hatása miatt kiemelt jelentősége van:

- a nyitott, hiteles, aktív és fejlett érzelmi intelligenciával rendelkező gyógypedagógusnak;
- az élményforrást is jelentő igényes, inger gazdag tárgyi környezetnek;
- a személyre szabott és sikerrel elvégezhető feladatoknak;
- a jól szervezett közösségi feladatokkal motivált kortársi csoportoknak.

IV.4. Pedagógiai hitvallásunk

„Mindenki láthatatlan drágakövet rejt magában, akármilyennek született, s ezt csiszolni, formálni kell.”

(Marlo Morgan)

Gyógypedagógusok vagyunk, akik nem tesznek különbséget gyermek és gyermek között. Mi mindig csak a gyermeket, tanulót látjuk, akit „csiszolni, formálni kell” és a munka eredményeként megkapjuk a „drágakövet”. Ennek a tudatában minden tanulóban ott látjuk az értéket és az értékest.

A nevelés a nevelő és a tanuló személyes kapcsolata. Ebben a személyes kapcsolatban a tanuló akkor azonosul a nevelővel, célkitűzéseivel és értékrendjével, ha ezt bizalommal teheti.

E bizalomra épülő kapcsolatban a gyermek, a tanuló teljes személyiségében fejlődik, de a nevelő személyisége is gazdagodik.

Az ember a megismerésre törekszik. Ebben a folyamatban a megismerés elsődleges forrása az érzéki tapasztalat (*Aquinói Szent Tamás*). A természet titkainak felkutatása, a világ – és benne az ember – csodálatos voltának bemutatása csak változatos, sokoldalú, önálló és társas cselekvésekben szerzett, közvetlen tapasztalatok segítségével valósítható meg.

A felfedezésen, a csodálkozáson és a sikeres feladatmegoldásokon túl jelentős motiváló ereje van az értékelésnek. Az értékelés célja – az összehasonlítás eszközével – a személyre szabott fejlesztés. Az értékelésnek mindig a kitűzött feladathoz, az elvárt, illetve elvárható viselkedéshez kell igazodnia. A gyermekek, tanulók képességbeli eltérése nem az értékelésnél, hanem a célok, feladatok kitűzésénél igényel gondos, előzetes nevelői tervezőmunkát.

IV.5. Referencia intézményi működés/Bázisintézmény

Intézményünk referencia intézmény, amelynek keretében szolgáltatást kínálunk az érdeklődő iskolák, intézmények számára. Mindez a több éves közös -, és külön nevelési tapasztalatokra épült, a gyakorlatban is kipróbált és jól hasznosítható szolgáltatási elemeket tartalmazza.

Szolgáltatási kínálatunk:

- Jó gyakorlatok közreadása
- Hospitálási lehetőség a tanórákon, a rehabilitációs-rehabilitációs órákon és a tanórán kívüli foglalkozásokon: kooperatív tanulási technikák, tanórai differenciálás
- Felsőoktatási intézmény hallgatói számára gyakorlóterület és mentori szolgáltatás biztosítása
- Önfejlesztő iskolai gyakorlat –belső hospitálások
- Szakmai műhelymunkák
- Team-munka
- Intézményközi együttműködés
- Intézményi jó gyakorlatok
- IKT eszközök és módszerek a mindennapi pedagógiai gyakorlatban
- Értelmi fogyatékos tanulók (enyhe, közép súlyos) mérési eszköztára.

Intézményünk és szakembereink elkötelezettek a referencia intézményként működés irányában, amely beépül és megjelenik a mindennapi munkánkban, mint stratégia. Ennek tudatos alapját képezik a munkaközösségi értekezletek és szakmai műhelymunkák keretében megvitatott témák, feladatok.

Négy Jó gyakorlattal rendelkezünk, amelyek a pedagógiai tevékenységek több területén használhatóak.

Kidolgozott jó gyakorlataink:

1. A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek/tanulók nevelési, oktatási problémáinak megoldása esetmegbeszélő szakmai műhelyfoglalkozások tartása

A jó gyakorlat célja a tanulási sikertelenséggel küzdő tanulók, az őket tanító pedagógusok, és szülők szakértői-szakmai támogatása az iskolai lemorzsolódás csökkentése érdekében.

Célcsoport: kiemelt figyelmet igénylő tanulók, integráló pedagógusok, fejlesztő pedagógusok, gyógypedagógusok, szülők.

Intézménytípus: óvoda, általános iskola, középfokú intézmények.

A jó gyakorlat rövid leírása: A tanulási sikertelenséggel küzdő gyermekek, diákok problémáinak megoldására esetmegbeszélő szakmai műhelyfoglalkozás tartására kerül sor a pedagógiai szakszolgálat szakértői bizottsági szakembereinek, az érintett integráló pedagógusoknak, fejlesztő pedagógusoknak, gyógypedagógusoknak, intézményvezetőknek bevonásával.

Az esetmegbeszélő szakmai műhelyfoglalkozás során szakmai team munkában megoldási javaslatok kidolgozására kerül sor, amely írásban rögzítésre kerül. A tanulási sikertelenség megszüntetésére született intézkedési javaslatok megvalósítását az EGYMI utazó gyógypedagógusai követik nyomon.

A jó gyakorlat alkalmazási területei:

- a tanuló személyiségének fejlesztése, az egyéni bánásmód érvényesülése, a hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű vagy beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló többi gyermekkel, tanulóval együtt történő sikeres neveléséhez, oktatásához szükséges megfelelő módszertani felkészültség
- pedagógiai folyamatok és a tanulók személyiségfejlődésének folyamatos értékelése, elemzése
- kommunikáció és szakmai együttműködés, problémamegoldás.

A jó gyakorlat megosztásának formája: műhelymunka/esetmegbeszélés.

A jó gyakorlat

- o **humán-erőforrás igénye:** EGYMI utazó gyógypedagógusi hálózat vezetője, aki az esetmegbeszélő szakmai műhelymunka koordinátora; az érintett gyermek/tanuló köznevelési intézményének vezetője, pedagógusai (osztályfőnök, tanítók, szaktanárok), együttnevelést támogató pedagógusok, szakértői bizottság vezetője, szakemberei
- o **eszközigénye:** tanterem/képzőterem/tárgyaló/konferencia terem, projektor, laptop, flipchart tábla
- o **időigénye:** előkészítés 2 óra, esetmegbeszélő műhelymunka 3 óra, visszacsatolás, nyomon követés 3 óra

2. Utazó gyógypedagógusi hálózat és az együttnevelésben részt vevő pedagógusok együttműködésének folyamat mentori támogatása a kiemelt figyelmet igénylő gyermekeket/tanulókat sikeres integrációja érdekében

Célja: A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek/tanulók sikeres együttnevelésének megvalósítása

Célcsoport: kiemelt figyelmet igénylő gyermekek/tanulók, integráló pedagógusok, együttnevelést segítő pedagógusok

Intézménytípus: óvoda, általános iskola, középfokú intézmények

Jó gyakorlat alkalmazási területei:

- a tanuló személyiségének fejlesztése, az egyéni bánásmód érvényesülése, a hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű vagy beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló többi gyermekkel, tanulóval együtt történő sikeres neveléséhez, oktatásához szükséges megfelelő módszertani felkészültség
- pedagógiai folyamatok és a tanulók személyiségfejlődésének folyamatos értékelése, elemzése
- kommunikáció és szakmai együttműködés, problémamegoldás

A jó gyakorlat rövid leírása: A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek/tanulók sikeres együttnevelésének érdekében folyamatba épített mentori támogatást nyújtunk a következő szakmai, módszertani tevékenységekkel:

- tanórai megfigyelést követően tanácsadás a tanórai integráció sikeres megvalósítása céljából
- kiemelt figyelmet igénylő tanuló beilleszkedésének támogatása érzékenyítő tréninggel
- bemutató órák szervezése két tanáros modell alkalmazásával
- az egyéni fejlesztési terv folyamatának nyomon követése (szakértői vélemény értelmezése, fejlesztési feladatok, területek, értékelés, differenciálás)

Jó gyakorlat megosztásának formája: bemutató óra, érzékenyítő tréning, műhelymunka

A jó gyakorlat

- **humán-erőforrás igénye:** utazó gyógypedagógus, bázisintézményi koordinátor
- **eszközigénye:** laptop, elektronikus levelezés, fejlesztő eszközök, segédeszközök
- **időigénye:** tanórai megfigyelés 3 óra, érzékenyítő tréning 3 óra, bemutató óra 2 óra, nyomon követés 2 óra/hó

IV.6. A pedagógiai program elfogadása, jóváhagyása és nyilvánossága

Többcélú intézményünk egységes, valamennyi nevelési-oktatási feladatot átfogó pedagógiai programot, ennek keretein belül az egyes feladatok ellátásához óvodai, iskolai pedagógiai programot, iskolai helyi tantervet, fejlesztő nevelés-oktatás szakmai programot, utazó gyógypedagógusi, konduktori hálózat működtetésének szakmai programot használ.

Pedagógiai programunkat az intézmény nevelőtestülete fogadja el és az intézményvezető hagyja jóvá. A pedagógiai program azon rendelkezéseinek érvénybelépéséhez, amelyekből a fenntartóra többletkötelezettség hárul, a fenntartó egyetértése szükséges.

A pedagógiai program megtekinthető:

- az iskola fenntartójánál,
- az iskola könyvtárában,
- a nevelői szobában,
- az intézményvezetői és intézményegység-vezetői irodában,

- az intézmény honlapján: <http://www.eltes-tatabanya.edu.hu>

A pedagógiai program nyilvános, az intézmény honlapjáról letölthető.

A pedagógiai programról, annak egyes pontjairól minden tanuló, vagy szülő részletes tájékoztatást kérhet – előre egyeztetett időpontban – az intézményvezetőtől vagy az intézményegység-vezetőtől.

V. FEJEZET: AZ ISKOLA NEVELÉSI PROGRAMJA

V.1. A nevelő-oktató munka pedagógiai alapelvei, céljai, feladatai

A Nemzeti Alaptanterv meghatározza a nemzeti köznevelés országosan érvényes fejlesztési területeit, nevelési céljait és elveit, a fejlesztendő kulcskompetenciákat, a közvetítendő műveltség fő területeit és ezek tartalmát, a pedagógiai folyamat tartalmi szakaszolását és az egyes tartalmi szakaszokban megvalósítandó fejlesztési feladatokat, közműveltségi tartalmakat.

A Nemzeti Alaptanterv a köznevelés célját alapvetően a nemzeti műveltség átadásában és megőrzésében, az egyetemes kultúra közvetítésében, az erkölcsi érzék és a szellemi-érzelmi fogékonyság elmélyítésében jelöli meg, hogy a felnövekvő nemzedék:

- a haza felelős polgárává váljék;
- kifejlődjék benne a hazafiság érzelmvilága;
- reális önismeretre és szilárd erkölcsi ítélőképességre tegyen szert;
- megtalálja helyét a családban, a szűkebb és tágabb közösségekben, valamint a munka világában;
- törekedjék tartalmas és tartós kapcsolatok kialakítására;
- legyen képes felelős döntések meghozatalára a maga és a gondjaira bízottak sorsát illetően;
- váljék képessé az önálló tájékozódásra, véleményformálásra és cselekvésre;
- ismerje meg és értse meg a természeti, társadalmi, kulturális jelenségeket, folyamatokat;
- tartsa értéknek és feladatnak a kultúra és az élővilág változatosságának megőrzését.

A Nemzeti Alaptantervben meghatározott fejlesztési területek (nevelési célok) áthatják a pedagógiai folyamat egészét, közös értékeket jelenítenek meg. Ezen célok elérése érdekében a pedagógiai folyamatban jelen kell lennie az ismeretszerzés, a gyakoroltatás-cselekedtetés mellett a példák érzelmi hatásának is. A Nemzeti Alaptantervben meghatározott nevelési célok:

- erkölcsi nevelés;
- nemzeti öntudat kialakítása, hazafias nevelés;
- állampolgárságra, demokráciára nevelés;
- önismeret és társas kultúra fejlesztése;
- családi életre nevelés;
- testi és lelki egészségre nevelés;
- felelősségvállalás másokért, önkéntesség;
- fenntarthatóság, környezettudatosság;
- pályaorientáció;
- gazdasági és pénzügyi nevelés;
- médiatudatosságra nevelés;
- a tanulás tanítása.

Kompetenciafejlesztés:

A kompetenciák a személyiség meghatározott funkcióit szolgáló motívum- és képességrendszer (Nagy József, 2002.). Az egyén szintjén öt fő összetevőre bonthatók:

- személyiségvonások, egyéni pszichikai-fizikai jellemzők;
- az egyén önértékelése, személyes értékrend, szociális szerepazonosulások;
- motivációk, célkitűzések;
- készségek, jártasságok;
- ismeretek, információk.

Kompetenciákon azokat az ismereteket, készségeket és az ezek alapját alkotó képességeket és attitűdöket értjük, amelyek birtokában az egyén képes egyrészt gyorsan alkalmazkodni a modern világ felgyorsult változásaihoz, másrészt a változások irányát és tartalmát cselekvően befolyásolhatja. A tudásalapú társadalomban felértékelődik az egyén tanulási képessége, mert az emberi cselekvőképesség az élethosszig tartó tanulás folyamatában formálódik. Ez intézményegységünkben a tanulók részéről a tanulásra való nyitottságot, a cselekvésben történő tanulást jelenti.

A Nat az Európai Unió által ajánlott kulcskompetenciákból kiindulva, arra építve, de a hazai sajátosságokat figyelembe véve határozza meg a tanulási területeken átívelő általános kompetenciákat, továbbá azokat, amelyek jellemzői, hogy egyetlen tanulási területhez sem köthetők kizárólagosan, hanem változó mértékben és összetételben épülnek a megszerzett tudásra, fejlődnek a tanulási-tanítási folyamatban.

Iskolai nevelő-oktató tevékenységünk szerves része a kompetenciák fejlesztése. Az iskolai oktatás területén megfogalmazott kompetenciák a következők:

Az új kompetenciák, 2020	A korábbi kompetenciák, 2012
A tanulás kompetenciái	A hatékony önálló tanulás kompetenciája
Kommunikációs kompetenciák: anyanyelvi és idegen nyelvi	Anyanyelvi kommunikáció Idegen nyelvi kommunikáció
Digitális kompetenciák	Digitális kompetenciák
Matematikai gondolkodási kompetencia	Matematikai kompetenciák
Személyes és társas kapcsolati komp.	Szociális és állampolgári kompetenciák
Kreativitás, önkifejezés, kult. tudatosság	Esztétikai, művészeti tudatosság komp.
Munkavállalói, vállalkozói kompetencia	Kezdeményezőképeség és vállalkozói k.
	Természettudományos és technikai komp.

A Nemzeti Alaptantervben megfogalmazott nevelési-oktatási elvek, célok és feladatok iskolánk pedagógiai programjában a minisztérium által kiadott kerettantervek és az intézményi sajátosságok (gyógypedagógiai iskola) együttes alkalmazásával érvényesülnek. Ebből fakadó kiemelt feladatunk:

- az emberi kapcsolatokra, a barátságra való fogékonyság kialakítása (önzetlenség, megértés, őszinteség, figyelmesség);
- a család tiszteletének, a szülők megbecsülésének, szeretetének kialakítása, megerősítése;
- a magyar múlt és a magyar kultúra megismerése által egészséges nemzeti önbecsülés, nemzeti érzés és hazaszeretet kialakítása;
- tanítványaink ösztönzése a munka „becsületére” és szeretetére, a társadalmi életbe való aktív bekapcsolódásra.

V.2. A nevelő-oktató munka eszközei, eljárásai

A nevelő-oktató munka ismeret- és értékátadó tevékenység, amely csak akkor lehet eredményes, ha módszereiben, eszközeiben, eljárásaiban tekintettel van a tanulócsoporthoz heterogén összetételére, a tanulók életkori és különös nevelési igényéből eredő sajátosságaira, kellő teret

biztosít a tanulói aktivitásnak az ismeretszerzés folyamatában. Pedagógiai gyakorlatunk szerint ennek eszközei:

- Az oktatás folyamatának legfontosabb tervezési eszköze a helyi tantervhez, és az adott tanulócsoporthoz igazított éves tanmenet, amely rögzíti a tanulói értékelés formáit, időpontjait és a tanulók adottságaihoz, korlátaikhoz rugalmasan alkalmazkodó követelményrendszert. Helyi tantervünk tartalmazza az első két évfolyamon alkalmazott szöveges értékelés tartalmi szempontjait.
- A szociális kompetenciák, az egyéni-, illetve társas tanulás és a tanulói önállóság fejlesztése céljából páros, illetve csoportmunkát és kooperatív tanulási módszereket alkalmazunk. Ezek a tanulásszervezési eljárások kiegészítik, illetve a tanítandó tartalomtól függően hatékonyabbá teszik hagyományos nevelő-oktató munkánkat.
- A tanulók teljesítményének lehetőség szerinti növelése érdekében rendszeresen és sokoldalúan értékeljük a tanuláskuk eredményességét.
- Mindennapi nevelési gyakorlatunkban kiemelkedően fontosnak tartjuk az alábbi magatartásformák kialakítását és megerősítését: kölcsönös megbecsülés, egymás iránti tisztelet, szellemi, fizikai vagy közösségsszervezői munkavégzés, egyéni és közösségi értékővő magatartás, valamint segítőkészség tanuló vagy felnőtt iránt.
- A személyiségformáló funkciók alapján nevelési módszereinket az alábbiak szerint csoportosítjuk:
 - Szokásformáló eljárások (közvetlen gyakoroltatás, kölcsönös kortársi interakciók);
 - Példakép-eszményképformálás (magatartás-tevékenységi modellek közvetítése);
 - Meggyőzésformáló eljárások (tudatosítás, felvilágosítás).
- Nevelési módszereink a hatásszervezés módja szerint közvetett (a felnőtt tekintélyi személyek nevelő hatásaira optimalizált), vagy közvetlen (a kortársi interakciók nevelő hatásaira orientált) módszerek. Úgy véljük, hogy csak a két módszer csoport egymást kiegészítő alkalmazása teszi lehetővé a két alapvető fontosságú nevelési tényező (nevelő és kortárs csoport) formáló-fejlesztő hatásainak optimális hasznosítását.
- A sokoldalú és hatékony képzés és fejlesztés érdekében, valamint a tanulói érdeklődésre építve a következő tevékenységekkel egészítjük ki a tanórai foglalkozásokat:
 - különböző terápiák, módszerek (Frostig, Sindelar, Szenzoros integráció, konduktív pedagógiai)
 - napközi és tanulószoba, szakkörök (ezek között a pályaválasztásra és a szakmák megismerésére irányuló is megtalálhatóak),
 - házi versenyek, tehetségfejlesztő verseny,
 - közösségi programok, vetélkedők, alkotói pályázatok, sport csapatjátékok,
 - kirándulások, színházlátogatások.
- Az alkalmazott tankönyveket, iskolai taneszközöket az alkalmazhatóságuk és hatékonyságuk figyelembevételével választjuk ki és azokat rendszeresen felülvizsgáljuk. A tanórákon korszerű audiovizuális és elektronikus eszközöket használunk.
- Nevelő-oktató munkánkban a kor kihívását követve már az első évfolyamtól kezdődően bevezetjük az informatikaoktatást.
- A kulcskompetenciák fejlesztését hatékonyan szolgálja iskolánkban a néptánc, tánc oktatása. Ennek érdekében jelenleg szakköri formában, a jövőben a művészeti nevelés

sokoldalú és eredményes művelése érdekében művészetoktatási intézményekkel kívánunk együttműködni.

- Nevelő-oktató munkánk során figyelmet fordítunk a tehetségek felkutatására a különböző tanítási-tanulási helyzetekben, és értékelési eljárásainkkal fejlesztjük az adott területen tehetséges tanulóinkat, elősegítjük tehetségük kibontakoztatását.
- Motiváló és hatékony tanulásszervezési eljárásokat alkalmazunk (páros-, csoportmunka, kooperatív tanulásszervezés, ...).
- Egyéni fejlesztést és megsegítést alkalmazunk a társaiknál nehezebben tanulóknál és egyéb problémákkal, magatartási zavarokkal küzdő tanulók nevelési-oktatási feladatainak ellátásában. Ehhez pályázati forrásból folyamatban van egy szenzoros integrációs terápiára alkalmas terem kialakítása.
- Az iskola könyvtárát az anyagi lehetőségünk függvényében fejlesztjük és törekszünk az internetes oktatási lehetőségek hatékony alkalmazására az erre alkalmas területeken.

V.3. Nevelőtestületi szakmai munkaközösségek és feladataik

Iskolánkban az alábbi szakmai munkaközösségek működnek:

- óvodai munkaközösség
- általános iskolai munkaközösség,
- szakiskolai munkaközösség,
- értékelést támogató munkaközösség.

A munkaközösségek az éves munkaterv alapján tervezik programjaikat, a munkaközösségeket a munkaközösség-vezetők irányítják.

A munkaközösségek kiemelt feladatai:

- Az iskolai szintű továbbképzések szervezése, tervezése.
- A tartalmi munka folyamatosságának, eredményességének figyelemmel kísérése.
- Az ellenőrzésben való részvétel.
- Közvetlen részvétel az iskolai programok, a tanórai, tanórán kívüli tanulói tevékenység szervezésében, annak koordinálásában.
- A tanulókról készített pedagógiai jellemzésének tartalmi megbeszélése, egyéni fejlesztési tervek folyamatos vezetésének figyelemmel kísérése.
- Elektronikus naplók (beírási, haladási, szakköri, egyéni munkarend, rehabilitációs-rehabilitációs) ellenőrzése.
- A tanév eleji, félévi és tanév végi tantárgyi felmérések előkészítése.
- A tapasztalatok, eredmények elemzése.
- Belső szakmai továbbképzések szervezése félévente két alkalommal. Az ehhez kapcsolódó bemutató órák előkészítése, tervezése.
- A pedagógiai továbbképzésekben résztvevő pedagógusok előadás jellegű tájékoztatója a tanultakról a kollégák számára.
- Az intézmény hagyományosan épít nevelő-oktató munkájában a tanulói személyiségfejlesztést célzó, tanórán kívüli szabadidős tevékenység szervezésére, biztosítva a tanulók széles körének tevékeny, aktív részvételét. Ezekben helyet kell kapnia különböző felkészítő programoknak: komplex tanulmányi vetélkedő, Gyöngyhalászat tehetséggondozás, különböző iskolai, ill. iskolán kívüli szereplésekre való felkészülésnek (iskolai ünnepélyek, bemutatók, versenyek stb.), egyrészt szakköri, másrészt tanórákhoz kapcsolódó, azt kiegészítő foglalkozások szervezésével. E folyamatban aktívan részt vesznek a munkaközösségek.

- Kompetencia alapú programcsomag alkalmazásának, tapasztalatainak folyamatos összegzése, további bevezetése.

V.4. A személyiségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok

Korunk pszichológiai, lélektani nyelvezetére lefordítva: az ember akkor teljes és kiegyensúlyozott, ha személyiségének érzelmi, motivációs, értelmi és akarati komponensei összhangban, összehangoltan működnek.

Az emberi személyiség kialakulása a gyermekkortól kezdve a kamaszkoron át az ifjúkorig hosszú és állandó változásokkal teli folyamat. Minden korszaknak megvannak a jellemzői érdeklődésben, a példaképek terén, s azokban az értékekben, amelyek a személyiséget érzékennyé teszik. Tanulóinknál a gyógypedagógusaikhoz való viszony is sokat alakul a kezdeti feltétlen elfogadástól a tagadáson át a tiszteletre épülő és egyenrangú kapcsolatig. A nevelés módszereinek és eszközeinek is a személyiség állapotával, fejlettségével kell összhangban lenniük, csak a célok és a bizalom légköre állandó.

A személyiség érzelmi összetevőjének fejlesztése azóta nyert létjogosultságot, mióta „újra” felfedezték az érzelmi intelligencia fontosságát az emberi kapcsolatok, a személy önértékelése és probléma-feldolgozása területén. A különböző érzelmi állapotok helyes észlelése és azonosítása, valamint ezek felhasználása, illetve szabályozása a pedagógusi munka alapvető követelménye, hiszen ezekből lehet következtetni a gyermek önértékelési állapotára, valamint ennek változására.

Az érzelmi intelligencia négyféle képességet feltételez:

- mások és saját érzelmeink észlelése, értékelése és kifejezése verbális vagy nem verbális módon;
- az érzelmek felhasználása a gondolkodás és a cselekvés serkentésére;
- az érzelmek megértése és elemzése (az érzelmek értelmi feldolgozása);
- az érzelmek szabályozása az érzelmi és intellektuális fejlődés elősegítése érdekében.

A pedagógus csak fejlett érzelmi intelligencia birtokában tudja eredményesen fejleszteni a rábízott gyermekek e képességét az egyéni problémakezelés és a szociális kapcsolatok fejlesztése érdekében.

A személyiség motivációs komponense magába foglalja az egyén énképét, önismeretét, biológiai és pszichológiai szükségleteit, valamint azokat a vállalt és önként kitűzött céljait, amelyek sikeres végrehajtása közvetlen vagy közvetett (pl. elismerés) úton növeli a személy – a tanuló – önbecsülését. A nevelő kiemelt feladata, hogy – a tanuló egyéni fizikai-pszichikai adottságait és képességeit felmérve – személyre szólóan adjon erőfeszítéssel, de sikerrel elvégezhető feladatokat. Ezek lehetnek egyéni vagy közösségben végzett feladatok. A teljesítés értékelése még kudarc esetén is – figyelembe véve a megtett erőfeszítést – nagyon fontos önértékelési és önbecsülési folyamatokat indít el a gyermekekben. A sikerrel elvégezhető feladatok adása és ezek rendszeres, megfelelő értékelése a legfontosabb személyiségfejlesztő tevékenység.

A személyiség értelmi összetevői az ismeretszerzéssel és feldolgozással összefüggő képességeket jelentik, melyek (*Nagy József csoportosításában*) a következők:

- a tudásszerzés (megfigyelés, átkódolás, értékelés, értelmezés, bizonyítás) képessége;
- a kommunikáció (ábraolvasás, beszéd és beszédértés, írás és olvasás) képessége;
- a gondolkodás (információ-átalakítás, rendszerezés, következtetés, kombináció) képessége;
- a tanulás képessége.

Az értelmi képességek fejlesztése az iskolai pályafutást végigkísérő, összetett folyamata, amely leginkább a tanórákon, a tantárgyak tanításának folyamatában, de szakiskolában a gyakorlati munkafolyamatokban valósul meg. Az értelmi képességek fejlesztése alapvetően különbözik a lexikális ismeretek megtanulásától, hiszen ez utóbbi pusztán része a képességfejlesztésnek. Az értelmi képességek fejlesztéséhez a kognitív motívumok alkalmazása a kulcs, melyek *(Nagy József csoportosításában)* a következők:

- megismerési vágy (ingerszükséglet, kíváncsiság, érdeklődés);
- játékszeretet és alkotásvágy;
- tanulási sikervágy és kudarcfélelem;
- tanulási elismerésvágy;
- kötelességtudat;
- igényszint és ambíció.

A tudás megszerzése kitartó, fáradságos munka eredménye, s a tanulási tevékenységet eredmények és kudarcok egyaránt kísérik. A tanulás értelmének belátása nem automatikus, hanem a tanítás-tanulás minősége által alakul ki. Sikerességéhez a tanulónak motiválnak és érdekeltnek kell lennie. A tanulási motiváció minősége és erőssége függ a személytől, de – az egyén motiváltsága mellett – iskolánk tanulói esetében jobban függ a környezet kultúrájától, elvárásaitól, kihívásaitól.

Mindezek iskolánkban kiemelt és hangsúlyozott feladatok, mert nevelésünk-oktatásunk sikerességének alapja, hogy eredményes-e tanulóinknál a fentebb leírt tudatos, háttérismeretekre épített személyiségfejlesztés.

Eredményességünket és munkánkat nehezíti, hogy tanulóink nagy százalékban alacsony szociokulturális környezetből érkeznek. A családi minta gyakran a munkanélküliség és az ezzel együtt járó szegénység és esetleges deviancia (különböző kategóriájú lopások, agresszió, alkoholizmus). A családi konfliktusok és otthoni környezetből adódóan a „sérült” idegrendszerre épülve előfordul, hogy tanulóink közül néhányan már súlyos személyiségzavaros megnyilvánulásokkal érkeznek. Ilyen esetek kezeléséhez pszichológus és gyermekpszichiáter segítségét kérjük.

Nevelésünket, oktatásunkat akkor tekinthetjük eredményesnek, ha tanulóinkat eljuttatjuk arra a szintre, hogy egy adott feladat, probléma megismerése esetén a kedvezőtlen körülmények ellenére is a megküzdés-stratégiát választják. Ennek útja, hogy ismerjük tanulóink motiváltságát és képességeit, válasszunk ehhez illeszkedő feladatokat, valamint teremtsük meg azokat a feltételeket, amelyek az önálló cselekvéshez, a személy akarati tényezőinek fejlesztéséhez vezetnek.

V.5. Az egészségfejlesztéssel kapcsolatos nevelési elvek és pedagógiai feladatok

Napjaink közfelfogásában az egészség nem a betegség hiánya, hanem a testi, lelki, szociális jólét állapota. Az egészség olyan pozitív fogalom, amely a társadalmi, közösségi és egyéni erőforrásokat, valamint a testi-lelki képességeket hangsúlyozza.

Az egészségfejlesztés folyamata magában foglalja a korszerű egészségnevelés, az elsődleges prevenció, a mentálhigiéné, az egészségfejlesztő szervezetfejlesztés, az önségítés feladatait, módszereit. Az egészségfejlesztés az a folyamat, amely képessé teszi az embereket (tanulókat) arra, hogy saját egészségüket felügyeljék és javítsák. A korszerű egészségnevelés egészség- és cselekvésorientált tevékenység.

Az iskola az egészségfejlesztés egyik legfontosabb színtere, hiszen tanulóink esetében csupán itt nyílik mód az egészségesebb életvitel készségeinek, magatartásmintáinak kialakítására és

begyakorlására. Feladatunk, hogy az egészséges életmódra nevelés mindennapos gyakorlatával segítsük hozzá tanulóinkat egészséges testi és lelki állapotuk örömteli megéléséhez.

Tanulóinkat arra ösztönözzük, hogy legyen igényük a helyes táplálkozásra, a testi higiéniára, a mozgásra. Legyenek képesek lelki egyensúlyuk megóvására, társas viselkedésük szabályozására, konfliktusaik kezelésére. Motiváljuk és segítjük tanulóinkat a káros függőségekhez vezető szokások kialakulásának megelőzésében. Ez nagy kihívás, hiszen a szülők esetében gyakori a káros szenvedély, és gyakran már fiatal életkorú gyermekük számára is megengedik, vagy nem tiltják ezeket.

Az egészséges életmód kialakítására irányuló módszereink:

- információközlés, felvilágosító előadások, bemutatás:
 - baleset- és munkavédelmi oktatás (pedagógusoknak, diákoknak);
 - tantárgyakba épített egészségnevelés: osztályfőnöki óra, testnevelés óra, környezetismeret óra, természetismeret óra, biológia óra;
 - tanórai és azon kívüli foglalkozások során, nevelő-oktató tevékenységbe építetten, folyamatosan;
 - különböző alkalmi kiadványok segítségével.
- prevenció, kötelező szűrővizsgálatok, szervezett speciális tanácsadás:
 - iskolaorvos, iskolavédőnő által végzett szűrések (látás, hallás, vérnyomás, testsúly stb.);
 - ortopédiai szűrések (lúdtalp, gerincferdülés);
 - fogorvosi szűrés;
 - 1. osztályosok szűrése;
 - állóképesség mérése (testnevelésórán);
 - drog prevenció (osztályfőnöki órán, meghívott szakemberek részvételével);
 - súlyos, kirívó vagy rendellenes magatartási megnyilvánulások esetén a tanuló, gyermekpszichológushoz, gyermekpszichiáterhez irányítása.
- közvetlen hatású iskolai tevékenységek:
 - az iskolai házirend és napirend alkalmazása, (viselkedés, öltözködés, életvitel stb.);
 - mindennapos testnevelés;
 - iskolai étkeztetés; büfé
 - szabadidős tevékenység (tömegsport, kirándulás, sportvetélkedők, játékszervezés, színházlátogatás stb.);
 - iskolai rendezvények (játsszoház, egészségnap stb.);
 - családlátogatások (osztályfőnök, gyermek- és ifjúságvédelmi felelős).

A gyermek legalapvetőbb – iskolán kívüli – közössége a család. A család meghatározza, formálja, befolyásolja a gyermek fejlődését, másokhoz való viszonyát. Optimális helyzetben alapvető szociális kötődéseket, formákat alakít ki, amelyeket a gyermek iskolába kerülésével hatékonyan lehet és kell fejleszteni, alakítani. Iskolánkban gyakori probléma, hogy a családból hozott szociális mintára nem tudunk építeni, hanem ilyen esetekben meg kell próbálnunk egy társadalmilag elfogadott szociális mintát kialakítani, mely közvetetten hathat a család szocializációjára is. Szükség esetén a családi nevelés segítése is feladata az iskolának, az osztályfőnöknek, illetve a gyermekvédelmi felelősnek.

Feladatunk, hogy (ha a körülmények adottak a családdal együttműködve) felkészítsük tanulóinkat az önállóságra, a szabályok betartására, a betegség-megelőzésre, a testi higiéniára, a közlekedésre, a veszélyes körülmények és anyagok felismerésére, a váratlan helyzetek kezelésére.

V.6. Az alapfokú elsősegély nyújtási ismeretek elsajátítása

Az elsősegély azonnali beavatkozás, amelyet a sérült személy (felnőtt vagy gyermek) kap valamely sérülésére vagy hirtelen egészségkárosodása miatt a mentők, orvosok, vagy más személyek megérkezése előtt. Az elsősegély célja az élet megmentése, a további egészségkárosodás megakadályozása, illetve a gyógyulás elősegítése.

Elsősegélynyújtó az a személy, aki elméleti és gyakorlati képzést adó tanfolyamot végzett és annak anyagából szakmailag ellenőrzött vizsgát tett.

Az elsősegélynyújtó kötelességei:

- gyorsan és biztonságosan felmérni a helyzetet, majd ezt követően megfelelő segítséget kérni;
- amennyire lehet, megállapítani a sérülés vagy betegség természetét;
- a fontossági sorrend betartásával azonnal elvégezni a helyes és halaszthatatlan beavatkozásokat;
- intézkedni arról, hogy a sérültet kórházba, orvosi rendelőbe, vagy hazaszállítsák;
- a sérülttel maradni mindaddig, amíg átadhatja őt a megfelelő személynek;
- jelentést írni és átadni, további segítséget nyújtani, amennyiben az szükséges.

Az intézmény elsősegélynyújtás végzésére kötelezett dolgozói: a testnevelést tanító tanárok, az iskolaorvos, valamint a tűz- és balesetvédelmi megbízott.

Az iskola a szakemberek elméleti és gyakorlati tudásának segítségével, szakirodalom felhasználásával és a korábbi tapasztalatok alapján elkészíti és a dolgozókkal, tanulókkal ismerteti azokat az elsősegély nyújtási alapismereteket, melyek révén segíthetik az elsősegélyt nyújtók munkáját.

A munka- és balesetvédelmi oktatáson túl elsősegély nyújtási alapismeretekben kell részesíteni minden osztályfőnöki munkakört betöltő, kirándulást vagy táborot szervező, illetve sporttevékenységet felügyelő gyógypedagógust és gyógypedagógiai asszisztenst.

Az alapvető elsősegély-nyújtási alapismeretek átadása, illetve elsajátítása tanítási órákon (osztályfőnöki, biológia-, életvitelórán) valósul meg.

Az elsősegély nyújtási alapismeretek oktatásának legfőbb célja, hogy a tanulók:

- ismerjék fel a vészhelyzeteket, baleset, sérülés esetén őrizték meg a nyugalmaikat;
- ismerjék meg az elsősegély nyújtás fogalmát, tudjanak gyorsan és belátóan cselekedni;
- ismerjék az iskolában előforduló sérüléseket és várható következményeit;
- sajátítsák el a legalapvetőbb segélynyújtási módokat;
- tudják, mikor, és hogyan kell mentőt hívni.

Az iskolai elsősegély nyújtási alapismeretek oktatásának formái, eszközei:

- háttér ismeretek oktatása (fogalmakkal, kérdőívekkel, esetleg projektfeladatokkal);
- képek, filmek és egyéb szemléltető eszközök felhasználása, bemutatók készítése;
- gyakorlati oktatás próbahelyzetekben, gyakorlati bemutatók.

Az elsősegély nyújtási alapismeretek oktatásának eredménye tanulóink tudásának és tájékozottságának bővülése, valamint az alábbi alapkészségek (kompetenciák) fejlődése:

- probléma-felismerés,
- gyors és hatékony cselekvés,
- mások iránti érzékenység,
- együttérzés a bajbajutottakkal.

V.7. A közösségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok

Az iskolai nevelés legfőbb célja a tanuló minél sokoldalúbb fejlesztése, felkészítése a felnőtt életre. A gyermek fejlődése szorosan összefügg és nem választható el a közösségtől, a közösségi neveléstől. A kortárs csoport:

- lehetőséget ad az én-érvényesítésre;
- biztosítja a csoporthoz tartozás érzését, a közösségi önmeghatározást;
- emocionális biztonságot nyújt.

A tanulók iskolai közösségeikhez való kötődése felerősíti az azokon keresztül közvetett módon megvalósuló nevelés és oktatás hatását. Ezért alapvető feladat a közösségben, illetve a közösség által történő nevelés és oktatás eseményeinek igényes, színvonalas megszervezése és irányítása. Tanulóink legfontosabb közösségei: a baráti kör, az osztály- és iskolai közösség.

Az iskolai baráti körök elsősorban a közös érdeklődés alapján szerveződő tevékenységekben alakulnak ki. Hatásuk azért jelentős, mert a tanuló részvétele a közösségben önkéntes választáson alapul, ezért a nevelőnek más típusú módszereket és eszközöket kell alkalmaznia a közösségépítés és fejlesztés céljából.

Iskolánkban az alábbi tanórán kívüli, nem osztálykeretben megtartott foglalkozások választhatók, az előzetes igényfelmérések alapján:

- sport (atlétika, labdarúgás, Kapkodd a lábad-ügyességi csapatverseny, kosárlabda, zsinórlabda)
- tánc (szakiskola)
- művészet (általános iskola, készségfejlesztő iskola)
- kertész (szakiskola)

A tanórán kívüli foglalkozások közösségfejlesztő feladata, hogy a tanulók érdeklődésére és önállóságára építve fejlessze kreativitásukat és önfejlesztő hozzáállásra készítse őket, továbbá lehetőség nyílik az azonos érdeklődési körbe tartozó tanulók baráti kapcsolatainak kiépülésére is.

Lényeges, hogy a gyógypedagógus növelje a tanulók kudarctűrő képességét, valamint a társak segítségének és értékelésének elfogadására készítse őket, továbbá átgondolt foglalkozási tervével és pedagógiai irányításával biztosítani tudja, hogy a különböző játékok, tevékenységek megfelelően fejlesszék a közösséget, erősítsék a közösséghez való tartozás érzését.

A tanuló fejlődésének jelentős alakítói az osztályközösségben kialakított emberi kapcsolatok és értékrendek. A tanuló idejének legnagyobb részét osztályközösségében tölti, ezért meghatározó annak légköre, szellemisége, hatása a tanulók egymás között kialakuló kapcsolatrendszerre, viselkedési formáira. Az osztályközösség tevékenyen hozzájárul:

- az egyén (tanuló) közösségi magatartásának (ki) alakításához;
- véleményalkotó, véleménynyilvánító képességének fejlődéséhez;
- a közösségi normák elfogadásához, erkölcsi értékrendjének kialakulásához;
- egymás tiszteletben tartásához, a toleráns magatartás kialakulásához;
- mások gondjainak felismeréséhez és az együtt érző magatartás kialakulásához;
- az egyéni értékek felismeréséhez és megbecsüléséhez;
- az együttes munkavégzés előnyeinek és nehézségeinek megtapasztalásához;
- az egyén önértékelő, önbecsülő képességének fejlődéséhez.

A közösség irányításában, alakításában meghatározó szerepe van az osztályfőnöknek. Folyamatos közvetlen kapcsolata eredményeként neki kell felismerni a tanulók problémáit, érzékelni és adekvát módon kezelni az esetleges devianciákat, megtalálni azokat a személyeket, akik a helyzet

megoldásában segítséget adhatnak. Fontos a szerepe a családok bevonásában tanulók támogatásába, úgy, hogy a család és az iskola azonos értékrend mentén nevelje a gyermekeket. Ezért előfordul, hogy a családok nevelési kultúrájára is hatnunk kell.

Az osztályközösségek keretében végzett közösségépítő- és fejlesztő tevékenységeink:

- osztályfőnöki órák megtartása;
- tanórák megtartása (kooperatív munkaszervezéssel, tanórai differenciálással);
- az osztály feladatainak megszervezése (takarítás, gyűjtések, hetesek, felelősök és képviselők feladatai);
- felkészülés az iskolai szintű feladatok elvégzésére (ünnepi műsorok bemutatása, részvétel és produkciók bemutatása a rendezvényeken, fellépés az iskola rendezvényein, sportvetélkedőn stb.);
- a család, a szülők megbecsülését erősítő rendezvények (karácsonyi és anyák napi köszöntések, Éltes Emléknap-kulturális seregszemle, nyílt órák stb.);
- osztálykirándulások, osztálytúrák szervezése és lebonyolítása;
- múzeum- vagy színházlátogatások, lehetőség esetén múzeumpedagógiai foglalkozásokon történő részvétel, helytörténeti nevezetességek felkeresése.

A tanulók együttélésének és együttműködésének legágabb keretét az iskolai közösség jelenti, melynek összetartásában, összetartozás-tudatának erősítésében megkülönböztetett jelentőségű feladatok hárulnak az iskola vezetőire, az osztályfőnökökre, a diákönkormányzatot segítő pedagógusra, valamint az egyes iskolai eseményeket, rendezvényeket szervező tanárookra. Az iskolai közösség keretében végzett közösségépítő- és fejlesztő tevékenységeink az alábbiak:

- az iskolai hagyományaink ápolásával összefüggő rendezvények (1. osztályos tanulók fogadalomtétele, Márton nap, Karácsony, Pályaválasztási kiállítás, Szalagavató, farsang, gyermeknap, pedagógusnap, ballagás);
- a nemzeti ünnepekről és emléknapokról történő megemlékezések (okt. 6., okt. 23., febr. 22., márc. 15., jún. 4.);
- a családdal, szülőkkel való kapcsolatot erősítő rendezvények (teadélután, zsíroskenyér-parti, Éltes nap, nyílt órák);
- házi versenyek, vetélkedők, projekt hetek (projekt hetek ősszel vagy tavasszal 3 hét a munkatervnek megfelelően), erdei iskola;
- nyári táborok megszervezése és lebonyolítása;
- a diákönkormányzat működésének támogatása (Gyermeknap).

V.8. A diákönkormányzat működése, közösségfejlesztő tevékenysége

A diákönkormányzat az iskola tanulóinak érdekvédelmi és jogérvényesítő szervezete. A diákönkormányzatnak célirányos tevékenységéhez szervezettségre van szüksége. Demokratikus úton választja tisztségviselőit, hozza létre szerveit, amelyek a közösség megbízásából hivatottak a problémák megvitatására, a határozathozatalra.

Jogait a hatályos jogszabályok tartalmazzák, joggyakorlásának módját pedig saját szervezeti működési szabályzata foglalja magába, amelyet az intézmény belső működésének szabályzatai között kell őrizni. A működéséhez szükséges feltételeket az igazgató biztosítja.

A diákönkormányzat véleményt nyilváníthat, javaslattal élhet a nevelési-oktatási intézmény működésével és a tanulókkal kapcsolatos valamennyi kérdésben.

Szervezeti és működési szabályzatát (melyet az iskolai SZMSZ tartalmaz) a diákönkormányzat készíti el és a nevelőtestület hagyja jóvá. Az iskolai diákönkormányzat élén – a szervezeti és működési szabályzatában meghatározottak szerint – választott diák-önkormányzati vezető (elnök) áll.

A diákönkormányzat érdekérvényesítő funkciója mellett hangsúlyozott szerepet kap az öntevékenységre, önszerveződésre történő nevelés is, amelynek keretében el kell érni, hogy a tanulók – a gyógypedagógusok segítségével – a fejlettségüknek megfelelő szinten, önállóan intézzék saját ügyeiket.

A diákönkormányzat tevékenységét a diákmozgalmat segítő tanár támogatja és fogja össze, akit ezzel a feladattal – a diákközösség javaslatára – az igazgató bíz meg határozott, legfeljebb ötéves időtartamra. A diákönkormányzat minden tanévben – az iskolai munkatervben meghatározott időpontban – közgyűlést tart, amelynek összehívását a diákönkormányzat vezetője kezdeményezi. A diákközgyűlés napirendi pontjait a közgyűlés megtartása előtt 15 nappal nyilvánosságra kell hozni.

A diákönkormányzat véleményét – a hatályos jogszabályok szerint – be kell szerezni:

- az iskolai szervezeti és működési szabályzat jogszabályban meghatározott rendelkezéseinek elfogadása előtt;
- a házirend elfogadása előtt;
- esetlegesen adományként kapott a diákoknak juttatott pénzeszközök felhasználásakor.

A diák-önkormányzati vélemény jogszabályoknak megfelelő jegyzőkönyvbe foglalásáért az intézmény igazgatója felelős.

A diákönkormányzat feladata:

- olyan, a közösség érdekein alapuló közös és konkrét célok kijelölése, melyek nem sértik az egyéni érdekeket, azokkal összhangban vannak;
- a kialakított gyakorlat szerinti hagyományos közösségi feladatok, közösségépítő tevékenységek továbbfejlesztése, a régiék mellett új hagyományok teremtése;
- olyan rendezvények szervezése, amelyek értékes kulturális vagy társas élményekkel gazdagítják a közösség tagjait, erősítve, fejlesztve magát a közösséget is;
- a közösség iránti felelősségérzet, felelősségtudat kialakítása, fejlesztése;
- a közösség érdekeit szolgáló, cselekvésre ösztönző tevékenységek szervezése;
- olyan közösség kialakítása, fejlesztése, mely büszke saját sikereire, értékeli a más közösségektől őt pozitív módon megkülönböztető tulajdonságait.

V.9. A gyógypedagógusok intézményi feladatai, az osztályfőnöki munka tartalma, az osztályfőnök feladatai

A nevelőtestület minden tagjának feladata, hogy képességét, szaktudását és lehetőségeit legjobban hasznosítva nevelje és oktassa iskolánk tanulóit a Nemzeti Alaptanterv, a kerettantervek, az SNI irányelve és iskolánk pedagógiai programja alapelveinek, értékeinek és célkitűzéseinek szem előtt tartásával.

A nevelőtestület minden tagjának feladata, hogy intézményi és egyéni lehetőségeit felhasználva szakmai, pedagógiai tekintetben folyamatosan tovább képezze magát, tevékenységét – valamennyi területen – az intézmény célkitűzéseinek szem előtt tartásával végezze.

Minden gyógypedagógus alapvető munkaköri kötelessége az iskolai munka zavartalanságát, eredményességét, a pedagógiai programban rögzített célok elérését biztosító feladatok teljesítése. A fentiekre tekintettel a nevelőtestület minden tagjának kötelessége a vonatkozó törvények és rendeletek, helyi szabályzatok, dokumentumok, munkáltatói utasítások ismerete, illetve megismerése. A nevelőtestület tagjait az ezekben foglaltak betartására az iskola valamennyi vezetője kötelezheti, utasíthatja.

A gyógypedagógus és gyógypedagógiai asszisztens intézményi feladatai közé tartozik a tanulók felügyelete, kísérése, az egészségük és testi épségük megőrzéséhez szükséges ismeretek átadása, az intézményi védő-óvó intézkedések betartása és betartatása, valamint közreműködés a gyermekvédelmi feladatok végrehajtásában.

A nevelőtestület minden tagjától elvárt a pedagógus etika szabályainak betartása, a munkahelyi információk bizalmas kezelése, a (nevelők, szülők, tanulók között) felmerülő problémák lelkiismeretes megoldása, továbbá a kulturált viselkedés és a megfelelő öltözet az iskolai, vagy iskolán kívüli rendezvényeken.

Az osztályközösség vezetője az osztályfőnök, akit az igazgató bíz meg minden tanév augusztusában. Az osztályfőnököt – feladatai ellátásában – az osztályában tanító gyógypedagógusok segítik.

Az osztályfőnökök feladatai és hatáskörük:

- az iskola pedagógiai programjának szellemében nevelik osztályaik tanulóit, munkájuk során tekintettel vannak a tanulók személyiségfejlődésének sajátosságaira;
- segítik az osztályközösség kialakulását, a tanulók szociális készségének fejlődését;
- segítik és koordinálják az osztályukban tanító gyógypedagógusok munkáját;
- rendszeres kapcsolatot tartanak fenn az osztály szülői közösségével, illetve az iskolai szülői közösség tagjaival;
- év elején, ezen túlmenően szükség esetén meglátogatják a családokat a tanulók szociokulturális háttérének tanulmányozása céljából;
- figyelemmel kísérik a tanulók tanulmányi előmenetelét, az osztály fegyelmi helyzetét;
- minősítik a tanulók magatartását, szorgalmát;
- ellátják az osztályaikkal kapcsolatos ügyviteli teendőket (az osztálynapló vezetése, ellenőrzése, félévi és év végi statisztikai adatok szolgáltatása, bizonyítványok megírása, továbbtanulással kapcsolatos adminisztráció elvégzése, hiányzások igazolása stb.);
- segítik és nyomon követik osztályaik kötelező orvosi vizsgálatait;
- kiemelt figyelmet fordítanak az osztályaikban végzendő gyermekvédelmi feladatokra, folyamatos kapcsolatot tartanak az intézmény gyermek- és ifjúságvédelmi felelősével;
- tanulóikat rendszeresen tájékoztatják az iskola előtt álló feladatokról, motiválják őket azok megoldására, közreműködnek a tanórán kívüli tevékenységek szervezésében;
- javaslatot tesznek a tanulók értékelésére (jutalmazás, büntetés);
- aktív közreműködésükkel segítik a munkaközösségek munkáját;
- rendkívüli esetekben órát látogatnak osztályaikban;

V.10. A kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal kapcsolatos tevékenységek rendje

Kiemelt figyelmet igénylő tanuló, intézményegységünkönél a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanulók közül a sajátos nevelési igényű tanuló (enyhe értelmi fogyatékos, középsúlyos értelmi fogyatékos, halmozottan fogyatékos gyermek, tanuló, autizmus spektrumzavaros tanuló) és a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény szerint hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanuló (HH, HHH).

Iskolánkban minden tanuló sajátos nevelési igényű (SNI, enyhe fokban értelmi fogyatékos, közép súlyos értelmi fogyatékos, halmozottan fogyatékos, autista), de ezen túlmenően előfordulnak magatartásproblémákkal, beilleszkedési zavarokkal, aszociális, antiszociális magatartásformákkal jellemezhető tanulók is.

A sajátos nevelési igényű tanulóink egyéni fejlesztése egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs-rehabilitációs tanórai foglalkozás keretében történik a köznevelési törvényben meghatározott órakeret terhére (*Knt. 6. melléklet*).

Az iskolában a rehabilitációs, rehabilitációs órák felosztása (egyéni vagy csoportos formában, hány órában, milyen területen, hány fős csoportokban) tanév elején a tanulók szakértői bizottsági javaslata és az osztályfőnökével történő megbeszélés alapján történik. A csoportok kialakítását és az órát tartó gyógypedagógus hozzárendelését az intézményegység-vezető és az erre megbízott munkaközösség-vezető végzi. A rehabilitációs-rehabilitációs órákon történő tanulói fejlesztés eredményességének felülvizsgálatára tanév közben január közepén kerül sor. Ekkor az osztályfőnök, a napközit, tanulószobát tartó és a rehabilitáció-rehabilitációs órát tartó gyógypedagógus team megbeszélésével értékeli a tanuló fejlődését, és javaslatot tesznek a további fejlesztésre vonatkozóan.

A rehabilitációs-rehabilitációs órák csoportbontásra, felzárkóztatásra és tehetségfejlesztésre is felhasználhatók.

Az intézményegységben minden tanuló számára kötelező rehabilitáció-rehabilitációs órákon túl az alábbi tevékenységeket végezzük hátrányaik, hiányosságaik csökkentése érdekében:

- csoportra és egyénre szabott fejlesztő program kidolgozása és alkalmazása a tantárgyak tanmeneteibe építve;
- egyes osztályok (nagy létszámú osztály és 1-2 fő közép súlyosan értelmi fogyatékos tanulói létszáma van) csoportbontása matematika (2 óra) és magyar (2 óra) órákon;
- osztályon belüli differenciálás, csoportos, páros és egyéni munkaformák előtérbe állítása;
- állandó pozitív megerősítés (jutalmazás), felzárkóztatás (speciális feladatok, fejlesztő eszközök, játékok, OKOSKocka, számítógép segítségével);
- A 4. osztályból az 5. osztályba, illetve a 8. osztályból a 9. osztályba történő átmenet megkönnyítése;
- az értelmi, érzelmi és akarati tényezők figyelembe vételével reális önismeretre nevelés;
- a feladatok elvégzéséhez hosszabb időszávok, keretek biztosítása;
- sajátos, a probléma által indokolt tartalmak, követelmények kialakítása;
- egyéni megsegítés, elsősorban az önmagukhoz mért fejlődés értékelése;
- az osztályban tanító gyógypedagógusok összehangolt fejlesztő- és értékelő munkája;
- elméleti és gyakorlati szakoktatók kooperatív együttműködésű tanítása;
- közismereti és szakmai tantárgyakat oktató pedagógusok együttműködése a tanórai és fejlesztő tevékenységek területén.

Kiemelt jelentőségű a magatartásproblémák, a beilleszkedési zavarok, vagy az aszociális végső esetben antiszociális magatartásformákra utaló tünetek, tünetcsoportok korai felismerése. Ezek a következők lehetnek:

- agresszív viselkedés, a környezet felé irányuló magatartászavar (rendbontás, nyugtalanság, hazudozás, bántalmazás, lopás stb.);
- a szociális fejlődés zavarai (kapcsolatteremtés, alkalmazkodás, beilleszkedés problémái);
- regresszív magatartás (visszahúzódó, passzív, félénk, érzékeny, autoagresszív viselkedés);
- önértékelési zavarok, szorongások, félelmek, tic;

- a kognitív, motoros, figyelmi funkciók romlása, teljesítményromlás, észlelési elégtelenség;
- az addigi viselkedésének negatív irányú indokolatlan megváltozása;
- szabályok betartásának teljes elutasítása.

A fenti tünetek tartós megjelenésénél az osztályfőnök feladata a kapcsolatfelvétel a tanuló családjával a körülmények feltárása érdekében, s – amennyiben szükséges –, az iskola pszichológusával konzultáció, majd pszichológus általi vizsgálat, javaslat esetén gyermekpszichiáteri vizsgálat kezdeményezése. A feltárt körülmények, a pszichológusi szakvélemény vagy a pszichiáteri javaslat alapján a szükséges lépések, segítségnyújtási formák megbeszélése után a kiemelt figyelem melletti segítség kezdése a szülő bevonása mellett.

A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulóink kiemelt figyelemben részesülnek. A szülőknek javasoljuk, hogy gyermekük vegye igénybe a napközi vagy tanulószobai foglalkozást. A felzárkóztatásra vagy tehetséggondozásra esetükben is nagy hangsúlyt helyezünk, ezzel támogatva tanulmányaikat. Tehetséggondozás keretében tanulóink nagy számban vesznek részt a Gyöngyhalászat levelezős versenyen, több tantárgy esetében, valamint sikeresen készülünk és veszünk részt az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára meghirdetett komplex tanulmányi versenyen (6., 7. évfolyam). Amennyiben lehetőségünk adódik tanulóinkat térítésmentes táborozásba vonjuk be, ezzel is a szabadidő hasznos eltöltést mutatjuk számukra. Az iskola gyermek-és ifjúságvédelmi felelőse nyomon követi az életkörülményeik változását. Szükség esetén kapcsolatba lép a Gyermekjóléti Szolgálattal, a Családsegítővel és más civil szervezetekkel (Vöröskereszt, Máltai Segítő Szolgálat, stb..).

A tehetséggondozás is kiemelt feladataink között szerepel. Ehhez az optimális fejlődés személyi (pedagógusok képzése, módszerek elsajátítása) és tárgyi (taneszközök, foglalkozások finanszírozása) feltételek megteremtésére nagy hangsúlyt helyezünk.

A felismert tehetség fejlesztésének szinterei:

- tanórán, osztályon belüli (differenciálással):
 - képességek szerinti csoportok létrehozása (a tanulók aktuális felkészültsége alapján szerveződő, nyitott, átjárható csoportok);
 - egyéni képességekhez igazított többletfeladatok nyújtása;
 - gazdagítás és elmélyítés (nem több ismeret elsajátítása, hanem önállóságot, kreativitást igénylő feladatok végzése);
 - motiválás
- tehetséggondozó órákon:
 - házi tanulmányi verseny;
 - Komplex tanulmányi verseny
- szabadidős tevékenységek:
 - szakkörök;
 - iskolai, megyei, országos versenyek (fontos személyiségfejlesztő hatásuk van - egészséges versenyszellem, önértékelés, sportszerűség, kudarctűrés);
 - napközi, tanulószobai, szabadidős foglalkozások, ahol tanulóink „kipróbálhatják” magukat (környezeti- és vizuális kultúra, bábozás, emberismeret, illem, kommunikáció, művelődés, önművelés, barkácsolás, kézművesség,);
 - az iskolai könyvtár, valamint az iskola más létesítményeinek, eszközeinek egyéni vagy csoportos használata;
 - felkészítő programok;

- közösségi programok.

V.11. A gyermek- és ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatok

A családi élet válságos időszakaiban a gyermekek kerülnek a leginkább kiszolgáltatott helyzetbe. A segítségadás azokban az esetekben a legnehezebb, amelyekben a család nem biztosít megfelelő erkölcsi hátteret, a szülők életvitele negatív példa a gyermek előtt. Gyakori jelenség, hogy ezekre a hiányosságokra – a tanuló rendhagyó magatartása, megnyilatkozásai nyomán – csak későn derül fény. Ezekben a nehéz esetekben a tanuló fokozott törődést, figyelmet igényel.

A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók száma emelkedik. Ezért is indokolt, hogy a gyermek- és ifjúságvédelem átfogja az iskolai élet egészét, biztosítsa a gyermekeket megillető jogok érvényesülését, védő-óvintézkedéseket tegyen a rászorulóknak érdekében.

Ezt a tevékenységet a gyermek- és ifjúságvédelmi felelős koordinálja, aki folyamatos kapcsolatot tart az osztályfőnökökkel és a munkaközösség-vezetőkkel, szükség esetén családlátogatást kezdeményez a veszélyeztető okok feltárása érdekében és folyamatos kapcsolatot tart a különböző gyermekvédelmi szervezetekkel.

A gyermekvédelmi tevékenységekhez kapcsolódó feladatok:

- a tanulók elemi szükségletei (élelem, ruházat, tanszer, pihenés) meglétének figyelemmel kísérése;
- a tanulók egészséges fejlődéséhez szükséges nevelési légkör kialakításának lehetőség szerinti elősegítése a családon belül és azon kívül;
- a tanulók egészségi állapotának figyelemmel kísérése, rendszeres ellátásuk biztosítása az iskolaorvosi szolgálaton és az iskolafogászati rendeléseken keresztül;
- a tanulók intézményes ellátása, az iskola valamennyi szolgáltatásának biztosítása (ügyelet, egyéb foglalkozások, étkezés stb.);
- segélykérésekkel kapcsolatos tanácsadás;
- a tanulók eredményeinek folyamatos figyelemmel kísérése, rendszeres iskolába járásuk ellenőrzése, szükség esetén szabálysértési eljárás kezdeményezése.

A gyermeket veszélyeztető helyzetben minden pedagógusnak gyors és hatékony intézkedést kell tennie.

Ilyen esetekben megvizsgálandó:

- hogy a családi minta, törődés, érzelmi kötődés mennyire szolgálja a tanuló erkölcsi, érzelmi, értelmi fejlődését;
- hogy mennyire ellenőrzött a tanuló tevékenysége, szabadideje;
- hogy használ-e a tanuló az egészségére káros anyagokat, életmódja veszélyeztet-e a fejlődését;
- hogy folyamatos ellenőrzést igényel-e a hátrányos helyzetű és a veszélyeztetett környezetben nevelkedő tanulók otthoni életformája, ellátása, pihenése;
- hogy szükséges-e rendszeres segítségnyújtás a tanuló tanulmányainak befejezéséhez, pályaválasztásához és eredményes beiskolázásához;
- hogy tudunk-e olyan érzelmi kötődést biztosítani, amelyben a gyermek őszintén feltárhatja problémáit.

Iskolánk pedagógiai munkáján belül az alábbi tevékenységek szolgálják a gyermekvédelem céljainak megvalósítását:

- felzárkóztató és a tehetséggondozó foglalkozások;
- differenciált oktatás és képességfejlesztés;

- a pályaválasztás segítése, a személyes, egyéni tanácsadás (tanulónak, szülőnek);
- egészségvédő és mentálhigiénés programok szervezése;
- családi életre történő nevelés és titokszoza működtetése;
- napközis és a tanulószobai foglalkozások;
- iskolai étkezési lehetőségek;
- egészségügyi szűrővizsgálatok;
- a tanulók szabadidejének megszervezése (tanórán kívüli foglalkozások, szabadidős tevékenységek, szünidei programok);
- szülőkkel való együttműködés, folyamatos kapcsolattartás;
- tájékoztatás a családsegítő és gyermekjóléti szolgálatokról, szolgáltatásokról.

A tanulók fejlődését veszélyeztető okok megszüntetésének érdekében iskolánk együttműködik a családokkal, az illetékes Polgármesteri Hivatallal, a Családsegítő Központ és Gyermekjóléti Szolgálat, az iskolaorvossal és az iskolai védőnővel.

V.12. Az esélyegyenlőséget szolgáló és a szociális hátrányok enyhítését segítő tevékenységek

A tanulók előképzettségében nem csak a megszerzett ismeretek, készségek terén mutatkoznak jelentős – a társaiktól lemaradók számára speciális segítség nélkül leküzdhetetlen hátrányt jelentő – különbségek, hanem a szocializáció fokában, a viselkedésmódban, a közösségi viselkedés szabályainak ismeretében és a higiénia terén is.

A pedagógusok különleges bánásmódot igénylő gyermekekkel kapcsolatos feladatait a nemzeti köznevelésről szóló törvény 62. § (1(b) és (1(g) bekezdései szabályozzák.

Az esélyegyenlőséget szolgáló és a szociális hátrányok enyhítését segítő tevékenységek iskolánkban a következők:

- helyzetfeltárás;
- a segítő tevékenység formáinak és működési rendjének (napközi, tanulószoba, felzárkóztató foglalkozások, tanuló párok stb.) megszervezése;
- a külső kapcsolatrendszer kiépítése, fenntartása (szakszolgálatok, támogatók);
- tájékoztatás az étkeztetési és tankönyvvásárlási kedvezmények lehetőségéről és az ehhez kapcsolódó teendőkről;
- az iskolai könyvtár, valamint az iskola más létesítményeinek, eszközeinek használata;
- segítő, személyes kapcsolattartás a rászoruló tanulókkal;
- a szülők, a családok nevelési, életvezetési problémákban történő megsegítése (egyéni beszélgetés az osztályfőnökkel, fogadóóra, családlátogatás, szülői értekezlet stb.);
- a továbbtanulás irányítása, segítése;
- kapcsolattartás a polgármesteri hivatallal, kormányhivatallal és a gyermekjóléti szolgálattal annak érdekében, hogy a szociális hátrányt szenvedő tanulók minél hamarabb segítségben részesüljenek;
- ingyenes vagy kedvezményes táborozási lehetőségek keresése, valamint mozi-, színház- és múzeumlátogatás szervezése.

V.13. Kapcsolattartás a szülőkkel, tanulókkal és az iskola partnereivel

Az eredményes iskolai nevelés, a gyermeki személyiség harmonikus fejlesztésének elengedhetetlen feltétele a szülői ház és a pedagógus közösség együttműködése.

Ennek alapja a gyermek iránt érzett közös felelősség, melynek feltétele a kölcsönös bizalom és tájékoztatás, az őszinteség. Megvalósulási formái a kölcsönös támogatás és a koordinált

pedagógiai tevékenység. Eredménye a családi és az iskolai nevelés egysége, ennek nyomán pedig a gyermeki személyiség harmonikus fejlődése.

A szülők és a pedagógusok együttműködésének formái:

- a szülőket az igazgató és az intézményegység-vezető tájékoztatja az iskolai Szülői közösség ülésein, az iskola életéről, az éves munkaterről, az aktuális feladatokról, a munkaterrben megfogalmazott célok eléréséről, a feladatok teljesítéséről, ezek változásairól;
- az osztályok számára szervezett szülői értekezletek (Munkaterr alapján) egy tanévben háromszor, illetve rendkívüli esetekben, amelyek feladata a szülők és a pedagógusok közötti folyamatos együttműködés kialakítása.
- az osztályfőnökök feladata:
 - a szülők folyamatos tájékoztatása az iskola céljairól, feladatairól, lehetőségeiről;
 - az iskola és a szaktanárok értékelő munkájáról;
 - gyermekük tanulmányi előmeneteléről, iskolai magatartásáról;
 - a gyermek osztályának tanulmányi munkájáról, neveltségi szintjéről;
 - az iskolai és az osztályközösség céljairól, feladatairól, eredményeiről, problémáiról;
 - a szülők kérdéseinek, véleményének, javaslatainak összegyűjtése és továbbítása az iskola vezetősége felé.

A szülők és gyógypedagógusok együttműködésének alapvető módja a tájékoztatás, értesítés és meghívás. Ezek célja a szülők tájékoztatása a tanulók tanulmányaival vagy magatartásával összefüggő eseményekről, valamint a különféle iskolai vagy osztály szintű programokról.

Formái és eszközei:

- személyes tájékoztatás;
- írásbeli tájékoztatás a tanuló tájékoztató füzetében, üzenő füzetben;
- elektronikus tájékoztatás a KRÉTÁBAN, illetve tanulói csoportok szülői platformjain (messenger, viber, stb.);
- az iskola honlapján.

A szülők és pedagógusok közötti kapcsolattartás egyéb formái:

- Iskolahívogató foglalkozások, melyek az iskola, illetve annak nevelési-oktatási programja iránt érdeklődő szülők számára olyan ismerkedő-bemutató összejövetelek lehetőségét biztosítják, melyek játékos programjaiba gyermekük is bekapcsolódhat.
- Fogadóórák, melyek lehetőséget biztosítanak a szülők és a gyógypedagógusok személyes találkozására, ezen keresztül pedig egy-egy tanuló egyéni fejlesztésének konkrét tanácsokkal történő megsegítésére. (Otthoni tanulás, szabadidő helyes és hasznos eltöltése, egészséges életmódra nevelés, tehetséggondozás, továbbtanulás stb.).
- Nyílt tanítási órák, amelyeken a szülők betekintést nyerhetnek nevelő- oktató munka mindennapjaiba, személyesen is megismerhetik a tanítási órák menetét, közvetlenül tájékozódhatnak gyermekük és az osztályközösség iskolai életéről.
- Családlátogatás, amelynek feladata a gyermek családi háttérének, körülményeinek megismerése, illetve tanácsadás a gyermek optimális fejlesztésének érdekében.
- Pályaválasztási tanácsadás, amelynek feladata a szülők és a tanulók tájékoztatása a felvételi eljárásról, a továbbtanulási lehetőségekről.

A szülői ház és az iskola együttműködésének további lehetőségei:

- közös iskolai és iskolához kötődő rendezvények (osztálykirándulás, teadélután, közös főzés, karácsonyi ünnepség, stb.) szervezése a szülők és gyógypedagógusok részvételével;

A szülők a – jogszabályokban, valamint az iskola belső szabályzataiban biztosított – tanulói jogok, valamint saját jogaik érvényesítése érdekében szóban vagy írásban, közvetlenül vagy választott

képviselőik, tisztségviselők útján az igazgatóhoz, az intézményegység-vezetőhöz, az adott ügyben érintett gyermek osztályfőnökéhez, az iskola nevelőjéhez, a diákönkormányzathoz fordulhatnak.

A szülők kérdéseiket, véleményüket, javaslataikat szóban vagy írásban, egyénileg vagy választott képviselőik útján tehetik fel, illetve közölhetik az igazgatóval, az intézményegység-vezetőjével, pedagógusaival vagy a Szülői közösséggel, amelyekre 10 munkanapon belül érdemi választ kell kapniuk.

A tanulók és a gyógypedagógusok együttműködésének formái:

- az intézményegység-vezető a tanulókat az iskola életéről, az iskolai munkaterről, illetve az aktuális feladatokról személyesen havonta, az iskolai honlapon és a faliújságon keresztül folyamatosan tájékoztatja;
- a diákönkormányzatot segítő tanár, valamint a diákönkormányzat vezetője (elnöke) havonta tájékoztatja a tanulókat az iskolai élet őket érintő eseményeiről, képviselt vagy vállalt feladataik teljesítéséről illetve a havi iskolai osztályok közötti tisztasági verseny eredményéről;
- az osztályfőnökök osztályuk tanulóit folyamatosan, illetve a hetente esedékes osztályfőnöki órákon személyesen, szükség esetén a tájékoztató-, illetve az üzenő füzetben keresztül is tájékoztatják;
- a tanuló fejlődéséről, egyéni haladásáról a tanulót, valamint annak szüleit a szaktanárok a tájékoztató füzetben folyamatosan tájékoztatják.

A tanulók a jogszabályokban, valamint az iskola belső szabályzataiban biztosított jogaik érvényesítése érdekében – szóban vagy írásban, közvetlenül vagy választott képviselőik útján – az igazgatóhoz vagy az intézményegység-vezetőjéhez, az osztályfőnökükhöz, az iskola nevelőjéhez, a diákönkormányzathoz vagy a Szülői közösséghez fordulhatnak.

A tanulók kérdéseiket, véleményüket, javaslataikat szóban vagy írásban, egyénileg vagy választott képviselőik útján közölhetik az igazgatóval, intézményegység-vezetőjével, nevelőivel, a nevelőtestület egészével, vagy a Szülői közösséggel, melyekre 10 munkanapon belül érdemi választ kell kapniuk.

Az intézmény szakszerű és színvonalas működését külső szervezetekkel történő rendezett és rendszeres munkakapcsolatokon keresztül biztosítja. Kiemelt kapcsolatot tartunk fenn az alábbi szervezetekkel:

- Tatabányai Tankerületi Központ
- Győri Pedagógiai Oktatási Központ
- Tatabányai Szakképzési Centrum
- Családsegítő Központ és Gyermekjóléti Szolgálat (gyermek- és ifjúságvédelem);
- Tatabánya Megyei Jogú Város Önkormányzata
- Tatabányai Erőmű Kft.
- Vértes Agórája
- GAMESZ
- Komárom-Esztergom Megyei Pedagógiai Szakszolgálat
- Szakértői Bizottságok (megyei, országos)
- Civil szervezetek

Az intézmény a Knt. 25. § (5) bekezdésében előírt rendszeres egészségügyi vizsgálatokat az iskola-egészségügyi ellátásról szóló 26(1997. (IX. 3.) NM rendelet alapján orvosi, védőnői, valamint fogorvosi és fogászati asszisztensi ellátással biztosítja.

Az iskolaorvost feladatainak ellátásában az intézményegység-vezető segíti, a közvetlen előkészítő és adminisztrációs munkát az iskolatitkár végzi. Az iskolaorvos munkájának ütemezését minden év szeptember 15-ig egyeztetni az igazgatóval vagy az intézményegység-vezetőjével. A tanulók szűrővizsgálatának tervezetét október 15-ig kifüggeszti az iskola nevelői szobájában.

A fogorvos és a fogászati asszisztens minden tanévben elvégzi a tanulóknál a fogbetegségek szűrését (fogszuvasodás, szabálytalan fogazat stb.). Az osztályok időbeosztását az igazgatóval vagy az intézményegység-vezetővel szeptember 15-ig egyeztetik, a közvetlen előkészítő és adminisztrációs munkát az iskolatitkár végzi.

A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók ellátásával kapcsolatos feladatok megszervezéséért, a feladatok szakszerű elvégzésének ellenőrzéséért a fejlesztésekért felelős munkaközösség-vezető a felelős. Feladat- és felelősségi körébe tartozik az ezen ellátás elvégzésébe bekapcsolódó szakértői bizottságokkal történő kapcsolattartás is.

Az intézmény figyelemmel kíséri a tanulók veszélyeztetettségének megelőzésével és megszüntetésével kapcsolatos feladatokat. A gyermek- és ifjúságvédelem a tantestület tagjainak, – az osztályfőnököknek kiemelten is – feladata. Ezen tevékenység végzése során az igazgató a 20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet 69. § (2)(f) bekezdésében meghatározott feladatok ellátására gyermek- és ifjúságvédelmi felelőst bíz meg a feladatok koordinálásával. A gyermek- és ifjúságvédelmi felelős kapcsolatot tart fenn a Családsegítő Központ és Gyermekjóléti Szolgálat szakembereivel, illetve a gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatokat ellátó más személyekkel, intézményekkel és hatóságokkal.

V.14. A tanulói felvétel, átvétel általános és helyi szabályai

Általános iskolai tanulói jogviszony a 6. (vagy 7.) életévét adott év augusztus 31. napjáig betöltő gyermek esetében Szakértői Bizottság javaslatára intézményünk kijelölésével, felvétellel, egyébként átvétellel keletkezik.

Intézményegységünkbe csak érvényes Szakértői Bizottság szakvéleményével (értelmi fogyatékos és/vagy egyéb fogyatékoság különböző fajtái) vehetünk fel vagy át tanulót.

A szakiskolában azok a 8. évfolyamot sikeresen befejező tanulók kerülhetnek felvételre vagy átvételre, akik rendelkeznek a Tanulói Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság szakvéleményével, amelyben az értelmi fogyatékoság vagy egyéb pszichés fejlődési zavar szerepel diagnózisként. Ez utóbbi esetben szükséges, hogy a tanuló igazolja, hogy normál szakképző intézményben nem tudta sikeresen teljesíteni a követelményeket.

Szünetel a tanulói jogviszonya annak a tanulónak, aki külföldön folytat tanulmányokat. (Knt. 56. § (2) bekezdés). Visszatérésekor különbözeti vizsgát, illetve osztályozó vizsgát kell tennie a félévi, illetve tanév végi értékelés megszerzéséhez. A tanulói jogviszony szünetelésének időtartamát az iskolai és tanulói dokumentumokban rögzíteni kell.

Egyéni munkarendben tanuló tanulói jogviszonya – akár szülői kérésre, akár orvosi igazolás alapján jött létre – nem szűnik meg, a tanuló élhet a jogviszonyból fakadó jogokkal, a kötelezettségek pedig – állapotának és helyzetének figyelembe vétele mellett – rá is vonatkoznak. Félévi és év végi értékelés céljából osztályozó vizsgát kell tennie valamennyi tantárgyból az iskola pedagógiai programjában foglaltak szerint.

Az általános iskola első évfolyamára és a fejlesztő nevelés-oktatásra történő beiratkozáskor be kell mutatni:

- a gyermek nevére kiállított személyi azonosítót és lakcímet igazoló hatósági igazolványt;
- a gyermek születési anyakönyvi kivonatát;
- a gyermek óvodai véleményét;
- a szülő(gondviselő személyi igazolványát;
- Szakértői bizottság által készített szakvélemény;
- a TAJ hatósági igazolványt.

Szakiskola előkészítő 9. évfolyamára és a készségfejlesztő iskola 9. évfolyamára történő beiratkozáskor be kell mutatni;

- a 8. osztály elvégzését tanúsító bizonyítványt;
- érvényes Szakértői bizottság által kiállított szakvéleményt (BNO kód: F 70, F 71);
- a tanuló lakcímkártyáját;
- a tanuló személyi igazolványát;
- a szülő személyi igazolványát;
- a tanuló TAJ hatósági igazolványt.

Az iskola 1-8. és 9-10. évfolyamára jelentkező tanulók átvételéről, valamint a különözeti vizsga szükségességéről – a szülő kérésének, a tanuló korábbi tanulmányi eredményének, valamint az adott évfolyamra, osztályba járó tanulók létszámának figyelembe vételével – az igazgató vagy az intézményegység-vezetője dönt.

V.15. A tanulmányok alatti vizsgák rendje

Iskolánkban a tanuló a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 20(2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 64. § (1) bekezdése értelmében az alábbi, tanulmányok alatti vizsgákat teheti le: osztályozó, javító, különözeti vagy pótló vizsga.

Osztályozó vizsgát kell tennie az évfolyamon tanult minden tantárgyból (kivéve a Szakértői Bizottság általi szakvéleményben meghatározottak) a tanulónak a félévi és a tanév végi osztályzat megállapításához, ha:

- felmentették a tanórai foglalkozásokon való részvétel alól (külföldi tartózkodás, egyéni munkarend, egyéb állapot, stb.);
- engedélyt kapott arra, hogy az adott tantárgy tanulmányi követelményének egy tanévben vagy az előírtnál rövidebb idő alatt tegyen eleget;
- igazolt és igazolatlan mulasztásai együttesen meghaladják a 250 tanítási órát, vagy egy adott tantárgy éves óraszámának 30 %-át, és emiatt a tanuló teljesítménye tanítási év közben érdemjeggyel nem értékelhető. Amennyiben az igazolatlan mulasztások száma meghaladja a 20 tanórát, a nevelőtestület megtagadhatja az osztályozóvizsga letételének engedélyezését (*EMMI rendelet 51. § (8) bekezdés*), ez esetben a tanuló évfolyamismétlésre kötelezett.

Az osztályozó vizsgák időpontja: az általános iskolán az első félév utolsó napját megelőző 15 nap (félévi), illetve a második félév utolsó napját megelőző 15 nap (tanév végi) és a szakképző évfolyam utolsó évében a tanév zárását megelőző 5 napban. A vizsgára jelentkezés határideje: december 12. (félévi), illetve május 8. (tanév végi), illetve az osztályozó vizsga első napját megelőző 30 nappal.

Az osztályozó vizsga tantárgyankénti, évfolyamonkénti követelményei megegyeznek a helyi tanterv tantárgyra és évfolyamra vonatkozó követelményeivel, a vizsgán nyújtott teljesítmény értékelésének elvei megegyeznek a tanulók tanítási év alatti szóbeli feleletükre, írásbeli teljesítményükre vagy gyakorlati munkájukra vonatkozó értékelési elvekkel.

Tanuló átvételekor, a tanuló szükség esetén (pl. korábban nem tanult tantárgy, nem megítélhető tantárgyi teljesítményszint stb.) – az igazgató döntése alapján – különözeti vizsgára kötelezhető az átvétel, illetve a tanulótól elvárt tanév alatti teljesítmény pontos kijelölése érdekében. A különözeti vizsga tananyaga és az értékelés megegyezik az osztályozó vizsga tananyagával és értékelésével, de iskolánk megfelelő türelmi idő biztosítása, valamint egyéni segítségnyújtás mellett szervezi azt meg.

Javítóvizsgát tehet a tanuló, ha:

- a tanév végén – legfeljebb három tantárgyból – elégtelen osztályzatot kapott;
- az osztályozó vizsgáról számára felróható okból elkésik, távol marad, vagy a vizsgáról engedély nélkül eltávozik.

A tanuló javítóvizsgát az igazgató által meghatározott időpontban, az augusztus 15-től augusztus 31-ig terjedő időszakban tehet. A bizonyítvány kiadásával egyidejűleg a javítóvizsgák időpontjáról, valamint a helyi tanterv által tartalmazott tantárgyi minimális követelményszintről a javítóvizsga előtt álló tanuló és szülei levélben kapnak tájékoztatást.

Pótló vizsgát tehet az a tanuló, aki az osztályozó vagy különbözeti vizsgáról neki fel nem róható okból elkésik, távol marad, vagy a megkezdett vizsgáról engedéllyel eltávozik, mielőtt a válaszadást befejezné (20/2012 EMMI rendelet 64. § (4) bekezdése alapján).

A tanulmányok alatti vizsgák részletes szabályait a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 20(2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 65-73. §-ai tartalmazzák, ezek értelmében:

- az igazgató felel a vizsga jogszerű előkészítéséért és zavartalan lebonyolításáért;
- a legalább háromtagú vizsgabizottság elnökét és tagjait az igazgató jelöli ki oly módon, hogy a bizottságnak tagja legyen az adott tantárgyat tanító pedagógus;
- a vizsgabizottság elnöke felelős a vizsga szakszerű és jogszerű megtartásáért;
- egy vizsganapon egy tanulóra vonatkozóan legfeljebb három írásbeli és három szóbeli vizsgát lehet megtartani;
- a vizsgákról jegyzőkönyvet kell készíteni, amit az igazgató, a vizsgabizottság elnöke és tagjai írnak alá;
- a vizsga jegyzőkönyvéhez csatolni kell a vizsga iratait (vázlat, feladat, egyéb dokumentumok stb.).

Az osztályozó és a javítóvizsga tananyaga a helyi tantervben szereplő tantárgyaknak megfelelő témaköröket kell, hogy tartalmazza.

A tanulmányok alatti vizsgák típusai évfolyamonként és tantárgyakként:

Általános iskola – tanulásban akadályozott tanulók számára

2020-as NAT alapján Tanulásban akadályozottak				
Osztály	Tantárgy megnevezése	Tantárgy számonkérési formája		
		Szóbeli	Írásbeli	Gyakorlati
1.o	magyar nyelv és irodalom	x	x	
	etika	x		
	matematika		x	
	ének-zene	x		x
	vizuális kultúra	x		x
	digitális kultúra	x		x
	testnevelés	x		x
	technika és tervezés	x		x
2.o	magyar nyelv és irodalom	x	x	
	etika	x		
	matematika		x	

	ének-zene	x		
	vizuális kultúra	x		x
	digitális kultúra	x		x
	testnevelés	x		x
	technika és tervezés	x		x
3.o	magyar nyelv és irodalom	x	x	
	etika	x		
	matematika		x	
	környezetismeret		x	
	ének-zene	x		x
	vizuális kultúra	x		x
	digitális kultúra	x		x
	testnevelés	x		x
	technika és tervezés	x		x
4.o	magyar nyelv és irodalom	x	x	
	etika	x		
	matematika		x	
	környezetismeret		x	
	ének-zene	x		x
	vizuális kultúra	x		x
	digitális kultúra	x		x
	testnevelés	x		x
	technika és tervezés	x		x
5.o	magyar nyelv és irodalom	x	x	
	etika	x		
	matematika		x	
	történelem		x	
	testnevelés	x		x
	hon és népismeret		x	
	természettudomány		x	
	ének-zene	x		x
	vizuális kultúra	x		x
	digitális kultúra	x		x
	technika és tervezés	x		x
6.o	magyar nyelv és irodalom	x	x	
	etika	x		
	matematika		x	
	történelem		x	
	ének-zene	x		

	földrajz		x	
	természettudomány		x	
	vizuális kultúra	x		x
	digitális kultúra		x	x
	testnevelés	x		x
	technika és tervezés	x		x
7.o	magyar nyelv és irodalom	x	x	
	etika	x		
	matematika		x	
	történelem		x	
	természettudomány		x	
	ének-zene	x		
	vizuális kultúra	x		x
	digitális kultúra	x		x
	technika és tervezés	x		x
	testnevelés	x		x
	angol		x	
8.o	magyar nyelv és irodalom	x	x	
	etika	x		
	matematika		x	
	történelem		x	
	állampolgári ismeretek		x	
	természettudomány		x	
	ének-zene	x		x
	vizuális kultúra	x		x
	digitális kultúra	x		x
	technika és tervezés	x		x
	testnevelés	x		x
	angol		x	

Általános iskola – értelmileg akadályozott tanulók számára

2020-as NAT alapján Értelmileg akadályozottak				
Osztály	Tantárgy megnevezése	Tantárgy számonkérési formája		
		Szóbeli	Írásbeli	Gyakorlati
1.o	olvasás-írás	x	x	
	játékra nevelés	x		x
	számolás-mérés		x	

	ének-zene	x		x
	ábrázolás- alakítás	x		x
	kommunikáció	x		
	mozgásnevelés	x		x
	önkiszolgálás	x		x
2.o	olvasás-írás	x	x	
	játékra nevelés	x		x
	számolás-mérés		x	
	ének-zene	x		x
	ábrázolás- alakítás	x		x
	kommunikáció	x		
	mozgásnevelés	x		x
	önkiszolgálás	x		x
3.o	olvasás-írás	x	x	
	játékra nevelés	x		x
	számolás-mérés		x	
	ének-zene	x		x
	ábrázolás- alakítás	x		x
	kommunikáció	x		
	mozgásnevelés	x		x
	életvitel és gyakorlat	x		x
4.o	olvasás-írás	x	x	
	játékra nevelés	x		x
	számolás-mérés		x	
	ének-zene	x		x
	ábrázolás- alakítás	x		x
	kommunikáció	x		
	mozgásnevelés	x		x
	életvitel és gyakorlat	x		x
	környezetismeret		x	
5.o	olvasás-írás	x	x	
	számolás-mérés		x	
	ének-zene	x		x
	ábrázolás- alakítás	x		x
	kommunikáció	x		
	mozgásnevelés	x		x
	életvitel és gyakorlat	x		x
	környezetismeret		x	

	állampolgári ismeretek	x		
6.o	olvasás-írás	x	x	
	számolás-mérés		x	
	ének-zene	x		x
	ábrázolás-alakítás	x		x
	kommunikáció	x		
	mozgásnevelés	x		x
	életvitel és gyakorlat	x		x
	környezetismeret		x	
	állampolgári ismeretek	x		
7.o	olvasás-írás	x	x	
	számolás-mérés		x	
	ének-zene	x		x
	ábrázolás-alakítás	x		x
	kommunikáció	x		
	testnevelés	x		x
	életvitel és gyakorlat	x		x
	környezetismeret		x	
	hon- és népismeret	x		
	digitális kultúra	x		x
	állampolgári ismeretek	x		
8.o	olvasás-írás	x	x	
	etika	x		
	számolás-mérés		x	
	ének-zene	x		x
	ábrázolás-alakítás	x		x
	kommunikáció	x		
	testnevelés	x		x
	életvitel és gyakorlat	x		x
	környezetismeret		x	
	hon- és népismeret	x		
	digitális kultúra	x		x
	állampolgári ismeretek	x		

Szakiskolai tanulók számára

2020-as NAT alapján, Szakiskola				
	Tantárgy megnevezése	Tantárgy számonkérési formája		
Közismereti		Szóbeli	Írásbeli	Gyakorlati
	Testnevelés	x		x
	Digitális kultúra		x	x
	Állampolgári ismeretek	x	x	
	Pályaorientáció	x	x	
	Magyar nyelv és irodalom		x	
	Matematika		x	
	Vizuális kultúra		x	
	Természettudomány		x	
	Angol		x	
Szakmai (Heg.+ Fémipari)	Hegesztési gyakorlatok III.		x	x
	Hegesztési gyakorlatok IV.		x	x
	Gépészeti feladatok gyakorlata		x	x
	Hegesztési gyakorlatok I.		x	x
	Gépészeti feladatok gyakorlata		x	x
	Hegesztési gyakorlatok II.		x	x
	Munkavédelem, munkahelyi egészség és biztonság		x	x
	Hegesztési gyakorlatok II.		x	x
	Hegesztési alap-gyakorlatok		x	x
	Elsősegélynyújtás gyakorlat		x	x
	Hegesztési alapismeretek		x	x
	Hegesztési ismeretek I.		x	x
	Hegesztési ismeretek II.		x	x
	Hegesztési ismeretek III.		x	x
	Hegesztési ismeretek IV.		x	x
	Gépészeti feladatok		x	x
Szakmai (Lakástextil)	Ruhaipari anyag- és áruismeret	x		
	Lakástextíliák gyártástechnológiája	x		
	Anyagvizsgálatok gyakorlat		x	
	Lakástextíliák készítése, javítása gyakorlat			x
Szakmai (Park)	Növényismeret gyakorlat		x	
	Kertfenntartás gyakorlat		x	x

	Műszaki alapismeretek gyakorlat		x	
	Termesztési ismeretek gyakorlat		x	
	Kertfenntartás gyakorlat			x
	Kertfenntartás műszaki ismeretei gyakorlat		x	
	Műszaki alapismeretek		x	
	Munkavállalói ismeretek		x	
	Növénytan		x	
	Termesztési ismeretek		x	
	Növényismeret		x	
	Kertfenntartás		x	
	Növényismeret		x	
	Növényteni ismeretek		x	
	Szakmai alapoó ismeretek		x	

Készségfejlesztő iskolai tanulók számára

2020-as NAT alapján, Készségfejlesztő				
	Tantárgy megnevezése	Tantárgy számonkérési formája		
		Szóbeli	Írásbeli	Gyakorlati
Közismereti	Testnevelés	x		x
	Digitális kultúra		x	x
	Kommunikáció		x	
	Ábrázolás-alakítás		x	
	Számolás-mérés		x	
	Környezet- és egészségvédelem		x	
	Etika		x	
	Életvitel és gyakorlat		x	
	Ének- zene	x		
Szakmai	Gyakorlati képzés előkészítése		x	
	Irodatechnikai eszközök használata		x	x
	Udvaros	x		x
	Kert- és parkápoló		x	

V.16. A magasabb évfolyamba lépés feltételei

Tanuló az iskola magasabb évfolyamába akkor léphet, ha az iskola helyi tantervében – az adott évfolyamra és minden tantárgyra - meghatározott követelményeket legalább „elégséges” szinten teljesítette.

Javítóvizsgát tehet az a tanuló, aki legfeljebb három tantárgyból kapott „elégtelen” osztályzatot.

A pedagógusok az enyhén értelmi fogyatékos tanulók teljesítményét, előmenetelét rendszeresen érdemjeggyel értékelik, félévkor és a tanítási év végén – kivéve az első évfolyam egészét és a második évfolyam első félévét - az érdemjegyek és évközi teljesítménye alapján meghatározott osztályzattal minősítik. A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók esetében 1-4. csoportig nem érdemjeggyel történik az értékelés.

A nevelőtestület osztályozó értekezletén a pedagógusok által megállapított év végi tantárgyi osztályzatok alapján dönt a tanuló magasabb évfolyamba lépéséről.

A tanulót, ha egyéni adottsága, fejlettsége szükségessé teszi, a szakértői bizottság véleménye alapján az igazgató mentesíti az érdemjegyekkel és osztályzatokkal történő értékelés és minősítés alól, ehelyett szöveges értékelés és minősítés alkalmazását írja elő.

A szakképző évfolyamok esetén a Szakképzési Törvény szerinti jogszabályok érvényesek, ezért az erre vonatkozó előírás a szakképzési programban található.

VI. FEJEZET: AZ ISKOLA HELYI TANTERVE

VI.1. A kötelező és választható tantárgyak heti óraszámai

Helyi tantervünket a kerettantervek kiadásáról szóló 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet 11. melléklet Kerettantervek a sajátos nevelési igényű tanulókat oktató nevelési-oktatási intézmények számára (Kerettanterv az enyhén értelmi fogyatékos tanulók számára 1-8. évfolyam, Kerettanterv a középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók számára 1-8.évfolyam, Kerettanterv a szakiskolák és készségfejlesztő iskolák számára) vonatkozó kerettantervek alapján alkottuk meg.

A szakképzés Szakmai Programját a 14/013. (IV.5.) NGM rendelete a szakképzési kerettantervekről alapján alkottuk meg.

A fenti kerettantervek két évfolyamos ciklusainak tanévekre bontása, valamint a kerettantervekben szereplő tantárgyak tematikai/fejlesztési egységei évenkénti óraszámának meghatározása a tanulók sajátosságait figyelembe véve készítettük el.

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók **1-4.** évfolyamán kötelező és választható tantárgyak óraszámait az alábbi táblázat tartalmazza:

A Nemzeti Alaptantervben megfogalmazott digitális kulcskompetenciák eredményesebb fejlesztése érdekében az digitális kultúra tantárgyat már 1. évfolyamon tanítjuk heti 1 órában a szabadon felhasználható órakeret terhére.

Tantárgyak	1. évfolyam	2. évfolyam	3. évfolyam	4. évfolyam
Magyar nyelv és irodalom	7	7	6+1	7
Matematika	4	4	3+1	4+1
Etika	1	1	1	1
Környezetismeret			1	1+1
Ének-zene	2	2	2	2
Vizuális kultúra	2	2	2	1
Digitális kultúra	1	1	1	1

Technika és tervezés	1+1	1+1	1	1
Testnevelés	5	5	5	5
Szabadon tervezhető órakeret	2	2	2	2
Rendelkezésre álló órakeret	24	24	24	25

A szabadon tervezhető órákat (évfolyamonként 2 óra) gyakorlásra, az ismeretek elmélyítésére, differenciált képességfejlesztésre fordítjuk.

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók 5-8. évfolyamán **kötelező és választható tantárgyak óraszámait** az alábbi táblázat tartalmazza:

Az általános iskolában a szabadon felhasználható órakeretet az alaptantervben megfogalmazott eredményes tanulás elősegítésére és a középiskolára történő eredményes felkészülés érdekében határoztuk meg az alábbi tantárgyakra csoportosítva, magyar nyelv és irodalom, matematika, technika, életvitel és gyakorlat.

Tantárgyak	5. évfolyam	6. évfolyam	7. évfolyam	8. évfolyam
	Heti óraszám		Heti óraszám	
Magyar nyelv és irodalom	4+1	4+1	4+1	4+1
Idegen nyelv	-	-	2	2
Matematika	4+1	4+1	4+1	4+1
Etika	1	1	1	1
Történelem	2	2	2	1
Hon- és népismeret	1	-	-	-
Természettudomány	2	3	5	5
Állampolgári ismeretek	-	-	-	1
Ének-zene	2	2	1	1
Vizuális kultúra	2	2	1	1
Digitális kultúra	1	1	1	1
Technika és tervezés	1	1	1	1
Testnevelés	5	5	5	5
Osztályfőnöki óra (közösségi nevelés)	1	1	1	1
Szabadon tervezhető órakeret	2	2	2	2
Heti órakeret	28	28	30	30

A szabadon tervezhető órákat (évfolyamonként 2 óra) gyakorlásra, az ismeretek elmélyítésére, differenciált képességfejlesztésre fordítjuk.

A középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók 1-8. évfolyamán **kötelező és választható tantárgyak óraszámait** az alábbi táblázat tartalmazza:

A középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók kerettantervében 1. és 2. évfolyamon az Életvitel és gyakorlat tantárgy bevezetésével a tanulók cselekvéses, gyakorlatra épülő tanulását segítjük elő.

Műveltségi terület	Tantárgy	1. évf.	2. évf.	3. évf.	4. évf.	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
Magyar nyelv és irodalom	Kommunikáció (Magyar nyelv és irodalom)	4	4	4	4	4	4	5	5
	Olvasás-írás (Magyar nyelv és irodalom)	2+1	2+1	3+1	3+1	4+1	4+1	2+1	2+1
Matematika	Számolás-mérés (Matematika)	2+1	2+1	2+1	2+1	3+1	3+1	3+1	3+1
Történelem és állampolgári ismeretek	Állampolgári ismeretek	-	-	-	-	1	1	1	1
	Hon- és népismeret	-	-	-	-	-	-	1	-
	Etika	-	-	-	-	-	-	-	1
Természettudomány és földrajz	Környezetismeret	-	-	-	-	1+1	1+1	2	2
Művészetek	Ének-zene	2	2	2	2	2	2	2	2
	Ábrázolás- alakítás (Vizuális kultúra)	3	3	2	2	2	2	2	2
Technológia	Digitális kultúra	-	-	-	-	-	-	1	1
Testnevelés és egészségfejlesztés	Mozgásnevelés (Testnevelés)	5	5	5	5	5	5	-	-
	Testnevelés	-	-	-	-	-	-	5	5
	Osztályfőnöki (Közösségi nevelés)	-	-	-	-	1	1	1	1
Egyéb	Önkiszolgálás	2	2	-	-	-	-	-	-
	Életvitel és gyakorlat	-	-	2	2+1	2	2	3	3
	Játékra nevelés	2	2	2	2	-	-	-	-
Szabadon tervezhető órakeret		2	2	2	3	3	3	2	2
Összesen		24	24	24	25	28	28	30	30

A szabadon tervezhető órákat (évfolyamonként 1-3. évfolyamon 2 óra, 4. évfolyamon 3 óra) gyakorlásra, az ismeretek elmélyítésére, differenciált képességfejlesztésre fordítjuk.

A szabadon tervezhető órákat (évfolyamonként 5-6. évfolyamon 3 óra, 7-8. évfolyamon 2 óra) gyakorlásra, az ismeretek elmélyítésére, differenciált képességfejlesztésre fordítjuk.

A közép súlyos értelmi fogyatékos tanulók 9-12. évfolyamán kötelező és szabadon felhasználható tantárgyak óraszámait az alábbi táblázatok tartalmazzák:

A közép súlyos értelmi fogyatékos tanulók 9-10. közismereti évfolyamok óraszámjai

Műveltségi terület	Tantárgy	Heti óraszám		2 tanéves óraszám
		9. évfolyam	10. évfolyam	
Magyar nyelv és irodalom	Kommunikáció (Magyar nyelv és irodalom)	5	5	360
Matematika	Számolás-mérés (Matematika)	5	5	360
Történelem és állampolgári ismeretek	Állampolgári ismeretek	1	1	72
Természettudomány és földrajz	Környezet- és egészségvédelem (Természettudomány)	2+1	2+1	144+72
Művészetek	Ének-zene	2	2	144
	Ábrázolás-alakítás (Vizuális kultúra)	2	2	144
Technológia	Digitális kultúra	2	2	144
Testnevelés és egészségfejlesztés	Testnevelés	5	5	360
	Osztályfőnöki óra (Közösségi nevelés)	1	1	72
Egyéb	Életvitel és gyakorlat	4+1	4+1	288+72
	Gyakorlati képzés előkészítése	2+1	2+1	144+72
	Szabad időkeret	3	3	216
Összesen		34	34	2448

A középűlyos értelmi fogyatékos tanulók 11-12. évfolyamok közismereti és szakmai óraszámái

Műveltségi terület	Tantárgy	11. évfolyam	12. évfolyam	2 tanéves óraszám
		Heti	Heti	2 éves
Magyar nyelv és irodalom	Kommunikáció (Magyar nyelv és irodalom)	2	2	144
Matematika	Számolás-mérés (Matematika)	1+1	1+1	72+72
Természettudomány és földrajz	Környezet- és egészségvédelem (Természettudomány)	1+1	1+1	72+72
Testnevelés és egészségfejlesztés	Testnevelés	5	5	360
	Osztályfőnöki óra (Közösségi nevelés)	1	1	72
Szabad időkeret		2	2	144
Közismeret összesen		12	12	864
Gyakorlati tevékenység	Készségfejlesztő kerettantervek	20	20	1440
Szabad készségfejlesztő időkeret		2	2	144
Készségfejlesztő időkeret összesen		22	22	1 584
Összesen		34	34	2 448

20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet: 141. § (1) A mindennapos testnevelést azokon a napokon, amikor közismereti oktatás folyik, a (2) bekezdésben foglalt kivétellel testnevelésóra megtartásával kell biztosítani.

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók nevelő-oktató munkáját ellátó szakiskolai képzés szerkezete

A 9. évfolyamot megelőzi az enyhén értelmi fogyatékos tanulók nevelő-oktató munkáját ellátó szakiskola kötelező előkészítő évfolyama.

Műveltségterület	Tantárgy	Heti óraszám	Éves óraszám
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom	5	180
Idegen nyelv	Idegen nyelv	2	72
Matematika	Matematika	5	180
Történelem és állampolgári ismeretek	Állampolgári ismeretek	1	36
Természettudomány és földrajz	Természettudomány	3	108
Művészetek	Vizuális kultúra	2	72
Technológia	Digitális kultúra	2	72
Egyéb	Pályaorientáció	1	36
	Szakmai alapozó ismeretek	4+3	144+108
Testnevelés	Testnevelés	5	180
	Osztályfőnöki (Közösségi nevelés)	1	36
Összesen		31	1116
Szabadon tervezhető		3	<i>108</i>
Mindösszesen		34	1224

36 hetes tanítási héttel számolva: 1224

Az OKJ szerinti részszakképesítés oktatásához kapcsolódó enyhén értelmi fogyatékos tanulók nevelő-oktató munkáját ellátó szakiskola 9-10. évfolyamának tantárgyi rendszere.

Tantárgyak és óraszámok 9-10. évfolyamon

Műveltségi terület	Tantárgy neve	9. évfolyam (heti időkeret)	10. évfolyam (heti időkeret)	2 tanéves óraszám
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom	1+1	1+1	71+71
Matematika	Matematika	2	2	142
Technológia	Digitális kultúra	1	1	71
Testnevelés és egészségfejlesztés	Testnevelés	3	3	213
	Osztályfőnöki (közösségi nevelés)	1	1	71
Közismeret összesen		8+1	8+1	568+71
További szabad közismereti időkeret		1	1	71
Szakmai elmélet és gyakorlat együtt		21	21	1491
További szabad szakmai időkeret (szabad sáv)		2	2	142
Összefüggő szakmai gyakorlat		70	--	70
		32ó(hét)	32ó(hét)	2342ó(2év)

Az éves óraszám megadásánál 9. évfolyamon 36 héttel, 10. évfolyamon 35 héttel számolunk.

20(2012. (VIII.31.) EMMI rendelet: 141. § (1) A mindennapos testnevelést azokon a napokon, amikor közismereti oktatás folyik, a (2) bekezdésben foglalt kivétellel testnevelésóra megtartásával kell biztosítani.

Tantárgyak és óraszámok 9-12. évfolyamon

Az OKJ szerinti szakképesítés oktatásához kapcsolódó enyhén értelmi fogyatékos tanulók nevelő-oktató munkáját ellátó szakiskola 9-12. évfolyamának tantárgyi rendszere. (A 9. évfolyamot megelőzi az enyhén értelmi fogyatékos tanulók nevelő-oktató munkáját ellátó szakiskola kötelező előkészítő évfolyama.)

Műveltségi terület	Tantárgy neve	9. évf.	Gyak. (két hét)	10. évf.	2 tanéves óraszám	Gyak. (három hét)	11. évf.	Gyak. (három hét)	12. évf.	2 tanéves óraszám
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom	1+0,5	-	1	72+18	-	1	-	1	68
Idegen nyelv	Élő idegen nyelv	1	-	1	72	-	1	-	1	68
Matematika	Matematika	1+1	-	1+1	72+72	-	1+1	-	1+1	68+68
Technológia	Digitális kultúra	1	-	1	72	-	1	-	1	68
Testnevelés és egészségfejlesztés	Testnevelés	3	-	3	216	-	3	-	3	204
	Osztályfőnöki (Közösségi nevelés)	1	-	1	72	-	1	-	1	68
Közismeret összesen		8 +1,5	-	8 +1	666	-	8 +1	-	8 +1	544 +68
Szabad közismereti időkeret		1,5	-	1	90	-	1	-	1	68
Szakmai elmélet és gyakorlat együtt		21	-	21	1512	-	21	-	21	1428
Szabad szakmai időkeret		1,5	-	2	126	-	2	-	2	136
Összesen óra		32	-	32			32	-	32	-
Összefüggő szakmai gyakorlat		-	70	-	-	105	-	105	-	-

2374 óra(2 év

2386 óra(2 év

Az éves óraszám megadásánál 9-11. évfolyamon 36 héttel, az utolsó 12. évfolyamon 32 héttel számolunk.

A kötelező tantárgyak minimális tantárgyi óraszámának a kerettantervi tartalommal ki nem töltött 10%-át, valamint a megemelt óraszámokat az adott tantárgy tematikai egységei közötti elosztással – a tananyag elmélyítése, gyakorlása, valamint képességfejlesztés céljából – használjuk fel.

Az adott osztály számára engedélyezett heti foglalkozási időkeret – a köznevelésről szóló törvény 6. mellékletének C oszlopa szerinti – tanórákra fel nem használt részének terhére szervezzük a csoportbontást és az egyéb foglalkozásokat (tehetséggondozás, felzárkóztatás, differenciálás, szakkör, napközi, tanulószoba).

A kötelező tantárgyak tematikai egységeinek óraszámát, tartalmát és fejlesztési követelményeit ezen pedagógiai program tantárgyankénti mellékletei tartalmazzák.

A heti foglalkozási időkereten felül felhasználható tanóra a sajátos nevelési igényű tanulók rehabilitációs-rehabilitációs órája.

Az iskolában az 1-7. tanítási órák (foglalkozások) időtartama 40 perc, 8. tanórától a tanórák foglalkozások időtartama 35 perc.

VI.2. Az oktatásban alkalmazható tankönyvek, tanulmányi segédletek és taneszközök kiválasztásának elvei, az iskolai tankönyvellátás

Iskolánkban – a nevelő-oktató munka során – a pedagógusok csak olyan nyomtatott taneszközt vagy digitális kiadványt (tankönyv, munkafüzet, térkép, program stb.) használnak a tananyag feldolgozásához, melyet az iskolai tankönyvellátásról szóló **17/2014. (III.12.) EMMI** rendeletben foglaltak szerint **tankönyvvé** nyilvánítottak és szerepel a **tankönyvek hivatalos jegyzékén**.

A tankönyveken túl – bizonyos tantárgyaknál (technika, vizuális kultúra, testnevelés) – **egyéb taneszközökre, eszközökre vagy felszerelésre** is szükség van. Intézményünkben tartós tankönyvek hiánya esetén a tankönyvek rendelése a fenntartóval történő külön egyeztetés és engedély alapján történik.

Az iskolai tankönyvrendelés határideje **április utolsó munkanapja**, a módosítás határideje **június 30.** Az iskolai tankönyvellátás megszervezésében és lebonyolításában az **iskolaitktár** működik közre, a tankönyvrendeléssel megbízott pedagógusokkal együttműködve.

A tankönyvrendelés összeállítása során lehetővé kell tenni a **szülők számára**, hogy azt megismerjék és a **Szülői közösség** élhessen a véleménynyilvánítási jogával. A tankönyvrendelés elkészítése előtt be kell szerezni a **fenntartó egyetértését**.

A kötelezően előírt **tankönyvekről** és **egyéb taneszközökről**, a **kötelező és ajánlott olvasmányokról** a szülőket **május 31-ig tájékoztatjuk**. A taneszközök beszerzése a tanév kezdetéig a **szülők kötelessége**. A beszerzésben az iskola **közreműködik**, biztosítja, hogy **minden tanulója** hozzájusson az előírt tankönyvekhez, kötelező és ajánlott olvasmányokhoz.

Az iskola igazgatója minden év **június 10-ig** felméri, hány tanulónak kell biztosítani a tankönyvellátást az iskolai könyvtárból történő **tankönyvkölcsönzés**, valamint az **iskolaotthonban, tanulószobán elhelyezett** tankönyvekhez való hozzáférés útján, továbbá hogy hányan kívánnak **használt tankönyvet** vásárolni. E felmérés során az iskola tájékoztatja a szülőket arról, hogy kik jogosultak **normatív alapon ingyenes** tankönyvellátásra. A felmérés eredményéről az igazgató **június 15-ig** tájékoztatja a nevelőtestületet, a szülői közösséget és a diákönkormányzatot.

A nevelőtestület, a szülői közösség és a diákönkormányzat **véleményének kikérése** után az igazgató **június 17-ig** meghatározza az iskolai tankönyvellátás **rendjét**.

Az egyes évfolyamokon a tantárgyak tananyagának feldolgozásához szükséges kötelező **tanulói taneszközök kiválasztása** – a **helyi tanterv előírásai**, valamint a **szakmai munkaközösségek ajánlása** alapján – az adott tantárgyat tanító **pedagógus joga és kötelessége**.

A taneszközök kiválasztásánál a **pedagógusok**, illetve a **munkaközösségek** a következő **szempontokat** veszik figyelembe:

- tanítható-tanulható, tanulásra ösztönző, esztétikus, intézményünk **elveinek, céljainak és értékrendjének** leginkább megfelelő tankönyvek;
- a több tanéven keresztül használható eszközöket kell előnyben részesíteni (pl. **tartós tankönyv**);
- **állandóságra törekszünk**, új taneszközt csak az oktatás minőségét és eredményességét **lényegesen javító esetben** vezetünk be;
- egy-egy tantárgy tanításához – **két évfolyamonként felmenő rendszerben** – ugyanazt a tankönyvcsaládot használjuk;

- figyelmet fordítunk arra, hogy **az egy tanítási nap folyamán használt tankönyvek tömege együttesen ne haladja meg a három kilogrammot**. Az órarend kialakításánál e kérdésben a szülői közösségnek **egyetértési joga** van.

A tankönyvellátás kártérítési szabályai

A tanuló a támogatásként kapott ingyenes tankönyvet (tartós tankönyvet, oktatási segédanyagot stb., továbbiakban tankönyv) köteles megőrizni és rendeltetésszerűen használni. Ebből fakadóan elvárható tőle, hogy az általa használt tankönyv legalább négy évig használható állapotban legyen. Az elhasználódás mértéke ennek megfelelően:

- az első év végére legfeljebb 25 %-os
- a második év végére legfeljebb 50 %-os
- a harmadik év végére legfeljebb 75 %-os
- a negyedik év végére 100 %-os lehet.

Amennyiben a tanuló az iskolai könyvtárból tankönyvet, tartós tankönyvet kölcsönöz, a tanuló, illetve a kiskorú tanuló szülője köteles a tankönyv elvesztéséből, megrongálásából származó kárt az iskolának megtéríteni. Ennek hiánya esetén a fenntartó felé jelezzük az esetet.

Módjai:

- ugyanolyan könyv beszerzése,
- anyagi kártérítés az intézményvezető írásos határozatára.

Abban az esetben, ha az elhasználódás mértéke a megengedettnél indokolatlanul nagyobb, a tanulónak a tankönyv átvételekor érvényes vételárának megfelelő hányadát kell kifizetnie. A tankönyvkölcsönzéssel, a tankönyv elvesztésével, megrongálásával okozott kármegtérítésével, a kártérítési kötelezettség mérséklésével, illetve elengedésével kapcsolatban a szülő által benyújtott kérelem elbírálása az intézményvezető hatásköre.

A tankönyvek rongálásából eredő kártérítési összeg tankönyvek és segédkönyvek (kötelező olvasmányok, feladatgyűjtemények, szótárak) beszerzésére fordítható.

VI.3. A Nemzeti Alaptantervben meghatározott pedagógiai feladatok helyi megvalósítása

A Nemzeti Alaptanterv tartalmi szabályozása az alsó tagozat első két évében lehetővé teszi, ösztönzi az ebben az életkorban a tanulók között tapasztalható különösen jelentős egyéni fejlődésbeli különbségek pedagógiai kezelését.

Fentieknek megfelelően az alapfokú nevelés-oktatás első szakaszában, az 1-2. évfolyamon:

- az iskolába lépő kisgyermekben óvjuk és továbbfejlesztjük a megismerés, a megértés és a tanulás iránti érdeklődést és nyitottságot;
- átvezetjük a gyermeket az óvoda játékközpontú tevékenységeiből az iskolai tanulás tevékenységeibe, közvetítjük az elemi ismereteket, szokásokat alakítunk ki;
- fogékonnyá tesszük saját környezete, a természet, a társas kapcsolatok és a társadalom értékei iránt;
- teret adunk a gyermekek játék és mozgás iránti vágyának, segítjük természetes fejlődését, érését;
- kialakítjuk az egyetemes emberi értékrendet tükröző magatartásformákat, a gyermek jellemét formálva elősegítjük a személyiség érését.

Az alsó tagozat 3-4. évfolyamán erőteljesebbé – a negyedik évfolyam végére már meghatározóvá – válnak az iskolai teljesítmény-elvárások által meghatározott tanítási-tanulási folyamatok. Az

alapfokú nevelés-oktatás ezen szakaszában a Nemzeti Alaptanterv fejlesztési feladataira összpontosítva az alapvető képességek, készségek, kompetenciák fejlesztése érdekében:

- a tanítási tartalmak feldolgozásának folyamatában – élményszerű tanulással, problémahelyzetekből kiinduló izgalmas tevékenységekkel, kreativitást ösztönző feladatokkal – fejlesztjük az alapvető képességeket és alapkészségeket;
- szabályozott és kötetlen tevékenységekkel fejlesztjük a gyermekben a felelősségtudatot, a kitartást, az önállóságot, megalapozzuk reális önértékelését;
- mintákat és gyakorlóterepet adunk, magatartási normákat, szabályokat közvetítünk a társas közösségekben való részvétel és együttműködés tanulásához, a problémamegoldáshoz, konfliktuskezeléshez;
- támogatjuk az egyéni képességek kibontakozását, segítjük a tanulási nehézségekkel való megküzdés folyamatát;
- kiemelt figyelmet fordítunk azoknak a hátrányoknak a csökkentésére, melyek a gyermek szociokulturális környezetéből vagy a szokásostól eltérő ütemű éréséből, fejlesztési szükségleteiből fakadhatnak;
- az alapvető képességek, készségek, kompetenciák fejlesztésében a tanulói tevékenységekre építünk, amennyiben szükséges, az egyéni sajátosságokra épülő differenciált tanulásszervezéssel és bánásmóddal;
- bevezetjük és alkalmazzuk az együttműködésre építő kooperatív tanulási technikákat és tanulásszervezési eljárásokat;
- a gyermekek egyéni fejlettségére és fejlesztési szükségleteire ügyelve, fokozatosan növeljük a tanulói terhelést és teljesítményelvárást.

A felső tagozaton folyó nevelés-oktatás feladata elsősorban a sikeres iskolai tanuláshoz, a tanulási eredményességhez szükséges kulcskompetenciák, képesség-együttesek és tudástartalmak megalapozásának folytatása. Az 5–6. évfolyamon továbbra is az alapkészségek fejlesztése kap fő hangsúlyt, szervesen folytatva az alsó tagozatos szakasz nevelő-oktató munkáját. Ebben a szakaszban:

- pedagógiai munkánk középpontjában a tanulók egész személyiségének, tudásának, képességeinek fejlődése, fejlesztése áll, figyelembe véve, hogy az oktatás és nevelés színtere nemcsak az iskola, hanem a tanulók életének és tevékenységének számos más színtere is;
- igazodunk a gyermeki gondolkodás fejlődéséhez, az életkori sajátosságokhoz, figyelembe vesszük, hogy a 10–12 éves tanulók gondolkodása erősen kötődik az érzékelés útján szerzett tapasztalatokhoz, ezért fejlesztésünket az integratív-képi gondolkodásra alapozzuk;
- kiemelt figyelmet fordítunk az eredményes tanulás módszereinek, technikáinak elsajátíttatására, a tanuláshoz, a feladatokban való részvételhez szükséges kompetenciaterületek és koncentrációs képességek, akarati tulajdonságok fejlesztésére;
- fejlesztjük és bővítjük az együttműködésre építő kooperatív tanulási technikákat és tanulásszervezési eljárásokat;
- feladatunknak tekintjük az egyéni adottságok, képességek megismerésén alapuló önismeret fejlesztését, a tanulók tanulási és társas motivációinak, önbizalmának növelését. Ehhez előnyben részesítjük az életszerű, valóságos problémák és feladathelyzetek teremtését az önkifejezéshez, az ismeretszerzéshez, a kísérletezéshez, a feladat- és problémamegoldáshoz.

A felső tagozat 7-8. évfolyamán folyó nevelés-oktatás alapvető feladata – a változó és egyre összetettebb tudástartalmakkal is összefüggésben – a már megalapozott kompetenciák továbbfejlesztése, bővítése. Ebben a szakaszban:

- hangsúlyossá válik az elvont fogalmi és elemző gondolkodás képességének fejlesztése;
- pedagógiai tevékenységünk lényeges eleme az önálló munkára, gondolkodásra és a tanulási tevékenység tudatos, intenzív alkalmazására történő nevelés, készítés;
- az önművelésre készítéssel megalapozzuk az egész életen át tartó tanulás és fejlődés igényét;
- a tanulókat érdeklődésüknek, képességüknek és tehetségüknek megfelelően készítjük fel a pályaválasztásra, pályaválasztásra és továbbtanulásra;
- megalapozzuk a tanulók felkészültségét a jogok és kötelességek törvényes gyakorlására, felkészítjük őket a társadalomba történő beilleszkedésre;
- fejlesztjük és bővítjük az együttműködésre építő kooperatív tanulási technikákat és tanulásszervezési eljárásokat;
- fejlesztő értékeléssel és az önértékelés képességének fejlesztésével, az önismeret alakításával tudatosítjuk a családban, a társas kapcsolatokban, a barátságban és a különböző csoportokban elengedhetetlen együttműködés értékét.

A szakiskolában folyó nevelés-oktatás feladata a szakmai képzésen túl az életkezdesre, családi életre, munkába állásra való felkészítés. A szakiskolás fiataloknak fel kell készülni a jövőben várható társadalmi, gazdasági változásokra, prioritásként kell kezelni azokat a személyiség-, készség- és képességfejlesztési tartalmakat, amelyek az egyén és a társadalom számára egyaránt nélkülözhetetlenek. Ebben a szakaszban:

- a szakmai elméleti és gyakorlati ismeretek elsajátítása, a sikeres szakmai vizsgára való felkészülés
- gyakorlási-ki próbálási lehetőséget adni a társadalmi beilleszkedés, az önálló életvezetési technikák, a társadalmi cselekvőképesség, a személyiségstruktúra megszilárdítására.
- a társadalmi normáknak megfelelő életmód, életvitel kialakítása
- a személyiség komplex, harmonikus fejlődésének, az önismeret, az önbizalom és a megfelelő önértékelés megerősítését segíteni
- a kognitív funkciók, az érzékelés, a figyelem, az emlékezet, a gondolkodás további fejlesztése.

VI.4. A mindennapos testnevelés, testmozgás megszervezése

Iskolánkban a mindennapos testnevelést a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (Nkt.) 27. § (11) bekezdése alapján szervezzük meg, beépítve a 3., 7. évfolyamon a kötelező úszás oktatását.

A heti öt testnevelésórából a gyógytestnevelési foglalkozásra szűrt tanulók legfeljebb heti 1 vagy 2 tanórán gyógytestnevelésen vesznek részt. A tanuló testnevelés tantárgyból történő értékelése a gyógytestnevelést és a testnevelést tartó gyógypedagógus megbeszélése alapján történik.

VI.5. A választható tantárgyak, foglalkozások és a pedagógusválasztás szabályai

Iskolánkban – a beiratkozással elfogadott – kötelezően választandó tantárgy az enyhén értelmi fogyatékos tanulóknál 1-2. évfolyamokon az informatika, a középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulóknál 1-2. évfolyamokon pedig az életvitel és gyakorlat tantárgyak.

Egyéb esetben a szabadon felhasználható órák tantárgyi óraszámok bővítésére az eredményes tanulás elősegítésére, motiváló és hatékony tanulásszervezési eljárásként alkalmazzuk.

Magasabb évfolyamra történő tanulói átvétel esetén iskolánk kötelezően választható tantárgyaiból – a szaktanár előzetes felmérése alapján – a tanuló különbözeti, illetve osztályozó vizsga letételére utasítható.

A tanulók osztályba, illetve csoportokba sorolásáról – az iskola személyi és anyagi lehetőségeinek figyelembe vételével – az intézmény igazgatója dönt. A döntés előtt fel kell mérni a szülői és tanulói közösség igényét, be kell szerezni az érintett osztályfőnökök és szaktanárok véleményét.

VI.6. Csoportbontások és az egyéb foglalkozások szervezési elvei

Az eredményes tanulás elősegítése érdekében minden tanévben az adott osztályok összetételétől függően (2-3 fő középsúlyosan értelmi fogyatékos tanuló egy osztályban) tervezzük a csoportbontást 2 órában magyar, 2 órában matematika tantárgyakból.

Az iskola a tanulók számára az alábbi kötelező, illetve indokolt esetben kötelező tanórán kívüli foglalkozásokat szervezi meg:

- Felkészülést segítő foglalkozások
- differenciált fejlesztő foglalkozások 1-4. évfolyamon;
- rehabilitációs és rehabilitációs foglalkozások;

Az iskola a tanulók számára – szakkörök esetén legalább 5 tanuló önkéntes jelentkezése alapján – az alábbi tanórán kívüli foglalkozásokat szervezi meg:

- szakkörök;
- énekkar;
- tömegsport, iskolai sportköri foglalkozások;
- felzárkóztató foglalkozások;
- tehetséggondozó foglalkozások.

A tanórán kívüli foglalkozásokra történő tanulói jelentkezés – a felzárkóztató foglalkozások, az differenciált fejlesztő foglalkozások és a felvételi előkészítő foglalkozások kivételével – a tanuló érdeklődése, tehetsége, illetve szándéka alapján önkéntes. A tanórán kívüli foglalkozásokra való jelentkezés tanév elején történik, és egy tanévre szól.

A felzárkóztató foglalkozásokra, a differenciált fejlesztő foglalkozásokra és a rehabilitációs foglalkozásokra kötelezett tanulók, gyermekek részvétele a foglalkozásokon kötelező, ez alól felmentést – a szülő írásbeli kérelmére – kizárólag az igazgató adhat. A felzárkóztató foglalkozásokba 4-5-6. évfolyamon, osztályonként heti 1 órában kötelezően mentálhigiénés órát építünk be. Mindezt tanulóink alacsony szociokulturális családi háttere miatt az eredményes társadalmi megfelelés végett tesszük.

A tanórán kívüli foglalkozások vezetőit az igazgató bízta meg, akik munkájukat munkaköri leírásuk alapján végzik. A foglalkozások a KRÉTA felületen kerülnek rögzítésre.

Az iskola vagy az osztályfőnökök által szervezett olyan kiránduláson, csoportos látogatáson vagy egyéb szabadidős foglalkozáson, ahol a felmerülő költségeket vagy azok egy részét a szülőknek kell fedezniük, a tanulók részvétele nem kötelező, önkéntes. Az ilyen foglalkozásról távol maradó tanulók számára az iskola a felügyeletet, illetve a foglalkoztatást biztosítja.

Szakiskolában 9.E osztályban illetve a szakképző évfolyamokon a szakmai elméleti tantárgyak csoportbontásban kerülnek oktatásra. Ezen kívül minden szakiskolai évfolyamon a rehabilitációs-rehabilitációs órákat is csoportbontásban tartjuk. Az eredményes tanulás elősegítése érdekében minden tanévben az adott osztályok összetételétől függően a közismereti tantárgyak csoportbontásáról a nevelőtestület dönt.

VI.7. Az iskola környezeti nevelési elvei

Környezeti nevelésünk alapelve a környezetünk, mint létező értéknek a tisztelete és megőrzése, célja a környezettudatos magatartás, a környezetért felelős életvitel kialakítása. Feladatunk a tanuló környezeti, társadalmi és természeti erkölcsi érzékének, felelősségének megalapozása, kialakuló értéktudatának, együttműködési képességének, életviteli szokásainak formálása és megerősítése.

A gyakorlati környezeti nevelést az alábbi területeken valósítjuk meg:

- környezetkultúra: művészeti nevelés, kézművesség, mikrokörnyezet (iskolaudvar, iskolai terek, osztályterem, szaktanterem) folyamatos alakítása;
- környezetvédelem: szelektív hulladékgyűjtés, növények, állatok védelme, tájvédelem, energiatakarékosság az intézményben és otthon, környezetbarát közlekedés.

A környezeti nevelés színterei:

Valamennyi tanulónkat érintő elemek:

- példát prezentáló iskolai környezet:
 - tantermi, folyosói, udvari „élő sarok” kialakítása, fenntartása;
 - a pedagógusok, a dolgozók példamutatása;
 - a kerékpáros és gyalogos közlekedés ösztönzése;
 - szelektív hulladékgyűjtés;
 - iskolai faliújságon a környezetünk védelméről megjelenő plakátok megjelentése.
- kötelező tanórai keretben végzett környezeti nevelés:
 - tantárgyakba, osztályfőnöki órákba épített, valamint az egyéb iskolai foglalkozásokon (napközi, tanulószoba, erdei iskola, kirándulás, iskolai projektek) megvalósuló környezeti nevelés.

A tanulóinkat különböző mértékben érintő, tanórán kívüli elemek:

- környezetvédelmi akciók, megemlékezések a környezetvédelemhez kötődő jeles napokról;
- természetjáró túrák;
- megemlékezés a Víz világnapján és a Föld napján;
- látogatások szervezése (múzeum, állatkert, botanikus kert, nemzeti park, szennyvíztisztító, vízművek, hulladékégető, biomassza erőmű).

A környezeti nevelés szempontjából is jelentősége van az élmény- és tevékenység alapú módszerek minél sokoldalúbb alkalmazásának. A környezeti nevelésünket szolgáló módszerek, eljárások:

- játékok (szituációs, drámajáték, memóriafejlesztő);
- projektek, munkaterv szerint riportok (kérdőíves felmérés);
- terepgyakorlati módszerek (terepgyakorlatok, térképkészítés, célzott megfigyelések);
- aktív, kreatív munka (természetvédelmi munkák, madárvédelmi feladatok, szelektív hulladékgyűjtés, rend- és tisztasági verseny, pályázatok, versenyek, kiállítás rendezése, újság készítése, kutatómunka);
- művészetek (vizuális kultúra a környezeti nevelésben, irodalmi alkotások, zeneművészet, népművészet, esztétikai érzékenység és élmény fejlesztése).

A környezeti nevelésében részt vevők köre:

- belső (iskolai) résztvevők: osztályfőnökök, szaktanárok;
- külső résztvevők, szakemberek: intézmények.

VI.8. A tanulók fizikai állapotának méréséhez szükséges módszerek

Iskolánk az Nkt. 80. § (9) bekezdése alapján, a tanév rendjéről szóló miniszteri rendeletben meghatározott mérési időszakban, az 5-8.; 9-10. évfolyamokon megszervezi a tanulók **fizikai állapotának és edzettségének** mérését, vizsgálatát.

Az érintett tanulók fizikai állapotának és edzettségének mérését, vizsgálatát az iskolai testnevelés tantárgyat tanító pedagógus végzi a **NETFIT® komplex mérési tesztrendszerének** alkalmazásával az adott tanév második félévében.

A NETFIT® fittségmérési rendszer négy különböző **fittségi profilt** különböztet meg, amely profilokhoz különböző fittségi tesztek tartoznak.

- **Testösszetétel és tápláltsági profil:**
 - Testtömeg mérése – testtömeg-index (BMI)*
 - Testmagasság mérése*
 - Testzsírszázalék-mérése – testzsírszázalék*
- **Aerob fittségi (állóképességi) profil:**
 - Állóképességi ingafutás teszt (20 méter vagy 15 méter) – aerob kapacitás*
- **Vázizomzat fittségi profil:**
 - Ütemezett hasizom teszt – hasizomzat ereje és erő-állóképessége*
 - Törzsemelés teszt – törzsfeszítő izmok ereje és nyújthatósága*
 - Ütemezett fekvőtámasz teszt – felsőtest izomereje*
 - Kézi szorítóerő mérése – kéz maximális szorító ereje*
 - Helyből távolugrás teszt – alsó végtag robbanékony ereje*
- **Hajlékonysági profil:**
 - Hajlékonysági teszt – térdhajlítóizmok nyújthatósága, csípőízületi mozgásterjedelem*

A NETFIT®, a fizikai fittségi állapotot nemhez és életkorhoz igazodó **külső kritériumértékekhez**, úgynevezett **egészségstenderdekhez** viszonyítja. Az egészségstenderdek olyan **teljesítménymínimum** értékeket jelentenek, amelyeket túlteljesítve a tanuló hosszú távon valószínűbben lesz védett az **ülő életmóddal, fizikai inaktivitással** összefüggő megbetegedések rizikófaktoraival szemben.

Tanulóink **értékelése testnevelés tantárgyból** nem a NETFIT® eredmények alapján történik, mert a fizikai fittség **csupán az egyik területe** az iskolai testnevelésnek és a fittségi állapotban bekövetkező változások önmagukban nem jelentik automatikusan, hogy annak érdekében a diák tudatosan tett volna valamit, illetve kiváló testnevelés-órai motiváltság, hozzáállás, mozgás- és kognitív tanulás mellett is elképzelhető, hogy a fittségi állapot nem változik.

VI.9. A tanuló tanulmányi munkájának ellenőrzési és értékelési módja

Az iskola a nevelő és oktató munka fontos feladatának tekinti a tanuló tanulmányi munkájának folyamatos ellenőrzését és értékelését.

Az előírt követelmények teljesítését a nevelők – az egyes szaktárgyak jellegzetességeinek megfelelően – a tanuló szóbeli felelete és megnyilatkozásai, írásbeli munkája vagy gyakorlati tevékenysége alapján ellenőrzik. Az ellenőrzés kiterjedhet a régebben tanult tananyaghoz kapcsolódó követelményekre is.

Az elméleti jellegű tantárgyak ellenőrzésénél:

- a nevelők a tanulók munkáját egy-egy témakörön belül szóban és írásban is ellenőrzik;
- az egyes témakörök végén – szükség esetén közben is – a tanulók az egész téma tananyagát és fő követelményeit átfogó témazáró dolgozatot írnak.

Az elméleti jellegű tantárgyakból negyedévente legalább egy egész órás, szummatív jellegű dolgozatot kell íratni. A feladatsorokat és az azokhoz tartozó javítókulcsot a tantárgyat tanító gyógypedagógusnak a következő tanév végéig meg kell őriznie, ellenőrzés és a szülő tájékoztatása céljából.

A tanulók szóbeli kifejezőképességének fejlesztése és értékelése érdekében a tantárgyat tanító gyógypedagógusok rendszeresen ellenőrzik a követelmények elsajátítását szóbeli felelet formájában:

- az ének-zene, a rajz és vizuális kultúra, az informatika, a technika tantárgyból félévente, valamilyen gyakorlati tevékenységgel összekapcsolva;
- a többi tantárgy esetében pedig egy-egy témakörön belül.

(A testnevelés követelményeinek elsajátítását gyakorlati tevékenység révén ellenőrizzük.)

A nevelők a tanulók tanulmányi teljesítményének és előmenetelének értékelését, minősítését elsősorban az alapján végzik, hogy a tanulói teljesítménye hogyan viszonyul az iskola helyi tantervében előírt követelményekhez. Emellett figyelembe veszik azt is, hogy a tanulói teljesítmény hogyan változott – fejlődött – az előző értékeléshez képest.

VI.10. Az iskolai írásbeli beszámoltatások formái

Az elméleti jellegű tantárgyakból történő írásbeli beszámoltatás formái:

- az előzetes ismereteket és készségeket felmérő diagnosztikai;
- a tanítás folyamatába illesztett, a tanítás pillanatnyi eredményességét felmérő formatív;
- a témakör lezárása után íratott, szummatív jellegű, egész órás számonkérések.

A diagnosztikai és formatív dolgozatok funkciója a felmérés, a gyógypedagógus előzetes és folyamatos tájékozódása a már átadott vagy átadás alatt lévő ismeretek elsajátításának színvonaláról. A tanulás és a tanítás eredményességét is méri.

A diagnosztikai felmérések eredményét nem lehet beszámítani a tanuló értékelésébe, a formatív dolgozatokét csak kellő mérlegeléssel, indokolt esetben és csekély súllyal.

Szakiskolában a rész-szakképesítések esetén 9. évfolyam félévekor és tanév végén, valamint 10. évfolyam félévekor, teljes szakképesítés esetén 9., 10., 11. évfolyam félévekor és tanév végén, valamint 12. évfolyamon félévkor megírt „nagy dolgozatok, szakmai munkák” (szakmai elmélet, szakmai gyakorlat) eredménye az iskolai értékeléskor súlyozott érdemjegynek minősül (két témazáró jegynek felel meg).

A tanulói írásos beszámolók százalékos értékelésének alapja a feladatsor itemekre (legkisebb gondolati, illetve ismereti egységekre) bontott javítókulcsa.

A tanulók tanulmányi munkájának, teljesítményének egységes értékelése érdekében a tanulók témazáró írásbeli dolgozatainak, feladatlapjainak, tesztjeinek értékelésekor az elért teljesítmény (százalék) érdemjegyekre történő átváltását a következő arányok alapján végezzük el:

<i>Alsó, felső tagozaton</i>	
Teljesítmény	Érdemjegy
0-44 %	elégtelen (1)
45-59 %	elégséges (2)
60-74 %	közepes (3)
75-84 %	jó (4)
85-100 %	jeles (5)

<i>Szakiskolában</i>	
Teljesítmény	Érdemjegy
0-44 %	elégtelen (1)
45-59 %	elégséges (2)
60-74 %	közepes (3)
75-84 %	jó (4)
85-100 %	jeles (5)

Ha a feladatsor nem kifejezetten ismeretfelmérő típusú, akkor lehetőség szerint tartalmaznia kell gondolkodásra serkentő, problémamegoldást igénylő feladatokat is.

A tanulók eredményes felkészülésének érdekében egy tanítási napon belül egy-egy osztály legfeljebb kettő szummatív jellegű (témazáró vagy év végi felmérő) dolgozatot írhat. Az ilyen dolgozatok tervezett idejét a haladási napló feljegyzés rovatába egy héttel korábban be kell jegyezni, és a tanulókkal is közölni kell.

A szummatív felmérések tartalma és formája a munkaközösségi megbeszélés témáját képezi.

A tanulás pillanatnyi eredményességét felmérő (formatív) írásbeli dolgozat csoportosan vagy egyénileg, előzetes bejelentés és napi korlátozás nélkül is íratható. Az ilyen dolgozatok egyetlen, jól körülhatárolt és szűken meghatározott ismeretkör, vagy készséget mérhetnek a tanóra kisebb részében.

Az írásbeli beszámoltatások tartalmát csak a helyi tantervben megfogalmazott ismeretanyag adhatja, célja kizárólag az abban szereplő készségek mérése lehet. Lehetőséget kell adniuk a tantárgyi minimális követelményszintet elsajátító tanulók számára az elégséges érdemjegy elérésére, ugyanakkor ismeretanyagukban és a készségek mérésében kellően differenciáló jellegűnek kell lenniük.

Szakiskolában a szakmai vizsgák államilag elismert szakmai vizsgák, szervezésük a szakképzési törvény előírásai szerint történik.

VI.11. A tanuló tanulmányi munkájának értékelése

A tanulók tanulmányi munkájának értékelése és minősítése az egyes évfolyamokon alábbiak szerint történik:

- Az 1. évfolyamon minden tantárgy esetében szöveges vagy százalékos értékelést alkalmazunk az egyes tantárgyakhoz készült értékelő lapok segítségével.
- A 2-8. évfolyamokon a tanulók teljesítményét, előmenetelét év közben minden tantárgyból érdemjegyekkel értékeljük.
- Az enyhén értelmi fogyatékos tanulóknál 1. évfolyamon negyedévenként és év végén, valamint a 2. évfolyamon az első negyedévnél és félévkor, a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulóknál 1-4. évfolyamon a tanulók teljesítményét, előmenetelét szövegesen minősítjük (melléklet). A tantárgyankénti, illetve részterületenkénti szöveges minősítés – a tanuló teljesítményétől függően – a következő lehet:

0-60%	0 - 21 pont	felzárkóztatásra szorul
61%-75%	22 - 26 pont	megfelelően teljesített
76%-90%	27- 32 pont	jól teljesített
91%-100%	33 - 36 pont	kiválóan teljesített

- Az enyhén értelmi fogyatékos tanulóknál 2. évfolyamon év végén, valamint a 3-8. évfolyamokon félévkor és év végén, a közép súlyos értelmi fogyatékos tanulóknál 5-8. évfolyamig a tanulók teljesítményét, előmenetelét osztályzattal minősítjük az adott időszak során szerzett érdemjegyek és a tanuló év közbeni tanulmányi munkája alapján.

A tanulói teljesítmény értékelésének (tantárgyankénti) érdemjegyei és osztályzatai a következők:

- jeles (5)
- jó (4)
- közepes (3)
- elégséges (2)
- elégtelen (1)

Az etika (hit-és erkölcsan) tantárgy esetében a tanulók minősítése szövegesen történik, az alábbiak szerint:

- Jól megfelelt
- Megfelelt
- Részt vett
- Nem vett részt

A digitális kultúra tantárgy esetében a tanulók értékelése évközben és minősítése félévkor és tanítási év végén az 1-4. évfolyamon szövegesen történik az alábbiak szerint:

- Jól megfelelt
- Megfelelt
- Részt vett.
- Nem vett részt

Az 5-8. évfolyamon a tanulók értékelése és minősítése érdemjeggyel történik.

A tanuló munkájának, előmenetelének folyamatos értékelése érdekében minden tanulónak minden tantárgyból témakörönként legalább egy írásbeli és egy szóbeli teljesítményre vonatkozó érdemjegyet kell szereznie. Ha a témakör tanítása hosszabb időt vesz igénybe, minden tanuló munkáját havonta legalább egy – írásbeli vagy szóbeli – érdemjeggyel kell értékelni.

A tanuló által szerzett érdemjegyekről a szülőt az adott tantárgyat tanító gyógypedagógus értesíti a tájékoztató füzetten keresztül, melynek bejegyzéseit az osztályfőnök havonta ellenőrzi és ezek hiánya esetén pótlólag beírva értesíti a szülőket a naplóba beírt érdemjegyekről.

VI.12. A magatartás, szorgalom minősítésének követelményei és formája

A tanulók szorgalmának, magatartásának értékelésénél és minősítésénél az 1-8. évfolyamon az alábbi érdemjegyeket, illetve osztályzatokat alkalmazzuk:

- példás (5)
- jó (4)

- változó (3)
- hanyag (2) szorgalom, rossz (2) magatartás

A tanuló szorgalmát, magatartását az 1. évfolyamon a félév és a tanítási év végén az osztályfőnök osztályzattal minősíti. A 2-8. évfolyamon a tanuló magatartását az osztályfőnök minden hónap végén érdemjeggyel értékeli. A szorgalom, magatartás félévi és év végi osztályzatát az osztályfőnök – az érdemjegyek és a nevelőtestület véleménye alapján – állapítja meg. Kérdéses esetben az osztályban tanító nevelők többségi véleménye dönt az osztályzatról.

Szorgalom

Példás (5) Az iskolai munkához való hozzáállása társainak példaértékű.

A tanuló:

- felszerelése mindig hiánytalan,
- könyveire, füzetekre igényes, védőborítóban, tisztán, gyűrődésmentesen használja,
- ceruzáit rendben tartja (otthon illetve a szünetben hegyezi ki (mindig legalább két íróeszköz van,
- a tanórán szükséges eszközöket időben előkészíti,
- a tanórákra mindig felkészül: írásbeli feladatai (házi (pontosak, szépek, hibátlanok, szóbeli házi feladatait mindig megtanulja,
- ha rajta kívül álló okok miatt nem tudott készülni az órára, azt az óra elején jelenti, de ez félévenként ötnél több esetben nem fordulhat elő,
- a tanórákon mindig figyel, pontosan és fegyelmezetten dolgozik,
- az órán aktivitásával segíti a tanár munkáját,
- szívesen vállal plusz feladatokat, ami lehet versenyeken, szakkörökön, iskolai ünnepeken való részvétel, diák-önkormányzati munkában részt vállalás, tananyaghoz kapcsolódó kutatómunka, gyűjtés, könyvek, képek, tárgyak, eszközök bemutatása,
- tájékoztató füzete szép, rendes, nem veszíti el,
- tanulmányi átlaga képességeihez mértén megfelelő.

Jó(4)

A tanuló:

- felszerelése hiánytalan,
- könyveit, füzetait védőborítóban tisztán, gyűrődésmentesen használja,
- tanórára szükséges eszközöket esetenként, de félévente nem többször, mint tíz esetben otthon felejt,
- munkái tiszták, rendesek, csak esetenként hiányosak,
- ceruzáit, tollait rendben tartja,
- a tanórákra rendszeresen készül (írásbeli feladatai hibásak, esetleg hiányosak, szóbeli házi feladatait megtanulja, de előfordul, hogy nem a legjobb tudása és képességei szerint (
- tanórán figyel, dolgozik, ritkán aktív,
- nem mindig vállal szívesen plusz feladatot,
- ellenőrző könyve rendes, mindig magával hozza.

Változó(3)

A tanuló:

- felszerelése hiányos,
- ceruzáira, füzetekre, könyveire nem fordít nagy gondot,
- könyvei, füzetei gyakran piszkosak, szakadtak,
- ceruzája, tolla gyakran hiányzik,
- a tanórákra gyakran elfelejti elhozni a felszerelését, félévente hússzor,

- a tanórákra gyakran nem készült,
- írásbeli házi feladata hiányos vagy hiányzik, összekapkodott,
- szóbeli házi feladatait hiányosan, pontatlanul tanulja meg, esetenként elfelejti megtanulni,
- tanórákon nem mindig figyel, felszerelés hiányában nem tud mindig részt venni az órai munkában,
- beszédével, rendetlenkedésével gyakran zavarja társait,
- plusz feladatokat nem szívesen vállal, ha vállal is, nem kitartó.

Hanyag(2)

A tanuló:

- felszerelése hiányos, előfordul, hogy teljesen hiányzik,
- könyvei, füzetek piszkosak, gyűröttek, szakadtak, legtöbbször hiányosak. Füzetek néhány lapból állnak,
- munkái rendetlenek, piszkosak, összecsapottak,
- tanórákra sem eszközökkel, sem a házi feladatok elvégzésével nem készül,
- órákon nem figyel, nem vesz részt a munkában,
- plusz feladatok végzésére, hanyagsága miatt nem alkalmas,
- ellenőrző könyvét gyakran elveszíti,
- ceruzája, tolla általában nincs.

A szorgalom elbírálásakor az egyes érdemjegyek, illetve osztályzatok eléréséhez a felsorolt szempontok közül legalább háromnak az együttes megléte (vagy megsértése) szükséges.

Magatartás

Példás(5)

A tanuló:

- a folyosón rendesen közlekedik,
- az udvaron játszik, beszélget társaival,
- sorakozásnál nem lökdösődik,
- a tanteremben csendben készülődik az órára,
- becsengetés után a tanterem előtt vagy a helyén csendben ülve várja a tanórát,
- a durvaságot hárítja, verekezésben soha nem vesz részt,
- órai magatartása példás, nem kell figyelmeztetni,
- az ebédlőben kulturáltan viselkedik,
- szorgalma jó,
- délutáni foglalkozásokon szívesen részt vesz, viselkedése mintaértékű,
- a házirendet mindig betartja,
- a káros és ártalmas dolgokat (cigaretta, alkohol, drog, vandalizmus) az iskolában és azon kívül is kerüli, sőt társait is erre szólítja fel,
- soha nem hiányzik igazolatlanul, az órákról nem késik el,
- tanáraival és társaival udvarias, tisztelettudó,
- tanárai kérését mindig teljesíti,
- nincs büntetése.

Jó(4)

A tanuló:

- az udvaron játszik, társaival beszélget,
- sorakozónál nem lökdösi társait,
- a tanteremben készül az órára, előfordul, hogy hangoskodik,
- becsengetés után a helyén várja a tanóra kezdetét,
- alapvetően hárítja a durvaságot,

- az órákon részt vesz a munkában, de előfordul, hogy figyelme elkalandozik, rá kell szólni,
- az ebédlőben kulturáltan viselkedik, figyelmeztetni csak ritkán kell,
- a nevelői intelmeit elfogadja, mindig szót fogad,
- a házirendet súlyosan nem szegi meg,
- tiltott dolgot sehol nem cselekszik,
- igazolatlan órája nem több mint három félévenként, és az is késésekből adódik,
- tanáraival udvarias,
- nincs súlyosabb büntetése.

Változó(3)

A tanuló:

- az udvaron hangoskodik, esetenként agresszív társaival,
- a folyosón szaladgál,
- a sorakozónál gyakran lökdösődik,
- a tanteremben is hangoskodik, nem készül az órákra, nevelőjét nem a helyén várja,
- a tanórákon is gyakran rendetlen, zavarja a társai és tanárai munkáját beszédével vagy magatartásával,
- az ebédlőben gyakran figyelmeztetni kell a kulturált viselkedés szabályaira,
- délutáni foglalkozásokon is gyakran rendetlenkedik,
- a házirendet súlyos vétséggel nem szegi meg,
- tiltott dolgot rendszeresen nem művel,
- gyakran elkésik,
- igazolatlan órái félévenként 3 –10 között vannak,
- tanáraival és társaival gyakran udvariatlan,
- nevelőjének visszabeszél, utasításokat nem hajtja végre, szemtelen,
- nincs igazgatói figyelmeztetésnél súlyosabb büntetése.

Rossz(2)

A tanuló:

- az udvaron agresszív társaival,
- a folyosón kulturálatlanul viselkedik,
- a tanteremben hangoskodik, rohangál, magatartásával, zavarja az iskola rendjét,
- az órákon és délutáni foglalkozásokon is rendetlen, tanárainak nem fogad szót, visszabeszél szemtelen,
- az ebédlőben nem tartja be a kulturált viselkedés szabályait,
- bomlasztja a közösséget, amelyik elszenvedi őt,
- a házirendet gyakran megsérti,
- tiltott dolgot művel az iskolán kívül,
- gyakran elkésik,
- igazolatlan óráinak száma meghaladja a húsz órát,
- legsúlyosabb büntetése az igazgatói rovó,
- a tanórákra gyakran nem megy be, engedély nélkül elhagyja az iskola épületét.

A magatartás elbírálásakor az egyes érdemjegyek, illetve osztályzatok eléréséhez a felsorolt szempontok közül legalább háromnak az együttes megléte (vagy megsértése) szükséges.

Értékelési hagyományaink

Félévente értékelendő: A magatartás, szorgalom és tanulmányi munka felsőbb évfolyamokon.

Év végén értékelendő: Magatartás, tanulmányi és közösségi munka valamennyi évfolyamon.
Tanév végén külön jutalmazzuk a hiányzásmentes tanulókat.

A jutalmazás módjai: szóbeli, írásbeli, tárgyi és anyagi.

VI.13. A tanulók jutalmazása

A nemzeti köznevelésről szóló törvény 58. § (1) bekezdése alapján azt a tanulót, aki a tőle elvárhatónál jobb teljesítményét nyújt, jutalmazni kell.

Az iskola dicséretben részesíti, illetve jutalmazza azt a tanulót, aki képességeihez mérten:

- tanulmányi munkáját kiemelkedően végzi;
- kitartó szorgalmat, vagy példamutató közösségi magatartást tanúsít;
- színvonalas és eredményes kulturális tevékenységet folytat;
- kimagasló sportteljesítményt ér el;
- jól szervezi és irányítja a közösségi életet, kiváló eredménnyel záruló együttes munkát végez, vagy egyéb módon hozzájárul az iskola jó hírnevéhez.

A kiemelkedő eredménnyel végzett együttes munkát és a példamutatóan egységes helytállást tanúsító tanulói közösséget csoportos dicséretben kell részesíteni.

Elismerés szóban és írásban adható. Az írásbeli dicséretet a tájékoztató füzetbe és az osztálynapló feljegyzés rovatába be kell jegyezni. A dicséretben és elismerésben részesített tanulók nevét közzé kell tenni az intézmény honlapján és a közösség előtt ki kell hirdetni. Az írásbeli dicséretnek formái:

- szaktanári dicséret
- osztályfőnöki dicséret
- igazgatói dicséret
- nevelőtestületi dicséret

Az egész tanév folyamán kiemelkedő eredményt produkáló tanulók tantárgyi, szorgalmi és magatartási dicséretét a bizonyítványba is be kell vezetni. Ennek szövege: *„Kimagasló tanulmányi eredményéért és példamutató magatartásáért (szorgalmáért) nevelőtestületi dicséretben részesült.”* Az intézményi szinten kimagasló teljesítményt nyújtó tanulók igazgatói és nevelőtestületi dicséretét – a tanévzáró ünnepély nyilvánossága előtt – az iskola oklevéllel is elismeri.

A nevelőtestületi dicsérettel, valamint a tantárgyi dicséretekkel rendelkező tanulók, a tanulmányi, kulturális és sportversenyek győztesei, és az iskola jó hírét egyéb módon öregbítő tanulók könyvjutalomban is részesülnek.

VI.14. Az otthoni (napközi és tanulószobai) feladatok meghatározása

A házi feladat mindig az adott osztály, tanulócsoport, és az adott tanuló képességeinek megfelelően kerül meghatározásra. Elkészítése lehetőség szerint a napközi, tanulószoba ideje alatt valósul meg. A szülők, illetve a családi háttér nem minden esetben teszi lehetővé a gyógypedagógiai oktatásban részt vevő tanulókkal való otthoni gyakorlást.

Iskolánkban a házi feladatok meghatározásával kapcsolatosan az alábbi szabályok érvényesülnek:

- a házi feladatok legfontosabb funkciója a tanórán feldolgozott tananyaghoz kapcsolódó gyakorlás (képesség- és képességfejlesztés), valamint a tananyaghoz kapcsolódó ismeretek megszilárdítása;

- a tehetséges, érdeklődő tanulók szorgalmi, illetve gondolkodást igénylő és fejlesztő feladatokat kaphatnak;
- a tanulók hétvégére, valamint a tanítási szünetek idejére – a szokásos (egyik óráról a másikra esedékes) feladatokon túl – nem kapnak sem szóbeli, sem írásbeli házi feladatot;
- a nagyobb terjedelmű feladatok (verstanulás, fogalmazás, kiselőadás, gyakorlati munkák stb.) teljesítésére arányosan több időt (munkanapot) kell biztosítani;
- az iskolai szünetek időtartamára kötelező olvasmány feladható.

Az 1-4. évfolyamon a napközi otthonos tanulók a délutáni önálló tanulás keretében az iskolában, nevelői irányítással, mennyiségi – indokolt esetben minőségi – ellenőrzéssel készítik el házi feladataikat.

Az 5-6. évfolyamon az egy tantárgyból feladható házi feladat megtanulásának, elkészítésének időtartama nem haladhatja meg a fél órát. A tanulók órarendjét és napi házi feladatait úgy kell meghatározni, hogy a következő tanítási napra történő felkészülésük másfél óra alatt megvalósítható legyen. Ezen elvárás teljesülését, betartását az osztályfőnök koordinálja.

A 7-8. és a 9-12. évfolyamon az egy tantárgyból feladható házi feladat megtanulásának, elkészítésének időtartama nem haladhatja meg a fél órát. A tanulók órarendjét és napi házi feladatait úgy kell meghatározni, hogy a következő tanítási napra történő felkészülésük két óra alatt megvalósítható legyen. Ezen elvárás teljesülését, betartását az osztályfőnök koordinálja.

VI.15. Sajátos nevelési igényű tanulók habilitációs-rehabilitációs fejlesztő programja

A sajátos nevelési igényű tanulók habilitációja, rehabilitációja egyéni fejlesztési terv alapján történik.

Az egyéni fejlesztési terv elkészítése az osztályfőnök felelőssége, aki koordinálja a gyermekek, tanulók fejlesztési folyamatában részt vevő gyógypedagógusok munkáját, akik a fejlesztési tervet közösen, team munkában készítik el az adott fejlesztési területekre.

A fejlesztési terv alapját a szakértői bizottsági vélemény, a tanévre szóló tanmenet tartalmi elemei, valamint a tanuló mérési eredményei képezik.

Az egyéni fejlesztési terv időbeli hatályai:

- elkészítés szeptember 30-ig (szeptember, október, november, december hónapokra)
- fejlesztés eredményeinek értékelése (írásban) január 01-15 között
- szülők tájékoztatása a fejlesztés eredményeiről január 15-31 között
- a fejlesztési terv felülvizsgálata és elkészítése (január, február, március, április, május hónapokra) január 15-31 között
- a fejlesztés eredményeinek értékelése j(írásban) június 01-15 között
- szülők tájékoztatása a fejlesztés eredményeiről június 15-25 között.

A fejlesztési terv eredményeit írásban kell rögzíteni.

VII. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók iskolai nevelésének-oktatásának irányelvei

VII.1. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló

Az autizmus spektrumzavarok (a szövegben az autizmus kifejezés mindig a teljes spektrumra utal) az idegrendszer igen korai, nagy valószínűséggel veleszületett ártalmának, illetve a genetikai, egyéb biológiai és környezeti tényezők együttes hatásának következményei. Az iskoláskor eléréséig – vagy tovább – kezeletlenül maradt fejlődési zavar és szélsőséges viselkedésformák fejlesztő célú ellátása a gyermek növekedésével egyre nehezebbé válhat, bár a nevelhetőség, taníthatóság időszaka belenyúlik a felnőttkorba, így sosem túl késő elkezdni a fejlesztést.

Az autizmus spektrumzavarok lényege a társas viselkedés, a kommunikációs és a rugalmas viselkedésszervezés minőségi károsodása, amely jellegzetes viselkedési tünetekben nyilvánul meg. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulóra legjellemzőbb a kölcsönösséget igénylő társas viselkedési készségek területén tapasztalható gondolkodási képesség sajátos hiányossága, a beszéd szintjéhez képest károsodott kölcsönös kommunikáció, a rugalmas viselkedésszervezés és -kivitelezés képességének minőségi sérülése, valamint az egyenetlen képességprofil.

Autizmus spektrumzavar minden értelmi szinten előfordul, jelen lehet átlagos (vagy átlag feletti) intelligencia mellett éppúgy, mint intellektuális képességzavarral (értelmi fogyatékossággal) együtt járva. A fejlődési zavar átlagos vagy átlag feletti intelligencia esetében is jelentősen befolyásolja, áthatja a gyermeki fejlődést, megváltoztatja a megismerés folyamatát és a társas viselkedés fejlődését, ezért sérülésspecifikus fejlesztésre minden érintett gyermeknek joga és szüksége van.

Autizmusban a beszédfejlődés gyakran megkéscik, súlyos esetekben nem alakul ki beszélt nyelv. A központi probléma azonban nem a nyelv hiánya vagy megkésett fejlődése, hanem a funkcionális, kölcsönös kommunikáció sérülése. A nyelvhasználat színvonalától függetlenül az alapvető problémák közé tartozik, hogy hiányozhat a kommunikáció és a beszéd hasznának, jelentőségének megértése, vagyis hiányozhat annak megértése, hogy mások érzéseit, gondolatait, tetteit kommunikáció útján befolyásolni lehet. Az alapvető gondolkodási és viselkedési képességek spontán elsajátításához szükséges képességek hiánya jellemzően egész életen át megmarad, de a speciális intenzív terápiás és pedagógiai ellátás segítségével jelentős fejlődés érhető el. A hiányzó(sérült képességek okozta elsődleges és másodlagos viselkedési tünetek a jól kompenzált állapotokban csaknem eltűnhetnek vagy változhatnak, és az élet különböző szakaszaiban különböző formákban jelentkezhetnek. Új helyzetben, váratlan események, körülmények hatására felerősödhetnek a típusos tünetek. A tünetek változatossága mellett a tanulók autizmusának lehetséges súlyossága széles skálán szóródik. Az időben megkezdett sérülésspecifikus fejlesztés nagymértékben hozzájárulhat az állapot pozitív kimenetéhez.

VII.1.1. A halmozottan sérült autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló

Az autizmus spektrumzavarok gyakran társulnak egyéb problémákkal, amelyek az ellátási szükségletet, taníthatóságot és a gyermek jövőjére vonatkozó előjelzéseket jelentősen befolyásolják.

Gyakori társuló állapotok:

- a) intellektuális képességzavar (értelmi fogyatékoság) mint a leggyakoribb társuló fejlődési zavar;
- b) beszéd-, érzékszervi, mozgás- vagy egyéb fogyatékoság;
- c) ADHD (figyelemhiányos(hiperaktivitás zavar);
- d) epilepszia;
- e) alvási és étkezési nehézségek, zavarok;
- f) egyes pszichiátriai zavarok (pl. szorongás, depresszió);
- g) viselkedésproblémák (pl. agresszió, önbántalmazás, súlyos passzivitás).

A fejlesztésnél szem előtt kell tartani, hogy a tanítás lehetséges módszertanát illetően a tanuló autizmusa az elsődlegesen meghatározó tényező. Általában a szükségletek egyéni kombinációjához kell hangolni a járulékos zavar speciális szempontjait és az autizmus-specifikus pedagógiai módszereket.

VII.1.2. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók pedagógiai szempontú jellemzése

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók – a tanítás, illetve a tanítási módszerek és tervezés módosítása szempontjából – kiemelkedő jelentőségű tulajdonságai:

- a) A másik személy szándékának, érzéseinek, gondolatainak, szempontjainak (pl. az információátadás szándékának) meg nem értése, az önmagára vonatkoztatás hiánya.
- b) A szociális megerősítés jutalomértékének hiánya, vagy az ezzel kapcsolatos öröm későbbi, csak direkt tanítás útján való kialakulása, illetve a belső motiváltság gyengesége vagy hiánya. Sokszor nagyon kevés vagy szokatlan dolog okoz számukra örömet.
- c) A beszéd korlátozott megértése, még az életkornak megfelelő beszédprodukció mellett is, amit nehezítenek a beszéd érzelmi, társas aspektusaival kapcsolatos megértési nehézségek, mint pl. a hanghordozás.
- d) A beszéd vagy más kommunikációs eszköz spontán, funkcionális, rugalmas alkalmazásának eltérései, elmaradása.
- e) Egyenetlen képességprofil, pl. a szigetszerű ismeretek, képességek (pl. kiváló mechanikus emlékezet, matematikai vagy zenei képesség), jelentős elmaradás az önellátásban, szakadékszerű különbség a mechanikus és a személyes memória között.
- f) Hiányzó vagy korlátozott belátás, pl. a gyermek saját tudásával, az ismeret forrásával, módjával, a szubjektív jelentőséggel kapcsolatban.
- g) A változásokkal, újdonsággal kapcsolatos ellenállás, szorongás.

- h) A társas környezetben, felnőttekhez és gyermekekhez való szokatlan kapcsolódás, mely megnyilvánulhat a teljes visszahúzódástól, passzivitástól az erőteljes, túlzó ragaszkodásig, aktív, de bizarr kezdeményezésekig, vagy megnyilvánulhat az egysíkú, formális kapcsolatteremtésben.

VII.1.2.1. Típusos erősségek, amelyekre építeni lehet a tanulás támogatása során

- a) Az egyénre szabott vizuális információ általában jól értelmezhető.
- b) Tanult rutinokhoz, szabályokhoz való alkalmazkodás.
- c) Jó mechanikus memória.
- d) Megfelelő környezetben, a gyermek érdeklődésének megfelelő témákban kiemelkedő koncentráció, kitartás, precizitás.
- e) Egyes, nem szociális tartalmú tantárgyi területeken – pl. szó szerinti tanulás, nem szöveges számtan, földrajz, zene – jó vagy akár kiemelkedő teljesítmény.

VII.1.2.2. Típusos nehézségek és kognitív problémák, amelyekkel számolni kell a tanulás támogatása során

- a) Túlérzékenységre és(vagy fokozott ingerkeresésre utaló viselkedések (hallás, látás, szaglás, tapintás, ízlelés terén, vagy bármely érzékszervi modalitásban).
- b) A figyelem felkeltésével, irányíthatóságával, fenntarthatóságával és váltásával kapcsolatos gyakori nehézségek.
- c) Az utánzási képesség hiányosságai.
- d) Ingerfeldolgozási, vizuomotoros koordinációs problémák.
- e) Tér-idő értelmezés gyengesége, esetleg hiánya.
- f) Analízis (sorrendiség)-szintézis műveleteinek problémája.
- g) Ok-okozati összefüggések felismerésének problémája.
- h) A lényegkiemelés, problémamegoldó gondolkodás deficitje.
- i) Az általánosítás, a tanultak új helyzetben való alkalmazásának sérülése.
- j) Felidézési problémák (pl. speciális szociális tartalmaknál és személyes élményeknél).
- k) Ismert tananyagban váratlan nehézség felmerülése szociális elem bevezetésével vagy új körülmények közötti alkalmazás során.
- l) A feladat céljának nem értése, a reális jövőre irányultság hiánya.
- m) A szimbolikus gondolkodás (pl. játék) fogyatékosága.
- n) Humor, irónia, metafora, képes beszéd félreértése, nem értése.
- o) A valóság téves értelmezése, felfogása.
- p) Realitás és fantázia összetévesztése.
- q) A szóbeli kérések, közlések félreértése, különösen a többértelmű, elvont kifejezések, többrészes utasítások esetén.

- r) Szó szerinti értelmezés.
- s) Képességek, ismeretek önálló, változatos alkalmazásának nehézsége.
- t) Gyermekközösségben áldozattá, illetve bűnbakká válás, egyes esetekben szociálisan a helyzetnek nem megfelelő viszonyulás a kortársakhoz.
- u) Szabadidőben passzivitás, kudarcokból eredő viselkedésszorongások megjelenése.
- v) Félelmek, fóbiák, szorongás.

VII.2. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók nevelésének-oktatásának alapelvei, az aktív tanulás támogatása

- a) Az autizmus-specifikus nevelés-oktatás alapja a tanuló egyéni szükségleteinek megértése, figyelembe vétele.
- b) Az autizmus spektrumán komprehenzív, fejlődési-viselkedéses-oktatási és kognitív-viselkedéses megközelítést alkalmazó módszertanok egyénre szabott alkalmazása szükséges. A minden fejlődési területre kiterjedő komprehenzív megközelítés ötvözi a fejlődési és viselkedéses megközelítést. A fejlődési megközelítés a gyermek által már elért, vagy kialakulóban lévő, elérhető fejlődési szint egyéni felmérését követően a következő fejlődési szintet célozza, míg a viselkedéses megközelítés a korszerű tanuláselméleten alapszik. A viselkedéses megközelítés alapja a viselkedés funkcionális analízise, mely a viselkedést pontosan leírja, részletesen elemzi, és feltárja annak okait, mozgatórugóit. E mellett a viselkedéses megközelítés viselkedéses tanítási technikák, eljárások alkalmazását is jelenti. Néhány példa a viselkedéses tanítási technikákra: láncolás, formázás, a viselkedések megerősítése, modellezés. A kognitív-viselkedéses megközelítésen alapuló módszerek adaptív gondolkodási és viselkedési stratégiákat tanítanak.
- c) A szokatlan viselkedések, tünetek enyhülhetnek vagy felerősödhetnek, a tanulási teljesítmények javulhatnak vagy romolhatnak attól függően, hogy az oktatási környezet egyénre szabott adaptálása milyen minőségben valósul meg.
- d) A tanuló sérülésspecifikus támogatása a rehabilitációs-rehabilitációs órákon és az iskolai élet minden színterén, valamennyi tanórai és tanórán kívüli helyzetben megvalósul, mivel a szociális interakciók, a kommunikáció értését és használatát kívánó helyzetek átszövik az iskolai életet.
- e) Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulót fogadó köznevelési intézmény valamennyi közösségét (munkatársak, szülői közösség, kortárs közösség) informálni kell az autizmussal kapcsolatos alaptényekről és a támogatás alapvető stratégiáiról.
- f) Az iskolai élet minden területére ki kell terjeszteni a támogatás alapvető stratégiáit, módszereit (pl. egyénre szabott motivációs rendszer, strukturált környezet, vizuális környezeti támpontok, zavaró környezeti ingerekkel szembeni védelem, a beszédet kiegészítő vagy helyettesítő augmentatív-alternatív kommunikációs eszközök, pl. írott, képes vagy tárgyi szimbólumok).
- g) Az egyéni fejlesztési terv megvalósítása érdekében a tanuló nevelésében-oktatásában részt vevő valamennyi szakembernek tájékozottnak kell lennie annak tartalmáról. Az

egyéni fejlesztési terv megvalósulását az autizmus spektrum pedagógiája szakirányt végzett gyógypedagógus koordinálja a tanuló és a szülők folyamatos bevonásával.

- h) A családdal való folyamatos együttműködés a sikeresség egyik alapfeltétele. Célja a család terheinek csökkentése, a kölcsönös információnyújtás, a módszerek otthoni és intézményi alkalmazása közötti folyamatosság biztosítása, a tanultak általánosításának elősegítése.
- i) Törekedni kell arra, hogy a tanuló pozitív tapasztalatokat szerezzen a közösségekben való részvételről. Ennek érdekében alapelv a tanuló teljesítményének, erőfeszítésének értékelése, a rendszeres pozitív visszajelzések biztosítása.
- j) A nem vagy alig beszélő tanulók esetében biztosítani kell az egyénre szabott augmentatív-alternatív kommunikációs rendszer használatát. Az AAK alternatív kifejezés arra utal, hogy a hangzó beszéddel nem kommunikáló és(vagy kommunikációjában súlyosan akadályozott személy számára a hagyományos kifejezési módok (beszéd, írás) helyett más megoldásokat kell keresni, ami az egyszerű reflexektől a nyelvi szintű alkalmazásig terjedhet. Az augmentatív kommunikáció az érthető beszéd hiánya következtében súlyosan károsodott kommunikációs funkció átmeneti vagy tartós pótlására szolgáló kommunikációs rendszerek csoportja. Lényege, hogy a beszéd helyett a sajátos nevelési igényű tanuló nonverbális úton fejezi ki magát, felhasználva mindazt a lehetőséget, amelyet a hangjelzések, gesztusok, manuális rendszerek és(vagy a betűket, rajzokat, jelképeket, fotókat, tárgyakat stb. tartalmazó kommunikációs eszközök, valamint hangadó gépek (kommunikátorok) biztosítanak. Minden augmentatív kommunikációs rendszer több, egyénre szabott, térben és időben eltérő használhatóságú kommunikációs eszközből áll, amelyek tartalmazzák a kommunikációs hatékonyságot növelő valamennyi üzenethordozót, segédeszközt, stratégiát és technikát. Az augmentatív kommunikáció hatékony használata megteremti a társadalmi integráció, az önkifejezés, az intellektuális, érzelmi és szociális fejlődés lehetőségeit.
- k) A legáltalánosabb távlati cél az egyéni képességek, fejlettség szintjén elérhető legjobb felnőttkori életminőség, a szociális adaptáció és önállóság feltételeinek megteremtése: ennek alapja a szociális-kommunikációs nehézségek, a viselkedésszervezés és a gondolkodás sérülésének speciális módszerekkel történő kompenzálása és a meglévő készségek fejlesztése.
- l) A tananyag kiválasztásának legfontosabb szempontja a tanultak egész életen át történő megfelelő alkalmazhatósága, különös tekintettel a következő területekre: önkiszolgálás és önellátás, spontán kommunikáció, tanulás, munkavégzés, szabadidő, társas kapcsolatok, közösségi élet, felnőttkorban funkcionális tantárgyi készségek (pl. pénzhasználat valódi élethelyzetben, menetrend elolvasása és értelmezése, az írás kommunikációs célú használata).
- m) A tanuló túlterheltségének elkerülése érdekében az információkat szűrni kell, mert a tipikusan fejlődő gyermek által spontán, ösztönösen elsajátított nagy mennyiségű információ és készség az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermek számára nehéz tananyagot jelent.

- n) A hiányzó készségeket pótló, helyettesítő kompenzációs-habilitációs kezelés a fejlődési elmaradás, a másodlagos (pl. viselkedés-) problémák leküzdése érdekében. A fogyatékos készségek kompenzálása különös jelentőségű a tanulási, szociális és munkahelyzetekbe való beilleszkedés és viselkedés elsajátításához.
- o) Az iskolai és a mindennapi gyakorlati életre felkészítő tananyag speciális módszerek segítségével történő elsajátítása szükséges.
- p) A jellegzetes gondolkodási nehézségek, rugalmatlanság miatt – a továbblépés előtt – külön kiemelt fejlesztési feladat az elsajátított ismeretek alkalmazásának, általánosításának tanítása, az ismeretek folyamatos használata a fenntartás biztosítására, valamint a változatos problémamegoldási módszerek tanítása.
- q) A fejlesztési célokat a fenti szempontok alapján fontossági sorrendben kell értelmezni, és e szerint kell az egyéni fejlesztési tervekbe illeszteni.
- r) A tanulók fejlesztési céljai hierarchikus rendben helyezkednek el abból a szempontból, hogy mennyire szükségesek a gyermek szociális alkalmazkodása és önszabályozása kialakításához (az egyéni fejlettségének szintjén). A típusos egyenetlen fejlődés azt jelenti, hogy a hiányzó vagy elmaradó készségek spontán fejlődésére nem építhetünk: minden egyes hiányzó részfunkció, illetve korábbi fejlődési szakaszból hiányzó alapozó funkció fejlesztését be kell illeszteni ebbe a hierarchiába. Pl. a veszélyeztető viselkedések kezelése más, elfogadható viselkedések kialakításával a célok hierarchikus rendjében így alakul:
 - az ön- (esetleg köz-)veszélyes viselkedések kezelése,
 - a családi életet akadályozó viselkedések kezelése,
 - a taníthatóság és a csoportba való beilleszkedés kialakítása,
 - az iskolán kívüli környezethez való adaptív viselkedés kialakítása.

VII.3. Speciális módszerek az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók fejlesztésében

- a) A nevelés, fejlesztés tervezése a mért szociális alkalmazkodás, fejlettségi kor, illetve a mért intelligenciaszint és a kommunikációs színvonal alapján történik, az egyenetlen képességprofil, valamint a tanulási képességek miatt egyénhez igazodó módon, a fejlődés erre alkalmas eszközzel való folyamatos követésével.
- b) A fejlesztésben, tanításban, a viselkedésproblémák megelőzésében és kezelésében alapvető a viselkedéses megközelítés és a kognitív viselkedésterápia módszereinek autizmusra adaptált alkalmazása. Iskoláskorban a többségi és a speciális oktatásban egyaránt hatékonyak a különböző viselkedéses stratégiák, mint pl. a láncolás, a modellnyújtás, a feladatanalízis módszere, a problémamegoldó stratégiák tanítása, promptolás, azaz megfelelő szintű segítő kulcsinger alkalmazása, szociális történetek, kortárs segítői programok és a videoalapú beavatkozási stratégiák.
- c) Szükség van az egyéni motivációs és jutalmazási rendszer kialakítására.
- d) A strukturált környezet alkalmazása bejósolhatóbbá, kiszámíthatóbbá, érthetőbbé és ezzel érzelmileg biztonságosabbá teszi a környező világot. A struktúra és a vizuális

környezeti támpontok (pl. napirendek, vizuális időjelzők, folyamatokat megjelenítő vizuális algoritmusok) elősegítik az autizmussal élő gyermekek, tanulók autonómiáját és önállóságát, csökkentik a tanulók függőségét más személyektől, valamint lehetővé teszik a tevékenységrepertoár bővülését, a rugalmasabb alkalmazkodást, csökkentik a változásokkal szembeni ellenállást és szorongást.

- e) A szociális sérüléssel összefüggő tanítási nehézség miatt keresni kell az információ átadására a gyermek megértési szintjének megfelelő és szociális vonatkozásoktól leginkább független módszereket és médiumokat (pl. írott instrukciók, folyamatábra, számítógépes oktatás stb.).
- f) A tanítási helyzetek szociális vonatkozásainak elfogadása, illetve megértése fontos tanítási cél (pl. a csoportos, illetve „frontális” tanítási helyzetben való tanulás).

VII.4. Tanulási környezet

VII.4.1. A tanulási környezet szervezési feltételei

Az autizmus-specifikus nevelés-oktatás különböző szervezési keretek közt valósulhat meg:

- a) Speciális osztályban, csoportban, egyéni és kiscsoportos formában.
- b) Többségi iskolában integráltan, az integráció különböző szintjeinek, formáinak alkalmazásával:
 - ba) a tanuló teljes, funkcionális integrációban vesz részt, szükség esetén egyénre szabott segítséget kap;
 - bb) a tanuló részleges integrációban vesz részt, a többségi iskolában autizmus-specifikus egység működik, a tanuló egyéni képességei és szükségletei szerint kapcsolódik be a tanórákba;
 - bc) a tanuló speciális csoportba, osztályba jár, de rendszeresen különféle közösségi programokban vesz részt tipikusan fejlődő gyermekekkel (pl. tehetséggondozó programok, szakkörök, kirándulás, sport- és szabadidős tevékenységek);
 - bd) a tanuló fordított integrációban vesz részt, a speciális osztály, csoport rendszeresen fogad tipikusan fejlődő tanulókat különböző programok keretében (pl. szociális készségfejlesztő csoport, szakkör).

A tudatosan tervezett, és nem kényszermegoldásként alkalmazott integráció akkor indokolt, ha egyértelműen a gyermek javát szolgálja. Az integráció szükségességének és lehetőségének megítéléséhez az alábbi tényezők alapos mérlegelése szükséges, úgy, hogy a feltételek együttesen és perspektivikusan legyenek adottak:

Teljes, funkcionális integráció a következő feltételek megléte esetén javasolható: a tanuló részéről átlagos vagy átlag feletti intelligencia, enyhe fokú autisztikus fogyatékoság, jól kompenzált, minimális viselkedésproblémák.

- a) A családtagok részéről egyértelmű szándék a szakemberekkel való szoros együttműködésre és a gyermek intenzív támogatására.
- b) Az iskola részéről:
 - ba) a speciális módszertanban jártas pedagógus és asszisztens;

- bb) jól előkészített, ütemezett egyéni fejlesztési terv;
- bc) speciális eszközök, módszerek és környezet;
- bd) együttműködés a családdal és(vagy a diákokotthonnal);
- be) a befogadó gyermekcsoport felkészítése a pozitív hozzáállásra, folyamatos támogatás;
- bf) szakértői csoport, amely rendelkezésre áll a szülők felvilágosításában, a pedagógusoknak nyújtandó szakmai tanácsadásban, problémakezelésben, a fejlesztés irányának kijelölésében, követésében, a szakértői csoporttal való intenzív kapcsolattartás;
- bg) az integrált gyermek legyen elégedett az iskolai élettel, fontos, hogy jól érezze magát.

A fenti feltételek mellett is szükséges az integráció fokozatos megkezdése, a szociális, kommunikációs és kognitív deficitek figyelembevétele, az egyénre szabott mérés, tervezés, fejlesztés, a tananyag szűrése (egyes tantárgyakból, tananyagrészekből felmentés), továbbá a fogyatékosságot kompenzáló alternatív eszközök, módszerek igénybevétele egyéni szükségletek szerint (pl. kézírás helyett gép használata, szóbeli felelet helyett írásbeli beszámoló vagy fordítva).

Speciális csoportosajátosságok bármely szervezési forma esetén:

A szükséges pedagóguslétszám függ a csoportlétszámtól, a csoporttagok közti hasonló szükségletektől, az egyéni fejlesztési szükséglettől és a viselkedésproblémák súlyosságától, gyakoriságától. A szükséges egyéni fejlesztés, a szakszerű integráció, illetve a súlyosan érintett tanulók minőségi ellátása csak megfelelő létszámú és képzettségű szakember jelenlétében biztosítható. Törekedni kell a csoport homogenitására. Az egyéni fejlődési eltérések az általános értelmi, önállósági, beszédképeségi szint, illetve a viselkedésproblémák jellege szerint további csoportbontást tehetnek szükségessé.

VII.4.2. A tanulási környezet fizikai feltételei

Az autizmussal élő tanulók esetében a szenzoros ingerfeldolgozás sajátosságai miatt szükség lehet az egyén számára kevésbé megterhelő helyekre a tanteremben és egyéb iskolai helyszíneken (pl. állandó, saját hely a tanteremben, pihenőhely, paraván, fülvédő elérhetősége). Megfontolandó az étkezés és a szünet egyénre szabott megszervezése azokban az esetekben, amikor a társas és fizikai környezet túlterhelheti a tanulót.

A tanulóknak strukturált környezetre és személyre szabott vizuális környezeti támpontokra van szükségük, beleértve a szünetek és a szabadidő megszervezésének támogatását.

Szintén számítani kell az iskolán kívüli helyszíneken, programokon való részvétel nehezítettségére, így ezekre a helyzetekre is ki kell terjeszteni a specifikus módszerek és eszközök alkalmazását, valamint fel kell készíteni a tanulót a várható körülményekre, a viselkedéssel és teljesítménnyel kapcsolatos elvárásokra.

VII.4.3. A tanulási környezet társas feltételei

A tanulási környezet meghatározó eleme a pedagógusok kommunikációjának stílusa és tartalma:

- a) Az autizmussal élő tanulók gyakran szó szerint értik a beszédet, ezért fontos, hogy a pedagógus pontosan és konkrétan fogalmazza meg közlendőit.
- b) Kerülni kell a kétértelmű, szarkasztikus, ironikus megfogalmazásokat.
- c) A szokásosnál több időt szükséges hagyni a hallottak feldolgozására, mert az autizmus esetében a verbális információ feldolgozása gyakran lassabb a szokásosnál.
- d) Fontos, hogy az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók előzetes tájékoztatást kapjanak, ha változás következik be az órák sorrendjében, helyszínében, a tanár személyében, a tanulókkal szemben támasztott követelményekben, mert ez jelentősen csökkentheti a változások okozta stresszt, és elősegíti az alkalmazkodást és elfogadást.
- e) Fontos, hogy a pedagógus hangsúlyozza: természetesnek tekinti a gyermekek közötti eltéréseket viselkedésben, teljesítményben, és rámutasson az autizmussal élő tanulók erősségeire, pozitív tulajdonságaira.
- f) Az autizmussal élő tanulók szociális naivitásuk, szokatlan társas viselkedésük miatt fokozottan kitettek az iskolai bántalmazásnak. A bántalmazás megelőzésére különösen nagy figyelmet kell fordítani.
- g) Integrációban az autizmus spektrum pedagógiája szakirányos gyógypedagógus feladata az intézményi közösségek informálása és folyamatos támogatása, a kortárs segítők felkészítése és a kortársakkal való együttműködésben rejlő egyéb lehetőségek kiaknázása, a rehabilitációs, rehabilitációs fejlesztés biztosítása, a családdal való folyamatos kapcsolattartás megszervezése, kooperációban a gyermek pedagógusaival.

VII.5. A Nat alkalmazása az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók nevelése-oktatása során

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók csoportja rendkívül változatos, de a központi sérülés azonos jellege miatt meghatározhatók közös szükségletek és egységes módszertani javaslatok. Esetükben számolni kell azzal, hogy a Nat kulcskompetenciáihoz rendelt tudások elsajátításához hosszabb időtartamot szükséges biztosítani, a szociális megértést kívánó attitűdök, képességek fejlődését pedig kognitív stratégiákkal kell támogatni.

A Nat nevelési céljai, tanulási területei esetükben is alkalmazhatók, a sérülés típusának megfelelő adaptációval. A Nat szakaszaihoz rendelt tanulási célok elérésére szükség esetén hosszabb időtartamot kell biztosítani, egyes, az alábbiakban részletezett tartalmak hangsúlyosabban jelennek meg. A többlettartalmakat, mint az önismeretet, társas viselkedést, a spontán, funkcionális kommunikációt, egészségnevelést és munkakészségeket speciális rehabilitációs tantárgyként javasolt tanítani. A kerettantervek adaptálása szempontjából az autizmus súlyosságát, a szociális adaptáció szintjét, az intelligenciát és a nyelvi képességeket egyaránt figyelembe kell venni.

Mivel az autizmus spektrumzavar az értelmi képességek bármely szintjén jelen lehet, a többségi iskolák kerettantervét, valamint az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára és a közép súlyos értelmi fogyatékos tanulók számára készült kerettantervet egyaránt adaptálni szükséges autizmusra.

Az adaptáció szükségessége a tanulási célokkal kapcsolatos elvárásokra is vonatkozik. Az autizmussal, valamint az autizmussal és intellektuális képességzavarral is diagnosztizált tanulóktól nem várható el az autizmusban nem érintett kortársakkal azonos teljesítmény.

A tananyagot mennyiségi és minőségi szempontból módosítani és redukálni kell a tanulók speciális szükségletei szerint. Az egyes tanítási területekre vonatkozó sajátos eltéréseket a helyi tantervben és az egyéni fejlesztési tervekben kell rögzíteni. A tananyag elsajátításához speciális módszerek és eszközök használata szükséges.

A tanulókat egyéni szükségleteiknek megfelelően mentesíteni kell a tananyagrészek vagy tantárgyak minősítése és értékelése alól.

VII.6. A kulcskompetenciák fejlesztése

VII.6.0. Alapkompetenciák

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók esetében az alapkompetenciák fejlesztésekor is igen nagy egyéni eltérésekkel kell számolni, nem csupán a tipikus kortársakhoz képest, hanem a célcsoporton belül is.

Az alapkompetenciák megszerzése és megszilárdulása jellemzően tágabb időkeretben valósul meg, mint a tipikus kortársak esetében. Az alapkompetenciák fejlesztése is az egyéni felmérésen alapuló egyéni fejlesztési terv szerint történik.

A beszéd, olvasás, írás, szövegalkotás, mennyiségekkel, számokkal, idővel kapcsolatos ismeretek elsajátítása gyakran mechanikus, ezért feltétlenül szükséges a megszerzett ismereteket valós élethelyzetekben alkalmazni. Az írott és beszélt nyelv funkcionális használatának elsajátítása kulcsfontosságú, annak spontán fejlődése nem elvárható.

A szociális kommunikáció és a rugalmas gondolkodás minőségi sérülése akadályozza a nyelv és beszéd rugalmas, funkcionális használatát, az absztrakt szimbólumok rugalmas kezelését. A pozitív attitűd kialakításához sikerélményt nyújtó, egyénre szabott tanulási helyzetek kialakítása szükséges.

VII.6.1. A tanulás kompetenciái

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók esetében minden esetben egyénileg azonosítjuk a hatékony és önálló tanuláshoz szükséges feltételek meglétét, majd a felmérés alapján egyéni fejlesztési célokat tűzünk ki. A szükséges feltételek közül a sérülés természete miatt általában számolni kell a gyenge vagy sérült motivációval, az énkép, önismeret hiányával, töredékességével. A tanulás tanítása során alapvető fontosságú arra alapozni, hogy a tanuló mely ismeretek, tudások, képességek birtokában van, illetve milyen kialakulóban lévő készségekre építhetünk. Az önállóság elősegítésének egyik fontos módszertani eszköze az élő nyelv és a szociális közvetítés helyettesítése, kiegészítése egyénre szabott vizuális környezeti támpontokkal. Az informatikai eszközök egyénre szabott alkalmazása ugyancsak elősegíti a fejlődést.

A Nat által meghatározott ismeretek e területen is az egyéni képességektől függően sajátíthatók el. A munkavállaláshoz szükséges képességek fejlesztése prioritást kap az érintett tanulók iskolai nevelése-oktatása során. Az autizmussal élő tanulók között lehetnek olyan, az autizmus mellett értelmi fogyatékossgal is küzdő gyermekek, akik nem vagy kortársaiknál jóval később sajátítják el az írást, olvasást, számolást, ill. az IKT-eszközök használatát. Az értelmi és nyelvi képességektől függetlenül hiányozhatnak a hatékony és önálló tanulás egyes feltételei: a tartós, irányítható figyelem, a motiváció, a tanulás céljának, jelentőségének megértése. Hiányozhatnak a csoportos helyzetben való tanulás kognitív és viselkedéses feltételei, ezért szükség lehet az új ismeretek egyéni helyzetben való tanítására. A tanulás iránti pozitív attitűd gyakran csak a saját érdeklődési kör esetében jelenik meg, egyébként számolnunk kell az újdonságokkal szembeni ellenállással.

VII.6.2. A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

A fejlesztés fő célterülete a kommunikáció, mint a kapcsolatteremtés és fenntartás, valamint az információcsere eszköze. Az alapvető probléma nem a beszéd hiánya vagy fejlődési zavara, hanem a kommunikációs szándék, illetve a kommunikációs funkciók megértésének sérülése. Minden autisztikus gyermeknél – függetlenül verbális képességeik színvonalától – elsődleges cél az egyén képességszintjének megfelelő kommunikatív kompetencia megteremtése. A cél eléréséhez szükség lehet alternatív kommunikációs eszközrendszerek alkalmazására.

Az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek esetében a kommunikációs képességek fejlődése és a nyelvelsajátítás folyamata minőségileg eltér a tipikusan fejlődő kortársakétól. A fejlődési zavar kihat a szókincs, jelentés, nyelvtan és nyelvi funkciók elsajátítására, rugalmas alkalmazására. Hiányozhatnak vagy sérülhetnek azok a képességek, melyek lehetővé teszik a helyzetnek megfelelő személyközi kommunikációt és a nyelvi úton történő ismeretszerzést. Különösen nehezített az élő nyelv és szociális közvetítés útján való tanulás. A kommunikációs képességek sérülése és a kompenzáció lehetősége egyénenként mérendő fel, a fejlődési zavar spektrum jellege, az egyéni képességek és tünetek nagyfokú változatossága miatt.

VII.6.3. A digitális kompetenciák

Az IKT-eszközök lehetőséget nyújtanak az élő nyelv és a szociális közvetítés helyettesítésére, a kölcsönös kommunikáció segítésére, az önálló ismeretszerzésre. A későbbi munkavállalás szempontjából is szerepe lehet az informatikának, mivel számos tanuló mutat érdeklődést e terület iránt.

Az IKT alkalmazása egyedülálló lehetőséget jelent az autizmussal élő tanulók számára, a kommunikációs akadálymentesítés, a tanulás és későbbi munkalehetőségek tekintetében egyaránt, sokan közülük pedig kifejezetten tehetségesek az IKT alkalmazásában. Az érintett tanulók esetében azonban kiemelten fontos a lehetséges veszélyek megelőzése. Fokozottan veszélyeztetettek azzal kapcsolatban, hogy függővé váljanak a számítógép és az internet használata során. Szociális-kommunikációs sérülésük miatt nehézséget jelenthet számukra az IKT interaktív használatával összefüggő veszélyeinek felismerése, elkerülése, valamint a rendelkezésre álló információk közötti kritikus válogatás.

VII.6.4. A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A kvantitatív és kvalitatív adatok összegyűjtése, rendszerezése, az információk különböző logikai eljárásokkal történő átalakítása, értelmezése és elemzése az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók erőssége lehet. Nehézséget jelenthet ugyanakkor az adatok értelmezése, a rugalmas problémamegoldás és az információk alkalmazása a mindennapi életben.

VII.6.5. A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A személyes és társas kompetenciák explicit tanítása az autizmus-specifikus fejlesztés kulcsterülete. A sikerélményeket biztosító, a tanuló érdeklődését és motivációját fenntartó oktatási környezet kialakítása kulcsszerepet játszik a reális önértékelés és pozitív énkép kialakításában.

Hangsúlyos szerepet kap a saját személyiség, a külső és belső tulajdonságok megismertetése, a saját viselkedés kontrolljának, a kooperációnak, a szociális normáknak a direkt tanítása, mivel azok intuitív megértésére, spontán elsajátítására korlátozottan számíthatunk. Elsődleges az érzelmi biztonság megteremtése, a pozitív, reális énkép és önértékelés támogatása, a fejlődési zavarral gyakran együtt járó szorongás megelőzése, oldása.

A helyes étkezési, alvási, önápolási szokások, a rendszeres mozgás iránti igény kialakítása szintén prioritást kap az egyéni fejlesztési tervben.

A saját testtel, szexualitással, nemiséggel és emberi kapcsolatokkal összefüggő ismeretek, viselkedési normák direkt tanítása ugyancsak prioritást kell hogy élvezzen, mivel a szociális megértés sérülése e területet speciálisan nehezíti.

Előtérbe kerül az önismeret és a közvetlen szociális környezet megismerése, a társas viselkedés szabályainak direkt tanítása, ismerete, betartása. A történelmi időszemléletet, képzelőerőt, valamint az elvont, szociális jelentést hordozó fogalmak megértését kívánó tartalmak elsajátítása általában nehézséget jelent.

A szociális és állampolgári kompetencia körébe tartozó ismeretek, képességek és attitűdök teljes körű elsajátítása mélyebb szociális megértést feltételez. Mivel az autizmus spektrumzavarok lényegi jellemzője a szociális megértés sérülése, az érintett tanulók esetében elsősorban a tények, ismeretek, együttélési szabályok elsajátítása kap prioritást.

VII.6.6. A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

A Nat által meghatározott ismeret, készség és attitűd az egyéni képességektől függően sajátítható el. A művészetek sokoldalúan segíthetik az autizmus-specifikus egyéni fejlesztést. A művészeti tevékenységek a szabadidő tartalmas eltöltésében is jelentős szerepet játszanak. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók között lehetnek kiemelkedő zenei, rajz- vagy egyéb művészi tehetséggel bíró gyermekek.

VII.6.7. Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

Az autizmusban azonosított kognitív sérülések jellege miatt (végrehajtó működések zavara, naiv tudatelméleti sérülés) e kompetencia fejlesztésekor általában sokféle képesség, készség célzott, egyénre szabott, intenzív fejlesztésére van szükség. A szükséges képességek többsége (pl. tervezés, szervezés, irányítás, hatékony kommunikáció, csapatmunka, kreativitás) az autizmussal élő tanulók esetében sérült, illetve hiányozhat.

A Nat által meghatározott ismeretek, képességek, attitűdök az egyéni képességektől függően sajátíthatók el. A képességek terén a típusos nehézségek mellett szintén nagy egyéni különbségek mutatkoznak az autizmus spektrumán. A felnőttkori munkavállalásra való felkészítés, az egyén erősségeihez illeszkedő foglalkozások körének meghatározása prioritást kap.

VII.7. Az egyes tanulási területekre vonatkozó ajánlások

VII.7.1. Magyar nyelv és irodalom

A tanulási területen a kommunikációs kompetencia valamennyi évfolyamon támogatást kap.

Egyes alsó tagozatos gyermekek nehezen tanulnak meg olvasni az autizmusban gyakori észlelési, érzékelési, figyelemmel és gondolkodási műveletekkel kapcsolatos problémák miatt. Az értő olvasás kialakulását nehezítheti az olvasottak szó szerinti értelmezése.

Sok gyermek számára érthetetlen és értelmetlen az önálló jelentéssel nem bíró betűk és szótagok olvasása és hangoztatása, számukra előnyt jelent a globális előprogramot tartalmazó olvasástanítási módszer alkalmazása. Az olvasás tanulása-tanítása során fontos a mindennapi élettel összefüggő, a tanuló személyes élményeihez kapcsolódó szövegeket alkalmazni.

Típusos nehézség a hallott és olvasott szövegek lassabb feldolgozása, a szövegértés gyengesége az adott életkori csoportban elvárthoz képest, különösen abban az esetben, ha a szöveg mások érzelmi és kognitív perspektívájának felvételét, gyors, rugalmas szempontváltást igényel, vagy elvont, szociális megértést tartalmazó fogalmakat tartalmaz.

Az írás okozhat technikai értelemben vett nehézséget, e mellett a nyelvi-kommunikációs problémák is tükröződnek az írott nyelv alkalmazásakor.

Sok autizmussal élő tanuló ír túlságosan lassan, jellemző lehet a grafomotoros ügyetlenség.

A tantárgyak, tananyagok elsajátításával kapcsolatos erősségek és nehézségek egyénenként nagyon eltérők, ezért a módosításokat, illetve az elvárásokat minden esetben egyénre kell szabni. Szükség lehet egyes tananyagrészek értékelése, minősítése alóli felmentésre, illetve a kézírás helyett számítógép használatának engedélyezésére, folyóírás helyett a nyomtatott nagybetűvel való írás jóváhagyására.

VII.7.2. Matematika

A matematika területén az autizmus spektrum változatossága miatt igen nagy egyéni eltérésekre számíthatunk. Egyes autizmussal élő tanulók kiemelkedő tehetséget mutathatnak, míg mások súlyos nehézségekkel küzdenek.

Típusos nehézségek a matematikatanulás területén: a tanultak mindennapi élethelyzetekben való rugalmas alkalmazása, a megszerzett ismeretek mozgósítása, kombinálása, kreatív alkalmazása új feladatoknál. A szöveges feladatok megoldása különösen nehéz lehet a jellegzetes szövegértési problémák miatt.

Kiemelt jelentőségű a megismerési képességek fejlesztése, az önellenőrzés tanítása, az ismeretek önálló, gyakorlati alkalmazásának segítése, a problémamegoldás menetének tanítása.

Különös hangsúlyt kap az oktatás szemléletes és konkrét jellege, a cselekvéses tanulás alkalmazása.

Egyéni mérlegelést követően szükség lehet az egyes tananyagrészek értékelése, minősítése alóli felmentésre. A geometria tananyagrészeknél a szerkesztési feladatok a grafomotoros gyengeség miatt extrém nehézséget jelenthetnek, ezért egyénenként megfontolandó e téren az értékelés, minősítés alóli felmentés.

VII.7.3. Történelem és állampolgári ismeretek: történelem, állampolgári ismeretek

A történelem és állampolgári ismeretek tanulása során az erősségek közé tartozhat a tények, adatok precíz elsajátítása. Nehézséget okozhat ugyanakkor a társadalmi folyamatok összefüggéseinek, mozgatórugóinak önálló felfedezése, a lényegkiemelés, a történelmi személyiségek indítékainak intuitív megértése, többszemponú elemzése. Az idővel kapcsolatos fogalmak alkalmazása, a történelmi időszemlélet kialakulása szintén nehézséget okozhat. Az időbeliséget és más absztrakt, társas megértést kívánó fogalmak megértését segítő vizuális segédeszközök alkalmazása és a kapcsolódó elvárások egyénre szabott csökkentése szükséges.

VII.7.4. Erkölc és etika

Az erkölcstan tanulása az autizmusban a társas megértés minőségi sérülése miatt kifejezetten nehezített. Számolni kell a társas együttműködés szabályainak merev, rugalmatlan értelmezésével és a különböző nézőpontok megértésének nehézségével. Alapvető cél az énkép és önismeret fejlesztése, saját és mások érzelmeinek, nézőpontjának felismerése, megértése, a saját gondolatok és érzelmek kifejezésének tanítása. Az érintett tanulók esetében a társadalmi együttélés szabályait explicit módon szükséges tanítani.

VII.7.5. Természettudomány és földrajz: környezetismeret, természettudomány, biológia, kémia, fizika és földrajz

A természettudományos ismeretek elsajátítása a tanulók erősségei közé tartozhat, ugyanakkor többlettámogatást igényelhet az ismeretek gyakorlati alkalmazása. Az autizmussal élő tanulók sajátos ismeretszerzési és gondolkodási nehézségei miatt általában nem számíthatunk a tanulók előzetes megfigyeléseire, élményeire, ezért a tanulás-tanítás folyamatában és módszertanában a közvetlen, konkrét példákon, élményanyagon keresztüli tapasztalásra kell helyezni a hangsúlyt, valamint törekedni kell arra, hogy a tanuló olyan kontextusokban szerezzen ismereteket és tapasztalatokat, ahol azokat később használni fogja.

VII.7.6. Idegen nyelv

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulóknál – hasonlóan az anyanyelvi kommunikáció esetében tapasztaltakhoz – hiányozhat az idegen nyelv rugalmas, a kommunikatív partnerhez alkalmazkodó használata, a fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények valódi megértése és kifejezése, annak ellenére, hogy a nyelv mechanikus elsajátítása megtörténhet. Így esetükben különösen nagy hangsúlyt kap az idegen nyelv funkcionális használatának fejlesztése. Egyénenként mérlegelni kell, hogy a nyelvtanuláshoz szükséges alapvető készségek adottak-e.

A kommunikatív nyelvi kompetencia feltételei közül a lexikális, grammatikai és szövegalkotási ismereteket a jó nyelvi és intellektuális képességű autizmussal élő tanulók képesek lehetnek elsajátítani. Nehézségek a szociokulturális és interkulturális készségek területén mutatkozhatnak.

Amennyiben az anyanyelvi kommunikáció területén markáns nehézségek jelentkeznek, felmerül a tantárgy vagy egyes tananyagrészek értékelése alóli felmentés szükségessége.

VII.7.7. Művészetek: ének-zene, vizuális kultúra

Egyes esetekben az autizmus spektrumán érintett tanulók kiemelkedő tehetséget mutatnak a művészetekben. A tehetség többek között megnyilvánulhat kiváló zenei hallásban, a zenei művek interpretálásában, a vizuális alkotás bármely formájában. Ezekben az esetekben nagyon fontos a tehetség kibontakozásának támogatása, illetve az adott területen meglévő érdeklődés és motiváció kiaknázása a társas kommunikáció fejlesztésében. Szintén nagy szerepe lehet a művészeti nevelésnek a szabadidő hasznos eltöltésében és a társas kapcsolódás lehetőségeinek bővítésében, az önkifejezésben.

A művészeti nevelés területén ugyanakkor számolnunk kell az autizmussal gyakran együtt járó típusos nehézségekkel is: azon gyermekek, fiatalok számára, akik túlérzékenyek a hallási modalitásban, kifejezetten stresszes lehet az ének-zene órákon való részvétel.

A grafomotoros ügyetlenség, a nyitott, kreativitást és önálló döntéseket igénylő feladatok megoldásának nehézsége, valamint az absztrakt szimbólumokkal kapcsolatos nehézségek akadályozhatják a részvételt a vizuális alkotásban. Szintén nehézséget okozhat egyeseknél az idegenkedés bizonyos anyagok, eszközök megérintésétől, az azokkal való manipuláció elutasítása.

A művészeti nevelés során is igen fontos az egyéni képességeknek és szükségleteknek megfelelő differenciálás, a részvételre való biztatás, a sikerélmény biztosítása.

VII.7.8. Technológia: technika és tervezés, digitális kultúra

A digitális kultúra tantárgy tartalmának elsajátítása a tanulók erőssége lehet. Többletfigyelmet és az elvárások egyénre szabott csökkentését a társakkal való közös feladatmegoldásban, illetve a tanultak rugalmas, mindennapi alkalmazásában igényelnek a tanulók. A digitális kompetenciák elsajátítása és alkalmazása több szempontból is kiemelt szerepet kap az autizmus területén: a tantárgyi tartalmak elsajátítása digitális tananyagok beépítésével támogatandó, kiküszöbölve ezzel a társas helyzetekben rejlő nehézségeket. Az egyénre szabott autizmusspecifikus támogatások IKT-eszközökön lehetnek hozzáférhetők (pl. augmentatív-alternatív kommunikáció, a tevékenységszervezést és az adaptív viselkedést támogató vizuális algoritmusok). A társas és kommunikációs nehézségek leküzdésében szintén hasznosak a digitális technológia nyújtotta lehetőségek. A munkavállalás és az önálló életvitel megalapozása szempontjából szintén kiemelt szerepe van a tantárgy tanulásának. Ugyanakkor az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók fokozottan veszélyeztetettek lehetnek: tevékenységrepertoárjuk és kapcsolataik beszűkülhetnek a túlzott eszközhasználat következtében. Társas naivitásuk megnehezíti az életkornak megfelelő felelős, biztonságos internethasználat kialakulását.

A technika és tervezés a kreativitásra és problémamegoldó gondolkodásra épít, melyek az autizmusban a típusos gyengeségek területei. Ugyanakkor a tantárgy előnye, hogy a komplex gyakorlati problémák megoldását cselekvés általi tanulás útján tapasztalhatják meg a tanulók, ami igen előnyös az autizmus spektrumzavarral küzdők számára. A tantárgy tartalmának elsajátítása és alkalmazása a felnőttkori önállóság szempontjából kiemelten fontos. Valamennyi évfolyamon és kerettantervi típusnál fontos, hogy a tanulók vizuális segítséget kapjanak a feladatok önálló, sikeres kivitelezése érdekében.

VII.7.9. Testnevelés és egészségfejlesztés

A testnevelés és egészségfejlesztés kiemelt szerepet játszik az autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló fejlődése szempontjából. A rendszeres mozgás segít a stressz csökkentésében, a nagy- és finommozgások, a mozgáskoordináció fejlődésében, a testi tudatosság fejlődésében, az egészségmegőrzésben. A sportban elért teljesítmények, eredmények pozitív hatással vannak a tanuló önértékelésére, önbecsülésére. Az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek mozgásfejlődése a tipikusan fejlődő kortársakéhoz képest jelentős elmaradást mutathat, ezért a teljesítménnyel kapcsolatos elvárásokat egyénre kell szabni. Jellemző az adott életkorban elvártnál gyengébb mozgáskoordinációs képesség. A testnevelésórákon való részvételt nehezíthetik a szenzoros ingerekre adott szokatlan válaszok (pl. tornateremben, uszodában a zajok, fények, szagok lehetnek az egyén számára extrém módon túlterhelők). A társas megértéssel kapcsolatos típusos nehézségek nehezíthetik a csapatsportokban való részvételt. A testnevelésórákon való sikeres részvétel biztosításában nagy szerepe van az egyénre szabott vizuális segítségnek (pl. vizuális időmérő, az aktivitások sorrendjét és mennyiségét jelző algoritmusok).

VII.8. Az iskolai fejlesztés szakaszai

VII.8.1. Az alapfokú képzés első szakaszának (alsó tagozat: 1–4. évfolyam) feladatai

VII.8.1.1. Óvoda–iskola átmenet

Az átmenetek az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek, tanulók számára különösen nehezek, számukra a változások, újdonságok megértése, elfogadása jelentős stresszt jelent. Az óvodából az iskolába való átmenet gondos előkészítést és a folyamatban részt vevő valamennyi szereplő szoros együttműködését kívánja meg. A folyamat tervezését-szervezését az autizmus spektrum pedagógiájában képzett gyógypedagógus végzi. A szülők bevonása és aktív részvétele nagyban elősegíti a zökkenőmentes átmenetet. Az óvodai és iskolai élet közötti eltéréseket, a várható újdonságokat, a napi rutin megváltozását a szülők is segítenek megérteni és elfogadni.

Hasznos egyénre szabott vizuális segítséget készíteni, mely tartalmazza azoknak a személyeknek, tevékenységeknek, elvárásoknak, tárgyaknak a listáját (fotókkal, rajzokkal illusztrálva), melyek nem változnak a tanulók életében, és azokat a személyeket, körülményeket, elvárásokat, melyek újak lesznek. A szülőknek fontos szerepük van a fogadó intézmény pontos informálásában a gyermek egyéni szükségleteiről.

Fontos, hogy az *óvoda* részletes tájékoztatást nyújtson az iskola számára a gyermekről a következő területeken:

- a) stressz megelőzésének és kezelésének stratégiái;
- b) szenzoros ingerekre adott reakció;
- c) szociális készségek, felnőttekkel és kortársakkal való együttműködés;
- d) érdeklődés és motiváció, tanulási stílus (beleértve az egyénre szabott jutalmazási rendszert);
- e) kommunikációértés és -használat (beleértve a használt AAK eszközt, ha van ilyen, és a használat módját);
- f) önkiszolgálás, önállóság (beleértve a szervezést-kivitelezést segítő vizuális stratégiákat, ha a gyermek használja azokat).

Az *iskolának* meg kell ismernie a gyermek egyéni szükségleteit, és fel kell készülnie a gyermek fogadására.

Amennyiben az intézmény még nem fogadott autizmus spektrumzavarral küzdő tanulót, szükséges a teljes iskolai közösség (fenntartó, kortársak, munkatársak, szülők) alapinformációkkal való ellátása. A gyermek egyéni szükségletei szerint adaptálni kell a fizikai környezetet és személyre szabottan biztosítani kell az autizmusspecifikus eszközök alkalmazását (pl. szenzoros védelem, napirend, egyénre szabott jutalmazási rendszer, kommunikációs eszköz). A gyermeket fogadó tanítókat segíteni kell az autizmusspecifikus szempontok megismerésében, alkalmazásában: a kommunikáció és beszédstílus adaptálása, vizuális stratégiák alkalmazása, stresszmegelőzés és -kezelés, a követelmények és feladatok egyéni differenciálása terén.

VII.8.1.2. Az 1–4. évfolyam kiemelt céljai és nevelési-oktatási feladatai

Az 1–4. évfolyam, mint nevelési-oktatási szakasz, az iskolába lépő gyermek természetes kíváncsiságára és tanulás iránti vágyára épít, mely az autizmus spektrumán jellemzően sérült, ezért a célok és feladatok eléréséhez egyéni motivációs rendszer kialakítása szükséges. Egyes tanulóknál az automatizált alapkészségek eléréséhez tágabb időkeret biztosítása szükséges, pl. a sikeresen befejezett 1. évfolyam ismételése.

Korai diagnózis esetén az autizmusspecifikus fejlesztés első szakasza egybeeshet a korai fejlesztés és az óvodai nevelés időszakával, de gyakran belenyúlik az alsó tagozat időszakába. Fő célja a habilitáció; a gyermek formális és informális felmérésének tapasztalataira alapozva egyénre szabott hosszú, közép- és rövid távú tervre épül.

Célja a gyermek(tanuló elemi beilleszkedési készségeinek, adaptív viselkedésének kialakítása. Ennek érdekében:

- a szociális(kommunikációs alapkészségek célzott fejlesztése;
- az autizmusból és a társuló fogyatékokból eredő fejlődési elmaradások lehetséges célirányos kompenzálása;
- az ismétlődő, sztereotip, helyzetnek nem megfelelő viselkedés kialakulásának megelőzése, illetve rendezése;

- a fogyatékoságspecifikus vizuális információhordozókkal segített környezet kialakítása, valamint az eszközök használatának elsajátítása, adaptív viselkedési formák, szokások kialakítása.

Fejlesztési területek:

a) Kommunikáció (szociális viselkedés)

- Beszéd előtti, csecsemőkori kommunikáció elemeinek tanítása.
- Szociális kapcsolatteremtés elemeinek tanítása (pozitív megerősítéssel).
- Beszéd vagy – beszéd kialakulásának hiányában – augmentatív és alternatív eszközzel történő kommunikáció alkalmazásának tanítása.
- Tanítási helyzetben szükséges elemi szociális viselkedés kialakítása.
- Augmentatív és alternatív kommunikációs eszközök (nem kizárva pl. az írott nyelvet) használatának tanítása napi rutinokban, a gyermek életének valamennyi színterén.

b) Fejlődési funkcióelmaradások, önkiszolgálás

- Alapvető készségek kialakítása (étkezés, szobatisztaság, tisztálkodás, öltözködés).

c) Kognitív fejlesztés

- Elemi ismeretek, fogalmak.
- Elemi logikai műveletek és összefüggések tanítása.
- Szociális kognitív készségek fejlesztése.
- Egyszerű aktivitásformák kialakítása strukturált keretek között (pl. játék-, használati és taneszközök célszerű használata).
- Általánosítás képességének fejlesztése.
- Az elsajátított képességek önálló használatának tanítása.
- Az elsajátított képességek más összefüggésben való használata.
- Képességek alkalmazása más, elsősorban otthoni környezetben stb.

d) Viselkedésproblémák kezelése

- Viselkedésproblémák megelőzése.
- Alternatív viselkedések kialakítása.

VII.8.2. Az alapfokú képzés második szakaszának (felső tagozat: 5–8. évfolyam) feladatai

VII.8.2.1. Átmenet az alsó és felső tagozat között

Az alsó tagozatból a felső tagozatba való átmenet típusos nehézségekkel jár az autizmussal élő tanulók számára. Egyszerre több területen is megelőzni, kezelni szükséges a változások okozta

stresszt: új tanárok kommunikációs stílusához és elvárásaihoz kell alkalmazkodni, új tantárgyak lépnek be, növekszik az önállósággal, szervezési készségekkel kapcsolatos követelmény.

Felső tagozaton a tantárgyi tartalom elvontabb, egyre több, nehezebb, kevésbé lehetséges a tevékenységbe ágyazott, közvetlen tapasztalaton alapuló tanulás.

Az autizmus spektrumán jellegzetesen gyengébb értő olvasás, a kommunikációs és nyelvi nehézségek és a grafomotoros gyengeség valamennyi belépő tantárgynál nehézséget okozhat.

A változások okozta stressz kezelésének nehézsége mellett megjelenhet a másság felismerése, megélése, a kortársakhoz való kapcsolódás nehézségének fokozódása.

Az átmenet támogatásának stratégiái:

- a) Az új tanárok felkészítése a tanuló fogadására.
- b) Kortárssegítő program működtetése.
- c) A tanuló felkészítése a változásokra a család bevonásával.
- d) Saját tanulási ütem és stílus jóváhagyása.
- e) Számítógép használatának engedélyezése kézírás helyett.
- f) Hosszabb időkeret biztosítása a feladatok megoldására.
- g) A tanulási feladatok strukturálása, pl. egyszerre egy probléma prezentálása.
- h) A képességeket meghaladó feladatok kerülése, sikerélmény biztosítása.

VII.8.2.2. Az 5–8. évfolyam kiemelt céljai és nevelési-oktatási feladatai

Az adott nevelési-oktatási szakasz célja az elsajátított ismeretek bővítése és a változatos aktivitásokban való minél önállóbb részvétel iskolai, otthoni és egyéb iskolán kívüli környezetben.

Fejlesztési területek:

Az előző szakasz területei bővülnek az alábbiakkal:

- képességek szinten tartása az önállóság fejlesztésével;
- egészségmegőrzés, szexuális nevelés;
- a szociális-kommunikációs kompetencia fejlesztése, különös tekintettel a kortársakkal való kapcsolatteremtésre;
- énkép, önismeret fejlesztése;
- érzelmek megértésével és kifejezésével kapcsolatos tudás fejlesztése;
- spontán, funkcionális kommunikáció kiterjesztése;
- kognitív fejlesztés, különös tekintettel a problémamegoldó gondolkodásra;
- a mindennapi élettel kapcsolatos ismeretek bővítése;
- önellátás körének bővítése;
- munkára nevelés megalapozása.

VII.8.3. A harmadik nevelési-oktatási szakasz (9–12. évfolyam) feladatai

VII.8.3.1. Átmenet az alap- és középfokú nevelés-oktatás között

A középiskolába lépés jelentős stressz forrása lehet, mivel nagymértékben változik a mindennapi rutin, a szokásrend, az iskolába járás útvonala, az épület, a fizikai környezet. Új tantárgyak lépnek be, magasabb szintű elvárások jelennek meg az önállóság területén. Változnak a tanárok és a kortársak is. Ebben az életkori szakaszban megnő a kortársakkal való együttműködés, a kortárscsoportozás való tartozás jelentősége, ami a nehézségek markáns területe az autizmusban érintett tanulók számára.

Az átmenet támogatásának általános sémája:

- a) Információgyűjtés, -felmérés.
- b) Az átmenetben részt vevő team létrehozása (autizmussal élő fiatal, szülők, ellátó szakemberek, a fogadó hely közösségei).
- c) A befogadó hely bevonása.
- d) A környezet adaptálásának megtervezése.
- e) A kulcsfontosságú, tanítandó készségek, viselkedések tanulása, általánosítása.
- f) Az átmenet folyamatának megtervezése és kivitelezése.
- g) Utánkövetés.

Az átmenet támogatásának stratégiái a következők:

- a) Időben, legalább 1-2 évvel az intézményváltás előtt érdemes elkezdni a tervezést, a továbbtanulási lehetőségek lehető legteljesebb feltárásával.
- b) A tervezés valamennyi partner bevonásával történjen, beleértve az autizmussal élő tanulót!
- c) Fontos a fogadó intézmény lehető legkorábbi bevonása, az intézményi közösségek felkészítése.
- d) A tervezés során a meglévő készségekre, erősségekre, preferenciákra érdemes építenünk, fontos elszakadni a deficitorientált szemlélettől.

VII.8.3.2. A középfokú képzés kiemelt céljai és nevelési-oktatási feladatai

Az autizmus spektrum sokszínűsége következtében a középfokú képzés valamennyi intézménytípusában jelen vannak autizmussal élő tanulók.

Valamennyi intézménytípus esetében prioritást élvez a fiatalok pályaválasztásának előkészítése, támogatása, a felnőttkori önállóság és autonómia megalapozása.

A speciális érdeklődési kör megfelelő támogatással a későbbi munkavállalás alapja lehet, ezért át kell gondolni, hogy az milyen szakmákhoz kapcsolódhat.

A pályaválasztás szempontjából alapvető, hogy a tanuló tisztában legyen erősségeivel és nehézségeivel, vagyis a reálshoz közelítő énképpel, önismerettel rendelkezzen.

VII.9. Differenciálás – egyéni tanulási utak – erősségek – fejlesztendő területek

A személyre szabott tanulás biztosítása, a tanuló fejlődését támogató multidiszciplináris team elérhetősége (szükség esetén gyermekpszichiáter, pszichológus, szociális szakember bevonása), az autizmus szempontú akadálymentesítés, az adaptált tananyag, a differenciált tanulásszervezési módok alkalmazása egyaránt szükséges az iskolai kudarc megelőzése és a tanuló fejlődésének biztosítása szempontjából.

VII.9.1. Erősségek, tehetséggondozás

Az autizmus területén a tehetséggondozás gyakran ugyanolyan fontos feladat, mint a fogyatékosságból fakadó nehézségek kompenzálása. Az autizmussal élő tanulók egyes esetekben olyan képességeket mutathatnak, melyek valóban kiemelkedők. Gyakrabban azonban csak az általános fejlődési elmaradáshoz képest jobbak a képességek valamely területen. A fejlesztési elvekben foglaltaknak megfelelően nem törekedhetünk a kiemelkedő képességek egyoldalú fejlesztésére, hiszen ezzel önmagában nem segítenénk elő a felnőttkori adaptációt.

A pedagógusok általános feladata e téren sokrétű: meg kell próbálniuk a jó(kiemelkedő) képességeket a későbbi sikeres adaptáció szolgálatába állítani, a speciális érdeklődést a gyermek, fiatal motiválására használni. Segíteniük kell abban is, hogy a családok megértsék az autizmus következményeként kialakult fejlődésmenet sajátosságait. Így érhető el, hogy a családok reális célokat tűzzenek ki a gyermek jövőjével kapcsolatban. Emellett fontos feladat a kiemelkedő képességek felismerése és gondozása. A tehetséggondozás folyamatában nagyon fontos meglátni a különlegest, a speciális adottságot a tehetséges gyermekben, bármilyen területen nyilvánul is az meg. Az egyénileg szervezett tehetséggondozással a kiemelkedő képességek fejleszthetők, és a felnőttkori munka, valamint az örömteli szabadidős tevékenységek alapjául szolgálhatnak.

VII.9.2. Fejlesztendő területek

VII.9.2.1. Szociális kommunikáció

Az autizmus spektrumán érintett tanulóknál minden esetben, az intézményrendszer bármely típusában szükséges a szociális-kommunikációs készségek direkt módszerekkel történő, explicit tanítása és a társas megértés fejlesztése. A tanítás céljait, módszereit és eszközrendszerét az egyéni felmérések alapján kell meghatározni és a tanítás eredményét folyamatosan monitorozni szükséges.

VII.9.2.2. Önállóság és autonómia

Az autizmusra jellemző nehézségek kompenzálása érdekében prioritást kap az önállóság kialakulásának támogatása az élet minden területén, szoros együttműködésben a családdal. Az önállóság eléréséhez egyrészt a megfelelő, egyénre szabott sérülésspecifikus eszközrendszer biztosítása szükséges (pl. egyénre szabott vizuális algoritmusok), másrészt megfelelő tanulási helyzeteket kell biztosítani a tanuló számára.

VII.9.2.3. Adaptív viselkedés támogatása

A tanulók számos olyan viselkedést, magatartásformát mutathatnak, melyet a környezet nemkívánatosnak minősít, tilt, esetleg csupán szociálisan furcsának tart. Ezen viselkedések között előfordulnak veszélyes, destruktív, agresszív vagy önkárosító megnyilvánulások, de ide

sorolhatjuk a beilleszkedést nehezítő sztereotip viselkedéseket vagy a szélsőséges passzivitást is. A beilleszkedési nehézségeket eredményező viselkedések háttérében sokféle ok állhat. Ezek közül a leggyakoribbak: kommunikációs nehézségek, fokozott érzékenység bizonyos környezeti ingerekkel szemben, a szociális megértés hiánya, változások megértésével, elfogadásával kapcsolatos nehézségek stb. A pedagógusok feladata, hogy a családdal egyetértésben rangsorolják a nem kívánatos viselkedéseket súlyosság és fontosság szempontjából, majd megoldási stratégiát dolgozzanak ki. Szükség esetén a folyamatba bevonandó pszichológus és pszichiáter is. A beilleszkedési, magatartási nehézségek és azok okai rendkívül változatosak az autizmusban, ezért egyéni felmérés és egyénre szabott stratégiák alkalmazása szükséges. A beavatkozás tervezése mindig a nemkívánatos viselkedés pontos meghatározásán és konkrét tartalmú, pontos jegyzőkönyvezésén alapul. Az alkalmazott stratégiák alapja a viselkedés- és kognitív terápia. A sikeres beavatkozás egyik feltétele, hogy adott viselkedés kezelése során a környezet egységes reakciókat adjon.

A leggyakrabban alkalmazott stratégiák:

- Erőszakmentes konfliktuskezelő technikák tanítása.
- A problémás viselkedés megelőzése.
- A kívánatos viselkedések pozitív megerősítése.
- Új készség fejlesztése, megfelelő alternatív viselkedés tanítása.
- Hatékony kommunikációs stratégiák kialakítása.
- Kognitív-viselkedéses stratégiák (pl. képes, ill. írott forgatókönyvek a megfelelő viselkedés szervezéséhez).

VII.10. Értékelés, célok, tanulási eredmény

A Nat-ban megjelölt célok elérésében az autizmus változatos spektrumának megfelelően igen nagy egyéni eltérések lehetnek. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulókra jellemző típusosan egyenetlen, ún. „csipkézett” képességprofil miatt egy tanulási területen belül is előfordulhatnak szélsőségesen eltérő teljesítmények. Az intuitív társas megértést és rugalmas gondolkodást kívánó célok elérése jóval hosszabb időt vehet igénybe a kortársakhoz képest, vagy módosítva érhetők el.

A tanulási eredmény értékelésénél elsősorban a tanuló önmagához mért fejlődését kell figyelembe venni, valamint azt, hogy a megszerzett tudást képes-e önállóan, rugalmasan, élethelyzetekben alkalmazni.

A mérés, értékelés és minősítés alapfunkciója az autizmussal élő tanulóknál alapvetően módosul. A mérések elsősorban diagnosztikus jellegűek. Tájékoztatnak a gyermek állapotáról, mérik a fejlesztés, nevelés-oktatás eredményességét, meghatározzák annak további irányát.

Az érdemjegyekkel történő visszajelzés mellett javasolt egyénre szabott, szöveges fejlesztő értékelést alkalmazni.

A tanulók elért teljesítménye ritkán tudatos törekvés eredménye. A teljesítmény sokszor a természetes érének, a jól szervezett környezetnek, a tudatosan és lépésről lépésre megtervezett pedagógiai beavatkozásnak, a jól működő motivációs bázisnak köszönhető.

Autizmus-specifikus probléma, hogy az értékelés-minősítés közösségi megegyezésen alapuló, elvont szociális elvárásokat tartalmazó formája a tanulók számára nem feltétlenül motiváló és információértékű. A konkrét, azonnali és folyamatos visszajelzés jól érthető, informatív, ezért az egyéni képességeknek megfelelő szintű értékelési rendszer hatékony az önértékelés, önkontroll kialakításában.

A visszajelzés legyen pozitív tartalmú, továbbá fogalmazódjon meg a tanuló számára, hogy miként lehetne sikeresebb! Az értékelésnél és minősítésnél minden esetben az a legfontosabb szempont, hogy a tanuló önállóbbá vált-e, és hogy milyen mértékben képes ismereteit alkalmazni a mindennapi életben. Ennek mérésére az informális pedagógiai felmérések különböző típusai szolgálnak.

Mivel az autizmusban éppen azok a készségek, képességek sérülnek, amelyeket a magatartás és szorgalom értékelése és minősítése során figyelembe kell venni, javasolt, hogy autizmus diagnózis esetén a tanulók kapjanak felmentést a minősítés alól.

VII.11. Állapotmegismerés – szakértői vélemény

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló iskolai ellátásának, habilitációs, rehabilitációs fejlesztésének alapja a szakértői vélemény.

A szakértői vélemény tartalmazza a vizsgálat célját, előzményeit, a diagnózist(diagnózisokat és a komplex szakértői vizsgálat eredményeit, megállapításait.

A szakértői véleményeken szereplő, az autizmus spektrumába tartozó diagnózisok a következők lehetnek: pervazív fejlődési zavar, gyermekkori autizmus, Asperger-szindróma, egyéb pervazív fejlődési zavar, másként nem meghatározott pervazív fejlődési zavar.

A szakértői vélemény javaslatot tartalmaz azzal kapcsolatban, hogy a tanuló együttnevelés vagy különnevelés keretében folytassa-e a tanulmányokat, valamint hogy tankötelezettségét iskolába járással vagy magántanulói jogviszony keretében teljesítse-e.

A szakértői vélemény kitér a szakemberszükségletre, a rehabilitációra vonatkozó időkeretre, valamint az egyéni mentesítésekre.

A szakértői vélemény tartalmazza továbbá a rehabilitációs javaslatot, mely általában a fejlesztés fő irányait, területeit jelöli ki hosszabb távra. Ezeket az irányokat a tanulót ellátó szakembereknek a részletes pedagógiai felmérést követően konkrét célokra kell bontaniuk.

Az egyéni fejlesztési tervet megalapozó legfontosabb felmérések autizmus spektrumzavar esetében a következők: intellektuális képességek felmérése, a kommunikáció, a nyelvi és beszédképességek felmérése, az adaptív funkciók felmérése, az egészségi állapot felmérése.

A szakértői véleményben meghatározott átfogó célokhoz, fejlesztendő területekhez a következő részterületek informális felmérése alapján tűzhetők ki konkrét, mérhető, operacionalizált célok:

- a motiváció lehetőségei,
- a szimbólumértés szintje,
- szenzoros reakciók,
- kommunikációértés és -használat, kommunikációs funkciók,

- szociális készségek,
- kognitív készségek,
- mozgás: finommotoros és nagymotoros készségek,
- szabadidős készségek (önálló és társas),
- önkiszolgálás, önállóság és rugalmasság a mindennapokban.

Az egyes részterületek felmérését a gyermek, tanuló ellátását végző intézményben a gyógypedagógus végzi, a szakvélemény ezekre általában nem tér ki. A szakvélemény szerinti ellátáshoz azonban szükség van a részletes pedagógiai felmérésre.

VII.12. Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció

Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció és rehabilitáció céljai és feladatai az iskolai nevelés minden szakaszában folyamatosan jelen vannak, és elsősorban egyéni, kisebb részben kiscsoportos formában valósíthatók meg. Módszertanilag az autizmus-specifikus módszerek és eszközök alkalmazása mellett kognitív viselkedésterápia, intenzív gyógypedagógiai fejlesztés, gyógytestnevelés alkalmazása szükséges. Tartalmilag a hiányzó készségek, a másodlagos fejlődési elmaradás, a másodlagos viselkedésproblémák és tünetek speciális módszerekkel való habilitációs és rehabilitációs célú kezelését soroljuk ide, a következő területeken:

- elemi szociális-kommunikációs készségek;
- viselkedésproblémák (dührohamok, auto- és heteroagresszió, sztereotip viselkedések stb.);
- figyelem, emlékezet, utánzás, problémamegoldó gondolkodás, énkép, önismeret;
- érzékszervek és testhasználat, nagy- és finommozgások, testtartás, izomhypotonia korrigálása;
- elmaradt pszichoszomatikus elemi funkciók;
- önkiszolgálás, önellátás;
- saját speciális segédeszközök mindennapi helyzetekben való rutinszerű használata;
- lakókörnyezetben való közlekedés, tájékozódás, élethelyzetek begyakorlása;
- szociális tapasztalatszerzés, társas kapcsolatok formáinak kialakítása;
- iskolában, munkahelyen munkavállalóként, illetve hivatalos helyen való viselkedés szabályainak elsajátítása;
- a halmozottan fogyatékos tanulók speciális ellátása.

VII.13. Együttműködés a családdal és más partnerekkel

A családdal és más partnerekkel való szoros partneri együttműködés az autizmus-specifikus ellátás alapja. Fontos, hogy a családtagok és az ellátásban részt vevő szakemberek kölcsönösen informálják egymást a tanuló fejlődésével kapcsolatban, és támogassák egymást a közös célok elérésében. A szülők és családtagok nélkülözhetetlen információkkal szolgálnak az autista tanuló egyedi fejlődéséről, motivációjáról, kommunikációs és tanulási stílusáról, ezért a sikeres

szakmai munka elképzelhetetlen a család bevonása nélkül. A szakembereknek tudatában kell lenniük, hogy a családtagok tartós stresszt élhetnek át, ezért különösen fontos irányukban az empátikus, támogató attitűd. Ideális esetben a tanuló fejlődésének támogatására team alakul, melyben helyet kap minden olyan családtag és szakember, aki szerepet játszik az egyéni fejlesztési célok elérésében, így természetesen tagja maga a tanuló is. A team lehetséges tagjai: a tanuló, a családtagok, a tanuló pedagógusai, utazó gyógypedagógus, utazó konduktor, (gyógy)pedagógiai asszisztens, az előző vagy következő ellátó intézmény szakemberei, gyermekpszichiáter, pszichológus, esetenként szociális szakember. A szoros együttműködés a felső tagozatban és a középiskola éveitől kezdve is szükséges, többek között azért, mert az autista tanulók gyakran kevésbé osztják meg környezetükkel élményeiket, tapasztalataikat, problémáikat. A szülők, családtagok számára kiemelkedően fontos, hogy folyamatosan információkat kapjanak a tanuló fejlődéséről, teljesítményéről. Kíváncsiak, hogy a szakemberek kiemelik a pozitív eredményeket az esetleg eltérő viselkedések és teljesítmények mellett, és segítsenek a reális jövőkép kialakításában. Az összehangolt nevelési célok, a következetes elvárások, a tanuló viselkedésének és teljesítményének közös értékelése nagymértékben hozzájárul a felnőttkorra való sikeres felkészüléshez.

VIII. FEJEZET: Szakiskola szakmai programja

Alapfogalmak

A szakiskolai oktatás, képzés tekintetében:

Szakma: A szakképzésről szóló 2019. évi LXXX törvény (a továbbiakban: Szkt.) alapján kiadott szakmajegyzéken szereplő képzés.

Részsakma: Az Szkt. alapján kiadott szakmajegyzéken szereplő képzés önálló tematikai eleme.

Szakképesítés: Az Szkt. alapján kiadott szakmajegyzéken nem, de az emberi erőforrások minisztere által kiadott szakiskolai jegyzéken szereplő 4 vagy 2 éves képzés.

Rövidítések

Enyhe értelmi fogyatékos: **EF**

Hallási fogyatékos: **HF**

Látási fogyatékos: **LF**

Mozgásszervi fogyatékos: **MF**

A szakiskolában oktatható képzések fő szabályai

A sajátos nevelési igényű tanulók (*kivéve a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók*) középfokú iskolai nevelése-oktatása céljából a szakiskola a többi tanulóval sajátos nevelési igénye miatt együtt haladni nem tudó tanulók felkészítését végzi (*a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók középfokú nevelése-oktatása a készségfejlesztő iskolában történik*). A szakiskolában a sajátos nevelési igény jellegéhez igazodó közismereti oktatás és szakmai oktatás, szakmai képzés folyik.

A szakiskolában a szakmai oktatás, szakmai képzés

- a képzési és kimeneti követelmények vagy a képzési és kimeneti követelmények alapján készített speciális kerettanterv szerint, illetve
- a programkövetelmény alapján készített speciális kerettanterv szerint folyhat.

A szakiskolában az emberi erőforrások minisztere által közzétett szakiskolai képzési jegyzékszereplő két, illetve négyéves képzések oktathatóak.

A szakiskolában oktatható képzések jellegüktől függően képzési és kimeneti követelménnyel, programtantervvel és speciális kerettantervvel vagy programkövetelménnyel és speciális kerettantervvel rendelkeznek.

Ha az adott 4 éves képzés az emberi erőforrások minisztere által kiadott szakiskolai képzési jegyzéken kívül az Szkt. alapján kiadott szakmajegyzéken is szerepel, úgy képzési és kimeneti követelménnyel, programtantervvel és speciális kerettantervvel is rendelkezik.

Ha az adott 4 éves képzés az emberi erőforrások minisztere által kiadott szakiskolai képzési jegyzéken igen, de az Szkt. alapján kiadott szakmajegyzéken nem szerepel, úgy programkövetelménnyel és speciális kerettantervvel is rendelkezik.

Ha az adott 2 éves képzés az emberi erőforrások minisztere által kiadott szakiskolai képzési jegyzéken szerepel és egyben valamely, az Szkt. szerint kiadott szakmajegyzéken szereplő szakma részsakmája, úgy speciális kerettantervvel, valamint az Szkt. szerint kiadott szakmajegyzéken szereplő szakma tekintetében képzési és vizsgakövetelménnyel, valamint programtantervvel is rendelkezik.

Ha az adott 2 éves képzés az emberi erőforrások minisztere által kiadott szakiskolai képzési jegyzéken szerepel, de egyetlen, az Szkt. szerint kiadott szakmajegyzéken szereplő szakmának sem részsakmája, úgy programkövetelménnyel és speciális kerettantervvel rendelkezik.

A jelzett dokumentumokat a képzések során együttesen kell alkalmazni.

Az adott képzésekhez készült képzési és vizsgakövetelmények, valamint programkövetelmények által meghatározott követelményeket a speciális kerettantervekben meghatározott eltérésekkel kell alkalmazni és számonkérni.

A szakiskolában az évfolyamok száma a szakmajegyzékben vagy a képzési és kimeneti követelmények, illetve a programkövetelmény alapján készített speciális kerettantervben meghatározott.

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók szakiskolai oktatásának, képzésének szerkezete

A szakiskolai nevelés-oktatás két évfolyamos (9-10. évfolyam) szakmai oktatást, képzést, vagy négy évfolyamos (9-12. évfolyamos) szakmai oktatást, képzést célul kitűző szakaszból áll, mely az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében egy kötelező 9/E jelű előkészítő évfolyammal egészül ki

A) A két évfolyamos szakmai oktatás, képzés szerkezete

	előkészítő 9/E évfolyam heti óraszám (36 hét)	9. évfolyam heti óraszám (36 hét)	Összefüggő (nyári) gyakorlat (2 hét)	10. évfolyam heti óraszám (35 hét)
Közismeret				
Kötött órák	31	10	-	10
Szabadon felhasználható órakeret	3	1	-	1
Összesen	34	11	-	11
Szakmai elmélet és gyakorlat				
Kötött órák	-	21	70	21
Szabadon felhasználható órakeret	-	2	-	2
Összesen	-	23	70	23
Mindösszesen (teljes képzés ideje)	heti: 34	heti: 34	70	heti: 34

(Az oktatásra, képzésre fordítható szakmai órák száma összesen: 1703 óra nyári összefüggő szakmai gyakorlattal és a szakmai szabad sávval együtt)

B) A négy évfolyamos szakmai oktatás, képzés szerkezete

	9/E évf. (36 hét)	9. évf. (36 hét)	gyak.* (2 hét)	10. évf. (36 hét)	gyak.* (3 hét)	11. évf. (36 hét)	gyak.* (3 hét)	12. évf. (32 hét)
Közismeret								
Kötött órák	31	10	-	10	-	10	-	10
Szabadon felhasználható órakeret	3	1,5	-	1	-	1	-	1
Összesen	34	11,5	-	11	-	11	-	11
Szakmai elmélet és gyakorlat								
Kötött órák	-	21	70	21	105	21	105	21
Szabadon felhasználható órakeret	-	1,5	-	2	-	2	-	2

Összesen	-	22,5	70	23	105	23	105	23
Mindösszesen (teljes képzés ideje)	heti: 34	heti: 34	70	heti: 34	105	heti: 34	105	heti: 34

*Összefüggő nyári gyakorlat

(Az oktatásra, képzésre fordítható idő összesen: 3482 óra nyári összefüggő szakmai gyakorlattal és a szakmai szabad sávval együtt)

Az oktatáshoz, képzéshez kapcsolódó közismereti kerettantervek két éves bontásban készültek. Az azokban közölt óraszámokat a helyi tantervben, a fent bemutatott módon (a kötött órák óraszámához igazítottan) kell szétbontani.

A sajátos nevelési igényű, nem enyhe értelmi fogyatékos tanulók szakiskolai oktatásának, képzésének szerkezete

A szakiskolai nevelés-oktatás két évfolyamos (9-10. évfolyam) szakmai oktatást, képzést, vagy négy évfolyamos (9-12. évfolyamos) szakmai oktatást, képzést célul kitűző szakaszból áll. A sajátos nevelési igényű, nem értelmi fogyatékos tanulók esetén nincs kötelező előkészítő évfolyam.

A sajátos nevelési igényű, nem enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében nem készült külön szakiskolai közismereti kerettanterv. A közismereti tartalmak tekintetében az általános szakiskolai kerettanterv az irányadó – ennek adaptációját a helyi tantervben kell elvégezni.

A) A két évfolyamos oktatás, képzés szerkezete

		9. évfolyam heti óraszám (36 hét)	Összefüggő (nyári) gyakorlat (2 hét)	10. évfolyam heti óraszám (35 hét)
Közismeret				
	Kötött órák	10	-	10
	Szabadon felhasználható órakeret	1	-	1
	Összesen	11	-	11
Szakmai elmélet és gyakorlat				
	Kötött órák	21	70	21
	Szabadon felhasználható órakeret	2	-	2
	Összesen	23	70	23
Mindösszesen (teljes képzés ideje)		heti: 34	70	heti: 34

(Az oktatásra, képzésre fordítható szakmai órák száma összesen: 1703 óra nyári összefüggő szakmai gyakorlattal és a szakmai szabad sávval együtt)

B) A négy évfolyamos oktatás, képzés szerkezete

		9. évf. (36 hét)	gyak.* (2 hét)	10. évf. (36 hét)	gyak.* (3 hét)	11. évf. (36 hét)	gyak.* (3 hét)	12. évf. (32 hét)
Közismeret								
	Kötött órák	10	-	10	-	10	-	10
	Szabadon felhasználható órakeret	1,5	-	1	-	1	-	1
	Összesen	11,5	-	11	-	11	-	11
Szakmai elmélet és gyakorlat								
	Kötött órák	21	70	21	105	21	105	21
	Szabadon felhasználható órakeret	1,5	-	2	-	2	-	2
	Összesen	22,5	70	23	105	23	105	23
Mindösszesen (teljes képzés ideje)		heti: 34	70	heti: 34	105	heti: 34	105	heti: 34

*Összefüggő nyári gyakorlat

(Az oktatásra, képzésre fordítható szakmai órák száma összesen: 3482 óra nyári összefüggő szakmai gyakorlattal és a szakmai szabad sávval együtt)

A szakiskolában használt helyi tantervek a szakképzési kerettantervekről szóló 30/2016. (VIII. 31.) NGM rendelet alapján készültek, rész-, illetve teljes szakképzéseket is tartalmaznak:

- Bevontelektródás kézi ívhegesztő (st) 31 521 01
- Fogyóelektródás védőgázos ívhegesztő (st) 31 521 03
- Hegesztő 34 521 06
- Fémipari gyártáselőkészítő 15
- Lakástextil-készítő (st) 21 542 01
- Textiltermék-összeállító (st) 21 542 02
- Parkgondozó (st) 21 622 02
- Kerti munkás (st) 21 622 01

Az előzetes szakirányú szakmai képesítés és szakirányú szakképesítés beszámíthatóságára az azonos óraszámú és tartalmú modulok esetén van lehetőség.

Az igazoltan mulasztott tanuló esetében az évfolyam megismétlésének kötelezettsége alóli mentesítést a tanulók speciális helyzetére való tekintettel az intézményvezető egyedileg bírálja

el, és a továbbhaladás lehetőségéről határozatban dönt (2011. évi Szakképzési CLXXXVII. Törvény 39.§ (3.,5)

VIII.1. A magasabb évfolyamba lépés feltételei a szakiskolában

A 2011. évi CLXXXVII. törvény a szakképzésről 39.§ alábbi pontjai alapján:

„(3) Ha a tanulónak a szorgalmi időszakban teljesítendő gyakorlati képzésről való igazolt és igazolatlan mulasztása egy tanévben meghaladja az adott tanévre vonatkozó összes gyakorlati képzési idő (óraszám) húsz százalékát, a tanuló tanulmányait csak az évfolyam megismétlésével folytathatja. Ha a gyakorlati képzést tanulószerveződés keretében gyakorlati képzést folytató szervezet végzi, az évfolyam megismétléséhez a gyakorlati képzést folytató szervezet hozzájárulása is szükséges.

(4) Ha a tanuló szorgalmi időszakon kívüli összefüggő szakmai gyakorlati képzésről való igazolt és igazolatlan mulasztása meghaladja az összefüggő szakmai gyakorlati képzési idő (óraszám) húsz százalékát, a tanuló az évfolyam követelményeit nem teljesítette (magasabb évfolyamra nem léphet). Az igazolatlan mulasztás nem haladhatja meg az összefüggő szakmai gyakorlati képzési idő (óraszám) öt százalékát. Az igazolatlan mulasztást a tanuló pótolni köteles.

(5) Ha a tanuló mulasztása a (3) bekezdésben meghatározott mértéket eléri, de igazolatlan mulasztása nincs és szorgalma, elért teljesítménye alapján a mulasztását a következő tanév megkezdéséig pótolja és az előírt gyakorlati követelményeket teljesíteni tudja, mentesíthető az évfolyam megismétlésének kötelezettsége alól. Az évfolyam megismétlése alóli mentesítés kérdésében a szakképző iskola nevelőtestülete a szakképző iskola pedagógiai programja részét képező szakmai programban meghatározottak szerint dönt, gyakorlati képzést folytató szervezetnél folyó gyakorlati képzés esetén a gyakorlati képzést folytató szervezet javaslatára.

(6) Ha a tanuló igazolt és igazolatlan mulasztása az összefüggő szakmai gyakorlatról meghaladja az összefüggő szakmai gyakorlati képzési idő (óraszám) húsz százalékát, de

a) igazolatlan mulasztása nincs, vagy

b) az igazolatlan mulasztása nem haladja meg az összefüggő szakmai gyakorlati képzési idő (óraszám) öt százalékát és az igazolatlan mulasztását pótolta,

és a következő tanév megkezdéséig pótolja az előírt gyakorlati követelményeket, a tanuló magasabb évfolyamra léphet, amennyiben a gyakorlati képzés szervezője ezt igazolja. A magasabb évfolyamra lépés kérdésében a gyakorlati képzés szervezőjének javaslatára a szakképző iskola nevelőtestülete dönt.”

Ha a tanuló gyakorlatról történő hiányzása (igazolt és igazolatlan) meghaladja az összes gyakorlati idő (óraszám) húsz százalékát a tanuló a tanév követelményét nem teljesítette magasabb évfolyamba nem léphet. Azonban ha a tanuló hiányzása eléri ugyan a húsz százalékot, de igazolatlan hiányzása nincs és teljesítménye alapján várható, hogy a mulasztást pótolni tudja mentesíthető az évfolyam megismétlése alól.

Ha a tanuló igazolatlan mulasztása az összefüggő szakmai gyakorlaton meghaladja az összefüggő szakmai gyakorlati képzési idő (óraszám) öt százalékát, a tanuló az évfolyam követelményeit nem teljesítette, magasabb évfolyamba nem léphet.

Az általános iskolai, a szakiskola közismereti és a szakmai programja, a készségfejlesztő iskola helyi tanterve külön mappákban, lefűzve található a titkárságon.

IX. FEJEZET: A FEJLESZTŐ NEVELÉS-OKTATÁST VÉGZŐ ISKOLA SZAKMAI PROGRAMJA

IX.1.Bevezetés

Intézményünkben 2012/13-as tanévben indítottunk először súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók számára fejlesztő nevelés-oktatási ellátást nyújtó csoportot a szülői igények és a tanulók megfelelő nevelése, oktatása, fejlesztése végett.

A súlyos és halmozott fogyatékoság jellemzői meghatározzák a fejlesztő iskolai oktatás célját, alapelveit és feladatait. A rehabilitációs pedagógiai program iskolai körülmények között olyan fejlesztést nyújt, mely törekszik képessé tenni a tanulókat szűkebb és tágabb környezetük egyre bővülő megismerésére, saját életük mindennapi élményeinek megélésére, és az ezekben való egyre tevékenyebb részvételre, továbbá egyszerű társas kapcsolatok kialakítására és fenntartására, aminek eredményeképpen jobb minőségű életet élhetnek.

IX.2. A fejlesztő nevelés-oktatás programja

2.1. Törvényi háttér

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről

15. § 1) A súlyos és halmozottan fogyatékos gyermek annak a tanítási évnél az első napjától, amelyben a hatodik életévét betölti, fejlesztő nevelés-oktatás keretében teljesíti a tankötelezettségét. A fejlesztő nevelés-oktatást az oktatásért felelős miniszter rendeletében foglaltak alkalmazásával, a sajátos nevelési igény típusának megfelelő gyógypedagógus, gyógypedagógiai tanár vagy terapeuta, konduktor, konduktor-tanító, konduktor-gyógypedagógus, konduktor(tanító) vagy konduktor (gyógypedagógus) foglalkoztatásával, a szülő igénye, a gyermek állapota és a szakértői bizottság fejlesztő foglalkozások heti óraszámára vonatkozó javaslatának figyelembevételével kell megszervezni.

4) A fejlesztő nevelés-oktatásban a tanuló annak a tanítási évnél az utolsó napjáig köteles részt venni, amelyben betölti a tizenhatodik életévét és annak a tanítási évnél az utolsó napjáig vehet részt, amelyben betölti a huszonharmadik életévét. A fejlesztő nevelés-oktatásban a tanulókat a sajátos nevelési igényük, fejlettségük és életkoruk alapján osztják be fejlesztő csoportokba.

(5) Ha a tanuló - a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint - iskolába járással nem tud részt venni a fejlesztő nevelés-oktatásban, a tankötelezettségét a fejlesztő nevelés-oktatást nyújtó iskola által szervezett egyéni fejlesztés keretében teljesíti. Az egyéni fejlesztés megszervezhető

a) otthoni ellátás keretében,

b) abban az intézményben, amely a gyermek ápolását, gondozását ellátja.

2.2. A fejlesztő nevelés-oktatás

A fejlesztő nevelés-oktatást, fejlesztést egyrészt a köznevelési törvényben, másrészt 32(2012. (X. 8.) EMMI rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve (III. melléklete) kiadásáról megfogalmazott ajánlásoknak megfelelően kell megszervezni. Az oktatás szervezeti és tartalmi struktúráját az intézmény a helyi adottságoknak és szükségleteknek megfelelően alakíthatja.

2.3. A rehabilitációs pedagógiai program

A fejlesztő nevelés-oktatás alapidokumentuma a rehabilitációs pedagógiai program és a tanulók egyéni fejlesztési tervei.

A rehabilitációs pedagógiai program elkészítésénél figyelembe kell venni:

- a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók pedagógiájának alapelveit, a gyógypedagógia tudományelméletét, filozófiáját, módszereit, eszközeit, gyakorlatát,
- a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő oktatásának Irányelvét,
- a szülők elvárásait, a nevelés és oktatás helyi célkitűzéseit és lehetőségeit,
- az intézmény fenntartójának minőségfejlesztési programját vagy a maguk választotta minőségfejlesztési eszköztárat.

A súlyos és halmozott fogyatékoság az egész életet végigkísérő állapot. Jellemző rá, hogy a testi struktúrák károsodása következtében a kommunikáció, a beszéd, a mozgás, az értelem, és az érzékelés-észlelés (minimálisan két területén) súlyos vagy legsúlyosabb mértékű zavar tapasztalható. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanuló tevékenységében erősen akadályozott, ezért speciális segítséget igényelnek minden téren és minden területen.

A fenti fejlődésbeli eltérések és tevékenységbeli akadályozottságok a pedagógiai megsegítés, nevelés, oktatás, fejlesztés szempontjából sajátos nevelési igényként jelentkeznek. E tanulók speciális segítséget igényelnek szükségleteik kielégítése, egészségük megtartása, az emberi, a dologi és természeti világhoz való viszonyuk kialakítása és a társadalom életében való aktív részvétel érdekében. Egész életükben a környezet fokozott mértékű és folyamatos, komplex segítségére, támogatására utaltak; személyiségük kibontakoztatása és életminőségük javítása érdekében nevelés-oktatásra van szükségük.

Az életminőségük javításához, személyiségük kibontakoztatásához nevelésre-oktatásra van szükségük. Minden érintett (szülők, család) számára fontos hogy a súlyos, halmozottan fogyatékos tanulók iskolai helyszínen és többnyire iskolai keretek között részesüljenek nevelésben, oktatásban a többi azonos életkorú diáktársukhoz hasonlóan.

Rehabilitációs pedagógiai programunkban a fentebb említett jogszabályoknak megfelelően, a helyi adottságoknak és szükségleteknek megfelelően biztosítjuk a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelését-oktatását.

2.3.1. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztésének kiemelt céljai és sajátosságai

A Nemzeti Alaptantervben meghatározott kiemelt fejlesztési feladatok úgy értelmezhetőek, hogy azok a tanulók személyiségállapotához igazítottan, elsősorban a szükséges képességek és készségek megalapozása, kialakítása útján valósulhatnak meg. Ennek során folyamatosan szem előtt kell tartani:

A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek pedagógiájának alapvető tételeit, melyek:

- A tanulás és tanítás kezdeti lépéseinek a tanulók legalapvetőbb szintű – akár vegetatív, a fizikai állapotváltozás legelemibb szintjén zajló – megnyilvánulásainak értelmes közlésként való felfogása és értelmezése
- A tanuló és a gyógypedagógus közti partneri kapcsolat fokozatos kialakítása
- Következetes együttműködés
- Kommunikációs lehetőségeik kipuhatolása, feltárása és kiaknázása
- Mindennapi cselekvésekre alapozottság
- A tanulás része és színtere az alapszükségleteik kielégítése is

Tanulás

A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek fejlesztő nevelése oktatása során a tanuló és a gyógypedagógus közös tanulási folyamaton megy keresztül, amelynek során egymás jelzéseit, kettejük személyes viszonyát, egymás megértésének lehetőségeit tanulják, és a másikat önmaguk jelzéseinek megértésére, kifejezéseik helyes értelmezésére tanítják. Itt a tanulás és tanítás célja az egyes képességek, funkciók fejlődésének elősegítése és adott tevékenységek megtanítása.

Tanulási sajátosságai:

Kötődés a tárgyakhoz és a jelenhez: elsődleges feladat a világ tárgyainak, jelenségeinek és személyeinek „elérhető” közelségbe vitele, a különböző tevékenységeknek a fogyatékos gyermek számára értelmessé, jelentőségteljessé tétele a tevékenység végrehajtásához elengedhetetlen motivációs szint megteremtése érdekében.

Cselekvéses tanulás és komplex (totális) kommunikációs beágyazottság: minden élethelyzetben és minden tevékenység során biztosítani kell az aktív nagymozgásos vagy finommotoros részvétel lehetőségét, hogy lehetővé váljon a szemléletes-cselekvéses tanulás „megfigyelés–próba–szerencse–utánzás” útján. A tanulási szituációt és tartalmakat több oldalról megerősítő, szemléltető – nem verbális, metakommunikációs és verbális – jelzésekkel lehet kiegészíteni. A tevékenységek rögzítése és emlékezetbe idézése hatékonyabb, gyorsabb, ha az adott helyzetet és tartalmat – a gyermek számára a tevékenységet érthetőbbé, megragadhatóbbá, felfoghatóbbá tevő – komplex kommunikációs stratégiákkal erősítik meg.

Tevékenységtanulás kis lépésekben: a tevékenységeket kis lépésekre kell bontani. A mindenkori tevékenységláncolatot (például öltözködés, főzés, terítés, étkezés stb.) teljes egészében célszerű tanítani, s ebből érdemes kiemelni egy-egy részletet, amit aktuálisan célzottan lehet gyakoroltatni. Később építhetők fel a tevékenység további elemei.

Tevékenységtanulás segítséggel – speciális irányítás és vezetés biztosítása a problémás tevékenységelem aktív végrehajtásához: a pedagógus csak és kizárólag annyi segítséget nyújtson, amennyi feltétlenül szükséges. A verbális segítségadás, szükség szerint non verbális jelzésekkel – gesztusok stb. – kiegészítve, majd a bemutatás és az utánzásra ösztönzés következik. A komolyabb motoros illetve értelmi problémákkal küzdő gyermekeknél a bemutatás utáni próbálkozás már kiegészül motoros segítségadással. A személyes segítségadás mellett – szükség esetén – döntő jelentősége van a rehabilitációs segéd- és segítő eszközöknek, melyek kiválasztása személyre szabottan, a cselekvési kompetenciát és a tevékenység jellegét szem előtt tartva történik. A segítségnyújtást fokozatosan kell csökkenteni. A cél, hogy a gyermek a cselekvésláncolatot képes legyen néhány verbális vagy egyéb kommunikációs jelzésre végrehajtani.

A spontán tanulási szándék gyengesége: kiemelt jelentősége van a megfelelő tanulási motiváció kialakításának, melynek legfontosabb feltétele a jó kapcsolat kialakítása és a tanuló ismerete. Ez megalapozza a reális célok kitűzését. A tevékenységeket célirányosan, értelmes szituatív összefüggésekbe helyezve célszerű gyakoroltatni. A tanulási és cselekvési motiváció eredményes, ha a tevékenység elvégzésének hatása a gyermek által várt újabb tevékenység. Ehhez társul a pedagógustól kapott pozitív megerősítés, melynek közvetlenül a tevékenységmozzanat sikeres befejezése után kell következnie. A megerősítés kezdetben intenzív, később a külső megerősítés fokozatosan leépíthető.

Az énkép, az önismeret kialakulása és a környezet fokozatos megismerése

A személyiség fejlődésének és kibontakozásának alapfeltétele, hogy a tanulóban kialakulhasson az identitástudat, önmagukat autonóm személyként, az emberi és dologi világ aktív résztvevőjeként tapasztalják meg. A személyes identitás elsőként a test megéléséhez,

differentiált érzékeléséhez és észleléséhez, a saját személyiségnek a másiktól való elkülönítéséhez, önmaga egyedi, autonóm személyként való megtapasztalásához kötődik. Ezért a nevelés-oktatás kitüntetett és komplex feladata, hogy a tanulók pozitív tapasztalatokat szerezzenek saját testükről és legszűkebb környezetükről, s e kettő egymáshoz való viszonyáról. Meg kell tanulniuk elkülöníteni magukat más személyektől, s a testséma kiépítése révén meg kell tapasztalniuk testük és – ezzel párhuzamosan – személyiségük határait. A fejlesztő nevelés-oktatás során az egyes tartalmakat koncentrikusan, egymásra építve, egymásra vonatkoztatva és egymásból kifejtve kell tanítani úgy, hogy a gyermekek a tágabb környezet megismerése során mindig saját közvetlen tapasztalataikra és a már korábban megismert szűkebb környezetre támaszkodhassanak. Lehetővé kell tenni számukra az eltérő szenzoros modalitások (látás, hallás, tapintás, ízlelés, szaglás) közötti összefüggések megtapasztalását, illetve az ugyanazon modalitások által közvetített eltérő tartalmak elkülönítését.

Az önrendelkezés elismerése, a gyermekkor megélésének biztosítása és felkészülés a felnőtt lét szerepeire

A tanulóknak a gyermek- és pubertáskort, az ifjú- és felnőttkort, végül az időskort jellemző tulajdonságok kibontakoztatásához segítségre van szükségük, hiszen számukra csak igen korlátozottan adottak a változó életszakaszokkal fellépő szükségletek és igények kielégítéséhez szükséges képességek.

Testi és lelki egészség

A testi és lelki egészség a személyes életminőség és jóllét egyik meghatározó eleme. A súlyosan és halmozottan fogyatékos emberek életében a károsodások komplex együttese van jelen. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók pedagógiájának központi feladata az alapszükségletek kielégítése, a jó testi és lelki közérzet megteremtése, amelynek minden eleme az iskolai nevelés-oktatás alapvető, pedagógiai jelentőséggel bíró feladata is, hozzátartozik a szükségletek megélését és differenciált kielégítését szolgáló alapfeltételek megteremtése, kielégítésük kommunikatív, pedagógiai és terápiás elősegítése, az önállóság és az egészséges életmódra nevelés feladatainak programba építése.

Információs és kommunikációs kultúra

A tanulóknak kommunikációjukban, a szabadidő eltöltése és a művelődés terén, valamint későbbi életük során egyaránt szükségük lehet különféle kommunikációs eszközökre illetve a modern informatikai és számítástechnikai eszközökre, amelyeknek különösen nagy jelentőségük van az alternatív és augmentatív kommunikáció (a hiányzó kommunikációs készségek kompenzálása során) terén, a mindennapos helyzetekben való eligazodás, a személyi függetlenség és az önállóság biztosításában. Ezért különösen indokolt, hogy a informatikai és számítástechnikai eszközök kellő súlyt kapjanak.

Hon- és népismeret – európai azonosságtudat – egyetemes kultúra

A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók a világot mindenekelőtt testi tapasztalataikon keresztül ismerik meg. Ezért fejlesztésükben kitüntetett helyet foglal el a kommunikáció, a szociális interakció, a másik ember megértésének és önmaguk kifejezésének kölcsönösen egymásra épülő fejlesztése.

2.4. A tanulók felvételének, átvételének általános és helyi szabályai

A súlyos és halmozottan fogyatékos gyermek annak a tanévnek az első napjától, amelyben május 31-ig a hatodik életévét betölti (szülő kérésére december 31-ig), fejlesztő nevelésben-

oktatásban teljesíti tankötelezettségét gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézményben egyéni vagy csoportos formában.

A heti fejlesztő foglalkozásokat a szakértői bizottság javaslata alapján kell megszervezni, de ez nem lehet kevesebb heti 20 óránál, indokolt esetben szülő kérésére, ha a gyermek állapota megengedi ennél több vagy kevesebb is lehet (*Knt. 15.§ (3)*).

A fejlesztő nevelés-oktatásban tanuló annak a tanítási évnél az utolsó napjáig köteles részt venni, amelyben betölti a 16. életévét, és annak a tanítási évnél az utolsó napjáig vehet részt, amelyben betölti a 23. életévét (*Knt. 15.§ (4)*).

A tanuló, ha nem tud iskolába járással részt venni ebben az oktatási formában, akkor tankötelezettségét a fejlesztő nevelés-oktatást nyújtó iskola által szervezett egyéni fejlesztésben teljesíti. Ez megszervezhető otthoni ellátásban és abban az intézményben, amely ápolja, gondozza a gyermeket (*Knt.y 15.§ (5)*).

A tanulót minden esetben érvényes szakértői bizottsági javaslattal (tartalmazza intézményünk kijelölését is a feladatellátásra) lehet felvenni vagy átvinni más intézményből.

A felvétellel, átvétellel egy időben fontos a szülőkkel történő beszélgetés, a szülők kikérdezése a tanulóról és annak speciális szükségleteiről.

2.5. Csoportalakítás, csoportlétszám

A fejlesztő nevelés-oktatásban a tanulók csoportba sorolásáról az intézmény vezetője dönt (nevelőtestület véleményének kikérésével).

A fejlesztő nevelés-oktatást végző iskolai csoport létszáma a 20(2012. (VIII.31.) EMMI rendelet alapján legfeljebb 6 fő lehet.

A fejlesztő nevelés-oktatás a tanév rendjéhez igazodó, a tankötelezettség alatti rehabilitációs célú, az elért fejlődési szakaszokat követő egységes folyamat. A nevelés-oktatás fejlesztési területeinek tartalma tanítási évfolyamokra nem tagolódik, a pedagógiai munka szakaszolása a tevékenység tartalmi kínálata az életkori sajátosságokhoz alkalmazkodó strukturálásában, koncentrikus bővítésében jelenik meg. (*20(2012.EMMI 140.§ (4)*)

A tanév 12. hetéig minden tanulóra el kell készíteni az egyéni fejlesztési tervet.

2.6. A súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermek

„A súlyos-halmozott fogyatékos állapot, melynek háttérében rendszerint a korai életszakaszban (méhen belüli életben vagy a születés körül), ritkábban a későbbi életkorban bekövetkező súlyos, átható, komplex sérülés áll, ami rendszerint a központi idegrendszert (elsősorban a fejlődésben és érésben lévő agyat) is érinti.

A komplex károsodás következményeként rendkívül változatos formában megjelenő, összetett tünet-együttes alakul ki, ami a személyiség fejlődésében jelentős eltéréseket, a tevékenységben (aktivitásban) súlyos akadályozottságot, és a társadalmi életben, való részvételben (participáció) súlyos hátrányokat okoz.

A fejlődés eltérése és a tevékenység akadályozottsága a motoros, a kommunikációs funkciók és e kettővel szoros kapcsolatban álló értelmi funkciók területén a legszembetűnőbb.

A motoros (mozgás) funkciók területén a fejkontroll és a tekintés kontrolljának hiánya, a felegyenésedés, állás, helyváltoztatás képességének súlyos nehézségei, vagy hiánya, a végtagok (kar, kéz, láb) működésének súlyos zavarai, a komplex mozgásminták koordinációjának zavarai és a beszédszervek funkciózavarai fordulnak elő. A motoros funkciózavarok következtében minden mozgásaktivitást feltételező tevékenység területén akadályozottság figyelhető meg.

A kommunikációs funkciók területén a kifejező (hangzó) beszéd hiánya, a nonverbális és(vagy metakommunikatív jelzések alkalmazásának bizonytalanságai, a beszédértés nehezen megítélhető szintje a kölcsönös kommunikációs megértés zavarát, akadályozottságát vagy

hiányát okozzák. Ebből következően a környezettel való kapcsolatfelvétel és az együttműködés nehezített, ami a társadalmi beilleszkedés szempontjából jelent hátrányt.

Mivel a súlyos és halmozódó károsodások miatt a súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek aktivitásukban a fejlődés kezdeti (gyakran a szenzomotoros vagy pszichomotoros fejlődési szakasznak megfelelő) szintjét mutatják, az értelmi funkciók eltéréseit elsősorban a szenzoros (érzékelési-észlelési) vagy szenzomotoros, és az emocionális-szociális funkciók területén észlelhetjük.

A szenzoros funkciók területén az érzékelés-észlelés organikus és pszichés jellegű kiesései, az ingerek felfogásának és feldolgozásának alacsony szintű képessége, az érzékletek és a mozgásminták, illetve viselkedésformák összehangolásának hiányos képessége, a túlérzékenység, vagy az alacsony ingerküszöb okozhat nehézséget.

Az emocionális-szociális funkciók területén külön megfogalmazást nyer több feltűnő magatartásforma (agresszív (autoagresszív viselkedés), a túlérzékenység, a személyektől és tárgyaktól való elvonatkoztatás képességének hiánya vagy zavara, a hangulati labilitás, és az inadekvát érzelmi kitörések (pl. nevetés(sírás).

Mindezekhez az eltérésekhez társulhatnak még különböző krónikus betegségek, fokozott görcskészség (epilepszia), tartós gyógyszeresedés és egészségügyi terápiás szükséglet, megnövekedett balesetveszély és halálozási rizikó. Ezek további súlyosbító, személyiségfejlődést, nehezítő feltételeket teremthetnek.” (Márkus 2005, 140-141.).

IX.3. Nevelési program

A súlyos, halmozott fogyatékoság pedagógiai következményei meghatározzák a fejlesztő nevelés-oktatás célját, feladatait, s az alkalmazott alapelveket is.

3.1. A nevelő-oktató munka pedagógiai céljai, feladatai, alapelvei

Céljai:

- képessé tenni a tanulókat a szűkebb és tágabb környezetük egyéni képességeiknek megfelelő megismerésére,
- képessé tenni a tanulókat saját mindennapi élményeik megélésére, tevékenyebb részvételére,
- képessé tenni a tanulókat egyszerű társas kapcsolatok kialakítására és megélésére.

Feladatai:

- a családban már kialakított szokások, jelzések, megszerzett képességek, készségek, elsajátított tudásanyag feltérképezése és az iskolai életbe való lehetőség szerinti beépítése és fejlesztése,
- a kommunikáció egyénenként változó lehetőségeinek bővítése, a tanulók állandó ösztönzése a számukra lehetséges önkifejezési módok tudatos alkalmazására, gyakorlására,
- elemi szintű ismeretek elsajátíttatása szűkebb és tágabb környezetük jelenségeiről,
- a kommunikáció egyénenként változó lehetőségeinek feltérképezése, a tanulók állandó ösztönzése a számukra lehetséges önkifejezési módok tudatos alkalmazására, gyakorlására.
- a tanulók mozgásállapotának lehetőség szerinti javítása, a meglévő funkciók állandó fejlesztése, az önállóan kivitelezhető mozgások adta lehetőségek folyamatos kihasználása,
- szociális készségek, társas kapcsolatok, elemi magatartási formák megismertetése
- szabadidős és játéktevékenységben való aktív részvétel elősegítése,

- szoros kapcsolattartás a szülőkkel a tanulók eredményes fejlesztése, a szülő-gyerek kapcsolat segítése érdekében.

Alapelvei:

A kommunikáció és az interakció elve a kölcsönös párbeszédre alapuló interperszonális kapcsolatban. A kommunikáció és az interakció kiegészíti és erősíti egymást, csökkenti a pedagógus és a tanuló közti távolságot. Az interakció és a kommunikáció teszi lehetővé a szociális kapcsolatok, a kommunikatív viszony emberhez méltó alakulását, hozzájárul a csoportban történő nevelés megvalósításához, és segít a tanuláshoz szükséges motiváció kialakulásában és fenntartásában.

A normalizáció és a participáció elve: olyan életfeltételek és modellek megteremtése, amelyek a legjobban hasonlítanak az életkoruknak megfelelő és társadalmilag érvényes mintához. Ennek alapja, hogy az életkörülményeiket kell úgy alakítani, hogy abban képességeik maximumát nyújtva és lehetőségeihez mérten teljes emberi életet élhessenek (életritmus, tapasztalatok az életszakaszokról, az emberi méltóság tiszteletben tartása, szexualitás előkészítése, visszaélésekkel szembeni védekezés). A tanulók nevelési elvei az általánosan elfogadott nevelési elvekre épüljenek. Ha a tanuló fejlődése során bebizonyosodik, hogy magasabb követelmények teljesítésére is képes, lépéseket szükséges tenni a fogyatékoság típusának megfelelő gyógypedagógiai intézményben történő továbbhaladásra.

A komplexitás, a személyiségközpontúság, a szükségletorientáltság és a rehabilitáció elve, mely szerint az egyéni szükségletek feltérképezésére épülő sokoldalú komplex fejlesztés, nevelés és oktatás valósulhat meg, a részvétel, az átélés, a befogadás és az élmény pedagógiai hatásai által.

A kooperáció és a tudatosság elve, a tanulóval szembeni elvárások mindene esetben következetesek és tudatosak legyenek, mindez a tanulók biztonságérzetét növeli. A kooperáció (együttműködés) a pedagógus és a tanuló közös tevékenysége a tanítási-tanulási folyamatban.

A differenciálás és az individualizáció elve. A súlyosan halmozottan fogyatékos tanulók heterogén csoportot alkotnak, ezért fejlesztésükhöz differenciálásra van szükség, mégpedig egyéni tanulási terv alapján.

IX.4. Fejlesztő program a súlyosan halmozottan sérült tanulók részére

A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztésének kiemelt területei csak didaktikai szempontból választható el egymástól, a nevelés, oktatás folyamatában egymást áthatva, komplexen érvényesülnek. Az egyes fejlesztési területek céljainak meghatározása és a pedagógiai tevékenység feladatainak összegzése a konkrét nevelési-oktatási helyzetekben rugalmasan, a tanulók egyéni sajátosságainak, a fejlődés egyéni ütemének megfelelően alakul.

4.1. A fejlesztés területei

4.1.1. Kommunikáció

A másik ember megértése, az önkifejezés és az interakció fejlesztésének elősegítése.

A fejlesztés elsődleges célja a gyermekek és környezetük közötti kapcsolat kialakítása, a kommunikációs lehetőségek alapfeltételeinek feltárása és megteremtése, az önálló kommunikációs repertoár fokozatos kiépítése.

Ebből eredően a fejlesztő nevelés-oktatás egymásra épülő és/vagy egymást kölcsönösen feltételező feladatai a következők:

1. Bármely megnyilvánulás és testi – akár valamely vegetatív funkcióval összefüggő – állapot értelmes közlésként való értelmezése, és annak a testi kommunikáció eszközeivel való megválaszolása:

- a megnyilvánulások közlésként való értelmezése
- az egészségi állapotban bekövetkező változások kommunikatív megközelítése
- testi kommunikáció: a gyermekek elsődleges eszköze a testük, hiszen számukra a világ és a másik ember ezen a szinten válik megélhetővé. Ezért az oktatási tartalmakat azok testi dimenziójában kell hozzáférhetővé tenni.

2. *A tanulók és a gyógypedagógus közti bizalmas, bensőséges kapcsolat kialakítása, valamint a kommunikáció iránti igény felkeltése és megerősítése:*

- bizalmas és bensőséges kapcsolat kialakítása. A bizalomteljes kapcsolat megtapasztalása a gyermek igényeihez és életkorához illeszkedően – pl. néven szólítás, kézbevitel, simogatás, a gyermek jelzéseinek figyelembevétele és az arra adott válaszok – biztosítható.
- a kommunikációs igény felkeltése, megerősítése: a gyógypedagógus törekedjen a tanulók figyelmének megtartására a tanulók által feldolgozható jelekkel, adjon adekvát, megfelelően időzített feleletet a tanulók reakcióira, hangadásaira, kísérje az egyes helyzeteket beszéddel, folyamatosan visszatérő elemekkel, adjon megfelelő időt és segítséget a tanulóknak a helyzet megértésére és az orientálódásra
- a kommunikáció folyamatossága: a gyógypedagógus forduljon a tanulók felé újra és újra minél több kommunikációs csatorna kihasználásával; fejezze ki önmagát, saját érzéseit és gondolatait, és erősítse meg a tanulóknak azt az érzést, hogy érdemes kommunikálniuk és kifejezniük magukat; minden megnyilvánulásnak tulajdonítson értelmet, és adekvát módon feleljen ezekre; a kommunikáció folytonosságát biztosítsa úgy is, hogy tapasztalatait rendszeresen megosztja a gyermekekkel foglalkozó többi személlyel, így a szülőkkel is. Ezzel teremtsen meg a lehetőségét annak, hogy a tanulók kommunikációs jelzései valóban integrálódhassanak mindennapjaikba.

3. *A tanulók szükségleteinek kommunikációval (hangdialógussal, beszéddel, jelekkel, tárgyakkal, gesztusokkal, testkontaktussal) kísért kielégítése, a gondozási folyamatokban a pedagógiai és terápiás szempontok érvényesítése (fejlesztő gondozás):*

- az alapszükségletek kielégítése: személyes higiéné, öltözés, vetkőzés, levegőzés, táplálkozás, ürítés. Legyen elsődleges szempont a gondozók számára a tanulók személyiségi jogai a gondozási feladatok ellátása közben.
- a fejlesztő gondozás: a fejlesztő gondozás során alakul ki az érzelmi kötődés, az elemi szociális kapcsolatok, a kommunikáció és az én, a személyes identitás első körvonalai.

4. *Az elemi kapcsolatfelvétel formáinak kialakítása, a mindennapos rutinhelyzetekben való tájékozódás elősegítése, a választás lehetőségének felkínálása, az igen-nem elkülönítése és alkalmazása:*

- kapcsolatfelvétel és üdvözlés
- mindennapos rutinhelyzetek egyezményes kifejezése
- a kommunikációs alapszabályok elsajátításának elősegítése
- az önálló döntéshozatal előkészítése: a gyógypedagógus biztosítson lehetőséget, hogy a tanulók akár szóban, akár bármely más kommunikációs eszközzel igent és nemet mondjanak, kifejezzék elutasításukat egy helyzettel, személlyel vagy tárggyal kapcsolatban.

5. *A nyelvi kommunikáció bevonása a nevelés-oktatás folyamatába, ezzel a valóság nyelvi birtokbavételének, a beszélt és írott kommunikációs formák elsajátításának előkészítése:*

- a nyelvi eszközök folyamatos alkalmazása: a nevelési-oktatási helyzeteket beszéddel, énekkel, gesztussal kísérje hiteles emocionális tartalommal,

- a gyógypedagógus önkifejezése: az önkifejezéssel és a tanulók kommunikációjának motiválásával teremtsen lehetőséget arra, hogy a gyermekek saját cselekvéseiket egyre inkább a beszélt nyelv kontextusában ismerjék fel.

6. Alternatív és augmentatív kommunikációs lehetőségek feltárása, a kommunikációs eszköztár egyénre szabott kiválasztása:

- kommunikációs eszköztár kiválasztása,
- konkrét helyzethez kötődő eszközök alkalmazása,
- elvont kommunikációra alkalmas eszköztárak alkalmazása: elsősorban azoknál a nem súlyosan értelmi fogyatékos tanulóknál eredményes, akik súlyos beszédzavaruk miatt nem képesek magukat beszéddel kifejezni.

7. A tanulók egymás közti kommunikációjának ösztönzése: egymás üdvözlése, közösen végzett feladatok és játékok alkalmazása, a csoportos foglalkozások során a tanulók cselekvéseinek egymás számára is értelmezhetővé és hozzáférhetővé tétele, a társakkal való test-, szemkontaktus formáinak megtapasztaltatása:

- csoportos foglalkozások,
- az egymásra figyelés ösztönzése,
- a tanulók közti közvetlen kommunikáció támogatása.

8. A tágabb – idegen – környezetben való kommunikáció megtanulása, a nagyobb önállóság és a szélesebb kulturális közösség életében való aktív részvétel lehetőségének megteremtése:

- a tágabb világra vonatkozó tartalmak közvetítése: természeti jelenségek, társadalmi jelenségek megismerhetővé tétele,
- iskolán kívüli foglalkozások szervezése,
- integrált programok szervezése.

4.1.2. Mozgásnevelés

A testséma kialakítása, a mozgás örömeinek átélése és az önálló cselekvés ösztönzése

A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek, tanulók többsége – túlnyomó részben a központi idegrendszeri (agy) sérülés domináns jelenlétéből fakadóan – súlyos fokban mozgáskorlátozott. E területen a nevelés, oktatás, fejlesztés célja a tanuló testsémája kialakulásának elősegítése, a mozgásszerv-rendszer optimális működésének biztosítása, a károsodott tartási és mozgási funkciók korrekciója, kompenzációja, az állapotromlás megelőzése, és a mindennapos tevékenységek, valamint a tanulás, játék- és munkatevékenységek motoros feltételeinek kialakítása.

Ebből eredően a fejlesztő nevelés-oktatás egymásra épülő és(vagy egymást kölcsönösen feltételező feladatai a következők.

1. A szenzomotoros depriváció csökkentése, a szenzomotoros területen kialakult fejlődési elmaradások pótlása célzott ingerléssel, passzív mozgatással (mozgásérzékelés) és facilitált mozgások kiváltásával; az önindította mozgások ösztönzésével, a célirányos, akaratlagos mozgások optimális feltételeinek megteremtése érdekében a testkép, testséma kialakítása és fejlesztése:

- a saját test megélése és a testséma kialakítása,
- a tér és a téri viszonylatok megélése és tudatosítása: az önálló mozgásaktivitásra képes tanulók mozgásra ösztönözésével (gurulások, csúszások, forgások stb.) a gyógypedagógus segítse őket abban, hogy saját mozgásukról szenzoros visszajelzést kapjanak; a súlyosan mozgáskorlátozott tanulók esetében gondoskodni kell helyzetük megváltoztatásáról,
- testi kommunikáció alkalmazása,
- aktivitás felkeltése, motoros válaszadás ösztönzése.

2. Pozicionálás, testhelyzet-korrekción, a helytelen testtartás és testhelyzet megszüntetése, a kóros mozgásminták gátlása, a különböző tevékenységekhez szükséges stabil és biztonságos testhelyzetek kialakítása:

- helyes testhelyzetek felvétele,
- gyógyászati és rehabilitációs segédeszközök alkalmazása.

3. A mozgásfejlődés elősegítése a fiziológiás mozgássor szem előtt tartásával (a fejkontrolltól a felállásig):

- fej- és törzskontroll, testhelyzetek kialakítása, megtartása,
- helyzet- és helyváltoztató mozgások kialakítása.

4. A kézhasználat, manipuláció motoros feltételeinek javítása, kialakítása és fejlesztése:

- a manipuláció fejlesztéséhez szükséges előfeltételek,
- a kézfelület érzékelés-észlelésének fejlesztése,
- koordináció fejlesztése: szem-kéz, száj-kéz és két kéz koordinációjának kialakítása és fejlesztése a különböző testhelyzetekben,
- kézhasználat gyakorlása szituációhoz kötötten,
- segédeszközök.

5. A kommunikáció motoros feltételeinek javítása, kialakítása és fejlesztése

- pozicionálás,
- mozgásgyakorlatok végzése a kommunikáció kialakítása érdekében.

4.1.3. A dologi, az emberi és a természeti világ jelenségeinek megértése. Az érzékelés-észlelés és az értelem fejlesztése, a valóság kognitív birtokba vétele

A fejlesztés feladata az érzékelhető és észlelhető világ megnyitása, a dologi és emberi világ rendjének felfedeztetése és a valóság-megismerés tágítása a magasabb rendű kognitív folyamatok bekapcsolásával.

Ebből eredően az oktatás egymásra épülő és (vagy egymást kölcsönösen feltételező feladatai a következők.

1. A valóság megragadásának segítése, a szenzomotoros funkciók fejlesztése

a) A külvilág felé való fordulás és a dologi világ megélésének elősegítése:

- közös irányultság egy közös világra: érdeklődés felkeltése, úgy, hogy pozitív módon reagáljon,
- ösztönzés az aktivitásra, a külvilág aktív felfedezésére,
- a szenzoros funkciók fejlesztése: szükséges minden érzékelési – vizuális, auditív, taktilis, kinesztetikus, propioceptív, olfaktórikus és az ízleléssel összefüggő – terület fejlesztése a következő szinteken: figyelem, érzékelés, észlelés, differenciálás, emlékezet, szerialitás.

b) Az önindította mozgás elősegítése és annak következményei: a gondolkodás későbbi műveletei az érzékszervi és a mozgásos struktúrák összekapcsolódásából erednek. Az észlelés és a mozgások koordinációjában a tanulás fontos szerepet játszik:

- a szenzoros és a motoros működések összekapcsolása,
- a tér felfedezésének elősegítése,
- az idő strukturálásának elősegítése,
- a természeti világ megismerése.

2. A szemiotikai funkciók megjelenésének, a valóság ábrázolásának segítése.

A világot alkotó tárgyak és jelenségek rendszeres és gyakori meg tapasztalásával a tanulóknál először emlékezeti képek alakulnak ki, majd állandósuló sémák, melyek a képzelet segítségével előkészítik a fogalmak kialakulását. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók, különösen, ha az értelmi fogyatékoság súlyos fokban jelen van, rendszerint ezen a

konkrét fogalmi szinten tudnak leginkább értelmi műveleteket végezni. Ha erre a szintre eljutottak, utalni tudnak a jelen lévő, a jelen nem lévő, az elmúlt vagy még meg sem történt eseményekre, dolgokra. A valóság ábrázolását mozdulatokkal, szimbolikus játékkal, tárgyakkal, képekkel, taktilis jelzésekkel és verbalitással szükséges elősegíteni.

- Az utánzás tanítása, utánzásra késztetés: az utánzás ismételtetéssel kezdődik.
- Szimbolikus játékok alkalmazása: játéktárgyak beépítésének segítése egy szerepsituációba. Alkalom adása, hogy a tanulók a különböző mozdulatokkal, hangokkal, tárgyakkal jelölhessék és lejátszhassák a képzeletükben, emlékeikben élő valóságot, a szimbolikus játékon keresztül feldolgozhassák feszültségeiket is.
- A rajzolás elősegítése, a rajz fejlesztő hatása: ehhez szükség van egyéni segítségnyújtásra is.
- A verbális – vagy alternatív és augmentatív eszközökkel segített – önkifejezés.

3. Az elemi gondolkodási funkciók fejlesztése

Átmenet a ténylegesen elvégzett cselekvés és a csak fejben végzett értelmi műveletek szintje között. Emlékeik még mozgásosak, a reprezentáció új síkján még nem képesek rekonstruálni, amit a cselekvés síkján már megszereztek. Ha az önálló helyváltoztatás nehezített, a téri megismerés elhúzódik, s a téri reprezentáció megjelenése is sokáig várat magára vagy teljesen el is maradhat.

Ebben a szakaszban a fejlesztő nevelés-oktatás feladatai a következők:

- A téri megismerés interiorizálásának elősegítése: a téri megismerés segítése személyre szabott segítség biztosításával. A bejárt, megismert teret jelölhetővé, lejátszhatóvá kell tenni. Kis lépésekben haladva, például a „hol van?” „merre találok?” „hová rajzoljam?” kérdések tudatosításával és sikeres megválaszolásának elősegítésével.
- A több szempontú gondolkodás elősegítése: a fejlesztés feladata annak kialakítása, hogy a tanulók egyszerre több szempontot is figyelembe és számba tudjanak venni.
- A decentráció elősegítése: A közös játék alkalmas arra, hogy a játéktevékenységek során az eltérő szempontok, a többi tanuló perspektívája felismerhető, belátható legyen, és a tanuló megértse, hogy más szemszögből másképpen mutatkozhat meg ugyanaz a dolog. Súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek között általában kevesen jutnak el ebbe a szakaszba.

4.1.4. Kreativitásra, játékra, szabadidős tevékenységre nevelés.

A zenei, mozgásos, képzőművészeti és irodalmi alkotások megtapasztalása és önálló létrehozása lehetővé teszi a tanulók számára a befogadás, a megértés komplex emocionális és kognitív formáinak megtapasztalását, valamint a kreatív alkotás, létrehozás lehetőségét nyújtja számukra. Fontos, hogy a tanulók megtapasztalják, hogy maguk is képesek pozitív módon adni valamit a világnak.

Ebből eredően a fejlesztő nevelés-oktatás egymásra épülő és(vagy egymást kölcsönösen feltételező feladatai a következők.

1. Az emberi lét esztétikai dimenziójának megnyitása, az elemi művészeti tapasztalatok hozzáférhetővé tétele, ezek örömforrásként való megtapasztalásának segítése:

- elemi esztétikai élmények rendszeres megtapasztalásának segítése: Minden tanulónál törekedni kell annak felmérésére, hogy melyek azok az élményforrások, melyek később beépíthetők szabadidős tevékenységének tartalmas eltöltésébe, és

mely élményekből kiindulva lehet segíteni a tanulót a szabadidős tevékenységek kiválasztásában, a pihenésben, relaxálásban.

- a tevékenységekről felerősített szenzoros visszajelzések adása

2. Az aktív cselekvés ösztönzése, elemi művészi tevékenységek végzése és a közös kreativitás élményének megtapasztalása:

- művészi tevékenységek hozzáférhetővé tétele: zene, irodalom, terek kihasználása, különböző ábrázolási technikák beépítése játékosan támogatja a kreativitás élményének megtapasztalását
- a művészeti tevékenységek közösségi dimenziójának kiaknázása: olyan helyzeteket kell teremteni, amelyben a tanulók megélhetik a közösen végzett kreativitás, az együttgondolkodás kihívásait és élményét.
- a tágabb kulturális művészeti és esztétikai világ hozzáférhetővé tétele.

4.1.5. Érzelmi és szociális nevelés, az én pozitív megtapasztalása, megnyílás a közösség felé, a kommunikáció kulturált formáinak elsajátítása

A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók számára a szűkebb és tágabb közösségi életben való részvétel az egyik legnehezebben teljesíthető feladatot jelenti. A tanulóknak kezdetben lehetővé kell tenni, hogy önmagukat egyedi, autonóm lényként tapasztalják meg, és ilyenként képesek legyenek belépni egy közösségbe, és részt venni annak életében.

1. Az „én” és a „nem én” elkülönülése, a másik személy valóságának és egyediségének megtapasztalása:

- az anyáról való leválás kísérése, segítése,
- az emberi viszonyok kialakításának segítése: az iskolai nevelésnek meg kell adnia azt a biztonságot és védettséget, ami felbátoríthatja a gyermeket arra, hogy az általa megélt világtól a dologi világ s az abban élő személyek felé forduljon.
- a különböző élethelyzetekre adott érzelmi reakciók gazdagítása.

2. Az „én” pozitív megélésének segítése, a szociális kapcsolatok megnyílásának támogatása:

- minden megnyilvánulás megválaszolása,
- a tanuló néven szólítása,
- a saját testiség megélése és az én megtapasztalásának segítése,
- az én megélése az önindította mozgásban és a passzív mozgás során keletkező élményekben,
- az aktív explorációs tevékenység segítése: a gyógypedagógus feladata, hogy segítse a tanulókat a világ jelenségei felé fordulásban, az élmények befogadásában, az érdeklődésüknek megfelelő emberek, dolgok és események megismerésében.

3. Kapcsolatfelvétel és közös tevékenység, a szociális kapcsolatok pozitív jellegének megélése, a kommunikáció közösségi formáinak ösztönzése:

- az örömteli szociális kapcsolatok megtapasztalásának elősegítése,
- a spontán kapcsolatfelvétel alkalmainak megteremtése,
- a szociálisan elfogadható jelzések megerősítése, a nem elfogadhatók leépítése,
- a tanulók egymás közti kommunikációjának ösztönzése.

4. A közösségi kommunikációs formák megtanulása, alkalmazása:

- a figyelem-felkeltés lehetőségének biztosítása: a gyógypedagógus feladata, hogy tanulónként olyan szociálisan is elfogadható jelzést találjon és alakítson ki, amely alkalmas arra, hogy a tanuló felhívja magára a figyelmet,
- az üdvözlés formáinak tanítása,
- a kommunikáció fenntartásának segítése,

- az érzelmek megnyilvánításának segítése, a konfliktusok kezelése,
- csoporton belüli aktivitás ösztönzése.

5.A közösségben való viselkedés formáinak tanítása, a szűkebb és tágabb világ kommunikációs normáinak megtanulása és gyakorlása:

- a közösségi alkalmakban való aktív részvétel segítése,
- a megfelelő kapcsolatteremtés formáinak kialakítása,
- a tágabb világban való viselkedés szabályainak elsajátítása.

4.1.6. Önkiszolgálás, egészséges életmódra nevelés, az önállóság és önellátás képességének elsajátítása, az emberi szükségletkielégítés kultúrájának megismerése

A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók testi szükségleteinek kielégítése, valamint az e területeken való önállóság megszerzésének elősegítése alapvető pedagógiai jelentőséggel bír, és nagymértékben hozzájárul a tanuló kommunikációjának, kognitív képességeinek – különösen az érzékelés és észlelés funkcióinak – fejlődéséhez. Az önkiszolgálás és az egészséges életmódra nevelés magában foglalja az alapvető biológiai szükségletek kielégítésének – a kommunikáció fejlődése szempontjából alapvető jelentőséggel bíró – kezdeti lépéseit, a mindennapos tevékenységek tanítását és gyakorlását, valamint az emberi szükségletek életkoronként változó jellegének elismerését és megélésének segítségét, illetve azok kulturális vonatkozásainak elsajátítását.

Az önkiszolgálásra, egészséges életmódra nevelés célja az önellátás szintjének emelése, a személyi függőség és kiszolgáltatottság csökkentése, a mindennapos tevékenységekhez kapcsolódó alapvető életmódbeli ismeretek elsajátítása, valamint az emberi szükségletek kezelésének, kontrolljának és kulturált kielégítésének megtanulása. E területek a megtanult készségek kitüntetett gyakorlóterepei, a rögzülés és általánosítás eszközei, s a természetes kommunikációs helyzetek legjobb modellhelyezetei.

A fejlesztő nevelés-oktatás egymásra épülő és (vagy egymást kölcsönösen feltételező feladatai a következők:

1.A kiválasztásai folyamatok (vizelet- és székletürítés) érzékeltetése, együttműködés kialakítása az ehhez kapcsolódó tevékenységekben (pelenkázás), szobatisztaságra nevelés:

- megfelelő táplálék biztosítása: a rendszeres és bőséges folyadékbevitel, a rostokban gazdag, változatos étrend biztosítása hozzájárul a mozgásszegény életmódból és a gyomor-béltraktus környékén tapasztalható izomműködési zavarokból fakadó ürítési problémák csökkentéséhez,
- pozicionálás és masszázs,
- szobatisztaság előkészítése és kialakítása.

2.A testápolás, mint örömet adó élmény és a külső segítség elfogadása, együttműködés kialakítása, alapvető tisztálkodási szokások kialakítása (fürdés, zuhanyozás, hajmosás, mosakodás, fogmosás, körömvágás), a tisztálkodás helyzeteiben a testi érzékelés, a dologi és emberi világról szerzett tapasztalatok biztosítása:

- a tisztálkodási szituációk kialakítása,
- pozicionálás és segítő eszközök alkalmazása,
- a testápolás kihasználása az egészség megőrzésében, az egészséges életmód kialakításában,

3.Az öltözés, vetkőzés tevékenységeiben való együttműködés kialakítása és önállóságra nevelés:

- az öltözés, vetkőzés optimális körülményeinek biztosítása,
- pozicionálás és segítő eszközök alkalmazása,
- az öltözés, vetkőzés kihasználása az egészség megőrzésében, az egészséges életmód kialakításában,

4. Az étkezés (evés, ivás) tevékenységeiben való együttműködés kialakítása és önállóságra nevelés. Az étkezés, az evés és ivás nem korlátozható a biológiai értelemben vett táplálékfelvételtől, hanem legalább ugyanekkora arányban jelent lelki és szellemi örömforrást, s ezzel együtt szociális élményt. A minél aktívabb közreműködés elérése a cél:

- az étkezés optimális körülményeinek biztosítása,
- pozicionálás és segítő eszközök alkalmazása,
- az étkezés jelentősége az egészségmegőrzésében, az egészséges életmód kialakításában: ügyelni kell az étkezési szituációban a legapróbb jelzésekre, testmozdulatokra, hogy elkerülhetők legyenek az esetleges balesetek (félrenyelés, hányás stb.), a megfelelő sűrűségű, állagú, méretű ételek segítik a rágást, a nyelést és a megfelelő emésztést.

5. Az egészséges életmódra való igény belsővé válása, az egészségtudatos tevékenységek előnyben részesítése, a sexualitással kapcsolatos ismeretek elsajátítása:

- az egészséges életmódra való igény belsővé válásának elősegítése,
- rendszeres mozgás és sportolás,
- segítségnyújtás a sexualitás megértése terén.

4.2 Foglalkozások (tantárgyak)

- Reggeli kör
- Szűkebb-tágabb környezet
- Irányított játék
- Mozgásnevelés (mindennapos)
- Önkiszolgálás
- Pihenés
- Egyéni fejlesztés

4.2.1. Reggeli kör

Cél: Egymás üdvözlése, köszöntése, egymás név szerinti megkülönböztetése, beazonosítása, társadalmi norma elsajátítása. Reggeli étkezéskor önálló étkezés tanulása, rágás kialakítása, pohárból ivás elsajátítása, közösségi élmény nyújtása. Étkezés után szájhygiénia (fogmosás) kialakítása.

Feladatok:

- megismertetni a csoport tanulóit név szerinti megkülönböztetéssel, én azonosság kialakítása
- reggelinél az intézmény étkezőjében a többi tanuló étkezési szokásának megfigyelése, utánzása
- önálló étkezés, fogás, elengedés, szájhoz vitel
- pohárra ráfogás szájhoz vitel, ivás
- fogmosáskor száj nyitvatartása, öblítés kialakítása.

Módszerek:

- bemutatás
- cselekedtetés
- utánzás

4.2.2. Szűkebb-tágabb környezet

Cél:

A szűkebb és tágabb környezet jelenségeiről, szereplőiről, tárgyairól tapasztalatok megszerzésével az élet irányításának és folyamatosságának megélése. Az ebben való biztonságos tájékozódás fokozatos kialakulása.

Feladatok:

- megismerhetővé kell tenni a természeti és társadalmi környezet jelenségeit, eseményeit, tárgyait, személyeit konkrét élményeken keresztül, valóságos élethelyzetekben
- a megszerzett tapasztalatok újra élése, feldolgozása, elmélyítése játékos formában
- saját életben való aktív részvétel kialakítása

Módszerek:

- bazális stimuláció elemei
- a kommunikáció különböző eszközei
- bemutatás
- valóságba ágyazott szemléltetés
- játékosság
- cselekedtetés
- gyakoroltatás
- beszélgetés
- ellenőrzés, értékelés
- jutalmazás
- kreatív tevékenységek
- *Eszközök:*
- környezetünk tárgyai
- természet változásai, jelenségei, elemei
- növények
- állatok
- játékok
- hanghordozók, hangszerek
- mese, verses-mondókás könyvek
- képek, fényképek
- dia és video filmek
- kreatív tevékenységekhez szükséges alapanyagok
- interneten elérhető anyagok

4.2.3. Irányított játék

A gyermek fő alaptevékenysége a játék, melyen keresztül ismeri meg környezetét, gyűjt tapasztalatokat, alakítja társas kapcsolatait, sajátítja el viselkedés formáit, fejlődnek kognitív képességei, érzelmi élete. A súlyos és halmozottan sérült gyermekek számára mindezt be kell mutatni, meg kell tanítani.

Célok:

- A játéktevékenység kialakítása, fejlesztése, örömeinek megismerése megélése.
- Motiválttá válás a játékra.
- Egyéni és csoportos játék megismerése, megélése, képességekhez mért aktív részvétel.
- Önálló játék kibontakoztatása.

- Közös játéktevékenység által szocializáció fejlődésének elősegítése, alkalmazkodóképesség kialakulása.
- Készségek és képességek fejlődése a játéktevékenységek folyamán.

Feladatok:

- játéktevékenység szintjének megfigyelése, megismerése, továbbfejlődés elősegítése
- minél szélesebb körű játékeszközök megismerése, ezekhez kapcsolódó játéktevékenységek megismertetése és megszerettetése
- aktív részvétel elősegítése csoportos és egyéni formában is
- játék és szórakozás örömeinek megélése az egyéni adottságokhoz igazodva
- érdeklődési kör és képességeknek megfelelő játékeszköz és tevékenységek, megfelelő időkeret biztosítása
- önálló játéktevékenységhez eszközkeresés és biztosítás, tervezetten és spontán szabadon választottan is
- a játék közös örömeinek megélésével kapcsolatok, közösségi érzés kialakítása
- a megszerzett élmények, tapasztalatok feldolgozása, rendszerezése, elmélyítése képességeik, készségeik fejlesztésére, ezáltal a személyiségfejlődés elősegítése
- kommunikáció kialakításának fejlesztése játék során egyénre szabottan
- az iskola osztályaival való közös foglalkozások szervezése

Módszerek:

- motiválás
- bemutatás
- együtt játszás, együtt cselekvés
- cselekedtetés
- ismétlés
- gyakoroltatás
- egyénre szabott segítségadás
- irányítás
- megerősítés
- játék
- bábozás
- énekes, mesés, zenés foglalkozás
- építés
- beszélgetés, augmentatív kommunikációs módszerek, eszközök alkalmazása
- bazális stimuláció elemei

Eszközök:

A környezetünkben található valamennyi tárgy lehet a játék, a foglalkozások eszköze:

- játéktárgyak
- használati tárgyak, pl. ruhadarabok, bútorok
- mozgásfejlesztő eszközök, sporteszközök
- bábok
- textíliák
- könyvek
- diafilmek
- társasjátékok, stb.

4.2.4. Mozgásnevelés

Minden nap megvalósul a konduktív pedagógiai nevelés keretében és a szenzoros terápiás eszköztár beépítésével. A két csoport tanulói mozgásállapotuk szerint (önállóan járók, mozgássérülésükből adódóan mozgásfogyatékosok) kerülnek egy-egy csoportba. Így az órarendben azonos időpontba kerülnek megszervezésre ezek a foglalkozások.

A mozgásnevelés foglalkozások éves konduktív pedagógiai komplex program alapján kerülnek megtartásra, melyben a tanulók egyéni fejlesztése, egyéni differenciált feladat megoldása is rögzítésre kerül. A mozgásnevelés cél, feladat és eszköze a komplex programban megtalálható.

4.2.5. Önkiszolgálás

Magába foglalja az ebédeltetési, az ezzel kapcsolatos tisztálkodási és szobatisztaságra nevelési teendőket is. Mindez részletesen a 4.1.6. Önkiszolgálás, egészséges életmódra nevelés, az önállóság és önellátás képességének elsajátítása, az emberi szükségletkielégítés kultúrájának megismerése részben található. Tanulóinkkal az étkezés az intézmény ebédlőjében történik a többi tanulóval közösen, saját állandó étkezőasztalunknál. A szobatisztaságra neveléskor a tanulói WC területén egy elkülönített, zárható külön mosdót használhatunk, melyben az ellátáshoz szükséges eszközöket is tarthatjuk.

4.2.6. Pihenés

A pihenésre állapotuktól függően szükségük lehet gyermekeinknek, de időt tudunk itt biztosítani célzott egyéni fejlesztésekre is akár a csoportban, akár a csoporton kívül is. Mindez a délutáni időszakra tevődik és csupán azokat a tanulókat érinti, akik az ebédelés után is a csoportban maradnak szülői kérésre.

4.2.7 Egyéni fejlesztés

A gyermek egyéni képesség- és készségfejlődése határozza meg, hogy a heti óraszámban milyen arányban vesz részt egyéni foglalkoztatásban, mely a csoportos foglalkozások keretén belül történik egyéni differenciálás formájában.

4.3. A pedagógiai munka tervezése

A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek sajátos nevelési és terápiás szükségleteiből, igényeiből adódóan nem lehet a nevelést és oktatást sem a tananyag struktúrája, sem tér- és időbeli elrendezése szempontjából egységesen kialakított szerkezetbe rendezni. A differenciált tervezőmunka ezért a nevelés-oktatás fontos elemét képezi. A pedagógiai munka szakaszolása a gyógypedagógiai tevékenység tartalmi kínálatának életkori sajátosságokhoz alkalmazkodó strukturálását, valamint koncentrikus bővítését jelenti, mindenkor szem előtt tartva a gyermek, tanuló adottságait, képességeit, sajátos nevelési igényét.

A tervezés legfontosabb lépése a tanulók alapos ismerete, az egyes tanulók, illetve a tanulócsoporthoz képességstruktúrájának pontos vizsgálata, feltérképezése.

A pedagógiai diagnosztikához a **Kiphard féle fejlődési skálát** és egy **általunk összeállított anamnézis és felvételi állapotra vonatkozó kérdőívet** használunk. A gyermek előzetes

pedagógiai véleményeit, **orvosi, diagnosztikai dokumentumai** szintén segítik az alaposabb megismerést.

A tanulók diagnosztikus értékelése minden esetben a pozitívumokra koncentrál, kiemeli a megmaradt, illetve a meglévő képességeket, funkciókat, ugyanakkor számba veszi a gyermek képességstruktúrájában található hiányosságokat, funkciózavarokat is. A hiányok, zavarok számbavétele a reális célkitűzések megfogalmazását kell, hogy segítse. A pedagógiai diagnózis célja annak feltérképezése, hogy mit tud a gyermek, és azt hogyan tudja, illetve melyek személyes szükségletei. Nagyon fontos alapos információk gyűjtése a gyermek megelőző élethelyzetéről, kialakult szokásairól, családi vagy intézményes nevelésük eddig elért eredményeiről és kudarcairól. A tervezés során elengedhetetlen annak figyelembevétele, hogy a tanuló maga és közvetlen környezete mit jelöl meg elsődleges hiányként, illetve milyen igényeket fogalmaz meg. A gyermek korábbi tapasztalatai mellett a diagnózis kiterjed a tanuló viselkedésének, tanulási és tevékenységi képességeinek elemzésére is természetes és „mesterséges” helyzetben.

A pedagógiai diagnosztika a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók esetében nem egyszeri vizsgálatot, hanem **folymat-diagnosztikát** jelent: a korábbi életszakaszra vonatkozó információk megszerzése mellett 8–12 hetes megfigyelési időszaknak kell eltelnie ahhoz, hogy alapos információkat szerezzünk a gyermekről, képességeiről az egyéni nevelési-oktatási terv és pedagógiai program elkészítéséhez, a célok, feladatok meghatározásához, a pedagógiai és terápiás módszerek, eljárások kiválasztásához. Különösen a csoportba, osztályba újonnan érkező tanuló esetében szükséges hosszabb megfigyelési időt szánni az egyéni tervezés előtt. A korábban már ismert tanuló esetében a következő évi egyéni nevelési-oktatási terv összeállítása előtt elegendő lehet rövidebb megfigyelési időszak a tanév kezdetén.

A pedagógiai vélemény az első megfigyelési időszak alkalmával a legrészletesebb, ez szolgál majd a félévi vagy év végi értékelés elkészítésének alapjául, mely a kiindulási helyzethez viszonyítva tartalmazza a változásokat. A pedagógiai véleményt célszerű minden tanév kezdetén kiegészíteni, hogy a gyermek fejlődése következtében megváltozott kiindulási helyzet alapján kerüljön sor az adott tanévre vonatkozó célkitűzések meghatározására.

A pedagógiai diagnózis és vélemény szolgáltatják az alapot a hosszú távú célkitűzések megfogalmazásához. Ezeket egy tanévre adjuk meg, de az időintervallum gyermekenként változhat. A célok a gyermek fejlődése alapján módosíthatóak.

Az egyéni (individuális) nevelési – oktatási – fejlesztési terv a gyermek pedagógiai diagnózisának eredményeiből, az individuális célkitűzésekből, valamint az egyes tartalmi egységek megvalósítása során alkalmazandó speciális didaktikai-metodikai lépések konkrét megfogalmazásából áll. Az egyéni fejlesztési terv szoros összhangban áll a csoport számára kidolgozott éves tervvel és az adott tanévre készített heti ütemtervvel, csupán a módszerek, eszközök tekintetében jelennek meg az eltérések.

Az éves terv a nevelés tartalmait szem előtt tartva készül, a csoport tevékenységeit tartalmazza. Egy-egy tartalom megtartása legalább **két egymást követő évben** indokolt, az új elemek bevezetésekor a fokozatosság – egy-egy apró mozzanatot cseréje a programban – szem előtt tartása szükséges. Az éves terv tartalmazza az ünnepeket és az iskola által – de lehetőség szerint a szülők bevonásával – szervezett közös programokat (kirándulás, farsang, nyaralás, múzeum látogatása stb.).

A rehabilitációs pedagógiai program és az éves tervek alapján készül a **heti ütemterv és az órarend**. Kialakítását meghatározza a csoport napirendje, amelyben egyes, tevékenységek rendszeresen ismétlődnek. Mindez szükséges ahhoz, hogy a gyermekek tájékozódási biztonságérzete kialakuljon, mindig tudják, hogy az egyes tevékenységek hogyan következnek egymás után. Az étkezések és a testi higiénia tevékenységei is a fejlesztési időszak szerves részét képezik. A rendszeresen ismétlődő tevékenységek mellett a hét egyes napjain kerül sor a tematikus tervezés alapján kitűzött, különböző tartalmi egységek feldolgozására.

4.3.1. Értékelés

A tanulókkal foglalkozó szakmai team minden félévben és tanév végén készítsen értékelést a gyermek haladásáról. Ez az értékelés lehetőséget nyújt arra, hogy a szakmai team egységbe foglalja tapasztalatait, kontrollálja önmaga munkáját és a pedagógiai tervet. Az értékelés tartalmazza a tanuló minden egyes fejlesztési területen elért eredményeit és nehézségeit, javaslatokat tesz az újabb fejlesztési terv elkészítésére vagy a meglévő kiegészítésére, módosítására. A tanév végi értékelés egyben a tanuló bizonyítványaként is szolgál, melynek egyik példánya a haladási naplóhoz csatolandó, másik példányát a szülő kapja.

IX.5. Kapcsolattartás a szülőkkel, tanulókkal és az iskola partnereivel

A kapcsolattartásnak a szülőkkel napi szintűnek kell lennie. Ebben a helyzetben a kapcsolat a gyógypedagógus, a gyógypedagógiai asszisztens és a szülők között egyenrangú, nyitott és bizalmas, e nélkül a fejlesztés, a nevelés-oktatás nem lehetséges, hiszen a súlyos, halmozottan fogyatékos tanulónál előrelépés csak akkor várható, ha a nevelés egységes és következetes.

A tanulókkal a kapcsolat meleg, szeretetteljes és közvetlen. A tanuló és a felnőtt között egy olyan egységnek kell kialakulnia, melyben a kommunikáció minden szinten megvalósul.

A súlyos, halmozottan fogyatékos tanulók esetében az iskola egyéb partnerei között megjelennek a szakorvosok (orthopédus, neurológus, rehabilitációs szakorvos...), segédeszköz-ellátók, de, ha a tanuló ápoló-gondozó otthonban él, akkor az ott dolgozó szakemberek is.

Az ápoló-gondozó otthon szakembereivel a közvetlen kapcsolat kiépítése és fenntartása legalább annyira fontos, mint a családban élők esetében a szülőkkel a kapcsolattartás.

X. UTAZÓ GYÓGYPEDAGÓGUSI, UTAZÓ KONDUKTORI HÁLÓZAT SZAKMAI PROGRAMJA

X.1. Az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat működésének jogszabályi háttere

- 2011. évi CXCV törvény a nemzeti köznevelésről
 - 4 § (4a.) és a 27. § (8) pontja alapján a sajátos nevelési igényű tanulók részére kötelező egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozások szervezése
 - 15/A. § (1) pontja alapján az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat feladata
 - 20 § (9) pontja alapján EGYMI, többcélú köznevelési intézmény
 - 47 § (1) pontja alapján a sajátos nevelési igényű tanulók nevelése, oktatása
- 20/2012 (VIII.31) EMMI rendelet a nevelési – oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról
 - 138. § Nkt. 6. melléklete alapján a kötelező egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozás megszervezése
 - 139. § alapján a fejlesztési feladatok meghatározása és dokumentálása
- Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvei – mint szakmai előírás

X.2. Az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat működtetése, feladatellátása

Az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat működtetése

- Az EGYMI a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók többi gyermekkel, tanulóval együtt történő nevelését, oktatását segíti utazó gyógypedagógusi hálózat működtetésével.
- A sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló neveléséhez, oktatásához szükséges speciális szakképzettséggel rendelkező szakembert biztosít.
- Az EGYMI ellátja továbbá a gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai eszközök és segédanyagok kölcsönzésének feladatait.

Az utazó gyógypedagógusi hálózat feladatellátása

- Az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat feladata a sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló többi gyermekkel, tanulóval részben vagy egészben együtt, azonos óvodai csoportban, iskolai osztályban történő óvodai nevelését, tanuló iskolai nevelés-oktatást végző nevelési-oktatási intézmények számára a sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló neveléséhez, oktatásához szükséges speciális szakképzettséggel rendelkező szakember biztosítása, amennyiben a nevelési-oktatási intézmény nem rendelkezik megfelelő szakképzettségű szakemberrel.
- A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanuló számára rehabilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozások megtartása egyéni és kiscsoportos formában.
- Az integrált nevelésben, oktatásban részt vevő intézményekben az együttnevelésben részt vevő, illetve a többségi pedagógusok szakmai, módszertani támogatása.

A rehabilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozások közös céljai és feladatai

- a) A mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékból, több fogyatékból együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékból, autizmus spektrum zavarból vagy egyéb pszichés fejlődési zavarból fakadó hiányzó vagy sérült funkciók kompenzálása vagy helyreállítása, a meglévő ép funkciók bevonásával.
- b) Törekvés a különféle funkciók egyensúlyának kialakítására.
- c) A szükséges speciális eszközök elfogadtatása és használatuk megtanítása.
- d) Az egyéni sikereket segítő, a társadalmi együttélés szempontjából kívánatos egyéni tulajdonságok, funkciók fejlesztése.
- e) Az egyes területeken kimagasló teljesítményt nyújtó tanulók tehetségének kibontakoztatása.

A fogyatékból, a pszichés fejlődési zavar típusának megfelelő szakirányú végzettséggel rendelkező gyógypedagógus, gyógypedagógiai tanár, konduktor, konduktor-óvodapedagógus, konduktor-tanító, terapeuta, kompetenciája

- a programok, programcsomagok összeállítása,
- a rehabilitációs, rehabilitációs egyéni és kiscsoportos fejlesztés, osztálytermen belüli megsegítés,
- közreműködés az integrált nevelés, oktatás keretein belül a tanítási órákba beépülő rehabilitációs, rehabilitációs fejlesztő tevékenység tervezésében, ezt követően a konzultációban.

A sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő utazó gyógypedagógus feladatai

- Szakértői vélemény értelmezése, megbeszélése a többségi pedagógusokkal.
- Konzultációs lehetőségek biztosítása, kapcsolattartás a befogadó pedagógusokkal, szülőkkel.
- Hospitálás a tanórákon, a sajátos nevelési igényű tanulók megfigyelése, megismerése érdekében.
- Diagnosztikus mérések végzése tanév elején és tanév végén.
- A tanuló fejlesztéséhez egyéni fejlesztési terv készítése, és évente legalább két alkalommal a fejlesztés eredményének rögzítése. Az egyéni fejlesztési terv tartalmáról és a fejlesztés eredményéről a szülő tájékoztatása (személyes konzultáció lehetőségének felajánlása tanév elején, tanév végén a Kréta rendszer felületén való tájékoztatás a fejlesztés eredményéről).
- Rehabilitációs, rehabilitációs foglalkozások biztosítása egyéni, kiscsoportos formában.
- A tanuló osztályközösségbe való befogadás elősegítése.
- A tanuló osztályba való beilleszkedésének támogatása.
- A gyermek tanulmányainak az előrehaladásának folyamatos figyelemmel kísérése, az eredmények megbeszélése a többségi pedagógusokkal.
- Segítségnyújtás segédeszköz (tankönyv, speciális segédeszköz), módszer kiválasztásában, alkalmazásában.

- Javaslattevél a fogyatékoság típusához, a tanuló egyéni igényeihez igazodó tanulási környezet kialakítására.
- Segítségnyújtás a sajátos nevelési igényű tanulók képességeihez igazodó tanmenet készítéséhez.
- Tanulói portfólió készítése, rendszerezése (szakértői vélemények, diagnosztikus mérések, egyéni fejlesztési terv, konzultációs lapok, szöveges értékelés, tanuló munkái).
- Tanórak tartalmának rögzítése elektronikusan a Kréta rendszer felületén.
- Online oktatás bevezetése esetén a Kréta rendszer felületén tartjuk a kapcsolatot a tanulókkal.
- A kéttanáros tanítási módszer alkalmazását is lehetővé tesszük az ellátott iskolákban az integráló többségi pedagógusok támogatására.

X.3. Ellátottak köre

- Elsősorban a Tatabányai Tankerületi Központ által működtetett Tatabánya és térségében lévő iskolákban integrált nevelésben, oktatásban részt vevő sajátos nevelési igényű tanulók.
- A humán erőforrás szabad kapacitása terhére, a fenntartó jóváhagyását követően, egyéb, nem a Tatabányai Tankerületi Központ-hoz tartozó óvodákban, iskolákban integrált nevelésben, oktatásban részt vevő sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók.

X.4. Az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat működtetésének szakmai protokollja

Az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat a tanév végén/elején felméri a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók számát, és az őket ellátó integrált nevelést, oktatást megvalósító intézmények igényeit arra vonatkozóan, milyen szolgáltatás nyújtásához kérnek segítséget.

A felmérés alapján a törvényi szabályozásoknak megfelelően az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat vezetője elkészíti az adott tanévre vonatkozó sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók ellátásának tervezetét, együttműködve a többségi intézmények vezetőivel, illetve az ott alkalmazásban lévő együttműködést támogató gyógypedagógusokkal.

Az intézményegység működési rendje igazodik az általános iskola működési rendjéhez.

Munkamegbeszélés: minden hónapban egy alkalommal, előzetes egyeztetés alapján, az eltelt hónap értékelése, a következő hónap feladatainak tervezése céljából.

X.5 Az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat személyi feltételei

Az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat vezetését 1 fő intézményegység-vezető végzi, az óvodai nevelést biztosító intézményegység vezetésével együtt.

Az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat szakemberei tekintetében törekszünk a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók sérülésspecifikus ellátásához szükséges, több

szakképesítéssel rendelkező szakemberek foglalkoztatásával, a következő szakirányon szerzett végzettségek alapján:

- gyógypedagógus, autizmus spektrum pedagógiája szakirányon;
- gyógypedagógus, hallássérültek pedagógiája szakirányon;
- gyógypedagógus, látássérültek pedagógiája szakirányon;
- gyógypedagógus, logopédia szakirányon;
- gyógypedagógus, pszichopedagógia szakirányon;
- gyógypedagógus, szomatopedagógia szakirányon;
- gyógypedagógus, tanulásban akadályozottak pedagógiája szakirányon.

X.6 Az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat infrastrukturális, tárgyi feltételei

- Az EGYMI intézményegység a székhely intézményben, az 1. emelet 103. teremben és a szertárban működik, ahol az eszközkölcsonzési rendszer is, amely a többi gyermekkel, tanulóval együttnevelt sajátos nevelési igényű gyermekek és tanulók számára biztosítja a szükséges eszközt, taneszközt, segédeszközt. Az utazó gyógypedagógusi hálózat működtetéséhez szükséges fejlesztő eszközök az elmúlt években megvalósított pályázatokból (TÁMOP 3.1.6, TÁMOP 3.4.2) kerültek beszerzésre.
- Az utató gyógypedagógusok rendelkeznek tankerület által biztosított lappal.
- A rehabilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozásokon tanuló tablet kölcsönzése biztosított.
- Az utazó gyógypedagógusi hálózat működtetéséhez elengedhetetlenül szükséges az intézmények, települések közötti utazáshoz gépjármű használata, mivel a feladat tömegközlekedési eszközzel nehezen látható el. A gyógypedagógusoknak az óráközi szünetekben kell, hogy egyik feladatellátási helyről a másikra átérjenek. Az EGYMI-nek nincs hivatali gépjárműve, ezért a feladatot ellátó pedagógusok saját gépjárművüket használják, utazási költségtérítés támogatással.

X.7. A befogadó intézmények által biztosítandó infrastrukturális, tárgyi eszközrendszer

A 15/2013. (II.26.) EMMI rendelet alapján a befogadó intézmény biztosítja a gyermek, tanuló fogyatékosságának típusához és egyéni igényeihez igazodó a rehabilitációs-rehabilitációs ellátáshoz szükséges környezet kialakítását és az ehhez szükséges eszközök beszerzését és használatát.

A rehabilitációs-rehabilitációs ellátáshoz szükséges infrastrukturális feltételek:

- fejlesztő terem, fejlesztő szoba
- mozgásfejlesztő terem, tornaszoba, tornaterem
- logopédiai terem

A rehabilitációs-rehabilitációs ellátáshoz szükséges terem felszerelése, és tárgyi feltételek:

- felnőtt asztal, szék
- gyermekasztal, szék
- tükör
- szőnyeg
- tábla

- fejlesztő eszközök
- internethasználat, WIFI
- fénymásoló, nyomtató használata
- zárható polcos szekrény
- a gyermekekkel történő foglalkozásokhoz szükséges papíráru, íróeszköz, festék, gyurma, báb, filctoll, olló, társasjáték
- mozgásfejlesztő eszközök

X.8. Az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat működtetésének kiemelt célkitűzési, feladatai

- Az integráltan nevelt, oktatott sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók inkluzív nevelésének sikeres megvalósításához egyéni, sajátos igényekhez igazodó minőségi szolgáltatás nyújtása.
- A minőségi szolgáltatás biztosítása érdekében alapvető feladatként jelentkezik az utazó gyógypedagógusi hálózat működtetésében a folyamatos kapcsolattartás a fenntartóval, a többségi intézmények vezetőivel, annak érdekében, hogy a sajátos nevelési igényű gyerekek, tanulók ellátása városi, járási, megyei szinten a szakértői bizottsági véleményben meghatározottak szerint biztosított legyen.
- Az együttnevelést támogató pedagógusok önképzésének segítése és szervezése.
- Ezt a mindenkori igények és szükségletekre alapozott képzési tematika összeállításával, a képzési tartalom kidolgozásával, valamint szervezésével és lebonyolításával kívánjuk megvalósítani. Célunk, hogy a gyógypedagógiai módszertan elemeit továbbadjuk az inkluzív oktatást megvalósító többségi óvodák, iskolák, középiskolák számára.
- Intézményegységünk fontos feladatának tartja a pozitív munkahelyi légkör kialakítását, biztosítását, ahol a pedagógusok kreatív, innovatív munkavégzése biztosított, ezáltal a gyermekek, tanulók fejlesztése egyéni képességeiknek megfelelően a legmagasabb szinten megvalósítható.
- A mindennapi munkavégzés során az empátikus attitűd mellett a munkatervbe épített közösségfejlesztő programokkal, valamint a viselkedéskultúra alakításával kívánjuk ezt a célt elérni.
- A viselkedéskultúra alakítása alapvető feladatunk, elválaszthatatlan része a nevelő, oktató munkának. A teljes pedagógiai folyamat sikere érdekében arra kell törekednünk, hogy az intézmény valamennyi dolgozója példaként álljon a diákok, a pedagógusok, a szülők előtt. A pedagógus megjelenésével, viselkedésével, beszédstílusával, társas kapcsolatával pozitív, követendő mintát nyújtson.

X.9. A pedagógiai munka ellenőrzésének szempontjai

Óralátogatások:

- az intézményvezető (a lehetőségek figyelembevételével látogatja az utazó gyógypedagógus munkavégzését a többségi iskolákban),
- intézményegység-vezető,
- értékelést támogató munkaközösség vezető.

Az adminisztráció pontossága, folyamatossága

- Egyéni fejlesztési tervek
- Konzultációs lapok
- KRÉTA naprakész vezetése
- Félévi és év végi értékelések, jellemzések

Munkavégzés pontossága: a munkaköri leírásban foglaltak alapján.

XI. LEGITIMÁCIÓ

A Tatabányai Éltés Mátyás Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola és Készségfejlesztő Iskola, Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskola, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény nevelőtestülete részéről a pedagógiai program módosítását a nevelőtestület nevelőtestületi értekezlet keretében megvitatta, és a benne foglaltakat elfogadta.

Tatabánya, 2023. október 02.

.....
a nevelőtestület részéről

A Tatabányai Éltés Mátyás Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola és Készségfejlesztő Iskola, Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskola, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény intézményi tanácsa a pedagógiai program módosítása során véleményezési jogát a jogszabályban előírtaknak megfelelően gyakorolta.

Tatabánya, 2023. október 02.

.....
intézményi tanács részéről

A szülői szervezet részéről a *Tatabányai Éltés Mátyás Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola és Készségfejlesztő Iskola, Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskola, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény* pedagógiai program módosítását a szülői szervezet véleményezte és a benne foglaltakkal egyetért.

Tatabánya, 2023. október 02.

.....
a szülői szervezet részéről

A diákönkormányzat részéről a *Tatabányai Éltés Mátyás Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola és Készségfejlesztő Iskola, Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskola, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény* pedagógiai program módosítását a diákönkormányzat véleményezte és a benne foglaltakkal egyetért.

Tatabánya, 2023. október 02.

.....
a diákönkormányzat részéről

XII. Mellékletek

Elektronikus mellékletek

1. Helyi tanterv enyhe értelmi fogyatékos tanulónak 1-4. évfolyam (2020)
2. Helyi tanterv enyhe értelmi fogyatékos tanulónak 4-8. évfolyam (2020)
3. Helyi tanterv enyhe értelmi fogyatékos tanulónak 9.előkészítő évfolyam (2020)
4. Helyi tanterv enyhe értelmi fogyatékos tanulónak 9-10. évfolyam (2020)
5. Helyi tanterv enyhe értelmi fogyatékos tanulónak 9-12. évfolyam (2020)
6. Helyi tanterv enyhe értelmi fogyatékos tanulónak 9-10. évfolyam (2020)
7. Helyi tanterv enyhe értelmi fogyatékos tanulónak 11-12. évfolyam (2020)
8. Helyi tanterv közép súlyos értelmi fogyatékos tanulónak 1-4. évfolyam (2020)
9. Helyi tanterv közép súlyos értelmi fogyatékos tanulónak 5-8. évfolyam (2020)
10. Helyi tanterv közép súlyos értelmi fogyatékos tanulónak 9-10. évfolyam (2020)
11. Helyi tanterv közép súlyos értelmi fogyatékos tanulónak 11-12. évfolyam (2020)

Papír alapú mellékletek

1. Pedagógia program kiegészítése- Komplex Alapprogram
2. Pályázatok

1. SZ. MELLÉKLET – KOMPLEX ALAPPROGRAM

Alsó tagozaton a komplex órák bevezetésével az alábbi napirend kerül kialakításra:

08.00 - 08.40	Ráhangolódás
08.50 - 09.30	tanóra
09.30 – 09.40	Tízórai szünet
09.40 - 10.20	tanóra / komplex óra
10.30 - 11.10	tanóra
11.20 - 12.00	tanóra
12.10 – 12.50	ebéd/játék
13.10 - 13.50	tanóra
13.55 - 14.35	Napközi/Te órát (A „Te órát” – fakultatív módon, egyéni elhatározás alapján (művészet, sport, olvasóköri))
14.40 - 15.20	AP foglalkozás
15.20 - 16.00	Játék/felügyelet
16.00 - 17.00	Játék - strukturálatlan szabadidő, ügyelet

Felső tagozaton a komplex órák bevezetésével az alábbi napirend kerül kialakításra:

08.00 - 08.40	tanóra
08.50 - 09.30	tanóra
09.30 – 09.40	Tízórai szünet
09.40 - 10.20	tanóra
10.30 - 11.10	tanóra /komplex óra
11.20 - 12.00	tanóra
12.10 – 12.50	tanóra
13.10 - 13.50	tanóra
13.55 - 14.35	Tanszoba /Te órát (A „Te órát” – fakultatív módon, egyéni elhatározás alapján (művészet, sport, olvasóköri))
14.40 - 15.20	AP foglalkozás
15.20 - 16.00	Játék/felügyelet
16.00 - 17.00	Játék - strukturálatlan szabadidő, ügyelet

Egyéb (tanórán kívüli) foglalkozások

A Komplex Alapprogram keretében az alábbi tanórán kívüli foglalkozások szervezésére kerül sor:

Alprogrami foglalkozások:

Alsó és felső tagozaton, illetve szakiskolában minden alprogram heti egy órában a délutáni alprogrami foglalkozások (Testmozgásalapú alprogram [TA], Művészetalapú alprogram [MA], Digitális alapú alprogram [DA], Logikaalapú alprogram [LA], Életgyakorlat-alapú alprogram [ÉA]) kerül bevezetésre.

Az alprogramok mellett a délutáni időszakban az érdeklődéshez és egyéni igényekhez igazított, szintén délután szervezett, ún. **„Te órád”** foglalkozás heti 1 órában péntek délután kerül megszervezésre.

A „Te órád” a diák által szabadon választható, a tanuló érdeklődéséhez, az és az iskola lehetőségéhez igazított foglalkozás. Ez lehet beszélgető óra, játék, egyéni differenciálás, felzárkóztatás és tehetséggondozás is, és akár egyéni, akár kiscsoportos, akár osztály, korcsoport, érdeklődési kör szerint stb. szervezett is.

2020. 09.01-től az egyéb foglalkozások kötelezően 16:00 óráig tartanak. Ettől eltérni a szülő írásbeli kérésére igazgatói engedéllyel lehet.

Napközi otthon:

A köznevelési törvény előírásainak megfelelően, - a szülői igényeket is figyelembe véve-, 1-4. évfolyamon napközi otthonos, 5-8.évf. tanulószobai ellátást biztosítunk.

A felvétel szempontjai:

Jelentkezés: írásban, a megelőző tanévben május hónapban (előzetes igény) történik. 2020. 09.01-től az egyéb foglalkozások kötelezően 16. 00 óráig tartanak. Ettől eltérni a szülő írásbeli kérésére igazgatói engedéllyel lehet.

Tanulószoba:

A tanulószoba esetenként 12:00-tól, de minden nap 12:50 órától és 13:50 órától 16.00 óráig tart. Ez idő alatt az egy óra kötelező tanulási időt „Te órád” be kell tartani. A tanulószoba kezdete és a tanítási óra befejezése közötti időszakban a tanulószobás tanulók meghatározott nevelőnél jelentkeznek. A folyosókon és az épületen kívül engedély és felügyelet nélkül nem tölthetik az időt. A tanulószobai és napközi otthoni idő alatt minden, az iskola általános rendjére vonatkozó szabály érvényes.

Alprogrami foglalkozásokra, napközire és a tanulószobára vonatkozó további szabályok:

1. Szülői igény esetén a napköziben az iskola a tanulók számára 16.00 óra és 18.00 óra között felügyeletet biztosít.
2. Az alprogrami foglalkozásokról, napközis és a tanulószobai foglalkozásról való hiányzást a szülőnek igazolnia kell.
3. A tanuló az alprogrami foglalkozásokról, napközis vagy a tanulószobai foglalkozásról csak a szülő személyes vagy írásbeli kérelme alapján távozhat el. Rendkívüli esetben - szülői kérés hiányában - a tanuló eltávozására az szaktanár, osztályfőnök, igazgató vagy az igazgatóhelyettes engedélyt adhat.

Szakkörök / „Te órád”

A különféle szakkörök/„Te órád” működése a tanulók egyéni képességeinek fejlesztését szolgálja. A szakkörök/„Te órád” jellegüket tekintve lehetnek művészeti, technikai, szaktárgyiak, de szerveződhetnek valamilyen közös érdeklődési kör, hobbi alapján is. A szakkörök/„Te órád” indításáról - a felmerülő igények és az iskola lehetőségeinek figyelembevételével - az iskola igazgatója dönt. Szakkör vezetését - az igazgató beleegyezésével - olyan felnőtt is elláthatja, aki nem az iskola dolgozója.

2. SZ. MELLÉKLET – KOMPLEX ALAPPROGRAM

„Az EFOP 3.1.6-16-2017-00029 „A köznevelés esélyteremtő szerepének erősítése a Tatabányai Tankerületi Központ és az Esztergomi Tankerületi Központ intézményeiben” című projekt keretében résztvevő intézményként az új képzési módszertanok tananyagát, az átvett jó gyakorlatokat és kidolgozott módszertani segédanyagokban foglaltakat alkalmazzuk a tanórai tevékenységekben, valamint a tanórán kívüli egyéb nevelő-oktató munkában.”